Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

PG
5038
T9
1857

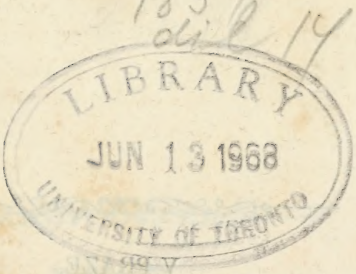

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl čtrnáctý.

DROBNĚJŠÍ POVÍDKY PROSTONÁRODNÍ, BÁCHORKY A BÁSNĚ.

V PRAZE.
Nakladatelé: Kober & Markgraf
(dříve J. L. Kober).
1859.

DROBNĚJŠÍ

POVÍDKY PROSTONÁRODNÍ,

BÁCHORKY A BÁSNĚ

od

JOS. KAJ. TYLA.

V PRAZE.
Nakladatelé: Kober & Markgraf
(dříve J. L. Kober).
1859.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Drobnější

povídky prostonárodní.

S poctivostí nezahyneš.

Příběh ze života řemeslnického.

(Psáno roku 1846.)

1.

Mladý Václav Malina byl jediný syn starého krejčího v Podlužanech. Kdo ví, co to obyčejně znamená, býti starým mistrem v malém městečku, snadno se dovtípí, že se krejčímu Malinovi tak dobře nevedlo, aby byl mohl několikráte za týden pečeni jíst a každodenně svůj žbáneček vyprázdnit, jakož mnozí mistrové po velkých městech dělají. A proč by medle také nedělali, když jim Bůh nadělí? Života *slušně a s patřičnou mírou* užívati nebude nikdo moudrý brániti. My to zde podotýkáme jen proto, abychme okázali, že je rozdílu mezi mistry jednoho pořádku. —

Starý Malina byl rád, když si dvakráte za týden na kousek hovězího masa vypíchal; ostatně se spokojil polívkou z vody, lžičkou hrachu nebo

bramborami s kyselou omáčkou. A jakž děkoval Pánu Bohu, jen když si *na to* vydělal! Oně by se byl arci rád o více přičinil, a ta modrá tabulka s bílými nůžkami, jež visela na jeho okenici, ta vypadala dost hezky, že mohla nějaké dílo přilákati; ale starý Malina neuměl již podle nových krojů přistřihovati, a že nešil horkou jehlou, to mu také nic nevynášelo, proto musel předce jen pořád záplatovati a nebo z odřených otcovských nohavic nové kazajky pro mladou drůbež vykružovati.

Z toho vysvítá, že se mladému Václavovi nevedlo jako nějakému princovi. Do třináctého roku chodil hoch do školy a pomáhal otci ve skrovné domácnosti, kdežto ruka pečlivé hospodyně scházela. Děvečku si nemohl Malina držeti, a manželka mu odešla k Pánu na výsostech brzo na to, když byla po dlouholetém věrném manželství milému muži prvního synáčka přinesla. Byloť to již takořka na podzim věku jejího. Od té chvíle zůstal Malina bez pomocnice. Malounkého Václava připravila mu sice sestra nebožčina z nejhoršího, později se ale dostala z Podlužan, a Malina zůstal s pacholíčkem samoten, i musel o něho sám pečovati, sám i chůvu jeho dělati; ale to jej ani dost málo neomrzelo. On to činil rád, někdy mu pomohla sousedčina holčice, a když

mu malounký usnul, tu lítala jehla jeho tím pilněji.

Abychme krátce pověděli: Malý Václav byl otcovo potěšení, a v skutku bylo na něho radost hleděti. Udělalť se z něho roztomilý chlapeček. Byl sice drobounkého, ale pravidelně zrostlého těla, kulatých, trochu přibledlých tváří, modrých očí a rusých vlasů. Když se na člověka podíval, bylo jakoby z něho vtělená upřímnost koukala. A chování jeho bylo tiché, mírné, uctivé, skoro trochu bázlivé. Ale jakého také divu? vždyť nepřišel říkaje ani ze světnice, leda času nedělního s otcem za městečko na procházku a co obnášela později cesta do školy a ze školy. Ostatně byl pořád otci na očích, a ten mu hleděl všemožně všecko dobré vštípiti. Starý uměl pěkně vypravovati, a byl rád, když se mohl nějakého čtení dopídit, a nebo pomáhal hochu ve školním učení.

Mimo to přidržoval ho ale také k jehle. Ne snad aby si byl myslil, že musí býti hoch také krejčím — ba právě naopak; maje na sobě smutný příklad, byl by ho rád k něčemu jinému připravil, zvláště proto, že u něho dobrou hlavu pozoroval; ale myslil si, že to nebude hochu nikdy na škodu, když bude umět dobrý šev udělati. Proto musel doma šít.

Ale časy se napořád horšily, starý mistr se nemohl zmoci, na těžké řemeslo nechtěl slabounkého pacholíka dáti, na študie nebylo peněz ani dobrých známostí: i nezbylo tedy nic jiného, nežli udělati z hocha také krejčího. Odhodlal se k tomu dost nerad, a když se konečně na tom ustanovil, předevzal si také, že musí z hocha aspoň řádný mistr býti, ve všem zkušený, aby se nemusel na stará kolena nuzovati. Protož ho dal do učení k mistrovi, který šil pro zámecké pány, neohlížeje se na to, že mu sám hravě za vyučenou dáti mohl; neboť si netroufal, že by ho mohl sám a sám se všemi podrobnými tajnostmi tohoto inžinýrského poloumění seznámiti.

„U mne by se ani jednoduchou dírku dle té nové módy obšit nenaučil,“ myslil si upřímný Malina; „ale u našeho pana Náprstka bude z něho chlapíček.“ — Tak si to poctivý člověk myslil, neboť byl na svoje učenická léta již pozapomněl, a sám by byl rád do každého učeníka vpravil, co jen uměl. Ale takto nezní pravidla mistrů ostatních.

S nejlepší nadějí vypravil tedy mladého Václava ponejprv z otcovské světnice — z domu nemůžeme říci. I dal mu mnohé dobré napomenutí a těšil plačícího chlapce, že se budou často vídati, ačkoli mu samotnému přitom srdce pukalo.

Víte, moji milí, co to je býti učeníkem? — Mnozí to budete arci vědět z vlastní zkušenosti, ale mnozí budete myslit: to je býti tři čtyry léta u mistra, pilně si práce hledět a řádně se všemu naučit. To by bylo arci krátce a dobře; ale ono je to trochu obšírnější a také trochu horší. Učeníkem býti je tolik jako: vodu nosit, dříví štípat, děti chovat, paní mistrové pro kuchynské věci dobíhat, záda nastavovat, když si chce mistr zlost vylit, a nemukat, když počne tovaryš pohlavky rozdávat, až hlava hučí, přitom spoře jíst a málo spát — to asi je učeníkem být. Nu, a kde pak zůstane řemeslo? Ach, na to je dost času, když je člověk tovaryšem; v učení nepotřebuje nic jiného, jen když se z nejhruhšího vykřeše.

Nemysli si nikdo, že bychme tu chtěli jenom učeníky zastávati. Vímeť předobře, že to bývá časem dovádivá i rozpustilá čeládka, a že to mládeži toho způsobu vůbec neškodí, když se na ni trochu přísně dohlídne; pokládáme také za dobré, když se učeník chvílemi i k jiné práci v domácnosti přidrží, jelikož tím jen větší obratnosti v životě nabývá a potom k svému vlastnímu prospěchu do všeho se snadno hodit dovede; přitom si však také myslíme, že by si neměli páni mistrové učeníky jen za děvečky, za chůvy

a posluhovače najímati, ale že by měli — jakož to i v skutku řádní muži činí — nejhlavněji a především na jich ouplné vycvičení v řemesle svědomitě hleděti a všemu zbytečnému týrání zabraňovati.

Mladý Václav Malina zkusil také, co to je být učeníkem. Navzdor tomu, že byl dítě starého mistra, zapřahal jej pan Náprstek tak pilně do díla mimokrejčovského, jakoby měl z něho jen řádného poslíčka nebo lokaje udělati. Ale Václav byl dobrá duše, jako beránek, byl pilný a trpělivý a snášel, jak se co snášeti dalo. Jediná radost jeho byla, když mohl mimochodem k otci doskočiti anebo času nedělního po opakovacích hodinách u něho pobyti. Ale to to, aby si mu byl posteskl, nebo aby mu byl snad žaloval! Ani slovo mu z úst nevyklouzlo, poněvadž věděl, že by byl dobrého otce jen zarmoutil.

Tak přišla konečně chvíle, že měl dostati za vyučenou. Neumělť sice až posud skoro nic více, nežli co byl již dříve od otce pochytil; ale to nebylo překážkou povýšiti jej za tovaryše. On ušil svou vestu a kalhoty, mistři to prohlídli, zapsali jmeno jeho do cechovní knihy, a od té chvíle mu nesměl nikdo tykati; mimo to mohl, kdyby je byl měl, klobouk, hůlku a rukavičky nositi, pak si mohl i dýmku nacpati — samé výhrady či privilegia tovaryšů.

Ale starý Malina neměl přitom tuze velikou radost; jemuť se nejednalo jenom o vyšší synovo důstojenství, jako spíše o řádnou schopnost a zběhlost ve všelikém díle; ale té až posavad na něm pohřešoval. Daloť by se arci mysliti, že ho mohla přílišná láska trochu zaslepiti, ale v tom případu byli bychme na omylu; on chtěl z něho míti dokonalého řemeslníka. O schopnosti mladého človíčka nepochyboval; ale zpomněl si posléz, jak se v učení léta trávívají, a proto se v duchu utišil. Spolehal se na léta budoucí a věděl, že chlapec jako tovaryš všecko nahradí, co jakožto učeník zanedbati musel. A v tom se nemýlil. Václav zůstal u Náprstka za mladšího tovaryše, a nežli se rok s rokem sešel, vyrovnal se mladík nejstaršímu. Jeho štep byl jako ulitý, jeho dírka jako ze soustruhu; v čisté práci ho za rok nikdo nepřestihnul.

Nyní teprv počal se starý Malina těšiti, nyní začínal okřívati a naděje stavěti. Mísila se mu sice mezi med také pelyňka; ale on byl dosti moudrý, že ji spolknul a nic neříkal. Nahlížel totiž, že nemůže Václav, má-li to k něčemu hodnému přivesti, pořád v Podlužanech zůstati, a třebas by pan Náprstek i pro deset zámků pracoval. Mladý tovaryš musel na zkušenou do světa, aspoň do Prahy, chtěl-li štěstí udělat.

Mladý Malina to nahlížel také a podrobil se osudu. Vypověděl mistrovi a šel si na ouřad pro vandrovní knížku. Když ji přinesl domů, vzal ji starý otec do ruky a bolestně ji prohlížel.

„To je tedy tvůj vejkaz, tvůj průvodní list?“ řekl přitom hlavou potřásaje. „Jak se ty časy mění! Knížka, holá knížka s popisem tvých očí a nosu. Za mých časů to bylo jinak. To byly řádné litery na celém archu, poctivé vysvědčení mistrů a přitom nábožná propovídka: Bůh žehnej vyjití a přijití tvému! No, svět nemůže pořád v jednom kabátě chodit, a ti pánové budou vědět, proč to tak nařídili. „Kunčoft“ nebo vandrovní knížka, jen když budeš míti Pána Boha před očima!“

A dobrý Václav slíbil, že ho bude míti pořád před očima; totéž slíbil i matce na hrobě a pak se plačky rozloučil.

2.

První cesta do širého světa byla trochu smutná. Poněkud byl sice již sedmnáctiletý mládenec za ty čtyry léta svého učení a prvního tovaryšení domovu odvyknul; ale předce měl po celý ten čas všecko na blízku, co miloval — starého otce, matčin hrob, jednoho neb druhého

soudruha z let pacholetských a pak celé Podlužany i s okolím. Nyní však leželo to všecko za ním, a vůkol něho rozkládala se neznámá krajina. Novota posud nevídaných věcí zajímala jej ovšem tak dalece, že truchlivé zpomínání na domov trochu rozplašovala; ale poslední otcova slova zněla mu předce pořád ještě v uších, a tu mu bylo někdy tak ouzko, že by se byl s chutí zas domů rozběhnul.

Nejvíce potěšovala jej myšlénka na Prahu. Onť byl o tom slavném městě již tolik pěkných věcí slyšel, ano sem tam také četl, že se nyní velice radoval je poznati. Konečně dohonil na silnici dva jiné tovaryše, veselé to, světem prohnané jonáky, a v jejich společnosti utíkala mu cesta mnohem rychleji. Ono se mu sice na nich ledaco nelíbilo; takž vedli ku příkladu někdy rozprávky o svých kouskách s děvčaty, že ho přitom stydlavostí červená polila; jindy vochlovali pány, od kterých byli z díla odešli, že začal mladý tovaryš strachy přede všemi mistry dostávati; pak se posadili vedle silnice pod hustý strom, hezky do stínu, vytáhli ušpiněné karty a nutili nezkušeného kamaráda do hry, kteréž nerozuměl a co ohně se štítil: to všecko se mu na nich nelíbilo; ale za to uměli o rozličných městech a krajích tak pěkně povídati, že je

bylo milo poslouchati, a to mu dalo jakousi náhradu za věci nemilé, jichž v jejich společnosti zakusil.

Ale konečně musel nové kamarády ještě z jiné strany poznati. Dorazili totiž vespolek již hezky blízko ku Praze, a že bylo horké odpoledne, přemluvili ho a vešli do hospody, aby si sklenicí piva hrdlo propláchli a prach zalili. Malina se nedal tuze dlouho pobízeti; byl‘ cestou unaven a krk měl jako po vyhoření. Ale ze sklenice udělaly se dvě sklenice, a nežli se Malina jen nadál, seděl tu s hlavou na stůl skloněnou a dřímal. Ve snách viděl Prahu, a ta byla nejméně pětkrát tak veliká jako Podlužany, a v každé ulici stálo několik Podlužanských zámků a do každého zámku chodil nějaký Náprstek. Ale ti vypadali docela jinak nežli jeho bývalý mistr; tady měl každý v ruce místo jehly dlouhý kord a na hlavě jakousi helmu, o mnoho pěknější nežli jakou v Podlužanech dráb nosil; a čemu se Václav nejvíce divil, bylo to, že ho ti pánové všickni znali a jako na starého přítele kývali; ano jeden přistoupil až k němu samému, an tu po ulici zevloval, a klepl ho na rameno, až se — probudil.

„No, co pak je to vlastně za manévr?“ mluvil k němu hospodský, jenž ho byl do ra-

mena udeřil. „Dva již uklouzli. Kdo pak bude platit?“

Milý Václav vyvalil oči, poznal, že se byli kamarádi zatím vykradli, a že mu nic nezbývá, než aby celý řad zaplatil. I učinil to a bral se s novou zkušeností dále ku Praze. V bráně odevzdal svou vandrovní knížku, dostal poukázání, přehodil filec na pravé rameno a ptal se po cechovní hospodě čili „herberku“ — jak se českým řemeslníkům říkati líbí. Že se již přitmívati začínalo, měl co dělati, nežli se od Pořické brány tou směsí rozličných velkých i malých, rovných i křivých ulic až do Liliové ulice doptal. Co se kolem něho dělo, co kde kolem něho stálo, o tom nic nevěděl; neslýchaným posud hlukem a nevídaným množstvím lidí hučela mu hlava.

I večer na hospodě nedělal mnoho řečí; za jedno byl odjakživa malomluvný, a pak se mezi cizími tovaryši ostýchal a mimo to byl po cestě umdlen. I potěšil se tedy, když mu konečně děvečka slámu nastlala a na zvláštní požádání také podušku přinesla.

Spal velmi dobře, a když ráno procitnul, vzchopil se plný rozkošných nadějí. Slunéčko svítilo již lahodně do okna a nebe bylo potaženo nejjasnější modrou barvou. Honem se tedy přistrojil a dal si na most ukázati, o němžto byl

večer povídati zaslechl. A jakž plesal, když tam potom stál a před sebou tu velikou strakatou kupu skvostných domů s tím slavným chrámem sv. Víta a s královským zámkem, pak zelený Petřín a níže s obou stran lesknavou prouhu široké řeky spatřil! To všecko dojalo mysl a srdce jeho tak, že celého půl dne navštěvováním a prohlížením těch míst ztrávil a pak teprva zase celý umdlený do hospody se navrátil.

Byltě nad míru potěšen, a jestli jej co rmoutilo, bylo to jen to, že se nemohl o svou radost s otcem rozděliti. Jak pilně byli by spolu všecko prohlíželi, jak horlivě jeden druhému vykládali a té rozkoše vespolek požívali! —

„Aj, aj, mladý! co pak to znamená?“ mračil se hospodář a starý krejčovský mistr, když Václav zase do cechovní světnice vešel. „Kde pak se touláme?“

„Já byl po těch zdejších krásných kostelích,“ vymlouval se Malina, „a prošel jsem si trochu tu vaši slavnou Prahu, protože jsem se již tak dávno na ni těšil.“

„No, to je všecko dobře a hezky,“ řekl hospodář poněkud ukrocený; „ale na to bylo času také někdy jindy. Nevíme, co povídá třetí paragraf našich pravidel? Každý příchozí tovaryš má se *hned*, jak sem přijde, o práci posta-

rati. Nepovídali jsme to hned včera mladému? Člověk aby se staral o místo, a chasníček se zatím prochází.“

„Nezlobte se, pane mistře!“ prosil Václav. „Já jsem ještě nezkušený člověk a přijmu rád každé poučení.“

Ostatní chasníci se mu arci pro tuto skroušenost před pouhým „herberksfotrem“ po straně posmívali; ale hospodáři se líbila, jakož mu vůbec tichá povaha nově přivandrovalého hezkého chasníka hned včera mile do očí padla, a protož ho také na dobré místo do práce dohodil.

3.

Času letního je v Praze v neděli a ve svátek pěkná podívaná, jak ráno před pátou hodinou ze všech stran vystrojené děvečky a kuchařky do zámku na mši svatou pospíchají. Někdy to vypadá jako strakaté procesí, zvláště když pak houfem z kostela vycházejí. Jen věčná škoda, že se těchto schůzek časem i k neslušným věcem, jakož je klep a pomluva, používá anebo zamilovanými pletkami se zneuctívají.

Opodál všech ostatních, v koutečku, kde pro stín velkého sloupu ještě ranní šero panovalo, klečela jednu neděli mladá děvečka a ná-

božně se modlila. Buďto žádného v celém kostele neznala anebo se ostatních vystrojených děvčat pro svůj jednoduchý ačkoli velmi čistý šat štítila; slovem: pro ni tu nebylo vnitř i zevnitř nic jiného nežli ranní pobožnost, a tu také z celé duše vykonávala. A však nejen tímto svým upřímným pozdvižením ducha k Bohu lišila se od mnohých jiných zde přítomných, ale vynikala i při vší jednoduchosti obleku krásou těla skoro nade všechny ostatní.

Toto všecko pozoroval mladý člověk v čistém letním kabátku, jejž byla také skutečná pobožnost do božího chrámu přivedla, a kterýž tu rovněž jako dívka tiché místečko vyhledával, kde by mohl celé své srdce před nebes Pánem otevříti. Tu zpozoroval modlící-se dívku, a její postava ho na první okamžení dojala. I hleděl na ni dlouho s velikým oučastenstvím, a čím déle na ni hleděl, tím více se mu zdálo, že by mohl na ni celý den hleděti, a to všecko s tak čistou bohabojnou myslí, že to ani dost málo jeho pobožnosti nepřekáželo. Byloť mu tak volno, jakoby byl svou vlastní duši, ale mnohem dokonalejší, Bohu i lidem milejší, nalezl.

Dívka si toho nevšimla; teprva když dokončila své modlení, knížku zavřela a hlavu nazvedla: zahlídla hezkého mládence, kterýž

dosti blízko ní u sloupu stoje bedlivě ji pozoroval. Oči její ho jen přelítly, ale tím jediným pohledem poznala již tolik, že to není jeden z oněch mladíků, jižto dívkám tak zhusta nadbíhají, ba někdy až nestydatě se vtírají. Ten hleděl na ni ostýchavě, skoro uctivě, a když se jich zraky potkaly, cítila, že sklopil oči honem k zemi. Ona učinila taktéž, zapálila se ve tvářích a vyšla rychlými kroky z kostela. Ale mladý človíček zůstal ještě v kostele a modlil se; modlil se tak utěšeně a tak důvěrně, jakoby jistě věděl, že si všecko dobré vyprosí.

Druhou neděli na to klečela hezounká dívka zase na tom samém místě a mladík stál zase u sloupu, ačkoli si minule ani slova o tom nepověděli, ani znamením se neobjednali. A opět se rozešli mlčky a tiše, jenom že se mladík tenkráte osmělil dívku, když odcházela, lehounkým úklonkem pozdraviti, načež ona malounkým pokynutím hlavy poděkovala a pak ještě rychlejšími kroky nežli poprvé z kostela pospíchala.

Snad ji to mrzelo, že si jí mladík všímal? Ba nemrzelo, spíše naopak; neboť se byla celý týden na neděli těšila, rozvažujíc na mysli, zdali neznámý hezký mladík přijde nebo nepřijde. A proto klečela i třetí neděli zas v tichém koutečku a hoch stál zase na blízku. Ale tenkrát

jí to nedalo již jaksi pokoje; i musela ještě před skončením své pobožnosti hlavu nazvednouti a okem po mladíku hoditi. Bezpochyby se chtěla přesvědčiti, je-li také pobožný, a nebo si chtěla podobu jeho lépe pamatovati. Tu neděli byla i Václavova poklona také trochu smělejší a dívčí děkování o něco přívětivější; ano mladík se zmohl k takové odvážlivosti, že za ní hned v patách z kostela vyšel a pozdálí až do Ostruhové ulice ji stíhal. Ona ale, když se zahýbala okolo nárožního domu, hodila hlavou, jakoby se chtěla ohlídnout i jakoby nechtěla; ale jediným mžikem jej zpozorovala a tuť urychlila ještě více kroky. Utíkala, jakoby se ho strachovala, a předce jí bylo při tom v srdci lahodno — předce byla ráda, že se hezký, pobožný mladík za ní pustil.

On ji ale tenkráte nemohl dále stopovati; čekalať na něho práce, kterouž nemohl odložiti. Protož hledèl za dívkou, dokud se do jiné ulice nezatočila, potom ale vešel do domu svého mistra a pospíšil radostně do dílny.

Jak snadno uhodnouti, byl to mladý Malina, kterýž stál toho času v díle u mistra Vorlíčka. Tento byl teprv asi čtyry leta pro sebe. Když odvedl mistrovský kus a všechny všude poplatky i s pitím a jídlem ostatních panů mistrů zapravil, zbylo mu do řemesla právě tolik, že mohl z toho

asi čtrnácte dní tráviti, kdyby mu nebylo kus díla přišlo. Ovšem, kdyby si nebyli při „mástrštuku“ starší mistři na jeho outraty dobrý den udělali, bylo by mu do nového hospodářství něco více vybylo; ale daremný, ze starodávných, samou nepřízní a cechovní pánovitostí zapáchajících časů, kdežto se každé přistoupení k nějakému pořádku i sebe dospělejšímu tovaryši co nejvíce obtěžovalo, pocházející obyčej, že mladý mistr při odvádění mistrovského kusu ostatním mistrům hrdla poplachovati musel, tento obyčej pohltil i Vorlíčkův těžce ušetřený kapitálek, tak že se od té chvíle, co si tabuli se svým jmenem a novou hodností pod okno vyvěsil, pilně oháněti musel, aby měly jeho nůžky co stříhati a cihlička co piglovati. Ale on to také činil. Měl již dříve mnoho hezkých známostí, a že uměl kus poctivé práce odvesti, mohl si již na třetí týden svého mistrovství dva chasníky ku stolu posadit. Za půl leta seděli u něho čtyři a měli co dělat od božího rána až do pouhé noci. Přitom ale nechodil Vorlíček odpoledního času po kavárnách a netoulal se večer po hospodách; nýbrž seděl pilně doma a spokojil se tím, co mu domácí kuchyně poskytla. Tam vedla správu mladá mistrová, s kterou se byl hned prvního čtvrt leta svého mistrovství oženil. Muselť proto arci ousměšky

některých přátel snášeti, kteří sotva že se u vlastního ohniště ohřáli a u vlastního stolu poseděli, již zase jako páni po kratochvíli se sháněli, nepovažujíce, že musí řemeslník dlouhá leta pracovati, nežli si podlahu tak upevní, aby se s ním neprobořila, kdyby veselejší skoky prováděl.

Mimo to měl mistr Vorlíček ještě jednu zvláštní vlastnost, pro kterouž u něho žádný zhýralý a na starých škodlivých obyčejích lípnoucí tovaryš vydržeti nemohl; — Vorlíček nedovolil totiž modrý pondělek slaviti; tento neřád v životě řemeslnickém byl mu jako smrtelný hřích protivný. Onť byl o svém stavu a povolání trochu přemýšlel, četl o něm také dobré knihy a poznal velikou cenu času, kterýž je k něčemu užitečnějšímu i hodnějšímu ustanoven, nežli aby ho řemeslník u plných žbánků propíjel a rozumu i statku se zbavoval. I nenáviděl zahálku z celé duše. Za to ale nesměl nikdo u něho neděli a svátek zneuctívati. V sobotu večer se dílo odvádělo; bylo-li potřeba, pracovalo se také až pozdě do noci, a ještě toho dne vyplácela se týdenní mzda. Tím způsobem měli chasníci celý nastávající boží den pro sebe a mohli si hoviti od ranního jitra až do noci.

Někdy se arci přihodilo, že museli času nedělního nějakou hodinu nastaviti; ale to byly jen

hodiny nejrannější, jinak by byl Vorlíček dílo raději ani odvesti neslíbil, a v takovém případu požádal pak ještě pokaždé své dělníky zvláště, aby mu těch několik hodin obětovali.

Z toho všeho následovalo, že panoval u Vorlíčka příkladný pořádek, jakož i slušnost ve všem jednání a chování. Tu nepřicházeli do práce lidé napilí nebo dvoudenním hýřením ztýrani; takéť se nemuseli celý týden o chlebě a ovoci nuzovati nebo v neděli všechen svůj výdělek traktérovi a sklepníkům odváděti; také tu nebylo tak hrubých mravů a zpustlých řečí, jako bývá bohužel často mezi chasou vídati a slýchati, kde tomu přítomnost pořádného mistra přítrž nečiní; slovem: pro poctivého, mravného a pilného tovaryše byla radost u Vorlíčka pracovati.

Ale snad ze všech nejvíce povděčen byl tomu mladý Malina, i pokládal si to za veliké štěstí, že se právě k němu do práce dostal. Za to se ale také všemožně přičiňoval, aby si mistrovy spokojenosti vydobyl. A to se mu také povedlo; mistr mu daroval v rozmanitých věcech velikou důvěru. —

Onu třetí neděli, když to se byl Václav za svou známou z kostela pustil, bylo u mistra ještě kus díla na popil; ale do sedmi muselo býti všecko hotovo. Protož nemohl mládenec to roztomilé

děvče pro tenkráte dále stíhati, ale musel se jehly chopiti. Pracovalo se na černém obleku, v němžto dobrý mistrův zákazník nebo „kunt“ (jak se pokaženě říká) ještě před poledním důležitou návštěvu odbývati měl. O půl osmé leskly se na stole pěkný frak, pantalony i s vestou.

„Jakpak, Vencl?“ řekl nyní mistr k Malinovi, „nechtěl byste být tak dobrý, abyste ty kusy k panu Novákovi donesl? Tu je konto. Možná, že bude chtít hned zaplatit; kdybych to neočekával, poslal bych hocha samotného. Já se podívám zatím tuhle s kaputem k Janovskému; snad si zpomene, že má od lonska ještě dva zapraviti. Ach, jsou to zlé časy, milý Vencl! Ta prožluklá nádhera je nám všem na škodu; my máme arci více díla, ale také více na dluhách. Každý praktikant chce míti za rok alespoň dva nové kabáty, a nemůže ani jednu přednici zaplatit.“

Mezi tím složili dílo pozorně do uzlu, učeník je vzal do ruky a vedl mladého tovaryše k panu Novákovi. Mistr Vorlíček ho posílal někdy do vzácnějších domů s dobrým oumyslem. Za jedno věděl, že skrze hezkého, způsobného mladíka nikde žádnou nečest neztrží, a pak mu přál, aby se trochu také mezi jinými lidmi ohlédnul, nežli které pořád jenom v dílně a časem snad v ce-

chovní hospodě vídal. Takovéto seznamování mohlo mu někdy užitek přinesti; a krom toho dodávalo mu to již nyní jakési slušné ctižádosti, kteráž mu pak radila, aby na sebe držel a na slušné chování nezapomínal. —

Pan Novák zůstával v prvním poschodí. Učeník už věděl, jak se mřížované dvéře na schodech otvírají, a tudíž vešel Malina bez tlučení a zvonění na předsíň. V tom samém okamžení vyšlo také mladé děvče z kuchyně, nesoucí na pěkném plechovém tácu konvičky s kávou a smetanou, pak dva porculánové šálečky. Ale z kuchyně vyjít, mladého člověka zahlídnout, sebou trhnout, zkřiknout, smetanu vyšplíchnout a šálek na zem pustit: to bylo všecko jediné okamžení. Václav poznal i hned svou známou ze zámku a hbitě k ní přiskočiv, zvedal roztlučený šáleček. V tom se otevřely také blízké dvéře u pokoje a na předsíň vylítla paní Nováková v bílém ranním oděvu čili v popanštilých nedbalkách (anebo jak se raději říká: negližé). Byla to malá, suchá, přistárlá osobička.

„Co je to? co se to děje?“ křičela již na prahu, a sotva zahlídla třepy v rukou Malinových, rozpálila se prudčeji nežli prach na pánvičce. „I ty nešťastné motovidlo! ty hloupé nemehlo — co jsi to zase dokázala? Tak ti je-

dnu —!“ A přitom se na dívku již již rozpřahovala.

„Račte odpustit, milostpaní!“ prosila tato studem celá hořící. „Já se lekla —“

„Ano, milostpaní!“ přimlouval se nyní Malina; „já vešel na síň trochu kvapně, a tu se panna lekla —“

„Čeho se lekla? proč se lekla? Mám ji proto, aby se lekala?“ znělo to zase rychlým proudem z úst domácí panovnice. „A kdo jsme? co tu chceme? Je to způsob tak časně cizí domy vytloukat? — Kdo je ten mladý člověk? Jaké jsou to mravy?“

„Já ho neznám — nevím, kdo je,“ řekla dívka se sklopenýma očima.

„Proč tedy nezavíráš na klíč, aby sem každý floutek hned nemohl? Proč tu stojíš?“ sápala se paní poznovu. „Co tu zevluješ? Proč nejdeš? Chceš to ještě všecko potlouct? Abysi vědèla — ten šálek ti není darovaný! — Co to drží, panáček?“ — S těmi slovy obrátila se najednou k Malinovi a vytrhla mu třepy z ruky. „Sem s tím! Samou škodu má člověk s tou nemotornou čeládkou.“

V tom se okázal na prahu pan Novák; byl padesátník a hezky při těle. „Ale, srdéčko!“ začal k rozlícené ženě velmi dobromyslně; „co

pak se ti zas přihodilo, že se hned po ránu tak zlobíš? Pojď, Naninko — pones snídani!“ V tom si všimnul Maliny a učeníka, kterýž tu dělal poklonu za poklonou. „Ah! tu je tuším někdo od mistra Vorlíčka? Jen dál, jen dál! Již jsem myslil, že budu čekat nadarmo.“

Tím se nemilá příhoda na síni skončila. Václav šel za panem Novákem poněkud sklíčený; málo mluvil, a když odbyl své řízení, také se tak poroučel.

Dívka mu otvírala dvéře z předsíně. — „Nehněvejte se, panno Naninko!“ osmělil se tu k ní prosebně zašeptati. — „Já se nehněvám,“ šeptala dívka ještě tišeji. V tom si pohledli oba do očí a uvěřili si. Obou srdce hrálo velikou rozkoší. On ji vzal za ruku a ptal se ještě: „Uvidím vás v neděli? — „Já přijdu,“ šeptala ona a stiskla mu slabounce ruku. On běžel radostně se schodů; ona šla s blahým usmíváním do kuchyně. Na mrzutost s paní zapomněla tu chvíli docela.

4.

Naninka byla dcera chudičké vdovy z Červené Lhoty. Ubohá matka protloukala v tom nepatrném místečku život s velikými starostmi

a byla ráda, jen když se mohla se svým dítětem poctivě propravit. O dost malém pohodlí nebylo ani zmínky.

Když holka odrůstala, pomahala matce brzo na záhoně najatého pole, brzo pletla punčochu a spravovala košile, a když jí bylo čtrnácte let, ujala se jí paní učitelová. To byla řádná ženuška. Rozuměla svému nevelkému hospodářství, znala se dobře v kuchyni, uměla pěkně šít, a když bylo pokdy, nepovrhla dobrou knihou. U té se tedy Naninka — jak venku semtam říkají — vycepovala; avšak byla to snadná práce; holka měla z domova dobré základy, neboť počestná vdova hlídala mysl i srdce její velmi bedlivě; paní učitelka nalezla tedy tu nejlepší vůli a nejpěknější schopnosti.

Mezi tím začala dívka rozkvítat, a starostlivá matka si dělala nové myšlénky. Bylať by totiž ráda své jediné dítě co nejlépe zaopatřila, ale v Červené Lhotě neviděla k tomu žádné příležitosti. Naninka byla arci hezounká, byla skoro ze Lhotských děvčat nejhezčí; zato ale byla také nejchudší, a poněvadž stará matka myslila, že je těžko pro chudobné děvče zámožného muže dostati — a toť je předce konec a cíl všeho mateřského myšlení! — a poněvadž bylo nemožno ve Lhotě něco uhospodařiti a vůbec k něčemu

přijíti: tedy musela pečlivá žena své myšlénky jinam obrátit. Hlavní starost její zaměřila k tomu, aby děvče dobrou a výnosnou službu dostalo, a poněvadž vědèla, že se takové místo jenom u zámožnějších lidí nalezne, a poněvadž nejednou slýchala, že se mladé holky v hlavním městě rozličného štěstí dočkaly, a poněvadž konečně v Praze vzdálenou paní tetu měla, která jí sice jakživa nic nedala, ale předce tetou byla: tedy si ve své poctivosti lehkověrná žena usmyslila, že tam Naninku dovede a dobrou službu jí vyhledá.

Pan učitel mluvil arci o nebezpečích, do nichžto mladé venkovské dívky ve velkých městech snadně upadají, a byl té rady, aby Naninka v bázni boží na své štěstí jenom ve Lhotě čekala; ale chudá vdova si myslila: „Tobě, pane, je snadno mluviti; ty sedíš v teple a neznáš prázdný žaludek; ale já jej znám a nerada bych, aby se mi holka v pozdnějších letech tím zlým dotíravcem mořila. Takéť bych ji měla radší na očích a blízko u srdce; ale chudoba je těžké břemeno a Pán Bůh je všude; on mi bude holku tak dobře v Praze jako ve Lhotě ostříhati, jen když se ho ona sama nespustí.“ A protož s ní předce jen do Prahy odešla.

První cesta ji vedla ovšem k paní tetě Novákové. Ta ji tuze vlídně nepřivítala, poněvadž

ale byla den před tím děvečku vyhnala a novou právě potřebovala: přijala Naninku, a matka se navrátila spokojena domů.

Jak se mladému, sotva šestnáctiletému děvčeti u paní Novákové asi vedlo, to jsme již pozorovali. Onať litovala hned prvních osm dní, že byla ze Lhoty odešla; snášela však trpělivě a těšila se tou myšlénkou, že ji k tomu matčina vůle ustanovila, kteráž s ní dozajista dobře smýšlela. Radostí měla hrozně málo ve službě, ale tím více žalostí. Sotva co dovedla tak, aby byla paninu spokojenost získala, ačkoli si mohla dáti svědectví, že se dobře zachovala a že by ji doma paní učitelka byla pochválila. Práce bylo mnoho, stravy poskrovnu a mzdy málo. A mladému žaludku se chce předce jíst, když tělo pilně pracuje, a na sebe potřebovala dívka také ledaco. Štěstí její bylo, že si přinesla kousek čistého, ale jednoduchého šatu z domova, kdež jí k tomu laskavost paní učitelky pomohla; ze své služby u paní tety nemohla si tak snadno něco pořídit.

Divilať se tomu arci nejednou, jak a z čeho se jiné děvečky tak oupravně, ba marnotratně šatí, kde berou na ty mnohozlatové čepce s drahými pentlemi, na ty dlouhé šaty z pavučinové tkaniny, na ty vyšívané límce, na ty velké hed-

bávné šátky a na jiné věci, které služebným osobám ani nepřisluší a na kteréž každý považlivý člověk jakož na příčinu mnohé mravní nákazy horliti musí. Onať předce již věděla, jak se co draze kupuje, a věděla také, mnoho-li jiná děvčata služby mají; ale to nemohla nijak pochopiti, kterak se jich vydání s těmito příjmy vyrovná.

Jak mile se ale s jinými služkami trochu seznamovala, tuť se jí počaly ovšem oči a rozum otvírati. Nejdůležitější škola byla pro ni v tomto ohledu kašna, toto znamenité místo v životě městských děveček, toto plodiště daremných klepů, nápadů a výmyslů. Na první pohled zdá se to býti směšné a nemožné; ale v těch ranních a zvláště večerních schůzkách u kašen přiučí se konečně v skutku i sebe nezkušenější děvče všemu tomu, čeho se samo sebou dříve dovtípiti nemohlo. Tu poví jedna, co druhá neumí; tu se přetřepají celé domácnosti, tu se dávají rady, jak možno ve službě k nějakému zisku přijíti; tu se udělují poučení, jak má holka pěti zdravých smyslů s paní zatáčeti a jak se k pánovi chovati, aby to něco vyneslo, třeba i celé chování proti počestnosti běželo; tu se umlouvají zamilované pletky a procházky, k vůli kterým mnohá služebná nejvíce o to pracuje, aby si něco do kap-

sáře nahnala. Věru, na to rokování a schvalní zdržování-se u kašen měly by paní a hospodyně zvláště hleděti a pokud možno tomu brániti. Z něho povstalo již mnoho zlého.

Naninka nevěděla ani, co se to s ní děje, když do takové kupy rokujících holek poprvé upadla. Muselať se proti své vůli mezi nimi pozdržeti, protože pro množství jiných hned k vodě nemohla, a tuť přeslechla za malou chvíli věci, o nichžto ve Lhotě za celý svůj život nebyla slyšela. Stála mezi ostatními děvčaty jako opařená.

„To je putička!“ pravila po straně jedna k druhé a hodila hlavou po Nanince, jakoby jí ani špetku soli nepodala. „Ta vyběhla teprv nedávno z kukaně.“

„Však ona se otrtá!“ smála se druhá; „jenom až k několika dvadcetníkům přičichne a počítati dovede.“

„Jste, panenko, už dávno v Praze?“ ptala se třetí, ousměšně si *tu nemluvku* prohlížejíc.

„Dva dni,“ odpovídala dívka nesměle.

„Proto, proto!“ smála se onano. „Je to na vás vidět. To budete mít ještě sotva co milého — je-li pravda?“

„Já vám nerozumím,“ šeptala dívka v hrozné nesnázi, kteráž tím více zrůstala, an se ostatní jako jedním hrdlem do smíchu daly.

„Ona slouží u mladého!“ chechtala se jedna.

„Ne, já sloužím u vzácné ouřadnice, kteráž je moje paní teta — a pán je už padesátník,“ řekla dívka důvěrně.

„No, tím líp,“ doložila zase první. „Mně jsou starší páni také milejší; člověk si je spíše oblomí. A jaká pak je paní? Já ty tety znám, a ta tvoje nebude také z hedbáví, sic by tě nenechala v hadru chodit. Počítá ti šafrán do polívky — viď? Musíš hledět, aby si tě neosedlala; nebo, to si pamatuj, každá chce, abychme táhly jako kůň.“

„Ona je moje příbuzná, a já se k ní budu jako k příbuzné chovati,“ řekla Naninka poněkud pohoršena, i pospíchala naplnit svou nádobu, aby se zas domů dostala. Bylo jí tady, jakoby pod ní země hořela.

Takovéto — i mnohem ostřejší — rozprávky nejsou mezi služebnými děvčaty věci neobyčejné, i nesmíme se jim také tuze diviti. Za jedno to přináší jejich silnější přirozenost a hmotnější způsob života, že jim jdou jádrnější, neřkuli hrubší slova od huby, a že nemohou na velikou hladkost řečí nebo způsobů hleděti; za druhé to vězí také v jejich vychování a celém stavu, že snadno jazyku rozpustile uzdu popustí anebo si

na své pány vyjedou. Tomu se není co diviti; ale pečovati by se mělo, aby věci takové již jednou přestaly. Nejen sílu tělesní, ne vytrvalost a obratnost v každé ruční práci, ne jenom zvířecí oddanost k panstvu svému — stav služebný potřebuje také ještě něco jiného, neméně důležitého, a sice jakési zušlechtění srdce, vytřelost ducha a uhlazenost způsobů. A na to by se mělo velmi bedlivě hleděti. Pravíme *mělo*, neboť až posud děje se v tomto ohledu, bohužel! nad míru málo, a jedna z těch nejdůležitějších tříd lidské společnosti, totiž služebná čeleď, zůstává takořka beze všeho pěstování. Co z ní máme, a je-li to co dobrého, udělalo se z ní samo sebou, skoro beze všeho přičinění našeho. Tak by to ale nemělo napořád zůstávati, my bychme se měli všemožně o příslušné vzdělání služebného lidu snažiti, a kde se v tom ohledu co dělati dá, bez omrzení činiti. Zapuzujme jeho marnivost a bažení po drahém šatstvu; braňme lehkovážnosti a dychtění po marné kratochvíli; upevňujme jej v náboženském smýšlení a křesťanské lásce, rozmnožujme jeho vědění, nechme ho poslouchati, když se dobrá kniha čte, potěšme jej důvěrou a udělejme z něho oudy vlastní domácnosti, což beztoho ke škodě obou stran již takořka docela zachází.

Mnohý čeledín přinese do služby ty nejkrásnější schopnosti na těle i na duši, a nemůže za to, když zahynou. Kdož ví, jakby se bylo snad Nanince vedlo, kdyby nebyla pevného základu doma dostala. Ale jí se protiviły spolky služebných dívek hned na ponejprv a ona se jich od té chvíle chránila. Kde jen mohła, tam se jim vyhnula, a když jim někdy uklouznouti nemohła: snesła raději ousměšek, než aby była jich radě ucho naklonila.

Za to zůstała ovšem samotna a vedła život jako poustevnice. Přátel nebo známých neměła, paní teta jí také žádných růží nestlała, a proto se těšila jen tím vědomím, že koná svou povinnost. Tak jí uteklo půl smutného roku. Na to poznała v zámku hezkého, tichého mládence, a obraz jeho poskytoval jí milé kratochvile po celých sedm dní dlouhého téhodne. Obíralať se s ním již jako s dávným přítelem a svěřovała mu v duchu, co nikomu ze svých nejbližších lidí svěřiti nemohła. A opět była mysl její u něho, když mladík na předsíň vešel sám zde takového překvapení neočekávaje; a proto se ho dívka tak ulekła! Bylo to leknutí radostné.

5.

Malina dělal již přes dvě leta u mistra Vorlíčka. Celý tento čas byl pro něho novou školou, v nížto se mnohému přiučil. Pozorovalť nejen lidi, s nimiž denně obcoval, ale i ostatní život hlavního města, kterýž mu arci mnoho věcí poskytoval, o nichžto dříve ani dost malého zdání nemíval. K svému štěstí uměl zlé od dobrého rozeznávati, a zachoval čistotu srdce svého i mysli své. Malá příhoda s tovaryši hned na cestě do Prahy přiučila jej opatrnosti, a sám mistr Vorlíček neopomíjel mu čas po čase ze zásoby svých vlastních zkušeností dobrého poučení udělovati.

Malinovi bylo milejší vyjíti si času nedělního o samotě na procházku do některé zahrady nebo do širého pole, nežli s jinými chasníky čas u žbánku a karet mařiti; jemu bylo milejší seděti někde v tichosti s užitečnou knihou, nežli vyhledávati hejřivý tanec při hlučné muzice, a co mu v neděli nebo ve svátek největšího vyražení poskytovalo, to bylo české divadlo. Sotva že ho byl rozšafný Vorlíček na tuto utěšenou, srdce i ducha zušlechťující kratochvil pozorna učinil, neminulo jedno představení, aby je byl nenavštívil, a nejednou děkoval mistrovi, že mu byl o té rozkoši pověděl.

Při tomto svém chování musel arci od svých soudruhů mnohé ousměšky snášeti; brzy ho nazývali potutelným ramenáčem, brzo koženým doktorem veškeré moudrosti, pak ho zas posílali do lesů, aby byl poustevníkem; ale on to dle své mírné přirozenosti trpělivě snášel, ba na věci takové ani neodpovídal, a jenom když se na něho trochu dotíravě sypaly, nebo když viděl, že by svým mluvením něco prospěl: pak se pustil horlivě do vykládání a radil ostatním, aby činili, jako on činívá.

Někdy arci bylo mu dost líto, že nemohl posud člověčka nalezti, s nímžto by byl hodně po přátelsku obcoval, důvěrně rozmlouval a předce o něčem rozumnějším jednal, nežli jsou věci, o nichž obyčejná chasa rokuje. Při tomto pomyšlení začínalo se mu pak ovšem srdce svírati, neboť dle nejstaršího vyřknutí není člověku dobře býti samotným: avšak proto si předce nezastesknul, ale zpomínal na otce, jemuž i častěji dopisoval, nebo se zabral honem do knihy, když si mohl nějakou vypůjčit nebo i za vlastní peníze objednat, a mezi tím co jiná chasa, neznajíc posud lepšího vyražení, drahý čas i peníze a zdraví při daremných veselůstkách mařila, prospíval Václav na těle i na duši, vzdělával rozum svůj a zušlechťoval srdce své.

A toto všecko schvalujeme na něm měrou velikou; ne snad jen proto, že bychme chtěli proti každému vyražení poctivého řemeslníka, kterýž se celý den a celých šest dní těžkou prací lopotí, jaksi nelidsky brojiti; nikoli! — ta škaredá myšlénka odstup od nás daleko! My přejeme každému milého, potřebného oddechu a slušného veselí; vždyť je člověk i dle toho stvořen, aby pracoval i odpočíval, aby se namáhal i požíval, aby se trudil i veselil; ale na to zanevíráme, že není chasa naše *vůbec* — některé hodné mladíky ovšem vyjímáme! — že není k tomu vedena, aby nalezala zalíbení také ve věcech, kteréž nelahodí jenom tělu a žaludku, ale více ducha zajímají, hlavu osvěcují a srdce rozhřívají. Sotva že se naučí kloučck nuzně čísti a ještě nuzněji psáti, již ho pošlou na řemeslo, a nikdo se neptá, nebude-li hoch ve svém budoucím životě větších vědomostí potřebovati, než jakých se mu posud udělilo. Tak ho uvedou na cestu života, aniž mu dají, co by na ní míti měl, aby mohl prospívati. Tu se myslí: I co, jen když se naučí svému řemeslu — to jest: jen když pochopí, jak má co rukama dělati; aby ale také věděl, jak co jinde vyvádějí; aby věděl, jakou silou a s jakým prospěchem v jiných zemích pracují; aby věděl, kde a u koho něco k ulehčení a zdokonalení práce své hledati; aby

uměl ducha svého tak dalece namáhati a napínati, až by ve svém řemesle nový prospěch nalezl: o to se nikdo nestará. V devátém, desátém neb dvanáctém roce vyjde hoch ze školy, a může mluviti o štěstí, když pak délkou času jenom z prvopočátečního umění tolik podrží, aby si uměl jakožto mistr „auscigl“ napsati; o „výtahu nebo výkazu oučetním“ beztoho nic neví, protože vůbec málo co ve svém mateřském jazyku slýchá, co by ho mohlo v skutku poučiti. Mnohé děti jsou i tak nešťastné, že se ve své mateřčině ani slabikovati nenaučí, a rodičové si na tom ještě něco zakládají, když to mladá ubožátka po německu učiniti dovedou, třebas i sami tím jazykem ani zašvandrkovati neuměli a děti mimo školu ani slova německého neslyšely, tedy věci po německu přednášené také nechápaly. Je to veliká zaslepenost. *Učiti se jazykům cizím* — nejenom německému, ale třebas i francouzskému nebo některému jinému, dle stavu a povolání člověka prospěšnému, ah! to je pěkná, užitečná, rozumná věc, a kdo by se nechtěl na příklad u nás jazyku německému přiučiti, když má k tomu příležitost, byl by veliký pošetilec. Vždyť je to jazyk velikého národu a jsou v něm důležité i velmi užitečné knihy sepsány a našinec se nemůže bez něho takořka ani obejíti; potřebujeť ho posud

ve školách, v živnosti, v obchodě, v ouřadě, na cestách, kamkoli se vrtne. Ale mysliti, že má člověk již vyhráno, že je hned učenější, vzácnější a důstojnější, když umí trochu německy — to je teprva pošetilost a svrchované bláznovství! Ne proto, že umíš nějakým cizím jazykem jen *mluviti*, ale že jsi se v tom jazyku mnohým věcem přiučil a rozmanitých vědomostí nabyl (které bys byl ve svém mateřském snad neslyšel), jen proto, že jsi pomocí jazyka cizího i z cizí moudrosti prospěchu nabyl, proto jsi hoden pochvaly. Jinak můžeš uměti německý, francouzský, ba jazyky veškerého světa, a můžeš býti předce veliký bloud a sprostáček. Jazyk je prostředek k nabytí potřebných i užitečných vědomostí a odtud pocházející pravé lidské důstojnosti; ale pouhý jazyk tě nedělá ani lepším, ani moudřejším. Umíš-li tedy německy, jen abys to uměl, abys mohl jakž takž blebtati, tedy se tím nechlub a nehledej v tom žádného štěstí, nemysli si, že jsi něco více, nežli člověk, kterýž jenom svému mateřskému jazyku rozumí. Ten může býti desetkrát zkušenější a moudřejší; on toho nabyl mnohem snadněji ve svém mateřském jazyku, kterýž *byl*, *jest* a *zůstane* věky věků tím nejlepším, nejkratším prostředkem, chce-li se člověk vzdělati, to jest: chce-li si rozum vybrousiti a srdce zušlechtiti.

Při každém jiném vyučování je veliká ztráta času, a kdo se cizímu jazyku *tak dobře* nenaučí, aby mu rozuměl jako vlastnímu mateřskému, aby v něm každou myšlénku pochopil i vyjádřiti mohl: ten má v ruce tupý nůž a nemůže jím řezati, má tupou kosu a nemůže jí kositi. Nejen tedy proto, že je přirozený náš jazyk drahé dědictví po slavných otcích, kteréž oni svou moudrostí zvelebovali a udatností hájili, nam pak proto zůstavili, abychme je stejnou měrou chovali a pěstovali; nejen proto, že je náš jazyk nad mnohý jiný pěknější, hojnější a ke všemu vyjádření schopnější; ale již i hlavně proto, že je k osvícení nás všech, jižto jsme v něm vyrostli, v něm i mysliti a cítiti se naučili. nejpřiměřenější, zvláště ale pro ty, jižto nemají času nebo peněz jiným jazykům se přiučovati a teprva touto dlouhou cestou obšírnějších vědomostí nabývati — již *proto* máme si svého mateřského jazyka vážiti a o jeho zvelebení pečovati; neboť tím zvelebujeme i ducha lidu našeho, připravujíce mu cestu k jistému osvícení a odtud povstávajícímu vezdejšímu i věčnému spasení. Protož sluší cizím jazykům se učiti, jakož vůbec člověku patří, aby své vědění na vše strany rozšiřoval; ale sluší a patří se také ještě větší měrou svůj vlastní jazyk milovati, jeho práva hájiti a před celým světem se k němu přiznávati.

O všech těchto důležitých věcech vedl Malina se svým mistrem nejednou rozprávku, dávaje se poučovati od mistra, jemuž bylo milejší doma s rozumným člověkem rozumné slovíčko mluviti, nežli daremným tlacháním čas u sklenice zabíjeti. —

Nyní si udělal mladík známost s Naninkou, a tím přišla sladká rozmanitost do jeho života. Každá chvíle, kterou mohl v její společnosti ztráviti, byla pro něho pravou rozkoší. Onoť jich bylo arci velmi pořídku; neboť se nevídali téměř nikdy jindy nežli v neděli ráno; tu na ni vždy již u domu čekal, pak ji do zámku i ze zámku provázel; a to trvalo jenom krátce, neboť Naninka se nesměla dlouho zdržeti. K odpolední vycházce času nedělního musela mít dívka pokaždé od paní tety zvláštní dovolení, a toho nebylo tak snadno dostati. Ale když je dostala, jakéž tu bylo veselí v srdci těch dvou mladých lidí! Času letního je vedla cesta za bránu, a tyto chvíle jim poskytly hojné náhrady za zpomínání, myšlení a toužení, v němžto celý týden ztrávili. A jakž roztomilé zdálo se jim na takové vycházce vše okolí, nebe i země! Všecko se jim jevilo v krásné podobě, všecko se na ně usmívalo, i mimojdoucí lid upíral na ně s potěšením zraky své. Naninka neměla sice na sobě novomódní zlaté

náušnice s granáty, neměla okolo rukou vyšívané límečky a neměla hlazené rukavičky, jakož nyní na služkách vídati; šat její byl jednoduchý, ale čistý a ouhledně ušitý, a pěkně rostlá postava její vypadala v něm předce jako štíhlá lilie a tvář její zářila vnitřní blahostí.

Na těchto procházkách ubíhal jim čas velmi rychle; tu si vypravovali, co byli celý týden dělali a jak se na neděli těšili; někdy si povídali o domově, o rodičích, o svém prvním mládí, a nebo když měli na srdci něco těžkého, aj! tut je odhalili jeden před druhým a ulehčili si vespolek. Ale o tom, co vlastně jich obou srdce k sobě poutalo, co jim vlastně všelikou rozkoš v pospolném obcování připravovalo, co jim i ty hodiny oslazovalo, když se neviděli — *o lásce* nebylo mezi nimi žádné řeči. Jeden i druhý myslil, že to mezi nimi jinak býti nemůže, že to mezi nimi již odjakživa tak bývalo a že to bude na věky. Jenom když bývali spolu na české komedii — a to bylo jejich vyražení, jak mile se krajina venkovská do zimního šatu oblekla — tam ztrávili od tří do šesti hodin mnoho rozkošných okamžení; tu sedali nahoře na galerii — neboť šetrná Naninka nebyla by přivolila, aby ji byl na dražší místo uvedl — tu sedali pak tak blízko vedle sebe hned na první lavici a dá-

vali pozor, co se na jevišti děje, a žádné slovo herců jim neušlo; i drželi se obyčejně za ruce, a když byli dva milující na divadle šťastni, tu jevili své radostné oučastenství jemným tisknutím.

6.

Příští zima učinila velikou změnu v životě mladého Maliny. Mistr Vorlíček začal totiž churavěti, musel se položiti, i stalo se, čeho by se byl před několika nedělmi nikdo nenadál — brzo ležel mladý muž na prkně. Byloť mu arci dosti těžko loučiti se tak záhy se životem, kterýž mu květ svého štěstí teprva přinášeti měl, a zůstaviti zde milovanou manželku s malým pacholátkem; ale Vorlíček byl moudrý, odjakživa do vůle Boží odevzdaný člověk, a proto zavřel oči v dobré naději. Děkoval ještě Bohu, že byla nemoc jeho taková, že mohl svou domácnost při zdravém rozumu opatřiti.

Když viděl, jak to s ním vypadá — neboť nebyl z oněch pošetilců, kteří nechtějí o smrti slyšeti, a kdyby jim už na jazyku seděla, ale připravoval se k ní, jak se na křesťana sluší — tuť si dal zavolati Václava a takto k němu promluvil: „Milý příteli! podle vůle Boží musím se vydati na cestu, z nížto se již nevrátím. Mlčte,

mlčte! nechtějte mě utěšovati a marnou nadějí ukájeti — já jsem připraven a doufám, že budu dobře uschován. Ale žena moje a dítě mé tady osiřejí a budou spravedlivého přítele potřebovati. Můj milý Václave, nechtěl bysi se jich ujmouti? Manžel a otec žádá tě o to na smrtelné posteli. Jsi ovšem mladý, ale já tě poznal a důvěřuju se v tebe, jakobysi byl starý, zkušený muž; neboť srdce i hlava tvá je lepší, nežli mnohých jiných, a já vím, že budeš pilně a svědomitě o mého sirotka pečovati. Jiných přátel beztoho nemám; veď tedy řemeslo mé jako starší tovaryš dále; slib mi to, a já zavru oči pokojně.“

Malina plakal žalostí a srdečně pohnutý slíbil, že učiní podle žádosti umírajícího mistra. Ten pak povolal k sobě bědující manželku a pověděv jí, co byl právě ustanovil, prosil ji, aby se s mladým člověkem dobře snášela, kterýž řemeslu rozumí a všechno dílo ji zajisté udrží. Mladá žena připověděla zachovati se podle vůle manželovy, a tak přišla do rukou sotva dvadcítiletého Maliny správa nad pěkně zavedenou živností, při kteréž mohl dobrého jmena získati.

Toho by se byl mladý tovaryš arci nenadál, a mnohý starší chasník začal na to broukati; poněvadž se ale již vůbec vědělo, že má Václav celé krejčovské umění v malíku, z ohledu chování

a mravů pak se mu ani dost málo vytýkati nesmělo, a poněvadž ho konečně vůle nebožtíka mistra i vdovy jeho za „werkfíra“ (věčná škoda, že v životě některých řemesel ještě tolik cizích zpotvořených slov potkáváme!) anebo lépe za vedoucího nebo zástupce ustanovila: tedy muselo všeliké namítání a reptání přestati a Malina se ve své nové důstojnosti brzo jak náleží upevnil. Dílo šlo pořád jako prvé od ruky, ba ještě se množilo, a v celém domě panoval starý pořádek.

Malina se na počátku své nové povinnosti trochu bál; přišloť mu to proti všemu nadání; ale pomalu tomu přivyknul, vpravil se do toho a byl tomu konečně povděčen. Ale ještě větší radost měly z toho dvě jiné osoby — jeho starý otec a Naninka. Onen první vyjevil mu to v dlouhém psaní; u této poslední viděl to mladík očitě na radostné tváři. Teď začínal již o budoucnosti mluviti, o mistrovství, o možném usazení, o vlastní domácnosti, a sliboval v radostné horlivosti, že bude šetřiti a schraňovati; ale neměl ještě tolik smělosti, aby byl dívce zřejmě řekl, *pro koho* to všecko učiní. Myslilť si: „Však ona ti rozumí! ona ví co myslím.“ A ona to v skutku věděla, alespoň se domnívala, že to ví, a srdce jí trnulo rozkoší. Ale potom sklopila oči a zarmoutila se.

„Co pak je vám, Naninko?“ ptal se jí Malina velmi pečlivě.

„Ach!“ vzdychla si dívka, „mně je líto, že si nemohu také něco uložit.“

„Však je pravda,“ posvědčil Malina. „Sám jsem vám chtěl už dávno říci, abyste se o jinou službu ohlídla. Vaše paní teta je trochu neštědrá.“

„Inu — ona hospodaří. Časy jsou opravdu těžké, a já se nedivím, že je někdy nevrlá; člověk by ani neuvěřil, co se peněz vydá.“

„To je arci pravda; ale to vás nemůže předce tak dalece vázat, abyste tím trpěla.“

„To nemůže; ale ona je předce moje teta — a já si netroufám, abych jí dala výpověď.“

Ale Malina jí tuto ostýchavost vyvracel i uváděl jí na mysl, že své paní tetě všecko, co snad u ní užila, věrnou službou již dávno nahradila, a že nemůže paní teta od ní požadovati, aby k vůli ní o své lepší zaopatření nedbala. Dívka to ovšem nahlížela, a tak se tedy oba konečně usnesli, že příštího čtvrt leta paní tetě službu vypoví.

Upřímný mladík se na ten čas těšil a očekával ho, jakoby jej samého nějaké štěstí potkati mělo; neboť viděl, že se pracovitá dívka svědomitě namáhá a že se jí v každém jiném domě

lépe povede nežli u paní tety. Ale nežli se toho čtvrtletí dočkal, přihodilo se zas něco, co by mu ani ve snách nebylo napadlo a co mezi ním a Naninkou velmi žalostnou různici ztropiti hrozilo.

7.

Jak jsme již pověděli, zůstala po Vorlíčkovi mladá vdova. I byla to osoba na obstání, zdravá, hezkých tváří, a co se týče domácnosti, jako oheň do díla. Řemeslník si nemohl pilnější pomocnice přát, a nebožtík ji také z celého srdce miloval.

Říkává se, že je první láska nejsilnější; všeobecně může to býti pravda, víť se ale také z hojné zkušenosti, že i druhá někdy tak prudká bývá, že všechny meze rozumu přeskočí a v srdci velikou, bolestnou zpoustu způsobí. I nenít se také čemu tuze diviti, když si mladá vdova, nemajíc právě takové srdce, kteréž by dlouhou žalost přechovávalo, a jsouc jinak plna živobytí — když si, pravíme, mladá vdova zasteskne a pak očí toužebně po mladém člověkovi pozvedne, s kterým denně obcuje. Něco podobného přihodilo se i ovdovělé Vorlíčkové. Ona byla sice manžela svého upřímně milovala i nesla na počátku ztrátu jeho velmi žalostně; ale prostý rozum její pravil

potom: „Co je jednou pryč, to je pryč, co bych se proto soužila? Já učinila svou povinnost; teď jsem svojí paní!“ — Mimo to byla ženuška takové povahy, že se nemohla dlouhé a nyní, jak se domýšlela, zbytečné truchlivosti oddati, a protož to byla věc docela přirozená, že si začala po nějakém čase rozličné myšlénky na člověka dělati, kterémuž byl nebožtík vedení řemesla jejího odkázal. Malina byl příjemný mládenec, jemných způsobů a rozuměl dílu co nejvíce; že byl o něco málo mladší, to se nezdálo mladé vdově ani tou nejmenší překážkou (ačkoliv by to v skutku skoro při každém uzavírání stavu manželského překážkou býti mělo), a protož doufala, že nebude tuze dlouho smutek nositi. A čím déle, čím častěji na to myslila: tím více rozpalovalo se srdce její a zrůstalo v něm touženi.

Prvních šest neděl šlo u ní všecko obyčejnou cestou, leda že ještě na ulici černý klobouk a podomácku bílý čepec s černými pentlemi nosila. Potom se ale začala pilněji strojiti; vždy byla co nejvíce uhlazena, i zdálo se, jakoby si byla každý den tu nejpřívětivější tvář vybrala. Přitom měla každou chvíli s Malinou co jednati a volala ho do druhého pokoje, i ptala se ho na to a na ono, jenom aby s ním pobyla. Dle ny-

nějšího, ale bohužel! nedobrého způsobu, protože zrušil jakýsi jemnější domácí ouvazek mezi mistrem a chasou, bydleli a ztravovali se tovaryšové její mimo dům; jediný Malina jedl s ní u jednoho stolu, a musel tam od posledního času i bydleti, aby byl pořád po ruce a měl dílo i učeníky na očích. První čas byla ztrava jako jindy bývala, jednoduchá; nyní se začalo oupravněji strojiti a dvakráte za týden přišla na stůl pečeně, jednou nějaké kuřátko, a zhusta něco moučného, protože to Malina rád jídal. Někdy mu vdova nejlepší kousky sama na talíř kladla, a měla radost, když mu chutnalo. Teď mu koupila hedbávnou tkaninu na vestu, pak zase pěkný šátek na krk. Mladík ale nepochopoval, co tím vdova obmýšlí, i bral to za důkaz její uznalosti nebo za dárky, jimiž ho chce k ustavičné přičinlivosti povzbuzovati, a proto si vděčně předsevzal, že všechno vynaloží, aby se jí zachoval. Ani ohnivější pohled mladé ženy neuměl si nezkušený mládenec vyložiti a potutelnému usmívání domácí děvečky již docela nerozuměl; ano myslil ve své prostotě, že mu tato snad osidla klásti chce, a protož jí ukazoval tu nejchladnější tvář. Co se vlastně děje, nač si vdova myslí, o tom neměl ani nejmenšího zdání; ale tím lépe to pozorovala chasa ostatní a mnohý mu to záviděl.

Jednoho dne přišel tovaryš, jenž byl nejdéle u Vorlíčka pracoval, pozdě do díla a k tomu napilý, ačkoli na něho práce na popil čekala. Učinil to naschvál. Václav se nemohl zdržeti, aby mu něco neřekl, neboť se bál mrzutosti se svým zákazníkem a starému tovaryšovi nechtěl předce dílo vzít a jinému dát. Připomenul mu tedy, aby to podruhé oznámil, když nebude chtít pracovati, aby se dílo nezdržovalo.

„Nu, nu! však nebude snad tak zle, vysoce moudrý pane mistře!“ ušklebil se tovaryš, maje na mladíka již dávno s kopce, protože mu byl (jak sám nejednou řekl) jakožto staršímu tovaryši místo „werkfíra“ před hubou vzal, na něžto si on za Vorlíčkovy nemoci velkou naději dělal. „Snad nebude tak zle! Člověk není žádné poleno, aby si jednou veselý den neudělal.“

„Ten si můžete každý den udělat,“ řekl Malina mírně, „a nikdo vám v tom nebude zbraňovati; jenom nesmí při tom živnost trpěti.“

„*Vaše* živnost — ne? ha, ha, ha! Jen pomalu s tou flintou, aby nespustila před časem — a nebo aby nesklaplo.“

„Vy nejste mocen rozumu. Jděte se raději vyspat; práci dám jinému.“

„Oh jen poroučejte, moudrý pane! — vy máte sílu rozumu, to víme; sice byste se o živnost

tak tuze nestaral, hahaha! Ale ovšem, mladá vdovička za to stojí — a mistrovství je také dobrá věc.“

„Jak to myslíte?“ zvolal nyní Malina a krev mu vstoupila do tváří.

„I nedělej se, panáčku, nevinným!“ ušklebil se zase tovaryš. „Jako bychme byli slepí a neviděli, kam biješ, a co se mezi tebou a paní mistrovou zaplítá! O jdi, jdi a pohlť všecko a potom pukni!“

„Ha, ty lháři! — ty utrhači!“ rozlítil se nyní Malina, když byl konečně smysl tovaryšovy řeči pochopil. „Ty se opovažuješ . . . .?“

I ztrhnul se pokřik v tomto domě tak neobyčejný, že sama vdova starostlivě z kuchyně přiběhla, aby zvěděla, co se děje.

„Nic, nic, paní mistrová!“ začal Malina u veliké nesnázi, neboť myslil, že musí ze samé šetrnosti před ní utajiti, o čem se tu mluvilo, a nevšímaje si potměšilého usmívání ostatních tovaryšů zapomněl se ve své popuzené nevinnosti tak dalece, že mladou ženu horlivě za ruku chopil a ji rychle do druhého pokoje odváděl. Bylo to poprvé, co se jí dotknul, a vdovička si to nechala líbiti.

„Ale co pak máte, milý Vencl?“ ptala se ho, když byli o samotě. „Vyť hoříte, že by mohl o vás rozsvítit. Co pak se vám stalo?“

„I nic — prosím, malá mrzutost,“ vymlouval se mladík; „to zase přejde. Růžička se napil a tu mu vlezlo něco do hlavy.“

„Ale co je to?“ ptala se vdova dotíravěji, jsouci tomu povděčna, že mohla s oblíbeným mládencem jedenkráte důvěrněji mluviti. „Co je to? Já to musím věděti. Vyť jste všechen bez sebe.“

A v skutku červenal a nepokojil se Malina pořád tím více, čím horlivěji vdova na něho dotírala. „Růžička nedal pokoje,“ vyklouzlo mu konečně.

„Týkalo se to díla? — řemesla?“ ptala se vdova zvědavě.

„To ne —“ vypleskl mladík ve lhaní a zapírání necvičený.

„Čeho tedy? Mluvte, nebo se budu hněvat!“

„On se opovážil mysliti,“ přiznával se mladík ze samých rozpaků, „že moje starost o řemeslo — totiž o vaši živnost, z nečistých příčin pochází, že . . .“

„Nu — jen dále! co pak?“ ptala se ženuška ještě zvědavěji, když Malina s panickou stydlavostí oči sklopil.

„Že si na vás myslím, paní mistrová . . . ach, nemějte mi to za zlé, já za to nemohu!“

„Tak?“ řekla nyní vdova zdlouhavě a sklopila oči. Přitom ji bodlo něco u srdce a krev jí skočila do tváří. „A jak pak to myslí Růžička?“ A přitom jí bouřilo srdce, že myslila, že jí musejí žebra prasknouti. Ach, vždyť se blížila chvíle, kteráž mohla v skutek uvesti, po čem mladá ženuška od některých časů toužila! — „Jak to myslí?“ ptala se ještě jednou, když Malina neodpovídal, a pozvedla k němu své ohnivé oči, i vzala ho za ruku.

Ale v tom přiběhl do pokoje učeník. — „Ty proužkované pantalony se zelenou vestou,“ oznamoval Malinovi. „Je tu pro ně děvečka.“ A Malina děkoval v duchu Pánu Bohu, že ho zbavil dalšího trápení. Honem spěchal s hochem ze dveří, aby vydal hotové dílo.

8.

Od té chvíle byl Malina velmi nepokojný a nevěděl, jak se chovati. Otvíralyť se se mu oči i začal vyrozumívati, co všecko posavadní tak laskavé chování mladé vdovy asi vyznamenává; *docela* nechtěl tomu však ještě věřiti. Zpomněltť si na nebožtíka Vorlíčka, i rozhorlil se poněkud

na vdovu jeho, kteráž v Pánu zesnulého tak brzo z mysli pustila; i zpomněl si na svou Naninku, a tuť mu cosi šeptalo: Ta by nekoukala tak brzy po jiném! I začal se obávati, jak to asi vypadne? a jakýsi vnitřní, přirozený hlas mu povídal, že bude teď pro něho těžko v domě obstáti, když se nezachová vdově po vůli. Avšak on věděl, co je teď jeho *povinnost*, a to jej posilňovalo; i předsevzal si pevně, že mistrové nedá žádné příčiny, kteráž by v ní mohla nějakou naději zbudit.

Aby to dokázal, vyskytla se brzy dobrá příležitost. — Dva dni po této příhodě přinesla mu domácí děvečka čisté prádlo. Malina si je ukládal a nalezl nové košile. I zavolal děvečku nazpátek. „Baruško, to nejsou moje košile.“ — Holka se potutelně usmívala. „I jsou vaše, pane Malino, jsou. Jen se nestarejte....“ A přitom kývala hlavou tak jistě, jakoby to měla černé na bílém.

„Ale já budu předce své prádlo znáti?“ namítal Malina.

„No, to je už neznáte,“ smála se zase děvečka; „ale já se tomu nedivím; však vy neznáte ještě mnohou věc, která se pro vás chystá.“

„Pro mne?“ ptal se mladík a snažil se všemožně, aby přitom tiše vypadal, ačkoliv mu srdce nepokojně tlouklo.

„Ale prosím vás, pane Malino,“ řekla zas děvečka; „nedělejte se, jakobyste byl dnešní. Vždyť se mi panička se vším svěřuje.“

„S čím se vám svěřuje? já nevím o ničem, a z pouhého svěřování nepovstávají nové košile,“ mluvil Malina polomrzutě i polosklíčeně. „A já vám povídám, tyhle nejsou moje; odneste je zase tam, odkud jste je přinesla.“

„Ale, pane Malino — s dovolením — mějte pak předce kousek rozumu!“ začala nyní také děvečka horliti, neboť spoléhala na důvěru paní své; ale Malina ji zakřikl.

„A vy ho máte tuze mnoho!“ řekl horlivostí takořka se třesa. „Odneste ty věci, já jich nepotřebuju a nesmím je přijmouti, abychme do lidských úst nepřišli. Já slíbil nebožtíkovi, že se budu o jeho dům upřímně starati, a nesmím tedy dopustit, aby na jeho vdovu nějaké podezření upadlo —“

„Ale, človíčku, jaké pak podezření?“ začala zas děvečka, jenž by byla ráda tu zamilovanou pletku zapředla. „Co pak nevidíte za bílého dne? Ona to myslí opravdu, já to vím dozajista — mladá vdova nemá velkého potěšení na světě — nu, a pro pana Malinu bude hotová živnost také dobrá věc, o paničce ani nemluvím . . .“

„To bude také to nejmoudřejší!“ vskočil jí Malina do řeči, „neboť já nechci o ničem věděti.“

V tomto smyslu trvala jejich rozprávka ještě déle, až pak horlivá děvečka nové košile do zástěry sebrala a mrzutě odešla. —

„Nu, co říkal?“ ptala se jí vdova s velkým očekaváním. „Měl radost?“

„Ano, hroznou radost,“ řekla tato a položila košile na stůl. „Tuhle vám nesu, jemnost paničko, ten zlatý dar nazpátek. Pan Malina ho nechtěl živou mocí podržet.“

„A řekla jsi mu —?“

„Všecko; říkajíc na mísu jsem mu to vyklopila; ale všecko nadarmo. Panáček mluvil hlouposti a nechtěl věci přijmout.“

„On je ostýchavý, snad ho to překvapilo — měla jsi to tam nechati —“

„Mně se zdá, že v tom vězí něco jiného,“ řekla děvečka trochu zostra. „Mně se zdá, že má panáček už něco za lubem.“ — Vdova se lekla a zbledla. — „Mne neošidí!“ pokračovala děvečka. „Já bych nemusela chasníky znát, abych nevěděla, že by každý všemi desíti po takovém štěstí sáhnul, jaké se tady Malinovi nabízí — kdyby v tom něco jiného nevězelo.“

„Tys nemoudrá,“ řekla vdova. „Malina je tichý, nezkušený člověk ....“

„Ale tichá voda břehy mele,“ skočila jí děvečka do řeči, „a já se vsadím o nevím co, že pan Vencl bez obzvláštní příčiny každou neděli tak časně ráno do kostela nechodí. To známe. Ale — však my si na něho počíháme!“

9.

Vdova nemohla pro samý nepokoj tu noc na to ani oka zamhouřiti, a mnohem lépe nevedlo se také Malinovi. Tím časněji přivstal si tedy mladík na druhý den, kdež byla právě neděle, a pospíšil k nárožnímu domu, u něhož obyčejně na svou Naninku čekával. Dnes měl plnou hlavu a plné srdce, i byl by si rád upřímným slovem odlehčil: ale poněkud se před dívkou zase ostýchal. Co tomu asi řekne? myslil si. Nebude se rmoutit? Nebude to vypadati, jakobych se chlubil? — A předce by byl o té věci rád rozprávěl; a tak váznul v nejistotě, nevěda co počíti, až to na něm i sama dívka zpozorovala.

„Co pak je vám dnes?“ ptala se ho důvěrně a hleděla na něho tak upřímně, že by jí byl s tisícerou chutí rád všecko pověděl; ale ta zpropadená ostýchavost mu nedala k slovu přijíti.

Omlouval se a hleděl svou obyčejnou tichou mysl okázati; vyptával se dívky, jak se pořád měla, pak vypravoval, co se jemu stalo (příhodu s vdovou ovšem zamlčel); ale u vnitř mu to nedalo předce žádného pokoje, a když bylo po ranní mši, měl poctivý mládenec již tolik pevné mysli, že jí chtěl všecko vyjevit. Nejhlavněji se chtěl *proto* upřímně vyznati, poněvadž mu pořáde cosi říkalo, že u vdovy nevydrží, a tuť musel Naninee předc nějakou příčinu udati, proč místo opustil, z něhož si oba tolik dobrého připovídali.

I šel s ní toho dne přes jelení příkopy k novým Chotkovým sadům, a tam jí chtěl vyjeviti, co ho potkalo; tam nebylo zbytečných diváků a posluchačů. Ale právě když s ní přicházel na cestičku, kdež po obou stranách husté křoviny stály, vstoupila jim do cesty Baruška. Ona jim byla pobočni pěšinkou nadešla a stála nyní zrovna vedle nich.

„Ah, šťastné dobré jitro, pane Vencl! šťastné pořízení!“ prohodila jaksi uštěpačně a měřila přitom Naninku očima, jakoby ji chěla skrz naskrz prohlídnout. „Ucházíte se také *o ženské* dílo? A hned tak z rána! Jáť myslila, že je nemůžete vystát — hahaha! Pěkné dílo; jednu má doma, druhou venku.“

„Co vy se o mé dílo staráte?“ řekl Malina nemile překvapen a hněvivě. „A co stíháte moje kroky? Co mi lezete do cesty?“

„No, no — jen zvolna, jemnost pane Malino!“ odsekla děvečka, „však nejste ještě pánem, a *panička* bude mít malou radost, až jí o vašich ranních procházkách povím. S ní nemůžete chodit?“

Naninka se byla nejdřív začervenala a nyní zbledla. I vymknula se Malinovi z ruky, ačkoli ji pevně držel.

„Povězte jí to,“ řekl nyní rozhorleně k děvečce. „Paní se nemá nic o mé procházky co starat, a vy již dokonce ne – rozumíte? To si zapovídám!“

„To můžete, jen bude-li vás kdo poslouchat,“ dalo se mu prohnané děvče do smíchu.

„Jděte svou cestou a nechte mě na pokoji!“ obořil se teď na ni mladík s rozpálenou tváří, a pustil se za Naninkou, kteráž tu nemohla studem vydržeti a dále pospíchala. Ale děvečka byla v patách za ním a pořád se jedovatě chechtala. „Jen pomalu! vždyť to nejde ještě k oltáři! Ještě máte času — rozložte si to, nežli prohloupíte!“ Těmi a podobnými slovy Malinu pořád popichovala, proto si to dovolujíc, že byla doma poloviční paní. Malina byl přitom jako v ohni a nemohl to posléz vydržeti. „Nedělejte mi žádnou

ostudu!“ obrátil se po děvečce, a kouknul na ni, jakoby ji chtěl očima probodnouti. „Rozumíte? Jděte svou cestou. My nemáme spolu co jednati, a má-li *paní* se mnou nějaké řízení, ať to vyjedná doma.“ Pak se zas rychle obrátil a spěchal za milou dívkou, kteráž nevědouc ani, co se to s ní děje, utíkala, jakoby ji někdo honil.

Baruška se na okamžik zarazila; tak ji byl neobyčejně prudký hlas Malinův a oheň očí jeho překvapil; pak se ale dala zase do smíchu a pospíchala domů.

„Nu, jakž je, Baruško?“ ptala se jí vdova vědoucí, že byla děvečka na zvědách. „Jakž je? zmýlila jsi se, viď?“

„Krásně zmýlila!“ odpovídala tato upocené tváře si utírajíc. „Já mám dobré oči. Jak jsem řekla — vodí se už s jinou.“

Vdova zaťala pysky. — „Ten dareba, ten holobrádek, ten nuzák!“ vyklouzlo jí potom z úst, nejdřív trochu temně, pak ale pořád hlasitěji a hlasitěji, a s každou přezdívkou rozkládalo se v ní kus náramného hněvu. „Já to s ním myslím tak upřímně; já mu udělám, co si pomyslí — ten špatný chlap!“

„A hloupý k tomu,“ doložila děvečka. „Já bych mu teď ale napravila ten jeho rozoumek! Já bych mu okázala, zač toho loket!“

Mělať z toho radost, že mohla vdovu popíchnout a dopálit, a k tomu nebylo teď věru mnoho potřebí. Když se nechá ženská od srdce svého tak dalece zavesti, že svou náklonnost mužskému takořka nabízí, tento pak její přízni pohrdne: tuť není tak snadno zlostnějšího a mstivějšího stvoření, jako je tato osoba. To zkusil také Malina. Sotva přišel domů — a tuť byl mrzutý, protože se mu byla Naninka z očí ztratila — sotva tedy přišel domů, spatřil hrozné mračno na čele paní mistrové. Takéť to nebyly ty oči, jimiž ho jindy vítala; teď si ho ani nevšimla; on však odbýval svoje řízení, jakoby se nebylo nic přihodilo; zatím se ale nad ním veliká bouřka stahovala.

Vdova měla ještě bratra, dospělého studenta, a ten u ní několikráte za týden obědval. Malina se tedy s ním seznámil, a student nalezl zalíbení v mladém řemeslníku, poznávaje v něm člověka, kterýžto již teď něco více věděl, nežli jak se na kabát míra bere a zač se půlzlatová podšívka počítá, a kterýžto ještě něco více zvěděti toužil; a poněvadž i student sám o sobě soudil, že není na tom dosti, aby věděl jenom to, co ve školní knize stojí: tedy se při svém smýšlení v jistém puntíku shodovali a také si porozuměli. Mezi všelijakou rozprávkou přišli jednou také

na zběhlost řemeslnického stavu v jiných vědomostech, nežli které se pouze jich ruční práce týkají.

„Ach, můj milý pane!“ řekl Malina, „o tom bych mohl mnoho z vlastní zkušenosti a ze všeho toho mluviti, co až posavad každý den okolo sebe vídati musím. Obyčejně dostane se našinec na řemeslo, když byl dvě školní třídy proběhl nebo tak zvaný druhý „klas“ odbyl; jenom ve větších městech a to obyčejně jen děti zámožnějších rodičů bývají trochu šťastnější, že mohou déle do školy chodit — anebo zase nešťastnější, že musejí delším chozením do školy čas ztrácet, an se tam předce nepřiučejí, co by jim budoucně prospělo. Já nechci říci, že by se tam učily, co nepotřebují — oh! Pán Bůh zachovej! — čtení, psaní a počítání jeť arci základ všeho vědění; ale já to zkusil již nejednou sám na sobě, a jsem předce mladý, že je mimo to ještě mnoho věcí na světě, kteréž věděti také řemeslníkovi neškodí, ano bez kterých je jenom jako mrtvá stoupa nebo nějaké hodiny; jak je mistr natáhne a spustí, tak jdou. A k čemuž je potom lidský rozum a to naše srdce — že ne?“

„To je pravda,“ řekl student; „obojí má člověk pro něco jiného, nežli aby z něho byla pouhá mašina, aby takořka ani sám nevěděl, co

dělá, co jiní vedle něho dělají, a co by mohli všickni dělati.“

„To je to!“ přisvědčil Malina — „to je to! oh, však já vám rozumím. Ono je na světě ještě mnoho věcí, kteréž řemeslník ve své dílně nevidí, a které by předce znáti, o kterých by předce něco věděti měl; ku příkladu: jak celá naše země vypadá, co se na ní nalezá, jaká zvířata a jaké rostliny, jak to všecko povstává, proč to roste, k čemu je to živo, jací lidé na zemi přebývají, co se těm lidem již přihodilo, co vyvedli, co vymyslili — ah, ty můj Bože! vždyť je toho dozajista tolik, že to můj sprostý rozum ani pochopiti a můj necvičený jazyk ani vysloviti nemůže. Ale kde má k tomu našinec přijíti? Nežli jde na řemeslo, to bývá v 11—12. roce, někdy ještě dřív — nikdy o tom neslyší; mezi učením je rád, jen když se mu trochu toho čtení a psaní nevykouří, jestliže to již uměl, a může mluvit o štěstí, když alespoň ty nejhlavnější částky o svatém náboženství v hlavě podrží. Vždyť jsem byl také takové kůzle — alespoň ne o mnoho otrkanější — když jsem přišel do Prahy; doma jsem nemohl mnoho kloudného pochytit, leda co mi z nouze otec vštípil; ale nebožtík mistr — Bůh mu dej věčnou slávu! — ten mi teprva oči otevřel a dal mi na ruku, abych se chopil kněh-

Ale to se nestane každému chasníku, a kdyby se to i některému přihodilo, on dle toho neučiní. Takový mladý člověk je obyčejně rád, že má všecko učení za zády; dlouhá učenická leta zahnala mu všecku chuť k dalšímu cvičení. Teď chce býti pánem; teď chce život užit, když mu po díle nějaká hodina zbude, které by snad mohl k vybroušení svého rozumu použiti; a tak se doklepe říkaje v temnostech až k mistrovství. Pak je už skoro pozdě, aby hlavu osvěcoval; pak jsou tu starosti o živnost, o domácnost, tu je žena, tu jsou děti, tu všelijaké trampoty; pak se není věru čemu diviti, když přejdou laskominy, aby se přiučoval věcem, o kterých myslí, že mu ani krejcaru nevynesou.“

„Jakobych nebožtíka švagra slyšel!“ řekl na to student. „Takéť nejednou o té věci rozprávěl a žaloval. Kdybych měl co poroučeti, říkával, tedy bych nedovolil nikoho na řemeslo přijmouti, kdoby neměl alespoň nějakou známost o stvořených věcech na zemi i na nebi, o položení všelijakých krajin, zvláště o příbězích rozličných národů, pak o těch rozmanitých silách, které se v přirozenosti nacházejí, a kterých takořka v každé živnosti potřebujeme. Do 14—15ti let, a dřív nepotřebuje nikdo na řemeslo jíti, to je tak jisto, jako že se hoch za tři leta každému

řemeslu naučí, aby mohl jako mladý tovaryš obstáti — do 14—15ti let může tedy každý hoch alespoň tolik umět, co pro svou budoucnost potřebuje; je-li rozumný a svědomitý, bude se ještě dále cvičiti, a kdyby se mu to, co již umí, za čas učení ve svátek a v neděli opakovalo: tedy se mu tak snadno všecko nevykouří.“

„Ba, jen kdyby bylo místa,“ doložil Malina, „kdeby se tomu naše mládež učila.“

„Proto říkal švagr, kdyby měl co poroučet! Tuť si myslil, že by všude takové školy založil, aby mládež těch vědomostí nabyla, o kterých jste právě zmínku učinil. Ostatně mohou za našich časů i bez jeho poručení alespoň děti větších měst, kde se hlavní školy nacházejí, s dobrou přípravou k řemeslu přistoupiti. Ve čtvrté třídě hlavních škol přednášejí se věci, s kterými každý řemeslník alespoň na začátek vystačí; tutě zeměpis, přírodopis, učení o silách přírodních, o měřickém umění, rejsování — a kdoby z toho něco více potřeboval, tuť již snadněji mezeru doplní; ale právě v takových městech panuje obyčejně ten škodný zvyk, že skoro žádné dítě na řemeslo nedávají, které již do čtvrté třídy vklouzne; s těmi zamýšlejí hned vysoko; z těch musejí býti samí praktikanti, študenti, inžinýři a tak dále.“

Za takové rozprávky přišel Malina konečně i na tu myšlénku, že, bude-li jednou svým pánem, také o to péči povede, aby jeho učeníci vedle řemesla i jiných vědomostí nabyli.

„Možná, že se mi budou někteří vysmívati," mluvil k študentovi — „že krejčovina takových věcí nejmíň potřebuje; ale já si myslím: řemeslník jako řemeslník, každý má býti člověkem, každému se má rozum osvítit a srdce zušlechtit. A věru, kdybych mohl, začal bych to hned s našimi kluky; ale teď nemohu na to pomysliti, abych jim objednal učitele, kterýž by jim alespoň v neděli něco užitečného přednášel a ukládal; k tomu je potřeba peněz, a těch já nemám."

„Nu, víte-li co, pane Malino!" řekl na to študent. „Myslíte-li, že něco dobrého svedeme: já budu vašim třem klukům každou neděli něco přednášet, a plat zapíšeme Pánu Bohu do knihy."

Kdož byl radší jako Malina? — Hned počal s ním tu věc umlouvati, i ustanovila se hodina k učení, a horlivý študent začal již příští neděli své vyučování. To bylo od 11 do 12ti. Nejdříve vzal krátké popsání země a příběhy národů — a hoši poslouchali, neboť uměl dobře a živě vypravovati. Potom se připravili ještě k odpoledním opakovacím hodinám. I netrvalo dlouho, a již se začali vždy na toto nové nedělní cvičení upřímně

těšiti, ačkoli jim na začátku, nežli je poznali, tuze voněti nechtělo. Ale najednou se jim zdálo, že jsou o mnoho moudřejší nežli ostatní učeníci, i začali se před nimi chlubiti, mluvíce o věcech, o kterých jiní arci nic nevěděli.

A když přišla neděle, kdežto se Malinovi ona mrzutost s Baruškou přihodila, těšili se hoši zase na hodinu; ale paní mistrová uznala ten den za dobré jednoho sem a druhého tam poslati; jen třetí seděl a čekal u stolu sám a sám, ale pan učitel se neokazoval, a paní mistrová mu konečně oznámila, že to zbytečné učení přestane. Hoch to pověděl ihned Malinovi, a ten se zarazil; jemu nechtělo jíti do hlavy, že by se měl prospěch učeníků pro jiné domácí mrzutosti zanedbávati; ale študent krčil rameny, omlouval se, že má tuze mnoho jiné práce, že mu čas nepostačuje. Nechtěl' i nemohl mu zrovna do očí říci, že mu sestra vdova řekla, aby toho učení nechal, že o tom nechce ve svém domě slyšeti, že to pochází od člověka, s kterým není dobře obcovati a kterého by již ráda z domu měla. A ona mu to v skutku řekla; on pak se nemohl opříti; byltě u ní hostem i musel se k ní častěji v trudných okolnostech o pomoc utíkati.

Toho dne nejedl již také Malina u jednoho stolu s mistrovou, ale prostřeli mu v dílně. To

jej arci mrzelo, i umínil si, že se bude od té chvíle mimo dům ztravovati; ale zpomněl si také na nebožtíka a na svůj slib, i spolknul tiše svou mrzutost, a těšil se na odpoledne, kdežto chtěl s Naninkou za bránu vyjíti; ale Naninka nedala se ani viděti. Dosti dlouho obcházel, mrzel se a mrzutě posléz odešel.

10.

S nastávajícím týdnem začal se pro Malinu na zemi očistec. Chasa pozorovala hned první den, jak to mezi mistrovou a ním vypadá, i počala dostávati roupy a chvílemi již také trkala. Domácí rozmíšky a různice byly jí nad míru vítané; tuť si mohl člověk snadno něco dovoliti, a Malina to v skutku také brzy pocítil. Na všech tvářích viděl jenom ousměchy; když něco nařizoval, hodilo se jenom hlavou, jakoby se řeklo: Jen poroučej! — ale každý dělal proto předce jen co chtěl. Všecko bylo jako spiknuto, a mladý mistrův zástupce musel se několikrát notně povadit. Konečně se odhodlal, že s vdovou promluví a stížnost povede. Ta se ale hněvem na něho ani nepodívala, a sotva zaslechla, o čem je řeč, tu ho již zkrátka odbyla, aby prý si hleděl sám na pořádek, když tomu rozumí, a jestli to-

mu nerozumí, aby se do toho nemíchal. Malina zaťal lítostí zuby, zpomněl si ale na nebožtíka a mlčel. Trudil a trápil se celých šest dní, odkládaje všecko utěšení na neděli, kdežto chtěl s Naninkou promluviti, všecko jí předložiti a s ní se poraditi. Po celý týden ji neviděl. Ale jeho naděje na den sedmý byla marná; dívka nepřišla.

To mu dalo teprva ránu! — Co se to stalo? Je holka nemocná? Nebo nemohla pro domácí starosti přijíti? Ale jindy také nemohla, dala to však předce věděti. — A celý příští týden byl ještě mrzutější nežli první. Někteří chasníci dali si takořka slovo, že budou Malinu týrati, a takž mu neminulo téměř ani půl dne bez hořkosti. Jenom dva, tři zachovali starou míru a jevili řádnější smýšlení.

„Ty, Malino!“ řekl k němu jednoho dne jeden z těchto poctivějších, když odcházel k obědu. „Vezmi klobouk a pojď semnou. Já ti něco povím.“ — Malina to učinil, ačkoli ne tuze ochotně, neboť neměl velké chuti k důvěrné rozmluvě; ale tovaryš byl už při letech, vždy vážný a dalo se s ním jednati. — „Malino, poslechni!“ řekl k němu tovaryš na ulici. „Nech si něco říci. Já jsem starý chlap, nechci už být ani mistrem, ani jeho zástupcem, a znám všelijaké světské pletichy.

I tebe znám od té chvíle, co jsi poprvé k našemu stolu přisedl, a proto bych ti rád poradil.“

„Co pak máš?“ ptal se mladík, počínaje býti pozornějším.

„Naše mistrová hodila po tobě okem,“ pokračoval tovaryš — „no, k tomu se nemusíš ani přiznávati, ani to nemusíš zapírati; to jsme viděli, hned jak začala po domácku čistý šat nositi; ale tys nezkušené jehně — tys tomu nerozuměl; to víme.“

„Já nevím, co ti —“ chtěl Malina něco prohoditi; ale tovaryš mu skočil do řeči.

„Počkej, nech mě domluviti. Já jí to nemám vlastně za zlé. Žena je mladá, a ty jsi hezký chlapík, a taková historie přihodila se už tisíckrát; proč by se nemohla u naší mistrové opakovat? Ale tys jí tuším zkazil všechny laskominy.“

„Já jí nic neudělal,“ řekl Malina.

„Rád věřím,“ dosvědčil tovaryš; „ale právě to ji bude mrzet; měl jsi jí rozumět — nu, nu, neškubej sebou, nemrač se. Povídají ovšem, že jsi už zaopatřen, že máš už delší čas něco milého; ale, poslechni, Malino! — není-li to nic takového, co by ti na svědomí padlo — a to bude sotva — tedy vezmi rozum do ruky a považ, co se ti tady nabízí. Vdova je hezká žena, mladá — živnost je dobře zavedena —“

„Ale já jsem poctivý člověk!“

„To vím, ale já jsem také poctivý — alespoň si to myslím, a předce ti to radím. Vidíš, brachu! když jsem byl ve tvých letech nebo trochu starší, začala také vdova po mně pást; byla to ještě zachovalá osoba, řemeslo šlo dobře, a já si mohl pěkně do teplého hnízda sednouti; také mi to nadělalo dost brykulí; ale já měl tenkráte už svou nynější za lubem, a když je člověk mladý, tedy myslí, že by nemohl živou mocí bez toho obstáti, co si jednou vyvolí, to že je celé jeho štěstí.“

„To si myslím také, a doufám, že nejsi v manželství nešťastný.“

„No, co se týče vlastně manželství, to nejsem, má žena je hodná a dětmi nám Pán Bůh také požehnal; ale takto je mezi štěstím a neštěstím ještě tolik děr a příkopů, že se nemůže člověk ani rovně natáhnout. A já si už kolikrát myslil: Vidíš, teď jsi mohl sedět tam a tam — teď tam sedí jiný, a ty se musíš dřít.“

„Za to máš dobré svědomí.“

„To mám, ale člověk z něho neztloustne — to jest: co se mne týče, já toho nelituju, já jsem tomu již přivykuul, já jsem starý chlap; ale ty jsi mladé kuře, ty se můžeš ještě světu do očí podívat, a proto bych myslil, abysi byl s mistrovou za dobré.“

„Slíbila ti něco, že se tak o ni staráš?“ prohodil Malina s malým ousměchem.

„Aj, co pak je mi do ní!“ uškubnul se tovaryš. „O tebe se starám. Ona potřebuje dělníka, my dílo, ostatně se neznáme; ale tebe znám. Tebe bych rád na dobrou cestu přivedl.“

„Tedy mě nech jíti po té, po které jdu; oklikám nerozumím. Nu, vždyť jsem ti už řekl, že jsem poctivý člověk.“

„Já také, jenom že jsem já zkušený a ty nezkušený. Co se týče tvé nynější milé, kterou arci neznám — nu můj Bože! ono ji to bude snad na začátku bolet jako tebe, když ji necháš; ale mladé srdce má silnou krev, v tom se rána brzo zahojí, a kdož ví, nebude-li to pro vás obadva ještě prospěšné? Kdož ví, kde co na ni čeká!“

„Tys nemoudrý, a nemáš-li mi nic jiného co říci, tedy se měj dobře.“

„Nu, počkej, počkej! Ještě nejsme hotovi. Jak vidím, nemáš ku vdově žádné chuti — nu, já tě nebudu přemlouvat; zůstaň u své nynější; jeť to také hezká věc, když se za našich časů člověk najde, který ještě na svědomí drží, a co jsem ti řekl, řekl jsem jen ze starosti, aby se ti dobře vedlo — alespoň líp nežli mně.“

„Děkuju ti.“

„Ale nynčko ještě jedno! Nemáš-li k vdově chuti, tedy hleď, abysi přišel z domu, sice budeš míti peklo na zemi. Já to znám; to je stará vesta. Ona tě bude hryzt a chasa tě vykousá — leda bysi chtěl také zuby vycenit; to ale nebudeš chtít. A pak bude líp, když půjdeš co nejdříve, nežli tě rozkřičejí. Beztoho — abych ti upřímně řekl — tuze mnoho dobrého o tobě nepovídají. Ty nejsi dost pozorný a potom chceš — jak pak bych to řekl? — chceš hráti na učeného, a vidíš, to je nemoudré. Děláš, jako bysi myslil, že je našinec kus dřeva, když nesedí pořád s knihou v ruce. Šlaka mu knihy pomohou! proto nedovede ani štichu líp udělat. Možnoť arci, že může pak něco vědět, co jiný neví — ku příkladu kde leží Netalie, nebo co Francouzové dělají; ale našinec má i bez těch kunštů hodný náprstek zdravého rozumu; a proto ti povídám, hleď, abysi přišel s dobrou manírou pryč, nežli si všecko pokazíš.“

Po těch slovech se rozešli.

11.

Malina měl ten dobrý obyčej, kdykoli s někým porozprávěl, že si pak ještě jednou v duchu celou rozprávku opakoval a o ní přemýšlel. To

učinil tenkráte i se slovy upřímného tovaryše, a shledal konečně, že má zkušený člověk dobře. I umínil si, že bude dle toho jednati. — „Vždyť jsem to beztoho věděl!“ řekl sám k sobě. „Mně to nedalo od té chvíle pokoje, co jsem zpozoroval, kam ta žena bije. Nu, děj se vůle Boží! V neděli to řeknu Nanince a poradím se s ní, co mám dělati.“ Ale Naninka v neděli zas nepřišla. On si byl sice dost časně přivstal, i stál a čekal u domu; ale dívka nešla. Což by ji byl zmeškal? I pustil se tedy opět sám do zámku; ale tam nebyla. Ubohý byl jako na uhlí. „Co se to děje? Proč nepřichází? A dnes je předce poslední neděle v tomto čtvrtletí!“ rozvažoval na mysli. „Na druhý týden bude snad již v jiné službě dle naší úmluvy!“ — I rozběhl se zase dolů s Hradčan, obcházel celé dopoledne okolo Novákovic domu a v poledne skoro nejedl. Ale to mu nepomohlo; tím se neutišil. Dodal si tedy chuti a šel odpoledne k Novákovům. Bylo to poprvé od té chvíle, co tam Naninka šálek roztloukla, když hocha na předsíni zahlídla. On ji nikdy nenavštěvoval.

Když šel po schodech, třásly se mu nohy a pot mu vyvstával na čele; sám nevěděl proč. Nyní zazvonil, a v pokoji začala stará Finetl štěkati. V tom vyběhla z kuchyně asi čtrnáctiletá

holčice. Bylo na ní viděti, že je ve služebné praktice ještě neohlazený nováček; bezpochyby se taková drůbež paní Novákové nejlépe hodila! Holčice otevřela mřížované dvéře a hleděla pak na Malinu, jakoby nevěděla, má-li se ho něco ptát nebo nic. Také mladík hleděl na ni chvílku, aniž co promluvil, neboť byl jaksi nemile překvapen; potom se ale začal vyptávati: „Prosím, nemohl bych s pannou Naninkou mluvit?“

„S pannou Naninkou?“ opakovalo děvče. „Tady není žádná panna Naninka.“

„Že — že není? ale jak pak by to bylo?“ mluvil Malina a srdce mu nepokojně tlouklo. „Vždyť jsem tu předce u pana Nováka?“

„To jste; ale Naninka tu není. Já se jmenuju Terezka.“

Mezi tím nepřestávala však v pokoji bedlivá čubička hafati, tak že konečně sama domácí paní dvéře otevřela. „Co pak je to tady?“ ptala se na prahu stojící.

„Račte odpustit, jemnostpaní, že se opovažuju,“ začal Malina rychle se k ní přiblíživ; „ale rád bych něco důležitého s pannou Naninkou promluvil, která u jemnostpaní slouží —“

„A co je to?“ ptala se paní velmi čerstvě. „Jste, pane, od ouřadu? Snad si něco slízla?“

„Račte dovoliti — já jsem,“ koktal Malina, nevěda, jak této řeči porozuměti, „já jsem její dobrý známý, a poněvadž jsem ji dlouho neviděl —“

„Ah tak!“ řekla paní zostra a počala si mladíka bystře prohlížeti. „Dobrý známý! Ta osoba zde není. To se musí pán jinde ohlídnout. Zde nepřechováváme zlodějky.“

„Jemnostpaní!“ zvolal mladík a celý zblednul. „Co — co to pravíte?“

„Že nepřechováváme zlodějky!“ doložila paní. „To je tuším dost srozumitelné. Panna Naninka je daremnice a zpronevěřila se mi. Proto jsem ji vyhnala. Kdybych nebyla měla ohled na její starou matku, tedy by nynčko seděla.“

Po těch slovech se otočila a zavřela za sebou dvéře. Malinovi šla hlava kolem. Jak se octnul na ulici, to ani nevěděl.

12.

Ach, to byl hořký den pro ubohého Malinu! Srdce jeho svíralo se takovou žalostí, že by se byl s chutí do rakve položil. Teď myslil, že je od celého světa opuštěn a že se žádné radosti více nedočká. Ta nejmilejší osoba, na kterou říkaje celé své budoucí štěstí zakládal, ta zvrátila

všelikou jeho důvěru. Zlodějka! — Mráz mu projel všechny oudy a horký pot mu vyvstával na čele, když si na to zpomněl. Komu měl teď ještě věřiti? — V druhém okamžení pravilo mu arci srdce, že je Naninka nevinna, že *musí* býti nevinna; pak vystupovala však zase nová pochybnost a působila mu tím větší trápení. Vždyť předce dobře slyšel! Vždyť to povídala paní Nováková zřetelně, že je milá jeho zlodějka! Taková paní nebude předce lháti a věrné služebné osobě na cti utrhati?

Jak povídáme, byl to hořký den, a večer byl ještě trpčí. Denní lomoz mladíka poněkud ohlušil; on běhal po městě, vyběhl si za bránu, zase nazpátek, ale nikde nenašel pokoje; bolest jeho nemohla jak náleží propuknouti; ona mu ležela na prsou a tlačila ho jako veliká skála. Ale když se vrátil večer domů umdlený a bledý, když kolem něho všecko utichlo, když byl samoten, dle zdání svého tak samoten, jakoby na celém světě žádného jiného člověka nebylo: tu se mu začala bolest prolamovati, tu to začalo v něm znovu pracovati, tu se dal do nářku a vrhnul se ve své komůrce na židli a sklonil hlavu na stůl a zůstal tak dlouho seděti.

Přede dveřmi stála domácí děvečka, panina důvěrnice, a pilně poslouchala. — Baruška nále-

žela k oněm osobám, kteréž od outlého mládí ve službách se potloukajíce, bez veliké žalosti z domu do domu přecházejí, když se jim něco znelíbí. Ony dobře táhnou, ale nedají si foukat — jak se obyčejně říká; ony si na svou práci něco domýšlejí a chtějí, aby to pánové uznali; kde jim tedy něco na příč leží, tam dlouho nevaří; ony jsou upřímné a srdečné, dokud jim to neškodí; ale k vůli prospěchu jsou v stavu také malé pletichy způsobit.

Když přišla Baruška k Vorlíčkovům do služby, byla právě bez milovníka. Poslední ji byl napálil — jak sama povídala; dávalť se jednu neděli na procházce od ní vydržovati, a druhou neděli chodil s jinou k muzice. Ona dva dny plakala, pak ho nechtěla už ani viděti; ale vynadala kuchařce, která s ní v jednom domě sloužila a jejího milovníka nabančila — (tak jí to alespoň vyčítala!) — a konečně vypověděla ze služby, protože nechtěla s takovou osobou po jedněch schodech střevíce trhati. Ona byla hned ku všemu odhodlána a rychle se vším hotova.

Několik dní si Vorlíčkových tovaryšů ani nevšimla. To byla ještě plna kyselosti. Nejvíce ji dopalovalo, že byl její poslední milý tak slepý, že se jí k vůli škaredější osobě zpronevěřil, a když jí napadlo, že by to mohl i jiný udělati,

tu se nemálo mračila. Takto byla osobička — abychme mluvili, jak se mezi takovými lidmi mluvívá — takto byla osobička nadělaná, tváře měla jako dvě malé pivoňky, přitom buclaté, a ruce jako válce.

Pomalu začala však její kyselost povolovati a mračno jí s čela zmizelo. Mezi tovaryši bylo několik lidí, že jí mohli poslední ránu v srdci dobře vyhojit; to viděla. Takéť jí napadlo, že není samotnému člověku tuze veselo, a proto si začala chasníky prohlížet a začala vybírat, neboť tenkráte chtěla jíti na jisto. Nejhezčí byl ovšem Malina, ale ten jí byl tuze subtilný; ona měla ráda něco mužného; pak byl také trochu mladý; to by byla špatná špekulace bývala. Tedy si vyhlídla Růžičku; ten byl starší, usedlejší a hřmotnější. Takéť na něm nepozorovala, co by se jí bylo nelíbilo, a protož uzavřela: „Toho — a žádného jiného!“

To si tak myslila, když krájela nudle nebo na knedlíky zadělávala a nikdo ji z myšlének nevytrhoval. Laskavý čtenář, jenž tyto pletky dobře nezná, nesmí se tomu příliš diviti, že si Baruška svého budoucího tak jako housku na krámě vybírala. Láska — totiž taková, o které snad slýchal, že se v živobytí lidském jenom jednou přihodí, a pak věčně trvá jako pejří,

které se nedá vytrhati — ta je na světě velikou vzácností, i zdá se, že se teď všechna jenom do kněh přestěhovala. Mezi lidmi, o nichž tady mluvíme, ještě sice tu onde se vyskytuje, a bývá někdy mnohem prudší, mnohem přirozenější než u lidí, kteří svou lidskou přirozenost samým způsobem, dobrým mravem a velikým rozumem obrousili; ale větším dílem je všecko tak nazvané zamilování a namlouvání u osob, jako je Baruška, dílo rozumu, při němž pak srdce jen pomáhá. Taková holka nemá nic jiného před očima, než aby muže dostala; jiného štěstí nezná, a moudrý člověk jí to nemůže za zlé pokládati. Totě ta jediná cesta z věčného sloužení. Při svém stavu nemůže ale čekati, až přijde, kterýž by byl jenom jako *pro ní;* ona to musí s tím a oním zkoušeti; někdy se zachytí při tom arci trochu hlouběji, že ji pak srdce bolí, když se má zase odtrhnouti; obyčejně se ale každá známost, která k ničemu nevede, zase šťastně přetrhne a nová udělá. Budoucímu štěstí manželskému to nebývá na ujmu. Takoví lidičky si snáze přivyknou a pak znají své *povinnosti* a také na ně drží. Tato vědomost zastává a dělá u nich tolik, jako jinde láska — jen když není při tom žádného nucení.

Baruška si vyvolila tedy za náhradu své poslední ztráty Růžičku, ten ale dělal na počátku,

jakoby nechtěl o tom věděti; ne sice proto, že by byl všelijaké dobré vlastnosti na děvčeti nepoznal, ale proto, že toho času mistr zemřel a mladou vdovu zůstavil. Růžička zůstal sice jenom pouhým tovaryšem, byl ale jinak hezký chlapík, držel něco na sebe, a samolibost mu šeptala: „Což aby si tě vdova oblíbila? Bez muže nezůstane — to by ji mrzel svět;“ — a proto si nechtěl Barušky důkladněji všímati; ale holku to tím více podněcovalo. I vzala si do hlavy, že musí být chasník její, a pročež také sama nejvíce o to pracovala, aby si vdova na Malinu myslila. To se také stalo, a když to Růžička poznal, zaklel potají, zaťal zuby a hleděl konečně u Barušky na tu zlost zapomenouti. Teď byla holka tam, kde býti chtěla, i doufala, že jí nový ptáček tak snadno neulítne. Proto se pak také vynasnažovala, aby se Malina podle vdoviny vůle zachoval. Onoť jí nenapadlo, že by se přitom o jeho štěstí hrálo; když ale potom viděla, jak to s mladíkem vypadá, začala ho litovati, ačkoli ještě nevěděla, co ho nejvíce trápí; proto poslouchala onoho dne také u dveří, neboť byla viděla, že se jako vyjevený domů vrátil. I slyšela ho vzdychati a čerstvě semotam přecházeti, a když konečně utichnul, zaklepala zvolna na dvéře.

„Kdo to?“ trhnul sebou Malina a vyskočil rychle se židle.

„Já to jsem,“ řekla Baruška hlavu prostrkujíc a vešla do komůrky. „Jdu se ptát, jestli něco nepotřebujete?“

„Děkuju — nevěděl bych co,“ odbýval ji mladík, nechtěje se k ní ani tváří obrátit.

„Nu, jáť jen myslila, proto se nemusíte hněvat. Já vám chtěla jen okázat, že to s vámi upřímně myslím. Já se nemohu na vás koukat, když tak chodíte, jakobyste nemohl týlo narovnat, a předc byste mohl mít to nejlepší živobytí.“

„Zase začínáte?“ obořil se na ni Malina. „Já jsem vám již řekl, že nechci o tom ani slyšet — nechci, nechci! A jestli mi teď něco schází, tedy toho máte vy sama hodný kus na svědomí.“

„Já?“

„A vy se tomu ještě divíte? Nestíhala jste kroky moje? nemluvila jste o mistrové před osobou, kteráž o tom právě nic vědět neměla? alespoň tak ne, jak jste vy to pronesla.“

„Všecko z dobrého oumyslu, to mi věřte, pane Vencl, a já se tenkrát nenadála, že je vaše nejmilejší tak hezká osoba — věru, jak náleží slušná, a kdybych to byla dříve věděla —“

„E dejte mi pokoj i s tou .... osobou!“ utrhnul se a doložil Malina mrzutě.

„Tak?“ vyvalila Baruška oči. „Což pak se přihodilo mezi vámi něco mrzutého?“

„Nevěděl bych —“

„Já myslím, jestli jste se snad rozhněvali, že jsem dnes čtrnácte dní —“

„Do toho vám nic není!“

„Nu, nu — jenom ne tak nakvašeně! Ale to má člověk obyčejně za to, když chce někomu posloužiti. Nu, jak se vám líbí, já se nebudu dotírat; ale jen ať toho nelitujete!“ Po těch slovech odešla celá mrzutá, a řekla ještě ten večer paní, že to není s Malinou už k vydržení, že je hotový blázen, že chodí jako bez hlavy, že je se co báti, aby nezanedbal řemeslo a celou živnost nezkazil. — „Vždyť je tu jiných lidí,“ mluvila ve své horlivosti — „a jakých lidí! Celou duši dali by za jemnostpaní a řemeslo by šlo jako na drátkách, a jemnostpaní by nemusela mít takových mrzutostí jako s tímhle bláznem, kterýž ani té nejlepší vůle neuznává.“

Druhý den na to dala vdova Malinovi na tři neděle výpověď. On se zaradoval a z hluboka si oddychnul. Oněť byl sám celou noc o té myšlénce pracoval, že odejde, a jenom vůle nebožtíkova ho držela. Teď ale měl lehounké

svědomí a chopil se vítané příležitosti, že mohl odejít.

„Já půjdu třeba hned, je-li paní mistrové libo,“ řekl ku vdově. „Dílo a kniha je v pořádku, všecko je zapsáno — tak může snadno někdo jiný moje místo nastoupit.“

„Jděte, jděte!!“ křičela vdova, kteráž ještě myslila, že ho toto její poslední rozhodnutí snad oblomí, teď se ale opět na omylu nalezla.

Malina šel a byl bez díla; ale to mu nedělalo ani té nejmenší starosti, ba stalo se mu, co si byl minulé noci přál, totiž aby mohl jíti sto mil daleko. Nyní to mohl vyvesti. Zdáloť se mu, že je to nemožná, aby se déle v Praze zdržoval. Vždyť by mu byl každý kámen jeho Naninku na mysl uváděl — tu nešťastnou! Ach, tu vstoupil před něho zase obraz její s tou nevinnou, počestnou tváří a s tím srdečným pohledem, a zase to v něm znělo: „Ne, ne! ona se nemohla tak zapomenouti!“ — Tu mu něco napadlo. Chtěl promluviti s panem Novákem; to byl považný muž, ten mu mohl celou věc vysvětliti. Šel tedy k němu, a štěstí mu přálo; zastihl ho doma samotného. S tlukoucím srdcem pověděl mu, co ho k němu přivedlo. Pan Novák ho poslouchal a krčil rameny. „To je zlá věc,“ řekl konečně — „zlá! a vlastně se mne to ne-

týče, já se o to nestarám, co si moje paní s čeládkou udělá; ale ta holka jí vzala stříbrné lžice; paní je pohřešila, začala se po nich shánět, hledala a našla je v její truhlici, mezi šaty — já bych to byl do té osoby jakživ neřekl!“

Malina šel od něho jako k smrti odsouzen. Z obyčeje nesly ho nohy do zámku; tam klekl, kde jindy s Naninkou klekal, a vroucně se modlil. A když povstal, byl naplněn velikou důvěrou a zvolal v duchu: „Ona je předce nevinna! Jinak nemohu věřiti.“

13.

A kdež byla mezi tím Naninka? Co se to s ní dělo?

Ona se poděkovala ze služby, jak se byli s Malinou usnesli; ale paní Novákové to nebylo jaksi vhod. Nejvíce ji přitom bezpochyby tři věci mrzely: za jedno, že jí sama nevypověděla nebo že ji nevyhnala, jakož nejraději činila; zadruhé, že jí měla najednou několik zlatých služby dát, kteréž jí za předešlé čtvrtletí posud nevyplatila — a to prý jen z toho dobrého úmyslu, aby měla holka něco schováno; a zatřetí, že neměla naději novou děvečku za tak malou mzdu dostati.

Nemálo se tedy hubená ženuška durdila, když jí Naninka svou žádost o propuštění přednesla. — „Tak?“ zvolala a chrastila v kapse klíčemi. „To mám tedy za to, že jsem tě okřesala? Teď se mi chceš poroučet, když bysi teprva něco zastat mohla? O tom musí dřív tvoje matka vědět.“

„Ta o tom již ví,“ namítala dívka prosebně. „Já jí to psala, a ona bude spokojena.“

„Ona nemůže být spokojena, není spokojena — nebude spokojena!“ zlobila se panička, a od té chvíle dělala holce horkou lázeň, jak jen mohla. Ale Naninka vše trpělivě snášela. Tu samu neděli, když měl Malina tak plnou hlavu a rád by jí byl pověděl, co si vdova myslí — tu samou neděli chtěla si holka také jemu postesknouti; ale Baruška kročila mezi ně jako zlý duch a zasadila jí krvavou ránu. Třeba bylo děvče sebe nezkušenější, v jistých případnostech a zvláště takových, které se týkají *srdce*, otevře se jí rozum v okamžení a hned všecko pochopí. Tak věděla i Naninka hned, co slova Baruščina obnášejí; poznalať smysl jejich, viděla hořký ousměch na tvářích neznámé ženské, a stud ji zahnal od mladíka, ku kterémuž se náhle jiná s jakýmsi právem přihlašovala. Ach, a tu chvíli jí teprva napadlo, že se ona sama k němu vlastně

ani přihlašovati nesmí, že jí Malina svou náklonnost slovy ještě nevyjádřil. Arci, kdyby byla zkušenější, světem prohnanější, otrlejší bývala, byla by se na Barušku jinak podívala; takž ale, jakž byla, utíkala před ní a přitom jí div srdce nepuklo. Doma nesměla na sobě nic ukázati, nechtěla-li nové muky snášeti; i musela slze zdržovati, ačkoliv se jí mermomocí z očí draly, a musela se na veliké bolení hlavy vymlouvati. Teprva v noci, když byla samotna, když vlezla pod lehkou přikrývku a hlavu do podušky zaryla: tu si teprva odlehčila; tuť plakala a modlila se. Potom řekla sama k sobě: „Ať si dělá, co se mu líbí, já byla bláhová. Vždyť mi nic neslíbil — nic; já se nemohu pamatovati, a jestli jsem mu něco na očích viděla, tedy jsem si to špatně vyložila.“

Takto konejšila svou bolest; na druhý den večer skočila ale předce do ulice, kde Malina zůstával. Ještě myslila, že tam něco pro své utěšení najde; ještě doufala, že si Baruščina slova dobře nevyložila. — V domě u Vorlíčků seděla totiž hokyně. U té si koupila hromádku jablek a ptala se na vdovu, jak se jí vede? je-li zdráva? není-li co slyšeti, že se bude vdávat?

„I jak pak by nebylo,“ odpovídala jí hokyně na tuto poslední otázku. „Vždyť je toho plná ulice. Ona má svého nastávajícího pod střechou.

Je to mladý, hezký človíček, a slyšíme, že se bude co nevidět mistrem dělat, aby si mohl vdovičku vzít.“

Teď nepotřebovala Naninka nic více slyšeti; neboť již věděla, jak to s ní vypadá. „Ach, kýž jsem u tebe, moje zlatá matinko!“ vzdychla si s těžkým srdcem; i prosila paní tetu, aby ji pustila před časem, neboť nechtěla již ani v Praze novou službu hledati, ale měla oumysl do své tiché vesničky se navrátit.

„U mne není žádný holubník!“ osopila se na ni paní Nováková a špičatý nosejček jí zčervenal — „žádný holubník, aby se z něho lítalo, kdy a kam se komu líbí. Jen vyčkejme. Dřív musíme vědět, je-li všecko v pořádku.“ — I mumlala ještě dále, obrátila se od ní a začala šuplíky otvírat a skříně prohlížet, jakoby se chtěla o všem všudy přesvědčit. Potom začala z pokoje do pokoje běhat. — „Kde jsou lžice?“ zkřikla najednou. „Skříbrné lžice! Kam jsi dala stříbrné lžice?“ křičela a řítila se na dívku.

„Já je dala po jídle jemnostpaní tetě do rukou,“ řekla tato nemohouc panin nepokoj pochopit.

„Tedy mi scházejí dvě jiné!“ sápala se panička. „Kde jsou?“ — Na to hledala poznovu, všecko přehazovala, ale nic nenašla. — „Otevři svou truhlici!“ poroučela konečně Nanince. Ta

se lekla, i nevěděla hned, jestli jí dobře rozuměla. „Otevři!“ poroučela zase paní Nováková.

„Já nemám nikdy zavříno,“ pravila dívka. „Ale snad si nemyslíte, jemnostpaní....“ Dále nemohla pro bolest mluviti; napadloť jí najednou, co as paní myslí, a slze jí vstoupily do očí. Mlčky pozvedla víko, a Nováková padla do truhly jako hladová vlčice, hrabala se tam v čistém prádle, sáhla do kouta, rozhodila bílou spodničku — a tu ležely dvě stříbrné lžice.

„Ježíš Maria!“ zkřikla holka a skácela se na zem; hrozným leknutím padla do mdloby.

„Oh, jen padej, jen padej, kanálie!“ soptila paní. „Však já ti pomohu!“ — Přitom ji silně štouchla. Na ten křik vyšel sám pan Novák z pokoje. „Co pak to zde máte?“ ptal se mírně.

„Zlodějku zde máme!“ odpovídala panička. „Tu se podívej — moje dvě lžice! Ty chtěla vzít s sebou; proto pospíchala z domu. Ale já to hned cítila.“

„Ale to není snad možná?“ řekl dobromyslný manžel a shýbal se po dívce, aby jí pomohl vstáti.

„Co není možná?“ osopila se na něho panička, a zbledla jako stěna. „Nechceš ji ležet?! Až přijde policajt, však ona vstane.“

„Snad bysi nechtěla —?“ přimlouval se manžel. „Naninka byla vždycky hodná; kdo ví, jak

se to stalo!“ Ale tím se dotknul té nejchuravější stránky na porušeném svědomí té roztomilé ženušky. Ona sebou trhla jako had, když leží do kotouče svinutý a člověk o něho náhle zavadí. — „Jak že se to stalo?“ vypravila ze sebe a pysky jí vztekem zmodraly. „Co to znamená? Já řku, jaká je to otázka?“

Dobrosrdečný manžel ji měl co chlácholit. — Zatím procitla také Naninka, a když se docela zpamatovala a opět viděla, co se děje, dala se do hrozného nářku.

„Proto jsi tedy ode mne pospíchala?“ soptila na ni milá teta. „Tak jsi se mi tedy odsloužila?“

„Pro umučení Boží, paní teto — co si to o mně myslíte?“ bědovala dívka a sepala před ní ruce. „Já nevím, jak se ty lžice mezi moje věci dostaly — já nevím o ničem!“

„Však ty se jinde přiznáš,“ řekla teta, „já se nebudu s tebou zlobit; ale kriminál ti pomůže.“

Tohoto hrozného slova lekla se holka zas tak velice, že jí ruce sklesly; i musela se stolu chytit, aby poznovu nepadla.

„Nedělej hlouposti!“ řekl nyní pan Novák určitěji a pohlednul ostře na paní. „Já povídám ještě jednou: kdo ví, jak se to stalo. Ona si sebere své věci a odejde v pokoji.“

„Ať tedy jde — ať ji už nevidím!“ dováděla ještě panička. „Já budu mlčet, ale jenom k vůli její matce.“ — S těmi slovy se obrátila a šla do pokoje. V tom zvonil někdo u dveří na schodech. Finetl zase štěkala a paní se obrátila nevrle ke mříži. „Co dobrého?“ ptala se trochu zkrátka, když tam venkovskou ženu spatřila.

„Poníženě prosím,“ začala tato — „nevím, jdu-li dobře. Slouží tady Čermákovic Naninka z Červené Lhoty?“

„Co s ní?“ utrhla se Nováková.

„Mám jí něco od matky vyřídit. Holka jí tuhle ty časy psala stran nové služby, a poněvadž jsem byla právě na cestě do Prahy za synem, který zde slouží u granatýrů, tedy mě stará Čermáková žádala, abych s holkou o té věci promluvila.“

„To máte svrchovaný čas,“ řekla paní Nováková; „za čtvrt hodiny byste ji byla u mne nenašla. Právě si skládá věci a půjde z domu. Krásně se mi zachovala — jen to matce vyřiďte, ať se ke mně více nehlásí — její panenka mi chtěla se stříbrnýma lžicema odejít; je zlodějka.“

„Nevěřte jí to, kmotra!“ vyběhla nyní Naninka z kuchyně, kdež byla rozprávku zaslechla. „Já nevím o ničem!“

„Jak že, darebnice?“ sápala se na ni Nováková. „Budeš ještě lhát? Nenašla jsem lžice ve tvé truhlici? Můžeš to zapřít?“

„To nemohu!“ bědovala uplakaná dívka. „Ale já nevím, jak se tam dostaly. Já je tam nedala.“

„To je obyčejná písnička všech zlodějů,“ rozkřikla se panička; „a chceš-li ještě na nevinnou hrát, tedy tě dám sebrat. — Jen to matce řekněte,“ obrátila se nyní k venkovance, kteráž tu stála jako vyjevená, nemohouc ještě pochopiti, jak se taková zlá příhoda s děvčetem byla udála, „jen jí to řekněte! To mi sem pěkné kvítko přivedla; nebude-li na ni budoucně líp dohlížet, tedy se na ní té největší hanby dočká.“

S těmi slovy odešla do pokoje, a žena z Červené Lhoty se žejbrovala se schodů. Šlať jí při tom hlava kolem a huba cosi bručela.

14.

Hanbou nemohla se Naninka již ani půl dne v domě zdržeti. Ale kam se měla tak náhle obrátit? Domů teď nemohla; dříve se musela očistit, dřív musela svou nevinnost dokázat, to cítila. Ale novou službu ještě neměla, a paní Nováková jí nechtěla dáti vysvědčení. Kdo jí

měl nyní v tom velkém městě radit a pomoct, kde skoro živé duše neznala? a jestli koho znala, s jakou tváří měla před něho předstoupit? Jediná stará dohazovačka, která v blízkém průchodním domě punčochy spravovala a přitom své ostatní řízení odbývala — to byla osoba, u které ubohé, nezkušené děvče s nějakou důvěrou pomoc hledalo a také nalezlo.

Od té chvíle, co se v Praze tak řečené dotazovny čili kanceláře pro služebný lid zřídily, ztenčila se velice živnost oněch žen, které se byly dříve dohazováním všelijakých služeb obíraly; teď jim zbývají jenom některé kouty, a obyčejně přichází jim jen taková čeleď do rukou, která se z rozličných příčin potřebnými atestacemi vykázati nemůže. Jedna z takovýchto žen, které ještě před několika lety prosby služebných holek jako mocné panovnice vyslýchaly, přitom hrdě hlavou kývaly a oběma rukama v kapsáři drobnými penězi cinkaly — taková byla také paní Vyskočilka, nebo jak jí vůbec říkali: paní Katrle, ta sama, ku které se Naninka uchýlila.

Ubohá dívka přišla k ní s uplakanýma očima. To bylo pro ženu dobré znamení. Onať ji už znala; bylať ji k sobě už dříve přilákala, neboť pozorovala, že je venkovská beruška a že by

se časem z její nezkušenosti snad něco vytěžiti dalo. Takové osoby umějí dobře počítati.

„Co pak je, co je, dušinko?“ začala žena velmi přívětivě, sotva se jí Naninka ukázala. „Co pak mi nesete?“

„Ach, milá drahá paní!“ začala dívka — „vy jste mi častěji říkala — kdybych něco potřebovala, že byste mi pomohla.“

„Nu — a co pak potřebujete, dušinko?“ ptala se dohazovačka, na každé slovo a hnutí skličeného děvčete bedlivě pozor dávajíc.

„Mne potkalo hrozné neštěstí — hrozné!“ začala zase dívka; „já nevím, jak to přečkám.“

„Nu, nu, jenom mě neděste! vždyť nebude tak zle. Co pak se vám přihodilo?“

„Já musela z domu — jsem bez služby,“ vypravovala Naninka, a zas jí vstoupily slze do očí. Pak jí ve své prostosrdečnosti pověděla, co ji bylo potkalo. Že by měla přitom o své nevinnosti mluviti, to jí ani nenapadlo.

„Hm, hm!“ vrtěla přitom paní Vyskočilka svou zkušenou hlavou. „Hm, hm! to je divná — to je zlá historie!“

„Ach, není-li pravda?“ dokládala dívka. „A já za to předce nic nemohu. Co si počnu? Nevíte o nějakém místě, kde bych službu dostala?“

„Moje zlatá!“ začala dohazovačka s důležitou tváří, „to je zlá historie! Ne sice, že bych si myslila, že jste opravdu s těmi lžícemi něco zamejšlela — to ne! ale příhoda se jednou stala a paní vám nedala žádnou rekomendací. Kam s vámi, dušinko? Já bych mohla ovšem tu onde slovo ztratit, ale teď koukají skoro všude na dobrou rekomendací, a tu vy nemáte. To je zlá historie! A stěžovat si na svou bývalou paní také nesmíte, třeba byste o lžících nic nevěděla; z toho byste mohla mít ještě větší mrzutost a nic byste proti paní nesvedla. To je zlá historie, zlá! hm, hm!“

Dívka stála přitom jako na uhlí; ouzkostí nemohla promluviti a slze jí tekly po tvářích.

„Já bych arci měla místo, milá zlatá!“ vykládala žena dále; „ale musela bych se na vás jako sama na sebe bezpečit.“

„Ó, to můžete, paničko, to můžete!“ zvolala dívka a hleděla na ni velmi prosebně.

„A pak byste musela ještě dnes do služby vstoupit, sice přijde jiná; to místo je na dračku, a já doufám, že to svým časem uznáte.“

„O dozajista,“ potvrzovala Naninka, a tiskla jí do ruky poslední dva dvacetníky ze svého hubeného ušetření u paní tety; neboť byla odešla a netroufala si o nevyplacenou mzdu požádati.

„Tedy si dejte truhlici do nůše — a hned půjdeme!“ řekla dohazovačka, a vedla ji pak do nové služby. Bylo to v pokoutní ulici, v šenkovním domě. Nad tím se dívka trochu pozastavila; ale teď neměla nic na výběr, a přívětivost hospodské, silné to, vykrmené ženy, ji poněkud zas utišila.

Ubohá dívka ještě netušila, co ji očekává, ale brzy to měla zkusiti. — „Jen hezky zostra!“ dávala jí nová paní potřebné poučení; „všude uši, všude oči, pozor na žbánky a sklenice, ať je všude čisto, potom ke každému přívětivě, to je hlavní věc — jen ke každému přívětivě!“ Dívka to slíbila, ačkoli tomu ještě dobře nerozuměla.

Při domě byla malá zahrádka. Pod večer začali se hosté scházeti, a jeden přes druhého koukal na novou sklepnici. — „Ah, podívejme se, to je něco čerstvého!“ zvolal jeden a vypoulil na ni oči, jakoby ji chtěl pohltit. — „Odkud, růžičko?“ ptal se druhý a vztáhnuv ruku chtěl ji vzíti okolo těla. Ale dívka sebou trhla a uskočila. — „Ah, haha! ona tě nechce píchnout!“ smál se jiný, a dívka utíkala od stolu. Jinde ji vzal člověk za bradu, kterýž měl šedesátku na zádech, a přitom mhouřil očima a špoulil hubu. Ubohá nepřestávala se červenati, při tom měla

srdce jako v kleštích, a teprva když byla celá unavená pozdě na noc o samotě: tu si odlehčila hlubokým vzdechnutím, zpomínáním, rozjímáním, slzami a modlitbou. Již poznávala, že má těžkou, velmi těžkou službu; ale umínila si pilně a poctivě vytrvati, aby si později s dobrým vysvědčením jiné místo vyhledala. Bláhová! ještě nevěděla, jak těžko čeládka z hostinských domů jinde službu dostává.

Druhý den velmi časně vstala a psala matce. Obšírně jí vyjevila, co ji bylo potkalo, i prosila ji, aby se nermoutila, ale v Pána Boha doufala, že přivede nevinnost její na světlo; ona sama že ho má pořád před očima a že se ho nespustí. Pak jí podotkla, kde slouží. — To psala, ale musela často přestati; napadaloť jí pořád, že by jí bylo teď líp, kdyby nebyla ze Lhoty jakživa odešla, a tu se jí zalívaly oči.

Dopoledne, když nebylo žádných hostů, utekl jí čas při rozličné práci bez mrzutosti; ale odpoledne začaly se opět její trampoty. Tuť musela zas mezi hosty; tu si musela nechat každý oud těla chváliti, tam ji štípali do tváří, jinde se jí ptali, má-li ještě prázdné srdéčko; dívka byla jako v mučírně, a když si mezi tím na Malinu zpomněla, což se arci několikráte za den stalo — tuť poznávala teprva jak náleží vše-

chny ctnosti mravného, tichého mládence . . . . . Ale což jí to bylo nyní platné? z těch ctností těšila se nyní jiná. Ale když byla o samotě v tiché komůrce, kde její postel stála, tuť si myslívala předce: „Ví-li pak Václav, co mě potkalo? A co si myslí? O, můj Bože! on bude snad věřiti, co mu lidé namluví! Ale ne, ne — to nesmí věřiti — já mu alespoň nedám žádné příčiny, aby se musel za svou bývalou známou styděti . . . . jestli kdy co o mně ještě uslyší.“ A tu si pokaždé předsevzala, že se vždy co nejpilněji všeho vystříhá, co by jí mohlo srdce a mysl porušiti.

Ale toto předsevzetí muselo se také v chování a řeči k hostům jeviti, a těm to jaksi nevonělo. „Ta marcipánová kachna, aby se nerozdrobila! To zrcadlo ctnosti, aby se nezašpinilo! Ta nadutá sojka!“ — tak ji teď nazývali, a brzy počala se také hospodská mračiti.

„Ty!“ řekla k ní jednoho dne. „Co to slyším? Hosté si stěžují, že prej si hraješ na princeznu?“

„Moje drahá paničko!“ odpovídala dívka, „to se asi zmejlili. Já vím, že jsem jenom služebná osoba; ale nerada bych, aby páni hosté myslili, že jsem tu pro jejich nehezké žerty

a kratochvíl. Já jim posloužím, jak žádá moje povinnost; ale ať mě přitom neškádlejí.“

„No, no, aby tě neukousli!“ řekla zase hospodská. „U mne se netropí žádná neslušnost, a co si veselý host dovolí, je vždycky důkaz jakési náklonnosti, a mělo by tě více těšit, nežli kdyby si tě nikdo nevšimnul.“

„Mne by to poslední více těšilo . . .“

„Ale mne to netěší a moje hosty také ne — a to platí víc. Však ono tě neubude, když se na tebe někdo zasměje, a také se nerozsypeš, když na tebe člověk sáhne. Za nynějších časů nesmí být holka jako ze skla, a ostatně bývají ty tiché — poťouchlé — to bývají ty pravé.“

„Milá paničko, já mám dobré svědomí,“ řekla Naninka s prosebným pohledem.

„A já snad ne?“ vyjela si na ni hospodská. „I podívejme se! Kdo pak zde mluví o svědomí? A ty máš největší příčinu o něm mluvit — ty s těmi stříbrnými lžícemi!“

Dívce vypadl žbánek z ruky do dřezu, jak to zaslehhla. I nemohla ani slova odpověděti.

„Myslíš, ty svědomitá,“ mluvila rozhorlená žena dále, „že nevíme, jak jsi vespod, třeba bysi povrchu se blyštěla? Děkuj Pánu Boku, že jsi přišla do počestného domu, kde měli s tvým

mladým věkem outrpnost a jenom proto tě přijali, že myslili, že se polepšíš.“

Nyní teprva poznala Naninka, u koho vlastně slouží. Neustálé usmívání hospodské držela posud za znamení dobrého srdce, a ono to nebylo zatím nic jiného, nežli zbytek z oněch let, když ještě sama žbánky vyplachovala. Teď viděla dívka, že nemá okolo sebe žádného, jemuž by mohla věřiti, a v této opuštěnosti přišel na ni veliký strach; teď teprva začala ze svého stavu dostávati ouzkost.

Ale služebné osoby v šenkovních domech mají také skutečně stav, že se nemůže pořádnému děvčeti líbiti, a bylo by už věru na čase, aby žádné osoby ženské v takových domech neposluhovaly, zvláště ve větších městech; tam je tím větší pohoršení a častější nebezpečenství. Takové sloužení jim v skutku nesluší. Tu se musejí otáčeti okolo mužských, kteří časem ani toho nejmenšího zdání o ženské povaze a důstojnosti nemají, a tito lidé se někdy neostýchají říkati, že mají vybroušené mravy! Tu musejí dívky vykonávati vůli lecjakého hejska, poběhlíka, karbaníka; tu musejí přeslýchati řeči a písničky, při kterých každou hodnou holku červená poleje; protož také málokde osobu z takových domů do služby přijímají. Takové osoby načichnou mravy a způsoby, které se pro tichou domácnost ne-

hodí. — Říkáť se arci, když holka chce, že se mužský ani zostra na ni nepodívá; ale takového ducha má málokterá ženština, a protož by měli muži jejich slabosti lépe šetřiti. Ale právě to se neděje a největší díl dívčího neštěstí padá na svědomí samým mužským, ačkoli by zhusta všecko jenom na slabost ženskou rádi uvalili. Protož je také mluviti slýcháme, žeby děvčata i v šenkovních domech svou neporušenost zachovati mohla, kdyby chtěla; ale to není pravda; takové děvče musí býti k hostům přívětivé, to požaduje od nich pán i paní, a sami hosté bývají mnohdy tak zpozdilí (vlastně bychme tomu horší jmeno dáti měli), že jim sklenice nechutná, když si nemohou se sklepnicí žert prohodit. A to může býti na počátku děvče sebe nevinnější a zachovalejší: dlouhým zvykem jí ty hospodské způsoby zevšední a tak se pomalu do ní vtáhnou, že to ubohá ani nepozoruje; ženská přirozenost je beztoho ke všemu schopnější a snadněji všecko do sebe přijímá. Protož by také řádní rodiče nikdy své děti do služby takové dávati neměli, když to veliká potřeba nekáže, a protož také ve všech řádných hostinských domech ve velkých městech sami sklepníci obsluhují, a ženské osoby jsou jenom tam, kde býti mají, v kuchyni anebo u prádla a smetáků.

15.

Jednoho dne, vlastně bylo už hezky pozdě na večer, přišla do šenkovního domu, kde Naninka sloužila, také mladá ženská osoba; zastavila se ale hned v průjezdě, kdežto několik stolů stálo, a tam se k jednomu posadila. Ale musela chvíli čekati, nežli si jí někdo všimnul. Ona si toho však také sotva povšimla. Bylať za jedno trochu umdlena a potom plna divných myšlének.

Byla to Baruška. — Ubohá měla již zase nehodu se svým miláčkem, tak že již myslila, že musí být na zlé planetě rozena. Co se byla napracovala, aby Růžičku dostala! Ale svým přílišným pracováním si také skoro sama všecko pokazila. Ona měla vdovu neustále v jisté naději udržovati a měla hleděti, aby Malina z domu neodešel, až by jí nebyl mohl Růžička uklouznouti; ale ovšem, k jemným, subtilným pletichám nemělo prudké děvče dost obratnosti. Brzo měla však příčinu litovati, že vdovu proti Malinovi popudila. Sotva byl totiž mladík z domu, dostal Růžička jakožto nejstarší tovaryš vládu do ruky, a tuť se mu zas najednou zdálo, že by bylo chytřejší nadhánět si vdovu s hodnou živností, nežli holku s prázdnýma rukama, a v skutku ne-

zůstal také při pouhém oumyslu. Ale ženské oko je bystré, zvláště v podobném případu, a protož i Baruška oumysl jeho hned prohlídla. Nejdřív se arci nemálo zlobila, pak dělala nevěrníkovi trpké výčitky, pak byla nevrlá při domácím díle, a když ji konečně Růžička zřetelně odbyl, že k němu žádného práva nemá: tu praskla poslední niť její trpělivosti, odvážlivé děvče začalo s ním vádu a vyťalo mu — facku. Nato povstal arci ještě větší povyk. Obě strany byly teď proti sobě jako drak a dračice, a kdo ví, co by se bylo strhlo, kdyby se nebyla mistrová do toho vmísila. I poroučela ticho; ale holka byla v hrozném ohni a začala jí cinkati: „aby prej si všechny muže spolykala, aby chudobnému děvčeti nic nezbylo; aby si ale nemyslila, že to bude mít požehnáno, ale že nad vejdělkem spláče.“ Vdově nebyly arci takové řeči tuze milé, i rozvázala také; poněvadž ale holce jakožto své bývalé důvěrnici svou celou důstojnost okázati nemohla, neměla tato také tuze velkého rešpektu a nemlčela. Slovo dalo slovo, a vdova se rozpálila posléze tak, že jí o vyhnání z domu mluvila. To bylo arci víc, nežli holka ve službě jinak vždy zachovalá snésti mohla! I otočila se, nechala paní stát, vběhla do kuchyně, hodila na sebe šátek, bouchla dveřmi a vyběhla z domu. Tak se toulala

několik hodin po Praze a nevěděla hněvem co počíti. Konečně se ale setmělo, a tu se octnula v pokoutní ulici; nohy ji začínaly boleti, žízeň trápiti — tu stál šenkovní dům, ona vešla tedy do průjezdu a posadila se ke stolu.

Chvíli tu seděla, jakoby ani nevěděla, co tu hledá; konečně se probrala z myšlének a poznala, že se chce občerstviti. U protější stěny stál sice pivní štoček, ale živá duše nebyla u něho. Tím hlasitěji to znělo vedle v kuchyni. „Mlč, potutelná daremnice!“ křičela tam ženská. „Mlč, neomlouvej se. Já ti povídám, že povandruješ z domu! Já jsem toho už dost přeslechla a nedám si k vůli takovému nemehlu hosty zahánět. Hleď abysi jinde kosti okusovala, u mne už nebudeš maso jíst. Povandruješ!“

„Aj, totě dnes požehnaný den na vypovídání a vyhazování!“ zasmála se hořce Baruška, když tuto řeč zaslechla, i hleděla zvědavě ke dveřím, odkud křik pocházel. Hned na to vyšla z nich hospodská, a za ní s uplakanýma očima Naninka, kterouž bylo před chvílí zvláštní neštěstí potkalo. Jednomu hostu bylo totiž napadlo s dívkou si zadovádět; i vzal ji okola těla a chtěl si ji — jakož mnozí velmi nezpůsobně umívají! — na koleno posadit; ale dívka sebou trhla; on ji držel ještě pevněji, ona se bránila, házela ru-

kama, tím zavadila o sklenici a ta padla na člověka, kterýž seděl vedle. Ten vida neočekávanou lázeň na vestě a nohavicích začal nemálo dovádět; dívka se arci omlouvala, prosila; ale to ji nevysvobodilo před hněvem hospodské, kteráž se na ten křik do světnice přivalila. Vykrmená žena byla celá bez sebe, když viděla co se stalo. I vypeskovala ji přede všemi hostmi, pak ji vehnala do kuchyně a tam jí přečtla kapitolu. Potom nařídila holce, která přisluhovala v kuchyni, aby dohlížela k hostům, a Naninka neměla do šenkovny již ani páchnouti. —

„Dejte mi, paničko, sklenici piva a kousek chleba s máslem — nebo nějaký syreček!“ řekla nyní Baruška k hospodské, když vyšla z kuchyně.

„Tuhle poslouž!“ obrátila se hospodská k Naninci a hodila hlavou po Barušce. Naninka šla a přinesla pivo. Teď si ji Baruška teprva povšimla. Také Nanince padlo silné děvče do oka, až se poněkud zarazila; na obou bylo viděti, že by se měly znát, ale že si nemohly na to dobře zpomenout. Jedna šla pro objednaný chléb a syreček, druhá se chopila sklenice — a v tom se jí zablesklo v paměti. „Ah!“ řekla hlasitě. „Nyníčko to mám!“ A potom se napila.

Naninka přinesla požadované jídlo. — „Už mě, panno, neznáte?“ ptala se jí Baruška, a hla-

sem jejím probudila se Naninčina paměť. V okamžení stál před dívkou celý ten příběh, jenž ji před nějakým časem na ranní procházce potkal.

„Oh ano, teď vás poznávám," odpověděla poněkud zkrátka, neboť v ní vřela lítost a mrzutost, a Baruška nebyla právě ta osoba, jejíž pohled by ji byl nyní uchlácholil.

„Ale jaksi vás to netěší," řekla tato; „aspoň to není na vás vidět."

„Také věru nevím, proč by mě to těšilo; naše známost byla tuze krátká — "

„— a tuze nemilá, jen to řekněte; ale já za to nemohla, já měla dobrou vůli — však jsem také za ni dostala, aby se všickni propadli! — a vás jsem neznala. S panem Malinou jsem měla upřímné mínění," mluvila Baruška a pouštěla se do svého syrečku.

„Oh, já nepochybuju," řekla Naninka, a srdce jí mohlo puknouti. „Však on se vám také dozajista vděčným prokázal."

„Ten? no, to ho krásně znáte! Já bych se mu byla ráda nabídla, když jsem viděla, že je tak sklíčený — ráda bych mu byla pomohla; ale on se utrhl na člověka jako na psa. Nu s Pánem Bohem! já nepotřebuju žádného, když *mne* člověk nepotřebuje." Přitom se notně napila.

„A jak pak se mu teď vede?“ ptala se Naninka, ale sotva že ji bylo slyšeti, tak těžce vycházela jí slova ze rtů.

„Komu?“ řekla Baruška. „Myslíte Malinu? To já nevím, a myslila jsem právě, že se od vás něco dovím.“

„Já ho neviděla od té chvíle, co jste mě od něho zahnala.“ — Baruška se jí dala do smíchu. — „Já mu nechtěla překážeti,“ mluvila Naninka dále, „když měla jiná právo kroky jeho stíhati . . .“

„I kozla měla, ne-li právo! a on také na to nedbal,“ řekla Baruška. „Ale jak pak se to stalo, že jste se více neviděli? Tomu nerozumím. Také ani nevím, kde se teď pan Vencl zdržuje.“

„Hni se do sklepa!“ volala nyní hospodská na Naninku, a ta běžela honem od stolu. Přálať si býti již zase nazpátek, neboť najednou začala v ní zvědavost vzrůstati.

„Nemějte nám za zlé, paničko!“ promluvila teď Baruška k hospodské. „My se dlouhý čas neviděly; a když se dvě holky náhodou zase potkají, tuť mají vždycky něco na srdci.“

Hospodská by ji byla s chutí krátce odbyla; že však byla dívka hostem a že ji neznala, utajila hněv a podle mnoholetého obyčeje se usmála.

Něco jí však musela předce vytnouti; řekla tedy: „Jen když se při takovém diškursu práce nezanedbává!“

„Arci, arci!“ dala se jí Baruška zostra do smíchu. „Ale dnes nebude snad už nic na pospěch — leda by měla panna něco v restu, co musí odbyt, nežli odejde.“

„Kam?“ ptala se hospodská, jakoby se divila, že cizí osoba o věci mluví, na kterou ona sama v pravdě nemyslila.

„Nu, kamkoli, jen když bude odtud!“ řekla děvečka a schvalně se přitom smála. „Vždyť jí dala panička právě řádnou vejpověď. Budete-li potřebovat někoho jiného ke žbánkům, já bych snad o někom věděla.“

„Nu — kdož ví; můžeme si o tom promluvit,“ řekla hospodská a začala si Barušku lépe prohlížet. Holka byla zdravá, silná, bystrých slov — podle zdání byla by se do její živnosti lépe hodila, nežli (jak říkala) ta mrňavá, kterou posud měla.

V tom přišla zase Naninka, a jakoby se hospodské již ani neostýchala, přistoupila k Barušce. Tu teprva zvěděla, že Malina z díla odešel, že si vdovu tedy nevzal, ba že ji nikdy ani nechtěl. Radostí oplývalo přitom srdce dívčino, i zapomněla tu chvíli, co byla poslední časy zkusila.

„Teď mi ale řekněte, jak jste se vy dva rozešli a jak jste do této služby přišla?“ ptala se konečně zas Baruška. „Aby vás byl Malina nechal, to nevěřím, ačkoli bych mohla směle říci, že všichni mužští za špetku soli nestojí.“ — Naninka nevěděla, má-li jí důvěřovati, a proto otálela s odpovědí. — „Vyť jste předc jinde sloužila, dokud Malina s vámi chodil?“ ptala se tedy Baruška dále. „A snad jste měla s paní mrzutost? Něco se vám přihodilo, to vidím — a paničky to umějí, to mi nepovíte; když nás nepotřebujou jako hrnec na polívku, pryč s námi jako se třepy. Nu, mluvte, jak jste sem přišla? Sem nepatříte. Či jsou to tajnosti?“

„To právě nejsou —“

„Ale vy o tom nerada mluvíte, anebo nechcete předemnou? Nu, jak se vám líbí. Já mám už to neštěstí, že mi lidé nerozumějí, když jim chci pomoci. Kdo ví, co by se bylo stalo, kdyby byl pan Vencl hubu otevřel, když jsem ho k tomu pobízela; ale to ne, a darmo člověka rozzlobil. Nu, jak se vám líbí. Pomozte si sama. Kam pak půjdete nynčko do služby?“

„No? bude-li pak těch řečí brzy dost?“ ozvala se zase hospodská. „Chceš, abych ti dala sud pod nos vyvalit?“ I byla by snad ještě ostřeji na Naninku vyjela, ale k vůli Barušce

mlčela; myslilať si: „To by bylo tělo pro můj dům!“ a proto ji nechtěla zastrašit.

„Já už jdu,“ řekla Naninka.

„Já jdu také, sice mi zavrou dům,“ řekla Baruška, a doložila šeptem: „Běžte a potom sem ještě doskočte. Já zatím zaplatím, a potom se vás něco zeptám. Je to důležité.“ — Naninka běžela. — „Tu jsou peníze, milá panička!“ mluvila Baruška dále, „a zejtra si udělám to potěšení, že zas přijdu. Zatím se na to vyspěte, a budete-li pak ještě někoho potřebovat — snad se smluvíme.“ A když se Naninka vrátila, vzala ji druhá za ruku, jakoby chtěla, aby ji několik kroků vyprovodila, a mezi tím ptala se jí: „Můžete zejtra ráno odskočit? Povím vám něco o Malinovi.“

„Mohu,“ šeptala Naninka. „V sedm hodin.“

„Tedy přijďte k svatému Jakubu. Já budu na vás čekat. Tam si to povíme obšírně. Já jsem také bez služby, a až vám povím proč, snad také jazyk rozvážete.“

16.

Druhý den ráno nebylo ještě sedm hodin, a Baruška čekala již v ouzké uličce u sv. Jakuba, kudy měla Naninka přijíti. —

Když přišla minulý večer domů, bylo již u Vorlíčků ticho a všecko zavřeno, ačkoli jindy učeníci tu dobu ještě na pavlači sedali. Tito ji arci slyšeli, když přišla, ale mistrová jim byla poručila, aby holce neotvírali. „Já bych mohla sice tlouci," řekla tato sama k sobě — „ale ne; jak by k tomu přišli ostatní nájemníci, aby měli rámus poslouchat? Jedna noc mě nezabije, a zejtra vím co udělám; však já se neztratím." Pak si usedla vedle dveří do kouta, skrčila se, rozvažovala dlouhou chvíli všelico na mysli, až konečně usnula. Časně ráno jí učeníci otevřeli, neboť ji měli rádi, proto že jim přála a leckdy krajíc chleba nebo nějaké ovoce podstrčila. Baruška vešla do kuchyně, umyla se, urovnala na sobě šaty, přeložila své věci v truhle a dala se do práce, jakoby se nebylo nic přihodilo; neboť práce byla její živel a bez práce by se byla okousala. Když ale mistrová vstala, tu k ní vešla do pokoje. Ta se mračila, sotva že ji zahlídla, a nepoděkovala ani, když ji holka pozdravila.

„Nu, poděkovat ještě můžete, jemnostpaničko!" řeklo děvče. „Já vás nebudu dlouho obtěžovat. Dejte mi jen pár řádečků, abych si mohla konsens vyzvednout, protože se chci jednou zas domů podívat; Prahy mám až po krk — a pak

mě vyplaťte. Také bych ráda nějakou atestací, aby se nemyslilo, že jsem něco ukradla. Já myslím, že jsem si ten kousek toho papíru zasloužila.“

Vdova neodpovídala; obírala se s dítětem a na holku se ani nekoukla.

„Já půjdu, než mi ten darebák na oči přijde,“ doložila Baruška popuzeně; „sic bych mu ještě tu falešnou larvu roztrhala. Alespoň se nebude muset jemnostpanička na mne dlouho dívat, ačkoli byly časy, že mi hodně dlouho do očí koukala a se mnou šeptala. Nu, jak se líbí. Však ono není ještě po merendě, a já povídám jen tolik: kdo ošidí jednoho, může ohnout také druhého; nechť je to už tím nebo jiným způsobem.“ A na novo rozhořčena odešla k svatému Jakubu.

Naninka nedala na sebe dlouho čekati, neboť byla celou noc nepokojná i nemohla se domysliti, co jí budoucí den asi přinese. Myslilať na Malinu a sice zas tak srdečně, jako to jindy činívala. Ale kdož jí mohl pověděti, kde se nyní zdržuje? A zdaž věděl, co ji bylo potkalo? a co si asi myslí? a kdy ho as uvidí? a jak to s ní vypadne? — To byly otázky, ježto si pořád v mysli ukládala, dokud Barušku nespatřila.

*

„Ah, dobré jitro, panno!“ řekla tato jdouc jí několik kroků naproti. „Nu, jak jste se vyspala?“

„Tak, tak, v samých starostech,“ řekla Naninka. „Dejž vám Pán Bůh dobré jitro!“

„Já spala trochu tvrdě,“ usmála se Baruška, „ačkoli se říká, že je dobré svědomí měkká poduška. Co dělá vaše roztomilá panička? Udobřila se již?“

„Oh, tenkrát to snad bude opravdu.“

„I nechte ji, tu vykrmenou saň! Já ji viděla včera ponejprv a měla jsem jí po krk. Nechte ji a jděte s Pánem Bohem! Praha je veliká a svět je široký.“

„Já ale nevím kudy kam; já nemám žádné známosti.“

„Kdo pak vás dohodil do té šenkovny? Sama jste si to předce nevybrala?“

„Sama ne; ale já si nemohla pomoci, a byla jsem ještě ráda, že mi tam dobrá známá pomohla.“

„Dobrá známá?“

„To jest — já ji znám jenom z ulice; ona bývala vždy přívětivá, sama pozdravovala, a poněvadž jsem viděla, že s ní také jiné holky mluvívaly, jakoby se radily . . .“

„Ah, tedy to byla nějaká dohazovačka? I vždyť jsem si to myslila, že jste takové překupnici poctivých duší do rukou padla! Co jste to jen myslila? To jsou někdy nelítostné osoby. Proč jste nešla raději do kanceláře?“

„Já neměla žádnou atestaci,“ řekla Naninka polohlasitě a sklopila oči.

„Že jste neměla —? ale, bláhová osobo! proč pak jste si ji nedala dát?“

„Protože jsem v mrzutosti odešla.“

„Tak?“ dala se Baruška do smíchu. „Tedy jste to už také zkusila? No, to mě těší. Já jdu také z místa pro samou mrzutost, ale proto mi dá paní předce atestaci; na to bych se podívala! Nu, a jaká pak to byla mrzutost? Já vám povím o své také.“ — A v skutku začala nyní vykládat, co ji u Vorlíčkové potkalo. Naninka poslouchala co nejhorlivěji, dokud mluvila o Malinovi.

„Malina tedy nechtěl mistrovou opravdu? — neměl ji rád?“ ptala se konečně, když byla vypravování vyslechla.

„Ale což pak tomu ještě nerozumíte? Kdybyste mu nebyla vy tak v hlavě a srdci vězela, že tam už pro žádného jiného kousek místa nebylo: tedy by teď ještě seděl, kde dříve sedával.“

„A kam odešel? Snad je předce v Praze?“

„To nevím; abyste ale viděla, že to s vámi dobře myslím, tedy se na to vyptám. Na herberku to musejí vědět; a pak bude zas všecko dobře.“

„Kdo ví,“ řekla Naninka malomyslně. „Já nevím, co si teď Malina o mně myslí.“

„Proč pak? snad že sloužíte v šenkovním domě? ví to už? nebo že jste odešla z bývalé služby? Kde pak jste byla dříve? Tak pak jen mluvte, milá panno .... ale šlaku, vždyť ani ještě nevím, jak se jmenujete?“

„Anna Čermáková.“

„A odkud, smím-li vědět?“

„Z Červené Lhoty.“

„V Boleslavském kraji? I šlaku, toť jsme krajanky! Já jsem z Radboře; to je vedle sebe, neznáte naše městečko?“

„I jakž pak bych ho neznala?“ řekla Naninka velmi potěšená.

„Toť se hodí výborně!“ smála se Baruška. „Víte-li co? nechme na čtyry neděle Prahu Prahou a jděme trochu domů. Zatím se nám ty mrzutosti vykouřejí. Já tam nebyla už mnoho let, a ráda bych to zas jednou viděla. Mám tam snad ještě chalupu, protože mi starší bratr a sestra nedávno umřeli, a děti po nich nejsou . . . nu — půjdeme?“

„Ach, což já bych ráda . . . jen že nevím, co mi doma řeknou . . . a pak nemám peněz.“

„Co pak potřebujete? Vždyť vás musí paní vyplatit, když vás dává ze služby, a vy jste nic zlého nedokázala.“

„Myslíte, že to udělá?“

„Ale, vy blázínku, proč pak by to neudělala? Vždyť vás *musí* vyplatit. K čemu pak by byly ouřady? Snad jste neodešla už někde bez vyplacení?“ — Naninka pokývala hlavou. — „I bodejž do vás!“ rozhorlila se děvečka. „A kde to bylo? Snad co jste naposledy sloužila? Nu, co to bylo? Osobo, teď mluvte, ať se nezlobím! Jak pozoruju, neměla jste posud člověka, kterýž by vám byl řádně poradil. Mluvte, co se vám stalo? nebo si budu myslit, že je to něco zlého.“

A Naninka si dodala srdce a pověděla, co ji u Nováků potkalo. Baruška poslouchala s vyvalenýma očima, a přitom jí neušlo ani jedno dívčí pohnutí.

„I ty nejsvětější!“ rozkřikla se konečně; „a vy jste si to nechala líbit?“

„Co jsem měla dělat?“

„Co jste . . . . ? Můžete mi říci na své dobré svědomí — ? ale ne, ani se vás neptám; vždyť je to na vás vidět, že se v takových prak-

tikách neznáte. Vy jste o těch lžících dozajista nevěděla — viďte?“

„Jak pak bych byla o nich věděla!“

„Arci, arci! Jak pak byste byla o nich věděla, když je tam paní Nováková sama položila!“

„Co že pravíte?“ lekla se Naninka, jakoby se byla sama něčeho zlého dopustila. „Moje vlastní teta?“

„Teta, neteta, milá Naninko! vy to ještě neznáte: ale až se budete jako já od desátého roku čtrnácte let po cizích domech potloukat, pak uvidíte, jaké lidi Pán Bůh na světě má.“

„Ale toť není předce možná! Jak pak by mohla paní nevinnou služebnou holku —“

„Milá zlatá, skoupost je zlá věc, a zlé ženské srdce, to je ještě horší. Myslíte, že si dělají mnohé paničky z toho nějaké svědomí, když holku o dobré jmeno připraví? nebo když jí ublíží a každé zrníčko hrachu, každý krajíček chleba vyčtou? Ony jsou arci holky, že nic jiného nezasluhujou, nežli aby na ně pořád koště držel, a pak se není co divit, když jim paní trochu na prsty koukají; za to jsou ale také paní, které mají čeledína jenom proto, aby tahal, aby se dřel a odřel, a co na něm zbyde, to aby s něho ještě sedřely.“

„Ach, tak zle snad není,“ řekla Naninka. „Vy máte dnes trochu žluč.“

„Mám, to nezapírám; proto ale mluvím předce pravdu! Oh, to mi věřte, každá matka by se měla hodně dlouho a dobře rozmejšlet, nežli dá holku do služby, nežli ji strčí do světa mezi cizí lid, zvláště když je holka takový beránek jako vy, která každému věří a od každého se ošáliti nechá. Ale teď nebudeme o tom mluvit; teď mi řekněte, co jste dělala, když vás ta roztomilá tetička nařkla?“

Naninka jí to pověděla, a Baruška sepla ruce.

„Tedy jste se nechala o poctivé jmeno i o peníze okrast? I aby do nich . . . ale jen počkejte, však já jim posvítím! Já jsem u vás beztoho ještě na vrubu, že jsem se mezi vás a Malinu míchala, ačkoli to bylo z dobré vůle; abyste ale viděla, že to dobře myslím: všecko vám to u paní tety vyrovnám. Vy musíte přijít ke svým penězům i k poctivému jmenu. Já s tou paní tetou promluvím.“

„Ach, neuvádějte se do mrzutosti; mně to beztoho nic nepomůže. Ve Lhotě je moje dobré jmeno předce to tam, a já nevím, jak se očistím.“

„I to se najde; však ono mi něco napadne. Dnes jsem právě v nejlepším humóru.“ — Potom si dala ještě celý dům Novákův popsati,

pana strejčka, paní tetu zvláště, umluvila s Naninkou novou schůzku a odešla. Teď by se byla s celým světem potýkala; tak byla v *ráži* — jak sama pravila.

17.

A co si Baruška předsevzala, to dlouho neodkládala. Se strany Vorlíčkové neměla žádné překážky, neboť vdova nahlížela sama, že by to žádnou dobrotu již nedělalo, kdyby holku déle podržela, a protož se také hned o jinou službu starala.

Baruška se vystrojila a majíc v srdci hořkost ke všem paničkám šla k Novákovům. „Podíváme se," mluvila sama k sobě, „jaké má svědomí — ta roztomilá tetička. To děvče je jako holoubě, nechalo se na první zkřiknutí zaplašit a uletělo jako slepé do světa. Já ale musím zvědět, z čeho ten pokřik pocházel. Já dám paní tetu na skřipec, a je-li v ní jen kousek cti, tedy zaplatí a udělá co budu chtít."

Bylo to času odpoledního, pán i paní Nováková byli doma a seděli u kávy. Oba se divili, že dostali návštěvu, nevědouce v prvním okamžení, co mají z vystrojené Barušky udělati, kteráž přicházela jako s nějakou pretenzí.

„Mám čest mluvit s paní Novákovou?“ začala dosti obratně. „A to je bezpochyby nejmilejší pán? Nu, to mě těší.“

Pan Novák se přívětivě uklonil, ale panička se zapálila. „Co se líbí?“ ptala se zostra.

„S dovolením,“ řekla Baruška, vzala si sesli a posadila se ke stolu, u něhož manželé kávu pili. „Je to jen maličké řízení. Máte mladou tetičku, která nedávno u vás sloužila, Naninka z Červené Lhoty; není-li pravda? Já přicházím v její záležitosti.“

Manželé začali oči otvírati. — „Jak? co? ta nestyda se opovažuje . . .?“ vyjela si panička.

„Jaké pak opovážení?“ řekla Baruška. „Vždyť víte sama, jemnostpaní, že jste se rozešly bez vyrovnání.“

„Bez jakého vyrovnání? Mezi námi nebylo už nic více k vyrovnání. Já ji na okamžení vyhnala.“

„To vím; ale přitom jste jí zapomněla 20 zlatých vyplatit. Jen se pamatujte!“

„Jakých dvadcet zlatých?“ zkřikla Nováková. „Jaká je to řeč?“

„Můj Bože!“ ozval se nyní dobrosrdečný pan Novák. „Co pak je to? Jakých 20 zlatých?“

„Půlletní služby; za čtvrt leta měla to holka u paničky schováno, a za posledního čtvrt leta jí panička také nic nedala.“

„Nedala a také nedám!“ rozhorlila se hubená osobička. „Ta darebnice může Pánu Bohu děkovat, že jsem ji tak snadno z domu pustila; já ji měla jinam poslat.“

„Ale moje zlatá!“ začal pan Novák, i byl by rád celou tu rozprávku přetrhnul, poněvadž mu byla nanejvejš nemilá, „vždyť jsem já ti řekl, abys i Nanince do krejcaru . . .“

„Co je tobě do toho?“ utrhla se na něho rozhorlená panička. „To se týká *mých* věcí, a tu si nedám od žádného předpisovati.“

„Nu, teď se nebudeme o to hádat,“ řekla Baruška, „dáte-li co nebo nedáte; k tomu jsou jiná místa, jakož budete sama vědět, protože jste jimi také Nanince vyhrožovala. Mne jen těší, že se k dluhu přiznáváte; o tom ostatním ještě promluvíme.“

„Co promluvíme?“ sápala se už panička. „My nepotřebujeme nic mluvit, a s vámi již dokonce ne! Vás ani neznám. Kdo jste?“

„Ano, kdo pak jste?“ prohodil Novák s rozpačitým usmíváním, neboť byl nepřítel vší mrzutosti a byl by rád prudkost své paničky trochu napravil. „My nemáme potěšení —“

„Oh, z mé známosti nemohou takoví pánové mnoho potěšení mít,“ řekla Baruška. „Já jsem jen sprostá osoba; poněvadž jsem ale také jednou v takovém případu byla jako Naninka, tedy bych jí ráda pomohla a celou tu věc mezi ní a její paní tetou v dobrotě vyrovnala.“

„Co to znamená, panno — anebo kdo jste?“ zvolala Nováková a vstala od stolu. „Já vám nerozumím. Mluvte zřetelně anebo jděte a nepokoušejte!“

„Oh, však já budu mluvit!“ řekla Baruška pokojně a vstala. „Vy jste připravila Naninku o dobré jmeno .... počkejte, jemnostpaničko! nekřičte, mě nesplašíte; až dopovím, pak mluvte vy! Jak jsem řekla, vy jste Naninku nařkla.“

„Jak se můžete opovážit mně takového něco do očí?“ rozkřikla se Nováková a z očí jí jen jen sršelo.

„Nejen tady, ale i na ouřadě, v kriminále, kde toho bude potřeba; Naninka bude žalovat — bude chtít satisfakci.“

„Vidíš to, vidíš! já jsem ti říkal, že z toho jednou mrzutost povstane!“ řekl dobrosrdečný a pokoje milovný Novák velmi nevrle, a odšoupnuv nedopitý šálek kávy, vstal od stolu a mrzutě sem tam přecházel.

„Ještě ty mě dopaluj!“ zkřikla na něho panička. „Otevři hubu k něčemu jinému a okaž této osobě dvéře.“

„Oh, vždyť já půjdu; nemyslete, že bych měla chuť s vámi zůstávat,“ řekla Baruška; „jen až se vyznáte, že jste Naninku bez příčiny nařkla. My bychme si z toho nic nedělaly, kdybyste jí to byla mezi čtyrma očima udělala, neboť služebná holka je už jako jen k tomu stvořena, aby snášela, co se paničce zlíbí; ale vy jste jí nadala zlodějek před cizí osobou, a to nemůže tak zůstati. Ta osoba to donesla do jejího místa a pochovala Naninčino dobré jmeno. Vy arci nebudete ani vědět, co to znamená služebnou holku o dobré jmeno připravit, vy ani nevíte, co takové jmeno obnáší, a také se na to neptáte; já vám tedy musím říci, že je to ten největší poklad, který služebná holka míti může, a kdo ji o něj připraví, že udělá hůře, nežli kdyby ji do naha vysvlekl. Počkejte — neskákejte mi do řeči — a nekřičte! sice budu také křičet! Takto ale chci to všecko v dobrotě vyrovnat. Vy Nanince na krejcar zaplatíte a pak jí dáte řádné vysvědčení, že se u vás vždycky dobře chovala, a mimo to . . . .“

„Pryč, pryč mi z očí!“ vykřikla nyní paní Nováková tenkým, ale pronikavým hlasem a hně-

vem se celá třásla; ale Baruška se nedala pomásti.

„A mimo to,“ mluvila dále, „dáte jí pár řádečků do Lhoty, třebas její matce, v kterých udáte, že je holka nevinná; stran těch lžic že se stala mejlka — nu, vylžete se jak chcete, jen když holku očistíte.“

„Pryč mi z očí, pryč!“ soptila zase Nováková. „Terezko! — muži, člověče! co tu chodíš jako bez hlavy! Okaž jí dvéře!“

„Však já je sama najdu, až budeme hotovy,“ řekla Baruška. „Jen dělejte, sice půjdu na ouřad.“

Po těch slovech odešel pan Novák rychle do druhého pokoje.

„Tam budete muset dokázat,“ mluvila Baruška dále, „čím jste holku nařkla; ano, ano, milá paničko, dokázat! a kdyby to mělo jít až na přísahu! Víte, co to znamená? Na přísahu! Přitom si můžete se svou nesmrtelnou duší zahrat, a za rok a za den jste na prkně. Jen přisahejte!“

Paní Nováková stála celá bez sebe a nevěděla, co se to s ní děje; neboť takto s ní ještě nikdo nemluvil. Ona byla zvyklá míti okolo sebe jen osoby, které se třásly, když okem hodila, a teď musela takové věci poslouchati —

teď si měla nechati svědomí kousek po kousku rozbírat! Tváře jí brzo bledly, brzo červenaly; vztekem se kousala do pysku.

„Terezko! Terezko!“ vypravila konečně ze sebe hlasem kníkavým, neboť pro náramné pobouření nemohla již ani křičeti a měla krk jako zadrhnutý. „Terezko, zavolej policajta!“ Ale holka ji buď neslyšela, a nebo poslouchala za dveřmi a byla ráda, že panička dostává co proto.

„To bude právě vhod,“ řekla Baruška s velikou smělostí; „alespoň mi ušetříte cesty, a někdo z nás dvou zasluhuje, aby ho odvedli. Zlodějku jste vyhnala, viďte, paničko? ale ta druhá tu zůstala. O však my víme, co víme! Naninka nemohla lžíce vzít, protože jste měla šuplík pořád zavřený, až do poslední chvíle zavřený — to jste si to špatně vymyslila! — a pak měla Naninka svou truhličku pořád otevřenou, a to nedělá žádná zlodějka; ale paničkám je to vhod, když mohou ubohým služebným osobám ublížit a věci jim podstrčit, aby jim pak zlodějek nadaly.“

„I ty praza . . . . .!“ rozsápala se nyní panička jako ohněm sršící saně, zaťala pěsti a chtěla se na děvče rozběhnout; ale po prvním kroku pronikavě zkřikla, sáhla si k srdci, pak zavřela oči, skácela se na zem a začala se svíjeti.

„No, no!“ lekla se Baruška, v nížto i hned přirozená ženská měkkost procitla. „Nedělejte hlouposti, tak zle nebude; vždyť já to chci všecko v dobrotě . . . .“ Nato ji začala zvedati a o pomoc volati. — „Jemnostpane! poníženě prosím! — kuchařko!“ Terezka přiběhla nejdřív, potom pan Novák. On nesl v ruce papíry a peníze.

„Ale ty můj Bože! co pak se to pořád děje?“ zvolal dobrosrdečný ouředník všechen polekaný. „Ach, vy nešťastná osobo, co pak tomu není ještě konec? Tu máte, co chcete, a dejte to Nanince — už ale jděte, sice mi trefí paní mrtvice! Ženuško, slyšíš? — No jděte, jděte a nedělejte mi žádný škandál, to vám povídám.“

Baruška nechala paničku v rukou Terezčiných, vzala od Nováka papír a peníze, a běžela pak z domu, jakoby se na ni všechny stěny sypaly. Teprva na ulici se zastavila; neboť se třásla, nohy pod ní klesaly a na čele jí vystávaly veliké krůpěje potu. Musela se o dům podepřít. — „Dobře, že je po všem, déle bych to nebyla mohla vydržet,“ šeptala tu sama k sobě. „Bože, to musí být předce jen zlá věc, když má člověk špatné svědomí. Já se třásla, když jsem s tou osobou začínala, a kdyby se byla jako poctivá na mne ostře podívala, byla bych odtáhla — ale arci, ona to nemohla. To špatné svě-

domí! Bože mě před ním uchovej!“ vzdychla si z celé duše a pozvedla očí k nebesům. Nikdy nebyla snad v skutku pobožnější jako tuto chvíli.

Když se trochu zotavila, nesla Naninec, co jí pan Novák posílal: deset tolarů a řádné vysvědčení; on by byl třeba ještě více učinil, jen aby neměl žádnou mrzutost.

18.

A kde vězel mezi tím ubožák Malina? — Když odešel z díla, nevěděl hned co počíti. Starý tovaryš mu nabízel arci zase přátelskou radu, aby dal mistrové dobré slovo, že se všecko vyrovná; ale o tom nechtěl Malina ani slyšeti. „Kdybych u ní zůstal, musel bych ji také při jisté naději udržeti,“ řekl na to — „a jaký bych to byl člověk nepoctivý, abych ji tak klamal, an jí nikdy po vůli býti nemohu? Raději trochu poctivosti a nových starostí; já si myslím, že přitom nezahynu.“ I začal svůj stav bedlivě rozvažovati. Z jedné strany byl teď svoboden a mohl odejíti daleko do světa; ale z druhé strany ho to zase v Praze drželo a byl by se rád Naninky dopídil. Byl to věru smutný stav! Nedávno stál ještě pěkně v díle, kdež mohl něco získati, a přitom byl pln naděje, že bude šťasten

s osobou, kteráž byla jako polovicí všech jeho myšlének; ale teď byl bez díla a bez dívky, a to poslední ho bolelo nejvíce, i zdálo se mu, že nebude moci bez ní v Praze vydržet. Mimo to pozoroval také, že ho jiní tovaryšové nyní patrně s jakýmsi ousměchem stíhají — a čeho by si byl jindy ani nevšimnul, to ho nyní v podrážděném stavu srdce a mysli velice bolelo.

I usmyslil si tedy v dobré hodině, že půjde na čas z Prahy, aby dostal jiné myšlénky a poněkud se vyrazil. Umínil si, že navštíví otce, kterého již tři leta neviděl. Ale mezi přípravou na cestu přetvořily se jeho myšlénky. Tak jakž nyní byl, nemohl dosti vesele před otce vstoupiti, a to předce chtěl! On by se byl tak rád z celého srdce s ním potěšil, ale dokud v něm byla jistá rána, nedalo se to dělati. Ta musela býti dříve zhojena. Ale jak?

Nadarmo chodil mnoho dní v Praze po ulicích, doufaje, že někde Naninku napadne a takto balšám pro svou ránu najde; ale všecko hledání bylo nadarmo, Naninka byla jako ztracená; u Nováků mu nemohli povědeti, kam odešla. I uzavřel tedy svoje léčení rovnou cestou začíti, podívati se zrovna do Červené Lhoty a tam se dověděti, kde Naninka vězí a pak: co se to s ní stalo.

*

Hlavní část svých věcí nechal u poctivého hospodáře na řemeslnické hospodě a udělal si na tu cestu jen malý, ouhledný raneček.

„Já jsem sám rád, že jdete," řekl mu hospodář, když se rozcházeli. „To víte beztoho, že naše paragrafy povídají, abychme tovaryše bez díla přes tři dny v městě netrpěli — ono se to arci za nynějších časů nedá vždycky dělat, ale z druhé strany je to někdy moudré ustanovení, sice by se nám zde nasadilo tuláků jako vosů do hnízda; já jich tu mám teď sám několik, kteří již všechny hospody vytloukli — a ti chlapi byli by v stavu se na vás odvolávat, kdyby viděli, že jste bez díla. Tahle vaše cesta bude beztoho jen jako procházka, jak mi povídáte; nežli se vrátíte, bude snad všecko v pořádku a někde snad zas dobré místo, budete-li chtít v Praze zůstati."

Malina opustil Prahu snadněji, nežli byl snad očekával: měl sice na ramenou filec, ale okolo srdce mu bylo volno. Trampoty posledních časů rozptylovaly se na čerstvém povětří.

Zbystra si vykračoval a zpomínal si na čas, kdyžto byl poprvé hlavu do světa vystrčil. Jak se mu byly zatím oči otevřely! Jak jinak mohl nyní vůkol sebe na vše strany, na všechny věci

hleděti! A to jej naplnilo nemalou radostí, ano i jakousi hrdostí.

Teď si jen přál, aby měl křídla, aby mohl honem do Lhoty doletět. Měl to jako jisté — ačkoli nevěděl proč? — že tam Naninku nalezne; pořád se mu zdálo, že šla dívka domů; přitom si vyobrazoval na mysli, jak bude asi koukat, až jej uvidí, jak se radostně lekne, až ji překvapí, a jak mnoho si budou míti co povídat. Tyto myšlénky dělaly mu teď nevýslovnou rozkoš, neboť něco podobného nebylo ho v životě ještě potkalo, a nyní byla ve hře sama láska, kteráž mladému a tak čistému srdci, jako bylo Malinovo, ovšem ty nejsladší pochoutky připravuje.

Druhý den pod večer byl ve Lhotě. Ale hned na začátku hezkého místečka, okolo něhož se bohaté zahrady prostíraly, se zastavil, neboť mu začínalo srdce tlouci a sice hrozně nepokojně, i bylo mu najednou, jakoby se o něho bázeň pokoušela. Jak to as vypadne? začalo mu cosi šeptati, a on se musel všemožně namáhati, aby si dodal nové důvěry, aby nabyl zase naděje, která ho po celé cestě provázela. Začal si polohlasitě písničku hvízdati, vypnul hlavu, jakoby mu celý svět náležel, a vyptal se na nejlepší hospodu. Tam ho přivítali zdvořileji než

obyčejného chasníka, protože také jinak vypadal — šenkýřka prohodila cosi o študentovi — a on si objednal hned místečko na nocleh. Hospoda byla čistá, šenkovna prostranná, a v prostřed u kulatého stolu sedělo několik sousedů. Mluvili o povětří, o polní práci, o dobytku nebo o tom, co obilí platí.

Malina si sedl ke stolu u okna, z něhož bylo na hodnou náves viděti, a dal si nalit sklenici piva. Hospodský mu ji sám přinesl. „Hezké místečko ta vaše Červená Lhota," řekl k němu Malina. — „Projde," hodil tento hlavou; „je horších na světě. Ale pán viděl už dozajista větších." — „Na velkosti to vždycky nezáleží; často bývá malé místo mnohem onačejší, a to se může o Lhotě vším právem říci." — „Jste tady známý?" — „Jak to člověk vezme. Jakživ jsem tu sice nebyl, ale slýchal jsem o Červené Lhotě." — „O naší Lhotě? I totě jsem žádostiv," řekl hospodský a posadil se proti Malinovi na lavici, kteráž byla ke zdi přibita. „Co pak by to bylo?"

„Nezůstává tady jakási vdova Čermáková?" začal Malina s tlukoucím srdcem, ačkoli se snažil, aby přitom vypadal, jakoby mu na tom nic nezáleželo. — „Čermáková?" divil se hospodský. — „Má tuším v Praze dceru?" mluvil

Malina dále. „Já se pamatuju, že jsem to slyšel v domě, kde holka sloužila anebo ještě slouží.“

„Ta dosloužila,“ řekl hospodský s ousměchem, a na to mu začal široce vykládati, jak holka svou paní okradla, při čemž arci z komára velblouda udělal.

V Malinovi se tajil dech; ubohý mládenec poslouchal a silně blednul. — „Ale toť není předce možná!“ zvolal konečně. „Já to děvče znal — ono se zdálo tak hodné a nábožné — toť bych se byl spíše smrti nadál — a kdo ví také, co v tom vězí.“ — „Zlodějství, milý pane, zlodějství!“ řekl šenkýř a obrátil se, hledě, kde je šenkýřka. „Ty, Andulko! pojď sem; jak to bylo s tou Čermákovic holkou?“

Hospodská přiběhla, a nyní teprva musel ubohý Malina ještě obšírněji poslouchati, co byla dívka zpáchala.

„Já vám mohu, pane, podruhyni přivest,“ mluvila ve své horlivosti dále, „která byla v Praze přitom, když ji dala paní svázat, a jenom na velikou přímluvu té osoby ji zas pustila. Tady to ví každé dítě.“

„A kde pak je to děvče nyní?“ ptal se Malina, jemužto hlava kolem šla.

„I kdež bude!“ vykřikla hospodská. „Praha je velká, jak sám nejlépe víte; já tam byla také

a vím, co se tam děje od lidí, kteří se Pána Boha spustějí. Snad se o ní dovíte u naší kantorky, u té bývala pečená vařená; nebo ví snad něco stará Čermáková; my se už o ni nestaráme; pro nás je taková osoba už jakoby do vody padlá.“

Malina proměnil mezi tím několikráte barvu, až konečně i ven vyběhl, vymlouvaje se, že ho po denním parnu a dlouhé cestě mdloba přepadá. Rychle běžel skrze místečko, pak okolo zahrad do širého pole, tam sebou hodil na trávnatý pahorek a plakal jako malé dítě.

Byl krásný, tichý večer, a pod jasnými nebesy, na nichžto semtam již hvězdička vyskakovala a jako k utěšení člověka dolů hleděla, tam se posléze bouře v srdci mladíkově poněkud zas utišila a černé myšlénky jeho se rozptýlily; ano zpovolna vloudila se do něho zase naděje, že je Naninka předce nevinna, že jsou to jen klepy zlých lidí, co se o ní roztrušuje, nebo nějaké nedorozumění. — „Ty můj milý Bože!“ zvolal z celého srdce, „komu pak by měl potom člověk věřiti, kdyby takové oči klamaly, kdyby se za takovým obrazem nevinnosti takový hřích ukrýval!“ — I předsevzal si, že půjde zejtra do školy a tam že s rozumnými lidmi o té věci promluví.

Těsil se, jak mohl, ale neměl proto předce tichou noc, a časně ráno byl již na nohou. Ob-

cházel kolem po vesnici, myslil, kudy asi Naninka chodívala, tu onde se zastavoval, dal si od malého chlapce okázati, kde Čermáková zůstává, pak byl i v kostele na tiché mši — a do osmi hodin věděla již celá Lhota, že je tu nějaký smutný mladý človíček, a všecko se divilo a hádalo, co zde asi hledá; a když ho viděli jíti posléz do školy, řekli, že je to nějaký kantorův strejček.

Paní učitelka vzbudila v něm na první pohled velkou důvěru, a on jí pověděl bez obalu, proč přichází; ale rozšafná žena mu nemohla dáti jinou zprávu, nežli co lidé mluvili, doložila však, že Naninka matce psala a přitom svou nevinnost dotvrzovala. — „Co se mé osoby týče," pravila, „já to ráda věřím; lidé ale raději cizí chyby stíhají a samou řečí je zvětšují, a pouhé podezření bývá často dostatečné, že člověka o celou čest připraví. Dala bych za to nevím co, kdybych se mohla pravdy dodělat. Já si nemohu ani myslit, aby se to děvče tak brzy bylo zkazilo, a jenom to mě mrzí, že v šenkovním domě službu přijala."

I Malina se toho jaksi ulekl; ale když ho potom paní učitelka k Naninčině postonávající matce dovedla, a tato radostí plačíc, že se tak hezký panáček po její nešťastné holce ptá, psaní

vyhledala a přečíst nechala: tu se zmohla opět v mladíkovi důvěra, a on slíbil, že se hned do Prahy navrátí, Naninku vyhledá a celé té věci na pravou stopu přijde.

19.

Na to se Malina ve Lhotě déle nezdržoval, nýbrž hodil zase fileček svůj na rameno a vracel se ku Praze. Ale mysl jeho nebyla tak jasná, jako když šel z Prahy.

Onť se arci všemožně snažil, aby svou důvěru v milou dívku uchoval; ale nemohl se také jakéhosi strachu zbaviti, kterýž mu teď najednou něco nemilého pošeptávati začínal. „Proč pak se mě ale Naninka najednou tak stranila?“ mluvilo to v něm. „Proč se mi ani neokázala? Strachovala se? Mělo by to předce jen ze zlého svědomí pocházeti?“ A přitom bylo mu vždy tak ouzko, že se mu až pot na čele vyráželi; pak utíkal, jakoby se chtěl letmo v Praze octnouti.

Po poledni odpočíval vedle cesty pod košatou planou hruškou. Opět ho mučily trudné myšlénky, a když konečně se země vyskočil, jakoby jim chtěl uteci: tu přicházely proti němu cestou z Prahy dvě děvčata, při jejichžto pohledu se mu

všechna krev u srdce srazila. Byla to Naninka s Baruškou!

Ubohý mládenec se na okamžik zarazil a hleděl na ně, jakoby svým zrakům nevěřil; pak se ale rozběhl a volal plným hlasem: „Naninko! moje Naninko!“ a když k ní přiběhl, padl jí prudce okolo krku. Tu chvíli zapomněl na všecko, co ho ještě nedávno trápilo; tento okamžik přemohl i jeho přirozenou ostýchavost, a Naninka viděla nyní patrně, co má o jeho srdci souditi. Za to jej ale také pevně okolo krku držela a radostí plakala.

Baruška je nechala státi a sedla si zatím vedle cesty do chládku. I jí se obracelo srdce rozkoší, že si musela slzy utírat; neboť tak srdečné lásky nebyla ještě zkusila.

A to bylo nyní povídání! Malina koukal sice na Barušku ještě trochu nedůvěrně, i nemohl pochopiti, jak se mohla Naninka s ní seznámit; když ale slyšel, co se bylo všecko přihodilo, tu jí podal vesele ruku na smířenou.

Krom příběhů, které náš laskavý čtenář již zná, vypravovaly teď holky také, jak se z Prahy odebraly. Naninka dostala totiž onoho dne, když byla s novou přítelkyní u sv. Jakuba velikou radu držela a pak od paní notnou hubu slízla, že prý ještě nemá co běhat, třebas by měla výpověď —

toho dne dostala poštou od matky psaníčko, kteréž bylo psáno s velikou žalostí, a z něhož dívka poznala, že matka z lítosti stůně. Teď by byla ovšem ráda domů odešla; ale neuměla si poradit. Tu přišla Baruška se zprávou z krejčovské hospody, že Malina z Prahy odešel, a přinesla peníze i dobré vysvědčení od Nováků; tedy ji nemohlo v Praze nic více zdržovat. Jen aby ji hospodská hned pustila! Tu vyvedla zas Baruška kousek svého způsobu, ale pravila, že to bude poslední, neboť si nechtěla v žádném ohledu svědomí kaziti; vyjednala totiž s hospodskou, že k ní půjde místo Naninky do služby, a že ještě ten večer přijde; Naninka si odnesla zatím truhličku k dobré známé Baruščině, pak si vyzvedla konsens, a ještě pod večer se daly obě na cestu. Hospodská mohla na novou službu čekati. To prý měla být malá pokuta! — pravila nyní Baruška.

Toto všecko se obšírně vypravovalo, a vesele utíkala našemu párečku i jeho statečné tovaryšce cesta do Lhoty: ale oni se naschvál zdržovali, aby tam dorazili za tmy. Na druhý den byla neděle, tu se chtěli teprva okázati. Malina si dnes opravdu vesele zpíval, an se zas do hospody ubíral! Naninka s Baruškou šly tiše k matce.

Uvítání těchto osob bylo arci nad míru srdečné; matka i dcera radostí plakaly, a když se

konečně všecko vysvětlilo, co bylo poslední časy srdce jejich klíčilo, tu si teprva stará vdova z celého srdce povzdychla a pozvedla oči vděčně k nebesům. „Bůh je milostivý," řekla přitom, „a nedá poctivému zahynouti, třebas ho i nějaký čas zkoušel. Naši lidé budou arci zejtra snad podivně na tebe koukat --"

„O, nestarej se, matičko!" řekla dívka; „my jsme si už něco dobrého vymyslili."

A na druhý den šla s Baruškou ještě před božími službami k duchovnímu správci, k velebnému stařečku, jejž celá Lhota co pravého pastýře a otce milovala. Ten se arci nemálo podivil, když uviděl Naninku, kterouž dobře znal, a tvář jeho se zamračila; když ale dívka pověděla, co ji bylo potkalo, když se vykázala písemností od pánů: tu se důstojný stařeček vyjasnil a velice potěšil. I pozval ji k boží správě a ve svém výkladu svatého evangelium mluvil pak před shromážděnou obcí o tom, jak mnohdy nevinnost do těžkého podezření upadá, jak na ni lidská pomluva hlodá, a jak ona konečně předce vždy zvítězí. To povídal krátkými, ale srdečnými slovy, a posluchači věděli hned, kam to bije, neboť viděli Čermákovic holku v kostele, ačkoli si tu náhlou proměnu věcí ještě nijak vyložiti nemohli. Když ale posléze po mši svaté pan

farář s Naninkou a ještě jednou holkou, kterouž nikdo neznal, velmi přívětivě rozmlouvaje přes celý hřbitov kráčel, a pak schvalně hezky hlasitě doložil, že se těší, až svou milou žačku po poledni u pana učitele uvidí: tu se převrátilo hned mínění všech osadníků a Naninka měla vyhráno.

U paní učitelky našla dívka také to nejsrdečnější uvítání, sešla se tam s Malinou, kteréhož si byl mezitím i pan učitel velice oblíbil, a musela tam pak i s Baruškou na oběd zůstati. Byl to pro všechny den velmi utěšený; v největší rozkoši tonul ale snad Malina, a kdykoliv se na svou Naninku podíval, pokaždé zdála se mu býti hezčejší, a tu si zpomněl na vdovu, pak na domlouvání starého tovaryše, a musel se potají usmáti.

Nemenší radost okoušela však také Baruška, kteroužto všickni za původkyni tohoto šťastného dne vyhlašovali a srdečně jí za všecko děkovali, co byla pro ně učinila; ona pak si tady pevně umínila, že bude vždy podle toho jednati, aby mohla mezi lidmi s tak lehkým svědomím seděti, jakož toho dne seděla.

Jedna osoba u stolu arci scházela — a to byla Naninčina matka; ale matčino srdce je snadně upokojeno, když ví, že je dítě šťastno,

a stará, churavá žena byla radostná ve své chatrné jizbě i veselila se při své chorobě s dobrou vejslužkou, dopřívajíc holce radosti mezi lidmi a všelikého uctění.

Na druhý den ráno vyprovázeli Malina a Naninka Barušku k Radboři a sami drželi pak velkou radu. Malina myslil, že by se měl ještě asi na rok do světa, třeba někam do Vídně podívati, pak že se vrátí, mistrem udělá — a .... co dále myslil, to neřekl, ale v jeho blaženém zraku to stálo zřetelně psáno, a Naninka mu rozuměla. Zas tu byli ti dva nemluvní lidičky, když měli o svém srdci povídati!

Naninka chtěla nějaký čas doma zůstati, až by se matka trochu zotavila; pak myslila, že najde nějakou dobrou službu, kde by si mohla ještě něco pořídit anebo k budoucímu vydání uložit. Teď měla v sobě zas velikou sílu i chuť do práce, a nechtěla se trochu trampot strachovati, protože nyní *jistě* věděla, pro koho se bude namáhati a na koho bude při tom čekati.

Tak se umluvili a věrně to držeti jeden druhému slíbili. Pak se rozešli; plakali přitom, ale srdce jejich byly předce pokojna, neboť v nich bydlela poctivost, kterouž nic porušiti nemohlo, a ta vede vždy k žádanému cíli.

Nyní si posílají každý měsíc psaníčko a jedno po druhém je vřelejší. Minulý týden dědila Naninka 200 zlatých po paní tetě, kteráž od té chvíle, co měla mrzutost s Baruškou, churavěla a pak bezpochyby pro ulehčení svého svědomí v poslední vůli na příbuznou holku zpomněla. Teď prý se Malina brzo navrátí.

20.

Tuto poslední kapitůlku našeho jednoduchého příběhu obětujeme Barušce; je sice krátká, ale obsahuje předce hlavní věc jejího života.

Toto čacké děvče nalezlo totiž po všech mrzutostech, jakýchž bylo od mnoha let v hlavním městě zkusilo, tolik zalíbení na venkovském životě a zvláště na jednom Radbořském synkovi, jenž vypadal, jakoby chtěl skály lámati, že si umínila tomuto jonáku své srdce i domek obětovati. Nechala prý se tedy od veselých žen očepiti a posud prý toho nelituje.

Chudí lidé.

Příběh ze života na horách.

(Psáno roku 1849.)

Přišlo jaro a hory se odívaly zeleným rouchem. Na polední straně vyskakovala už také bílá a červená kvítečka. Pod horami leželo městečko Libětice, ale stavení jeho táhla se až nahoru, na samé vrcholky, i byla semtam roztroušena po stráních a při lese.

Jednoho dne, právě když slunéčko nejtepleji svítilo, stěhovali se dva chudí lidé z městečka nahoru, a nesli dlouhou hoblovací stolici, někde také vlkem nebo dědkem nazvanou. Každému z nich bylo asi padesáte let. Jeden z nich byl svého řemesla houslař, jmenem Poborský, druhý drvoštěp, jmenem Votruba.

Když přišli asi do prostřed vrchu, vyletěla z křoví krásná pěnkava, sedla na druhé křoví a začala vesele hvízdat. Muž, kterýž nesl zadní

konec těžké stolice, totiž drvoštěp Votruba, pustil v okamžení břemeno své na zem, a skrčil se a lezl opatrně ku křoví za ptákem.

„Ale, Votrubo, co pak děláš?“ ptal se ho Pohorský. „Tak se ptáci nechytají.“ — A milá pěnkava po těch slovech uletěla. — „Jen kdybysi hubu držel!“ řekl drvoštěp nevrle. „Ty umíš dělat skřipky, to je pravda, ale o ptáčnictví nevíš ani tolik jako stará koza. Dělejme, ať jsme s tou mašinou nahoře. Já musím tuhle pěnkavu dostat, a kdybych si měl nohy uběhat.“

Na to se chopil zase stolice a poháněl houslaře, co bylo jen možná, aby přišli brzo na místo. A sotva dorazili nahoru k nízkému stavení, tu se i hned poroučel a nechal druhého stát, kterýž pak stolici sám do stavení vnesl.

Byla to nuzná chatrč s dvěma velikýma sednicema, z nichžto každá čtyry okna měla. Z té, která ležela po pravé straně, bylo již z dáli slyšet hrčení a klepání, a když přišel člověk blíže, viděl u každého okna dva tkalce sedět, zádama k sobě obrácené. Tito ubožáci sedějí od božího rána, sotva že se rozbřeskne, sedějí až pozdě do noci, a nepustějí člunek ani z ruky, ten jde ustavičně sem a tam, a za to mají tolik, že se nemohou někdy ani bramborů najíst. Hlad a nouze jsou u nich domovem.

Pohorský vnesl svou stolici do sednice na levo. „Pomáhej Pán Bůh, Komárku!“ řekl tam k člověku, kterýž u jednoho okna seděl a z javorového dříví hřebeny řezal. — „Dejž to Pán Bůh,“ řekl tento krátce, ani okamžení při své práci neustávaje. — „Na dobré sousedství, ženuško!“ řekl pak Pohorský dále, a podával ruku hřebenářově ženě, kteráž mužovo dílo barvou potírala a třela, aby se lesklo. — „Dobrého zdraví, panno Naninko!“ řekl potom k dívce, kteráž seděla u zdi a na velikém rámci sedlské čepce vyšívala. A konečně pozdravil ještě nájemnici, kteráž dětské šátky šila, poněvadž čekala, že jí Pán Bůh brzy pomůže.

V tom vešel z protější sednice starý tkadlec a přivítal nového nájemníka. Potom se sehnul a udělal křídou na podlaze dvě čáry přes kříž, tak že celou sednici na čtyry části rozdělil. „Tohle je váš kouteček, Pohorský!“ řekl pak houslařovi, „a tuhle po tu čáru jste u mne v nájmu. Doufám, že budete dobrým sousedem. Na tuhle čtvrt nemám dosavád žádného nájemníka; kdybyste o nějakém věděl, byl bych vám povděčen.“

Na to odešel do své sednice, a Pohorský začal svůj nábytek srovnávat. Stolici postavil k oknu, malou skřínku s rozličným nářadím pověsil na stěnu, taktéž plášť a soukenou kazajku.

*

Mimo to měl starou židli s měkkým polštářem, menší stoličku a několik jiných drobotin. Mezi rovnáním pohledl náhodou na hřebenáře a kouknul i oknem, u kteréhož tento pracoval. Tam seděl na slunéčku houfek dětí, rozličně velikých, jako jsou píšťalky na varhanách; jedno bylo dvouleté, jedno tříleté, a tak to šlo míchaně až do jedenácti let. Některé byly jen v košili, jiné docela oblečeny. Menší se hrabaly v zemi, dělaly sklepy a stavěly domy; větší malovaly klihovou barvou všelijaké dřevěné hračky, koníčky, panáky a kolíbky.

„Patří tahle drůbež k nám?“ ptal se houslař. — „Patří,“ odpověděl hřebenář. „Ti tři maliři s tím prckošilkou jsou naše; těch ostatních pět patří našim domácím.“ — „Dobrá!“ řekl Pohorský. „Ti nám alespoň v zimě sednici zahřejou a sáh dříví ušetřejí.“ Přitom otevřel svou skřínku, kdež měl v pěkném pořádku rozmanité hoblíky, dlátka, želízka, vrtáky a nebozízky rozvěšeny, i vyndal z ní nově zhotovené housle, kteréž měl v starém šátku zaobaleny. „Jakpak, sousede Komárku!“ řekl pak k hřebenáři. „Vy nepůjdete dnes s dílem do města? Já chci právě s houslemi k Velebovi.“ — „Já nebudu s tuctem hřebenů před večerem hotov,“ řekl Komárek; „protož na mne nečekejte. Ostatně to Veleba také nerad vidí, když nás v sobotu mnoho přichází.“

Pohorský zametl tedy ještě svou čtvrtku, potom vzal housle a šel sám do městečka, a sice zrovna k největšímu, nejpěknějšímu domu z celých Libětic. Tam zůstával bohatý obchodník Veleba, kterýž sice vůkol mnoho lidí živil, ale také velikou šetrností pořád své jmění rozmnožoval. Byl starý mládenec, a měl u sebe jen letitou hospodyni a syna ze sestry.

Poborský vešel do pisárny, kdežto Veleba i se svým sestřencem u velikých knih seděl a pilně počítal. Na pozdravení Poborského zakýval jen hlavou a řekl k svému sestřenci: „Vojtěše, přijmi zboží, prohlídni a udělej spravedlivou cenu.“

Vojtěch, mladý hezký muž, přibledlých a smutných tváří, vstal ze svého sedadla, přistoupil k dlouhé tabuli, kde se zboží odvádělo, a vzal housle do ruky. Přitom hodil zběžně očima po houslařovi a začervenal se poněkud. Potom prohlížel dílo zkušenýma očima, zahrál na ně kratičký smutný kousek, a řekl posléze k Velebovi: „Za osm zlatých stojejí, milý strejčku!“

„Za osm zlatých?“ opakoval Veleba a rychle vstal. „Co ti napadá? Ah tak — jste vy to, Poborský! To věřím. To by uměl pan Vojtěch z mé kapsy rozhazovat. Okažte pak to osmizlatové

dílo! Nu, vždyť jsem si to myslil, že vám chtěl můj panáček jen zas něco nahnat. Tu se podívejte! Je to krk na řádné housle? A ta celá forma! Práce jako od tesaře! Šmytec jako pila! Pět zlatých dostanete a víc ani vindry.“ — „Ty můj Spasiteli!“ řekl Poborský. „Co pak by mi to zbylo za pětidenní práci? Vždyť víte sám nejlépe, co jsem vám dal za dříví. Spočítejte, co mi zbyde. Zprubněte jen moje housle, jako prvé pan Květný učinil; myslím, že se nemusejí před žádným schovávat.“

„I je-li pak možná?“ řekl Veleba ousměšně, sundal se zdi nepatrné, staré housle a položil je vedle houslí Poborského. „Až dovedete housle udělat, jako jsou tyto, aby měly takovou podobu i takový hlas, pak vám dám i dvě stě zlatých stříbra — rozumíte?“ — „Myslíte, vzácný pane, že jsem dítě?“ řekl na to Poborský. „Dvě stě zlatých dobrých peněz za housle?“ — „Za tyhle jsem dal čtyry sta,“ řekl kupec, „neboť jsou spravedlivé Štainerky, a já vím, že se housle od mistra Amatiho za šest set prodaly.“

Poborský nevěděl co říci; hlava mu hučela jmenováním takových peněz, i stál jako ve snu, a nevěděl skoro ani, že mu Veleba pět zlatých vysázel, potom z vlastní vůle ještě osm grošů přidal. On peníze mlčky shrábnul a mlčky odešel.

Podle zvyku zastavil se i hned ve skladu bohatého Veleby, aby si zas dříví, strun a vůbec všech věcí nakoupil, kteréž potřeboval k svému řemeslu, a kteréž Veleba svým dělníkům prodával. A když vyšel konečně ještě celý zamyšlený do průjezdu, tu ho vzal někdo za ruku. Byl to Vojtěch Květný, z Velebova kanceláře, a začal polotajeným hlasem takto k Poborskému: „Strejček se prvé omejlil a posílá vám tuhle ještě zlatý. Nate!“

Tato slova přivedla Poborského k paměti. I sebral se a pohledl vážně, pronikavě na mladého člověka, kterýž nyní oči sklopil. „To není pravda, pane Květný!“ řekl pak k němu. „Váš pan strejc mi neposílá nic. Ten zlatý pochází od vás. Chcete mě snad oblomit? obměkčit? moje předsevzetí převrátit? Neslíbil jste panu strejcovi, že nebudete na to děvče myslit? Což pak si děláte ještě pořád naději?“ — „Ba nedělám,“ řekl Květný s povzdychnutím. „Já nic více nedoufám. Ale zapomenouti na vaši Kláru nemohu. A ona? Ach, milý Poborský! řekněte mi jen slovíčko — co dělá, co myslí?“ — „Ona zná mou otcovskou vůli a bude se podle ní řídit jakožto dobré, poslušné dítě,“ řekl Poborský. — „Ale což kdyby přišla v hlavním městě do pokušení?“ řekl mladý Květný třesoucími-se ústy. „Kdy-

by sešla s cesty ctnosti — považil jste, jaké odpovídání na sebe uvalujete?“ — „To se nestane,“ řekl Poborský přísně. „Však vy ji znáte jako já. Kdyby se to ale stalo, tedy roztluču o ní, co mi do ruky přijde, a kdyby to byly housle za tisíc zlatých. S Pánem Bohem, pane Květný!“

S těmi slovy odešel a nechal Květného i se zlatým stát, ačkoli to bylo pro chudého člověka dost veliké lákadlo. Tu ho zas někdo volal. I obrátil se, neboť poznal hlas drvoštěpa Votruby.

„No, co pak je ti, brachu?“ počal tento. „Vždyť vypadáš jako po vyhoření. Měl jsi bezpochyby mrzutost s tím dříčem Velebou? Ale to jsi ty ještě pán proti těmhle!“ Při tom okázal na malé klenutí, kde tři lidé den jak den stáli a pilou všelijaká dřeva na housle i na jiné nástroje rozřezávali, kteréž potom Veleba řemeslníkům prodával. — „Ti zde stojejí od rána až do noci, musejí prach polykat, v letě se div neupečou a v zimě div nezmrznou, a nevydělají předce tolik jako ty svým houslařstvím.“

„Co pak ty zde děláš?“ ptal se Poborský. „Byl jsi také u Veleby?“

„Jenom v krámě,“ řekl drvoštěp s radostným pousmáním. „Podívej se! Koupil jsem si kus dobrého lepu na vějičku, a teď potáhnu do lesa. Tu pěnkavu musím dostat. — Ale jestli pak

sis všimnul toho Prušáka?“ — „Myslíš toho zrzouna mezi pilařemi?“ ptal se Poborský. „Proč?“ — „Proto že zas dnes kouká jako petrovský,“ řekl drvoštěp. „Je to proklatý chlap, a sám Veleba měl by se mít před ním na pozoru. On prej by byl v stavu z pomsty člověku i střechu nad hlavou zapálit. — No, s Pánem Bohem!“

A po těch slovech se rozešli.

Když přišel Poborský domů, nalezl ženu tkalce Konopky, jenž dělal u domácího, připravovati večeři. Byla to ta, kteráž čekala, že jí Pán Bůh pomůže, a kteráž vzala Poborského na stravu. „Ne, to je hrůza, jak ty brambory letos vyrůstají!“ bědovala starostlivá hospodyně, kteráž měla vlastně zázraky dělat, když chtěla všechny krky zasytit. „Celé chumáče jsem z nich strhala! Člověk by si z toho nic nedělal, kdyby tím ten brambor všechnu sílu neztrácel; ale to se jich nemůže pak ani najíst.“ Brzy na to postavila však velikánskou mísu na stůl a vylila na ni hustou bramborovou polívku. Kolem mísy rozložila dřevěné lžíce pro osoby zrostlé, dětem ale dala zvláště na menší misku hrneček trochu řidší polívky.

Ty čekaly na jídlo už s velikou žádostí. Nebylo však ještě po modlení, ano nejstarší, Honzík, musel teprva pro otce Konopku doskočit. Ten

hned přišel. Byla to pravá tkalcovská postava, muž vytáhlý a vyzáblý, z očí mu koukaly souchotiny a prozrazovaly se také častým, suchým pokašláváním. Nic však méně vyjasnily se mu předce tváře, jak mile plnou mísu zpozoroval a kromě trochy trhaných krupek i kusy bramborů v ní plavat zahlídnul. Honem udělal kříž, odříkal modlitbu a sedl potom ke stolu. Na to začaly jako jednou ranou lžíce klapati.

Když bylo po jídle, uchýlila se Naninka, jež byla sestra ženy Konopkovy, ještě k svému rámci a pracovala dále při nuzném kahánku, kterýž samojediný po velké sednici mdlé paprsky rozesílal. Poborský si nacpal dýmku a vyšel si ještě před stavení, kdežto se také větší kluci hřebenáře Komárka proháněli, čekajíce, s jakou se otec navrátí, jenž se byl pod večer do městečka vypravil. Menší děti už pokuňkávaly a mnuly si oči; matky ale, totiž Konopková a Komárková, odšouply zatím stůl, přinesly několik otepí slámy a rozestlaly ji do kola v prostřed sednice, zrovna na holé podlaze, neboť neměly žádných postelí. A stlaní toto bylo proto dokola, aby se místa získalo, neboť tam muselo devět dětí a šest zrostlých osob vedle sebe ležet.

Menší děti si také hned, jak byly přistrojeny, ulehly, potom přišly vyrostlejší a konečně

zrostlé osoby. Jeden se přikryl chatrnou houni, druhý kabátem nebo sukní, a takž tu leželo patnáct chudých lidí v přepodivné směsici. Vedle Poborského v pravo ležel tkadlec a ustavičně pokašlával; po levé ležel hřebenář a ukrutně chrápal; hřebenářka se vadila ze sna se svými dětmi, a tkalcová měla zvyk, že ze spaní strašlivě hekala. „Nu," řekl houslař sám k sobě, „člověk musí všemu přivyknout." Nemohlť dnes tak brzo usnout, neboť mu leželo ještě na mysli, co mu Veleba o drahých houslích povídal.

Když se Poborský druhého dne probudil, bylo venku ještě tma, ale v sednici bylo už světlo. Naninka seděla opět u rámce a byla už pěkně umyta i učesána, a měla na sobě nedělní sukni. Hřebenářova žena používala jejího kahánce, i seděla při stole a přišívala náramek na mužovu košili, kterouž byla minulého dne večer ještě vyprala, na provaz vyvěsila, a kterouž musela toho dne ráno spravit a zmandlovat. Tkalcová škrabala už zase brambory k snídaní, a Honzík mazal otcovy boty černidlem.

A když konečně všickni vstali, uklidila se sláma, přistrčil se opět stůl, a potom se snídalo. Aby nepřišli jedlíci ze zvyku, měli zase brambo-

rovou polívku; za to jim ale Konopková slíbila, že budou mít v poledne něco zvláštního. Potom si seškrábli muži strniště, kteréž jim bylo za celý týden po bradě vyrostlo, umyli se, převlekli se — a sotva začali v městečku do kostela vyzvánět, hnaly je ženy z domu, aby jim daremně nepřekáželi, poněvadž chtěly děti a snad i sebe umyt. Naninka se nedala ani pobízet, ale hodila přes sebe svou plachetku, sundala s police zaprášenou modlitební knihu a šla tiše do kostela.

Když bylo po službách božích, kdežto pan farář chudým tkalcům, drvoštěpům a jiným nuzákům velmi pěkné kázaní o pravém používání světského bohatství držel, zastavili se někteří muži v hospodě. Konopka to nemohl udělat, poněvadž jeho prsa ani piva ani kořalky nesnesla. Šel tedy se svým Honzikem zas domů. Za to vrazili ale hřebenář a houslař na skleničku breberky. Učinili to hlavně proto, že byla v hospodě předce řeč o všelijakých novinách, a že si mohl jeden druhému posteskknout, když se celý týden neviděli. Největšího nářku vedli ovšem tkalci, protože jich bylo nejvíce a protože byli opravdu až hrůza stísněni, aniž věděli, jak si pomoci. Větším dílem naříkaly na fabriky. Avšak bylo tam i několik lidí, jako byl Poborský a Komárek, a ti se dali o své nouzi také slyšeti.

Mezi jinými rozprávěl i Poborský a vypravoval, co mu byl minulého dne Veleba pověděl. „Považte jen, kamarádi!“ řekl ku konci, „za jediné Štainerky můžete si koupit celý dům, za Amatky dům i zahradu a pole s lukami! Teď mi ale jen řekněte, v čem ta cena vězí! Ve dřevě, ve formě, ve strunách, ve šmytci — to nevězí; neboť já si ty Štainerky včera dobře prohlídnul, a nenašel jsem mezi nimi a mezi mými houslemi žádného rozdílu.“ — „I,“ řekl jiný, velmi starý houslař, „to záleží jenom na hlase.“ — „To není pravda,“ opíral se Poborský. „Štainerovo *g* znělo právě tak jako moje, a ostatní struny také.“ — „Na hlase to také nezáleží,“ řekl nyní zas jiný; „ale to je přitom hlavní věc, že je Štainer i Amati už ten tam! Kdyby byli ještě na živu, nedostali by za své housle takové peníze.“

„A já vám povídám, že to nezáleží ani na tom, ani na onom,“ řekl ještě jiný. „S vašemi houslemi to jde jako s jiným řemeslem; jenom tuze velký počet dělníků zmenšil ceny.“ — „To není také pravda!“ vmíchal se nyní do řeči Prušák od Veleby. „Velký počet dělníků není žádná příčina, že musíte dávat své dílo skoro zadarmo. Hlavní příčina vězí v tom, že neumíte pravé kupce vyhledat; ale náš pan Veleba to umí z fundamentu, sice by nebyl tak zbohatnul. Kdož vám

ku příkladu za to ručí, Poborský! že Veleba ty samé housle ještě jednou tak draze neprodá, nežli zač je od vás koupil? Kdož ví, jestli je nepošle nějakému mouřeninskému knížeti, který mu dá za ně kus zlata jako pěst? Jinak nevím, jak by mohl ten vydřiduch pořád víno chlastat, kdežto my sotva náprstek té rasoviny vydřeme. Na mou duši, tomu by se mělo jedenkráte žilou pustit!“

Tato poslední slova řekl Prušák tak jedovatě, že poctivému Poborskému mráz po zádech přejel. Sebral se tedy honem i s Komárkem a šli domů. Před stavením natrefili tkalce Konopku, a sice v malé zahrádce, kdežto mu byl domácí pán asi tři lokte dlouhý záhon přepustil. A ten kousek země byla Konopkova rozkoš, jeho jediné vyražení. On tu klečel na zemi a sundaval slámu a lupení se svého záhonu; neboť jej byl na zimu přikryl, aby mu tam několik sazeniček nezmrzlo, a když přišli k němu jeho spolunájemníci, tu vstal a volal na ně radostně: „Pojďte, podívejte se! ani jeden karafiátek mi nepošel! A jak je ta zem už hebounká! Co nevidět zaseju si petržel.“ Ale na ta slova shrnulo se okolo něho všech devět dětí, ježto si na blízku hrály, a každé chtělo něco vidět.

V tom vstoupila však Konopková na práh stavení a řekla čtyry slova, po kterých se vše-

cko, co jen lidskou duši mělo, hýbat začalo, jako by to bylo očarováno. A ta čtyry slova byla: „Knedlíky jsou na stole!“

„Knedlíky, knedlíky!“ volalo se, kde jaké hrdlo bylo; děti běžely do sednice, jakoby je někdo honil, ano i staří muži vešli do stavení krokem čerstvějším. A v sednici stály na stole dvě veliké mísy bramborových knedlíků, politých jakousi zapraženou omáčkou, a pro každého ležel dnes i krajíček černého chleba na stole. To byla pravá hostina! Ale ony také potom zuby pracovaly, že to z mísy utíkalo, jakoby to mělo křídla!—

Po obědě vyšli si muži před stavení, ženy zašívaly a záplatovaly, co byli muži a děti za celý týden na sobě rozemleli, a Naninka se posadila zase k rámci. I vyšívala až do soumraku; potom hodila přes sebe zase plachetku a vyklouzla z domu do městečka, k dobré kamarádce, kde se každou neděli několik děvčat scházelo. Poborský si ale nacpal po jídle dýmku a pustil se do lesa, doufaje, že tam přítele drvoštěpa nalezne. „Votrubo!“ volal, když vešel mezi stromy. „Votrubo! He! Votrubo!“ — „I budeš-li pak hubu držet?“ vyskočil tu na něho z roští drvoštěp. „Co pak nevidíš, že jsem tady na číhání?“ Přitom okázal na malé trávnaté místečko, kdežto na křoví klec visela. V kleci byla pěnkava a neustále tloukla.

„Máš ji už?“ ptal se Poborský radostně. — „Ještě ne,“ řekl Votruba. „To je jenom volavá; já si ji vypůjčil od souseda Hromady. Podívej se, okolo ní jsou vějičky a zrní! Dvakrát byla mršina už jenom na skok od vějičky — já se ti už třásl radostí; ale právě v tom okamžení, když jsem myslil: Teď sedne! obrátila hlavičku — a frnk! byla zase na stromě.“ — „A tys nebyl dnes tuším ani v kostele?“ vyptával se Poborský. „Alespoň jsem tě neviděl.“ — „Já jsem zde už od východu slunce,“ řekl Votruba. — „Ale ty pohane!“ káral ho přítel. — „Proč pak pohane?“ řekl drvoštěp. „Co pak to zde není také jako v kostele? Není celý svět chrám Pána Boha, kterýž si on sám vystavěl? A nezpívá se tady více pobožných písniček, nežli dole v městečku?“ — „Tys je asi poslouchal, ale ne!“ usmál se Poborský. „Tobě vězela v mozku jenom pěnkava. Ty se pro ni ještě zbláznîš.“

Takto starému příteli domlouval; zatím se ale k němu posadil a hodně dlouho u něho zůstal.

V outerý na to přišel poslíček z města nahoru a přinesl Poborskému psaní. On poznal na něm ruku své dcery a dychtivě ho otvíral. „Že pak dává o sobě předce vědět, zatrolená!“ bručel při-

tom radostně, a když je docela otevřel, padla mu do ruky šajnová pětka. Starému otci vstoupily přitom slze do očí. — „Co pak asi píše? Kde pak slouží?“ řekl přitom a začal číst. Nejdříve pošeptmu, ale čím déle četl, tím hlasitěji bručel, až to konečně ostatním nájemníkům docela nahlas předčítal. Psaní znělo takto:

„Nejmilejší otče!

Tisíckrát Vás pozdravuju a doufám, že jste zdráv. Já jsem chvála Bohu zdráva a dostala jsem dobrou službu. Jsem kuchyňskou u jistého pana Beránka, kterýž je nad míru bohatý kupec, a takový dům vede, že to našinec ani nepochopuje. Co mají u nás možnější lidé z cínu, mědi nebo majolíku, to je u nás ze stříbra a ze zlata. Tu jsou stříbrné lžíce, nože a vidličky, talíře — nebo draze malované porculánové, svícny, podstávky, štipce (čili kratiknoty) všecko je stříbrné.“

„Ježíš Maria!“ zvolala mezi to Konopková. „Toť musí bejt jako v Babyloně!“

— „Ondyno byla u nás veliká tabule,“ četl Poborský dále. „To jste měl vidět! Ve čtyry hodiny z poledne šlo se ke stolu a v devět hodin se od něho vstávalo.“

„V devět hodin? I ty umučení! Tedy seděli celých pět hodin?“ ptali se kolem houslaře zvědaví posluchači, a vůbec panovalo veliké divení. —

„Tu to stojí,“ řekl Poborský, „a holka mi nebude psát lež. Ale poslyšme jen dále:

— „Potom se přineslo na stůl čtrnáct všelijakých jídel, a to nepočítám ani ty plné mísy a talíře cukrového, křehkých dortíčků a krásného ovoce, ježto stály už od počátku na stole, hned jak se prostřelo. A co se nesnědlo, to naši lidé v kuchyni sotva seškrabali, a ostatek přišel do pomejí, až mě srdce bolelo. Věru, když jsem tak počítala, kolik chudých lidí by se u nás asi za ty peníze mnoho dní uživilo, co se tady za jeden oběd vyhodily: tedy bych se dala málem do pláče. To vám na příklad měli jistou pamlsku, kteréž říkají ledec a kterou dělá cukrář; ona se rozdává v malých šáleckách a jí se stříbrnými lžičkami, a chutná tak asi jako byste sníh cucal a přitom trochu koření — a za tu jedinou pamlsku vydali deset zlatých stříbra, jak mi kuchařka pravila.“

„Deset zlatých za sněhovou mlsku?“ divila se hřebenářová. „Ty můj Spasiteli! totě asi — pětadvacet zlatých šajnů?“ — „Na chlup,“ doložil Poborský. — „Kolik neděl byli bychme z tolika peněz živi!“ vzdychla si zase chudá žena. „Já vím, že si ti páni na to nezpomenou.“

„Ostatně,“ četl Poborský zas dále, „je to hodný dům, co sloužím, a naše panská mě uji-

šťovala, že se vede jinde ještě větší outrata, to prej bych teprva oči otvírala. Já jsem tady spokojená, a byla jsem už v stavu tuhle pětku si uložit, kterou Vám, milý otče, na přilepšenou posílám. Přijměte ji ode mne laskavě.

Buďte zdráv a pište mi také jednou. Přitom i každého pozdravujte, kdo na mne ještě nezapomněl; já si na Vás všechny ráda zpomínám a jsem až do nejdelší smrti Vaše poslušná i vděčná dcera Klára Poborská.“ —

Takto Poborský dočetl, a řekl potom sám k sobě: „Při tom i každého pozdravujte, kdo na mne ještě nezapomněl! Známe se, ptáčku! Vsadil bych se, že myslila při tom na Květného. Ale to bude moudřejší, když podržím pozdravení u sebe. Ono by to nedělalo dobrotu. Já bych jim tu radost přál, jí i jemu — ale nesmím; ono to nejde. Holka je tuze chudobná a Veleba by dováděl. Ne, ne! Pozdravovat ho nebudu.“

Ale srdce jeho bylo při tom beze vší hořkosti, ano bylo spíše naplněno lítostí, ačkoli v něm také otcovská radost z upřímné dcery bydlela.

V tom vešel Votruba do dveří a nesl klec s pěnkavou. „Podívej se, kamaráde!“ zvolal hned na prahu. „Už ji mám! už ji držím! už ji nesu!“ A jako když nějaký jenerál velikého vítězství dobude, okazoval ptáka v kleci. V oka-

mžení sesypaly se okolo něho všechny děti, a každé chtělo strakatého zpěváčka vidět. „No, podívejte se!“ řekl drvoštěp. „To jsou peříčka! To je barva! To je krček! To jsou oči! A což kdybyste ji slyšeli zpívat! Člověku se srdce v těle třepetá!“

„Na mou kuši, ta mršina je hezká!“ řekl Poborský, i prohlížel si milou pěnkavu s velikým zalíbením. „Kamaráde, co ti dám za ni?“ — „I co ti napadá!“ řekl Votruba, jakoby mu nechtěl ani rozumět. — „Půl zlatého!“ doléhal na něho zase Poborský. — „A třeba celý zlatý,“ řekl drvoštěp. „Ta není na prodej.“ — „Podívej se!“ pravil opět houslař a okazoval mu pětku od dcery. „Peníze dostaneš hned, a můžeš si za ně dva dobré dny udělat.“

„Snad žrádlem a chlastem?“ ptal se drvoštěp. „A potom abych se koukal na prázdné ruce? To by byla hrozně krátká radost, sotva z ruky do huby. Ale tato mršina mě bude dlouhé časy vyrážet — s tou budu mít radost třeba několik let.“

„Ale pomysli jen,“ představoval mu zase Poborský, „vždyť je to žravý kapitál! On tě utahá. Budeš se muset starat o žrádlo, o semenec —“

„I dej mi pokoj a nedělej si starosti,“ řekl drvoštěp. „Pomysli si, co vydáš ty peněz jenom

za tabák! To je také žravý kapitál, a já vím, že ti ještě nenapadlo, abys hodil fajfku do ohně. Já tu pěnkavu nedám, a kdyby mi někdo za ni kozu dával. Poslouchej! Pink! pink! To je hlásek. No počkej, počkej, mršinko! Však já tě ochočím, že mi budeš z ruky žrát!“ Na to starého přítele zběžně pozdravil a pospíchal k domovu.

As měsíc na to, v červenci, dělal Votruba dříví. Toho času není sice dobře stromy porážet, poněvadž jsou plny šťávy; ale ono tam stálo několik porouchaných jedlí, a vrchnost ustanovila je vysekat. Zvučně rozléhaly se lesem rány několika drvoštěpů, a Votruba pracoval jako o závod, neboť vedle něho visela na druhém stromě klec a v ní poskakovala jeho pěnkava. S tou vedl časté rozprávky, a veselil se přitom, jakoby mluvil s vlastním dítětem.

Když bylo poledne, šli ostatní drvoštěpové domů, neboť zůstávali na blízku; Votruba zůstal ale v lese, neboť neměl doma žádného, kdož by ho byl očekával, a v lese měl svou pěnkavu. Tam se posadil na hebounký trávník, vyndal kus černého chleba a čerstvého tvarohu, a obědval. Přitom nezapomněl arci na ptáka, ale dal mu také notný podíl a přinesl mu do hrnečku

čerstvé vody. Potom si postavil klec na zem, položil se k ní na břicho, obejmul ji oběma rukama a začal s ptákem diškurs.

„Viď, holečku, ty bysi rád trochu ven? — na ty boží stromy a do křoví? Holečku, já bych tě pustil, ale ty bysi byl třeba čtverák, a více bysi se mi nevrátil — hehe! Koupej se trochu, koupej! máš plnou mističku. Já bych se také hned koupal, ale to by musela bejt už mordianská mísa.“ Takto rozprávěl; ale pomalu mu slova v ústech vázla, hlava se mu tížila a on začal dřímat. Ale jakési šustění a třepetání probudilo jej z této dřímoty. Otevřel oči a zahlídl, že cizí ruka po pěnkavě sahá. I trhnul klecí, zavřel dvířka a honem vyskočil.

Před ním stál Prušák a potutelně se usmíval. „Krásné zvířátko! Jenom že není ještě dost krotké. Jak pak je dlouho —“

Votruba mu nedal času, aby byl mohl řeč svou dokončit, nýbrž vyťal mu notnou facku. Při tom zkřikl: „I ty taškářský zloději! Já tě naučím krást pěnkavy!“ — „Co že je to, holomku?“ rozkatil se na to Prušák. „Ty mě tlouct, že jsem si chtěl zažertovat? K vůli všivé pěnkavě?“ — A nežli se Votruba nadál, skočil po něm vzteklý Prušák, popadl ho do křížku a chtěl ho převalit. Votruba se arci brzy zpamatoval a sta-

tečně se bránil; ale Prušák používal té lsti, že ho tlačil pořád jen ku kleci, a chtěl mu nohu podrazit, aby svým pádem ptáka zamačkal. To však Votruba dobře zpozoroval, i uhybal se tomu; ale právě tím uhýbáním nedal dost pozor, kam se uhýbá, i klopejtnul o kořen, a Prušák padl na něho celou sílou. Tu si mu kleknul na prsa a chytil ho za krk a mačkal ho tak nelítostně, že ubohý člověk celý zmodral.

Ale v tom počala silná hůl Prušákovi po zádech tancovat, tak že to chrastělo, jako by v něm všechny kosti praskaly. Prušák nechal drvoštěpa i vyskočil, aby se podíval, kdo ho tak z nenadání pozdravil. Začal se ovšem také bránit, ale poněvadž zatím i ubohý Votruba zase dechu nabyl, honem se vzchopil a na svého nepřítele se sypal, dostal Prušák ran, že se oba druzí divili, jak je mohl unést. Konečně se jim ale vyškubnul; tím škubnutím roztrhl si však také z předu zapnutý kabát, a tu mu vypadly tři, čtyry tenounká prkýnka, po kterých se dále nesháněl, ale na outěk se dal.

„Ale u všech všudy!“ počal nyní Poborský, neboť on byl šťastnou náhodou Votrubův osvoboditel, „co pak jsi to měl s tím darebákem?“ — „Ten zlořečený chlap!“ oddychoval si Votruba; „pomysli si! Mou pěnkavu mi chtěl štípnout

a mě k tomu ještě uškrtit.“ — „Tomu ptáku se poděkuj, že jsi ještě na živě,“ řekl Poborský. „On křičel, že jsem ho už z dálí zaslechl, a žádostiv, co se děje, přišel jsem se podívat; jinak byl bych šel snad jinou stranou.“

„Ach, ty mé holátko! ty má dušičko!“ zvolal Votruba velmi pohnutě, a sehnul se na zem k milé pěnkavě. „Viď, ty ses asi ulekla!“ — „Ale poslechni, brachu!“ řekl Poborský k drvoštěpovi, „tomu lotru jsme zlořečeně naklepali; já už myslil, že má všechny hnáty přetřískány!“ — „Kdo ví, jak by vypadal, kdybychme nebyli tuhle do toho mlátili,“ řekl drvoštěp a zvedl se země prkýnka, jež byla Prušákovi vypadla. „Podívej se, co měl chlap zastrčeno.“

„I to je zlořečený taškář!“ zvolal houslař. „To štípnul Velebovi! To je dříví na housle! To chtěl někomu za pár krejcarů strčit — darebácký zloděj! Škoda, že jsem mu nevlepil jednu do vazu!“ — „Ale jak pak jsi přišel dnes vlastně do lesa?“ ptal se nyní Votruba. „Totě něco neslýchaného. Jindy sedáš tohoto času u své stolice a hobluješ.“ — „Ach, milý Votrubo!“ řekl Poborský smutně. „Mne sem vede ošklivá věc. Náš Konopka mi dělá starost, a jestli se nemejlím, tedy stojí už jednou nohou v hrobě. V noci mu nedá kašel už ani chvíli pokoje, a za dne

nemůže pro bolest prsou při práci vydržet. Někdy celého půl dne ani člunkem nehodí, a předce má sedm hrdel uživit. Je to smutné živobytí. Sebral jsem se tedy a chci mu tady někde trochu devětsilu čili podkovky neb podbělu natrhat; ten prej dělá pro prsa velkou dobrotu. Konopková nemá kdy, aby odešla, a děti tu bylinu ještě neznají; šel jsem tedy sám.“

Drvoštěp znal také jistou bylinu, kteráž prej dozajista slabým prsoum pomůže, i hledali ji vespolek, a když měli také dost devětsilu natrháno, opět se rozešli.

Ale ještě toho samého dne vyšel si Votruba k svému příteli. Nesl s sebou klec a chvílemi na ni smutně pohlížel. Před stavením dopadl tkalce Konopku, kterýž vypadal jako stín; seděl na židlici u svého záhonu a hleděl tiše na své sazeničky. Votruba ho pozdravil hlasitě, on mu poděkoval kynutím hlavy, a teprva když k němu drvoštěp blíže přistoupil, pozvedl zakalené oči a kouknul na příchozího jako tichý mučeník.

„Jak se vede?“ ptal se ho Votruba outrpně. — „I ještě to ujde,“ řekl tkadlec. „Těch bolestí na prsou mi alespoň nepřibejvá. Jen kdyby toho kašle nebylo.“ — „Je Poborský doma?“ ptal se drvoštěp. — „Je,“ řekl tkadlec. „Ach, to je hodný člověk! On mi snesl koření pro

prsa, tak že jsme měli se ženou velké potěšení. Pak nám stloukl kus řádné postele, že mohu v noci řádně poležet a ve dne si nějakou hodinu odpočinout. Až mi bude líp, bude si moct žena pohovět, které snad brzo Pán Bůh pomůže.“ Nyní přestal mluvit, neboť si musel oddechnout, a když chtěl Votruba odejít, řekl ještě: „Prosím vás, narovnejte mi tuhle ten karafiátek! Já se nemohu sehnout — a řekněte pak mé ženě, aby mě dovedla zas do sednice; ono tu začíná být chladno.“

Votruba vešel na to do stavení a vykonal, oč byl dožádán. Na to postavil klec na stůl, pokašlával, jako by nevěděl jak do řeči, a zpustil konečně takto k svému příteli: „Ty! abychme na toho pruského taškáře nezapomněli — řekneš to Velebovi, že má dlouhé prsty?“ — Poborský se poškrabal za ušima a řekl: „Já nemám chuti dělat udavače, a mimo to mu to nemohu dokázat. Ten chlap může říci, že to dříví koupil. Jestli je ale opravdu ukradl, no, však ono ho to nemine, však ono to na něho propukne. Ostatně jsme ho také notně zmalovali, a chceme-li ještě něco udělat, mohli bychme tak pozdáleči u Veleby zmínku učinit.“ — „Dobrá,“ řekl drvoštěp, „však on si ještě něco slízne — zlořečený chlap! Kdybysi se byl jenom chvílku opozdil, byl by mě snad

zadusil a pak mou pěnkavu vyfouknul — darebák! snad by jí byl hlavu smáčknul, nebo jí o zem mrštil —“

„Zlořečený taškář!“ zvolal poctivý houslař a ztrnul při tom pomyšlení. „Na to jsem věru ještě ani nepomyslil!“ — „Ale skrze tebe jsem živ,“ řekl Votruba, „můj holeček je živ a je zdráv — a proto si ho nech!“ Po těch slovech, kteréž vypravil arci jen s hroznou těžkostí, obrátil se a chtěl rychle odejít; ale Poborský byl skokem za ním a chytil ho za kabát. Votruba se musel obrátit, a když si pak tito dva chudí lidé takto do tváří hleděli, zalily se jim oči slzami. — „Nedělej žádné hlouposti!“ žádal drvoštěp tajeným hlasem. — „A ty nedělej oslovství!“ řekl taktéž houslař. — „Já si chytím jinou,“ řekl Votruba. — „A já ti vrazím tuhle i s klecí do hlavy,“ řekl Poborský. — „Já se přijdu každý den na ni podívat,“ namítal ještě drvoštěp. — „A já tě vyhodím, že ti zajde chuť přicházet,“ dokládal houslař.

Takto se ti dva poctiví nuzáci hádali, až se vyhádali a srozuměli. Drvoštěp si musel pěnkavu zas vzít. I sebral klec a šel; když přišel ale ven, zaklepal ještě na okno a zvolal na starého kamaráda: „Ale jedno mi musíš přislíbit! Kdyby mě pěnkava přečkala, tedy jsi mým dě-

dicem. Není-li pravda?“ — „To víš,“ řekl Poborský s velikým potěšením.

Zatím přešlo leto, uplynul podzimek a nastala zima. Také hory navštívila ve svém bílém kožichu. Jindy se říká o horách, že se vyzdvihujou k oblakům; ale tady to bylo právě naopak, tady se snižovala oblaka k horám; byla to šedivá, těžká oblaka, plna sněhu.

Přitom mrzlo až praštělo, a nebo to lezlo do člověka jako jehly, jako žeřavé uhlí. Ani pod střechou nebylo tak snadno tomu zlému hostu se ubránit. Tu byla ku příkladu Naninka, ta pilná štykerka, ta měla skoro celé rozpukané prsty a přitom nemalé bolesti. I nemohla se několik dní jehly ani dotknout; tím však trpěla také její kapsa, a co ještě horšího, také její žaludek. Ale kdyby tu byl bejval jenom *její* žaludek, bylo by to ještě ušlo; avšak ono bylo na ni odkázáno ještě více žaludků, dva rovněž tak veliké jako její, a pět menších, to vesměs přátelských. Aby si tedy konečně tuze těžký půst uložiti nemuseli, kteryž by snad byli ani nevydrželi, donesla Naninka svou skoro již dodělanou práci k sestře, kteráž byla jenom několik set kroků za kranicemi provdaná. Ta měla práci dodělat,

aby ji mohla Naninka odvést a nějaké peníze utržit. A sestra jí také slíbila, že si s prací pospíší.

Mezi tím zapadla chalupa na vrchu skoro celá sněhem. Jenom střecha vykukovala. Aby nebyla ve stavení učiněná tma, musel se od oken asi na tři lokte sníh odházet, a poněvadž byla okna na všech čtyrech stranách, tedy se proházela okolo celého stavení cestička. Ale kdo se toho času oknem do sednice podíval, zpozoroval, že Konopka na svém místě nesedí. U jeho stavu pracoval teď jiný, mladší tkadlec. Nešťastný souchotinář ležel ale v druhé sednici za kamny na chatrné posteli. Děti jeho seděly skrčeny semtam v koutečku, celé zkormoucené, neboť trpěly hlad a nesměly ani ceknout, aby otce nerozhněvaly, kterýž byl teď nad míru nevrlý, jakož obyčejně lidé v jeho nemoci bývají. Avšak i hřebenářovy děti chovaly se tiše, majíce od rodičů dobré napomenutí.

Žena Konopkova byla říkajíc na smrt sklíčena. Hrozné starosti měla na srdci, těžké břemeno pod srdcem, a s hrůzou pomejšlela na nejbližší dny. —

Naninka se zaobalila hodně do své plachetky, uschovala ruce, vyšla ze stavení a zahnula za roh, kdežto Poborský trochu za vě-

trem hobloval, aby svým hřmotem nemocnému nepřekážel, kterýž tu chvíli dřímal. „Já se podívám k sestře," pravila k němu dívka, „je-li už práce hotova. Kdyby se mělo mým lidem zatím něco přihodit, buďte tak dobrý, pomozte jim." — „Jděte jen s Pánem Bohem, Naninko!" řekl houslař, „a nezapadněte nikde ve sněhu."

Naninka šla. — Poborský dejchal, jako by se v něm bylo něco vařilo; z úst mu šel větší dým, nežli z uhlí, na němžto klíh rozpouštěl. I hobloval, vrtal a klížil, ale při tom poklepával také nohou o nohu. „I bodejž do tebe tisíc vlků!" řekl konečně nevrle a začal čerstvě dupat i rukama semtam házet. „Teď mi to zaleze ještě za nehty! To bych mohl potřebovat."

Jeho zkřiknutí, dupání a tleskání rukama přilákalo člověka za stavení, kterýž by byl jinak zrovna do chalupy vešel. Byl to Votruba. „Ale, člověče!" zvolal drvoštěp. „Co pak tě honí rarášek? Máš tak horkou krev, že nemůžeš v sednici vydržet?" — Poborský se chtěl usmát, ale nemohl; duše jeho byla tuze zarmoucena. I dýchal si do rukou a řekl: „Náš ubohý Konopka má obyčejně jenom odpoledne trochu spaní — nechci tedy ubožáka burcovat; ale vynesu si obyčejně toho času svou stolici ven a tady pracuju. Když

mě začne zima dopalovat, zpomínám si na vojáky, kteří musejí v zimě na stráži stát.“

Drvoštěp mu stisknul ruku, a Poborský věděl, co to znamená. — „Já se přišel jen zeptat a podívat,“ řekl pak Votruba, „zda-li to pravda, že ten Prušák s tebou zůstává.“ — „To je pravda,“ odpověděl Poborský. „Už tři dny.“ — „Ale pro živé rány!“ zvolal drvoštěp, „jak pak můžeš s tím darebákem pod jednou střechou spát?“

„Když mě Konopkův kašel nepokouší,“ řekl Poborský, „tedy spím dobře. Arci, když ležel ten chlap ponejprv vedle mne na slámě, tu se mi zaťala pěst mimovolně, a druhou noc se mi zdálo, že se s ním mlátím. Ale nyní doufám, budu spát už pokojně; krev se mi už ochladila.“ — „Já nevím, co z tebe udělat,“ řekl drvoštěp. „Jsi tu na týdenní vejpověd, a jinde je dost kvartýrů; proč se nevystěhuješ?“ — „Snad aby se ten pruský holomek vychloubal, že mě vykousal?“ řekl Poborský. „Ne, ne, tu radost mu neudělám. A pak by to byla odemne daremnost, kdybych opustil své sousedy v takovém čase, kdežto jsem říkaje jejich jediná útěcha a podpora, a snad i ochrana proti tomu Prušákovi.“ — „Nu, pro mne!“ odpověděl Votruba. „Já to chtěl jen vědět. Ale dokud je ten chlap pod střechou, nevejdu ani krok do stavení. S Bohem!“

Ještě asi půl hodiny mořil se Poborský na čerstvém povětří, potom složil své nářadí a chtěl vejít do sednice, an se beztoho již také smrákat začalo; ale v tom zaslechl z dáli jakýsi hlas, který si nemohl vysvětlit. Zněl jako bolestné, silné zkřiknutí, pak zněl ještě jednou, a mezi tím se ozýval jiný temnější hlas. Poborský nevěděl co z toho udělat; ale hnul se ze svého místa i vyběhl před stavení a bystře poslouchal, neboť pro vysoký sníh z obou stran nemohl nic vidět ani rozeznat. Konečně spatřil, že přiběhla Naninka celá udychtěná, vyděšená, bědující, a že u samého stavení na kolena klesla, a rukama lomila, až se jí z bolavých prstů krev prýštěla. Tu přistoupil Poborský blíže. Ale sotva že polekaná dívka nějakou osobu před sebou zahlídla, tu začala křičet: „Smilujte se — smilujte! Já jsem nevinná!“ Přitom se dala do pláče, až jí srdce usedalo, i chtěla Poborskému kolena objímat; ale přitom dostala takové třesení do všech oudů, že by byla docela na zem sklesla, kdyby ji nebyl Poborský zachytil. I dovlekl ji na svou stolici, a opřel ji o stavení, neboť byla celá bez sebe, a pak zaklepal na okno u sednice, kde tkalci pracovali. Ti vyběhli ven a donesli dívku do své dílny, neboť nechtěli její sestru, totiž Konopkovou, polekat; i třeli ji sněhem, zapalovali

jí peří pod nosem, až konečně oči otevřela a jako vyjevená okolo sebe hleděla. Tu si sáhla honem pod paždí, a dala se poznovu do pláče; ale už ne tak prudce, jako před stavením.

I ptali se jí nyní všickni, co se jí přihodilo? — a ona začala takto vypravovat: „To víte, že jsem šla k sestře pro vyšívání, které jsem nemohla sama dodělat. Práce byla hotova; já ji hned sebrala a pospíchala radostně domů. I vypočtla jsem si, že mám na tom deset zlatých vejdělku, a že budu moci sestře hezky posloužit, která se každou hodinu čeká. Na nic zlého nepomyslíc jdu svou cestou; tu mě potká na hranicích aufsér (ti lidé nemají ještě ve zvyku říkat dozorce) — já ho slušně pozdravím, on mi poděkuje a nechá mě jít jakoby nic. Ale když jsem byla asi dvacet kroků od něho, tu na mne zkřikne, abych prej počkala. Já se zastavila. Tu on ke mně přijde, z ostra se na mne podívá, vytrhne mi balíček pod paždím a praví, že jsem měla clo zaplatit. Já zůstala, jako když do mne blesk udeří; ale počala jsem předce hned povídat, že je to moje vlastní práce, že jsem ji měla jenom u sestry, poněvadž jsem ji nemohla dodělat, a že si jí teď nesu domů. Na důkaz okazovala jsem mu ruce, prosila jsem, aby šel se mnou ke kupci Velebovi, kterýž to vyšívání ode mne kupuje —

prosila jsem, plakala jsem, spínala jsem ruce — živého Boha brala jsem si za svědka — ale všecko bylo nadarmo. Já mu představovala, že si z toho vejdělku sama ani groše nepodržím, že mám sestru s outěžkem a švagra těžce nemocného — a že jsem za zboží ještě Velebovi dlužna — ale nic na plat. Moje ouzkost, moje bědování bylo u něho pouhé přetvařování.“

„Ale kdo pak byl ten člověk?“ ptali se nyní tkalci jako jedním hrdlem. — „Já ho neznám,“ řekla Naninka. „On zde musí být nedávno.“ — „Obžalujte ho!“ zkřiknul jeden z tkalců. „Jděte na ouřad. My budeme svědčit.“ — „To je marná rada,“ řekl druhý. „Co má celní ouřad v rukou, to tak snadno nevydá.“

„Já bych to nebyl udělal,“ řekl zase třetí. „Já bych byl měl s Naninkou outrpnost.“ — „Při celním ouřadě těžko mít outrpnost,“ doložil Poborský s hořkostí.

I mluvilo se ještě ledaco, potom ale sebral každý tkadlec několik grošů, jenom aby hořekující dívka docela s prázdnýma rukama ku svým lidem vejít nemusela, ale aby je mohla stran své práce zatím nějak utišit.

K obtížnostem kruté zimy přidružila se ještě horší společnice, totiž prudká i nakažlivá oupla-

více, tak že byla skoro jako cholera a za 24 hodin člověka zabila.

I poctivého drvoštěpa Votrubu uchvátila tato nelítostná ukrutnice, a sotva to Poborský zaslechl, tu již i hned k němu pospíšil. „Já už dodělávám, milý brachu!“ řekl nemocný, jenž ležel na bídné posteli a chvílemi v hroznych bolestech se kroutil. „Já se tomu zpíral, dokud jsem měl sílu. Celý hrnec trhaných krupek jsem snědl, na tělo jsem si je dával, horké cihly k tomu; nic na plat, ono mě to předce nepustilo. Smrt si chce mermomocí pro mne přijít.“

„Nu, nu, snad nebude ještě tak zle!“ těšil ho Poborský, ačkoli mu bylo okolo srdce ouzko, když se příteli na vpadlé tváře a oči podíval.

„Bude, starý, bude!“ řekl drvoštěp odhodlaně. „Ale nyní buď tak dobrý a dej mému sirotku tamhle z toho kornoutku trochu semence a do mističky čerstvou vodu; já dnes nemohl ještě z postele slízt, a sotva s ní už slezu, leda až mě ponesete na hřbitov.“ — „Ale dej pak si pokoj s takovými myšlénkami!“ řekl Poborský. — „Proč pak?“ namítal nemocný. „Jednou musí každý člověk umřít, a já to na sobě dobře cítím, že více nevstanu. Potom ale platí naše smlouva — víš? Ty budeš po mně dědit, to jest: vezmeš si mou pěnkavu; neboť ostatní nestojí

ani za to, aby to člověk odnášel, leda moje pila a sekera; ale všechno všude nevystačí ani na zapravení outrat za pohřeb.“

Dále nemohl mluvit pro nesmírné ujímání, kteréž ho zase popadlo.

„Víš-li co,“ řekl Poborský, „já doskočím k doktorovi Novotnému do Žerotic. Může-li ti někdo pomoci, tedy je to dozajista on.“

„I jen zůstaň!“ pravil Votruba a kroutil se bolestí. „Do Žerotic máš teď půl třetí hodiny cesty, jestli někde ve sněhu docela neuvázneš — a nežli se vrátíš, bude už beztoho po mně. A doktor bude mít dozajista jinde plny ruce díla, nežli aby se trmácel k ubohému lazarovi, kterému už duše na jazyku sedí.“

„Ale on prej je hrozně vlídný pán, docela jiný nežli ten náš lankvarník dole v městě,“ řekl zase Poborský; „přitom šikovný a milosrdný, ne tak jako jiný, jenž je na krejcar jako čert na duši. Od chudých lidí prej nebere ani trojníku, ano ještě prej jim spíše v ledačem přilepšuje. Já k němu půjdu na všechen způsob.“

„Ale jenom dnes ne,“ řekl Votruba a držel Poborského za ruku. „Dnes je na všechen způsob už pozdě, a doktor nebude snad ani doma.“ A Poborský nesměl odejít; i zůstal u něho, až

bylo blízko večera. Pak se s těžkým srdcem rozloučili.

Když přišel zarmoucený houslař skoro už za soumraku na vrch ku stavení, nalezl všech devět dětí v síni, an seděly v koutečku a právě poslední drobty chleba hltavě dojídaly. Hřebenářův Honzík byl totiž v městečku u outrpné kmotry hodný krajíc vyprosil a rozdělil jej potom tak ochotně mezi soudruhy své bídy, že mu samotnému nic nezbylo. Tiše seděl nyní ubohý chlapec na prahu a držel si oběma rukama prázdný břich. — „Proč pak sedíte v té zimě?“ ptal se Poborský. — „My nesmíme do sednice, řekly děti; „a vy taky ne. Maminka stůně. Je tam u ní paní babička.“ — „Ah tak!“ řekl Poborský v duchu sám k sobě, potom ale vzal děti do druhé sednice, kde stály tkalcovské stavy; tam se nemusely ubohé aspoň tak zimou třepetat. Tam seděl také hřebenář a Naninka; tato zrovna vedle kamen, a otřásala se chvílemi, jako by se jí smrt dotýkala.

Za chvíli oznámilo se všem vespolek, že se mohou opět do sednice navrátit. Když tam vešli, přenášela Komárková s hodnou babičkou na smrt nemocného tkalce z podlahy zase na chatrné i jediné lože, kdež nyní zase jeho žena odpočívala. A když teď ubohému otci novoroze-

ňátko ukazovaly, pozvedl on s těžkostí zhubenělou ruku i vložil ji na dítě; chtěl něco říci, ale pro náhlý kašel nebylo mu možná. —

Příští noc byla zlá, ale jitro bylo ještě horší. Naninka i Honzík cítili už v noci na sobě velké bolesti; ale ještě se přemahali a jen polohlasitým hekáním si ulehčovali; ale ráno se okázalo, že je panující nemoc také zastihla. Teď neměl Poborský již ani chvíle pokoje, ano litoval hořce, že již včera neučinil, co chtěl učinit, a vydal se hned do Žerotic k doktorovi na cestu.

Ale tato cesta byla velmi obtížná. Brzy dolů, brzy nahoru, a větším dílem na obou stranách sněhem tak stísněna, že musel člověk zrovna do sněhu vlezt, když ho nějaký vůz potkal nebo dohonil.

Hodně utrmácen dorazil Poborský šťastně do Žerotic; ale jakž Votruba prorokoval, doktor nebyl doma. Poborský zastihl jenom jeho paní a pověděl jí srdečnými slovy, co ho k panu manželovi přivádí. Paní byla outrpná a slíbila, že mu to všechno řádně vyřídí. „On nemá sice ani chvíle oddechu," pravila — „sotva že se saní sleze, už aby zase do nich sedal; ale co může, to udělá. Jen aby to sám neodležel. On nebyl už mnoho nocí v posteli, a to zkazí naposled i nejsilnějšího člověka. Ostatně se ale na to

spolehněte; nepřijde-li ještě dnes do Libětic, zejtra je tam dozajista.“

Přitom mu dala ještě trochu thé a jakési vodičky, jakož to měla od manžela poukázáno a vysvětleno, proč a nač to pacientům dáti může, a Poborský se uctivě poděkoval a nadějí posilněn ubíral se zase k domovu.

Upachtěn vysokým sněhem dorazil do Libětic, a tady byla první jeho chůze k nemocnému příteli. I nalezl ho, an ležel tiše na svém lůžku, jako by ho bolesti už nesoužily; zdálo se, že tiše spí. Ale sotva že stál Poborský chvíli u postele, tu začal nemocný těžce vzdychat, i otevřel oči — a začal po dechu lapat, jako by mu vycházel; a oči jeho byly už potaženy jako šedivou mázdrou. Ale zpozoroval ještě Poborského, vztáhl po něm ruku a řekl zajikavým hlasem: „Pozdrav — tě Bůh! Měj se — dobře — a nezapomeň na mou — pěnkavu!“ A po těch slovech si ještě jednou z hluboka oddechl, až mu to v jícně zasípalo, potom sebou trhnul a bylo po něm.

A Poborský poklekl vedle postele na kolena, sklonil hlavu a hodnou chvíli se tiše modlil. Potom si utřel studenýma rukama horké slze, vstal, zatlačil nebožtíkovi oči a přistoupil ke zdi, kde visela pěnkava. „Tvůj pán je ten tam —

ta dobrá duše odešla," řekl tiše k ptákovi. „Teď jsi moje, a já tě budu chovat jako zřetelnici oka svého." I sundal klec se hřebíku, zaobalil ji do své zástěry, kterouž měl k vůli teplu okolo kyčlí svinutou, a ubíral se vysokým sněhem dále nahoru, do druhého příbytku zemské trampoty a těžkých svízelů.

Když přišel domů, shledal, že bylo krom Honzíka a Naninky ještě několik jiných dětí nemocno. I bylo tam bědování, až srdce pukalo; k tomu strašlivé chrchlání tkalcovo, křik novorozeného dítěte a klení nelítostného Prušáka, kterýž byl několik dní na zahálce. Poctivý houslař byl po cestě umdlen a smrtí milého přítele velmi skormoucen, i byl by si rád odpočinul; ale měkké, křesťanské srdce mu nedalo; pomahal tedy ochotné hřebenářce, kteráž se teď jako pravá Marta i Samaritánka okazovala — pomahal jí nemocné obstarávat, tu do kamen přikládat, tam thé vařit, zde obkladky dělat; ubohou Naninku, an se zimou jen třepetala, přikryl pak svým pláštěm, a těšil vůbec všechny, že přijde pan doktor.

A ten dobrý pán také v skutku přišel, ale ovšem teprv druhého dne ráno, poněvadž dříve nemohl. Byl to příjemný, laskavý pán, i vešel ochotně pod střechu bídy; ale hrůzou byl by

snad na samém prahu se opět vrátil, kdyby nebyl býval na podobné podívání zvyklý. Ale předce se mu srdce bolestí svíralo, když na ten bídný stav vůkol pohledl! Tu byla šestinedělka s novorozencem; vedle ní skoro již k smrti pracující manžel; kolem na slámě tolik osob zlou nemocí poražených, a přitom všude, v každém koutě nesmírná chudoba, největší nedostatek! —

Co doktor učiniti mohl, učinil; dal jim léky, dal jim i trochu peněz; ale když odcházel a Poborský ho vyprovázel, tu řekl k poctivému houslaři: „Tkadlec bude brzo vysvobozen, a to děvče, zdá se mi, že také; neboť musí mít krom nemoci ještě něco jiného na srdci —“

„Ba arci že má,“ dosvědčil honem Poborský. „Náš celní ouřad ji porazil.“

„A ten větší chlapec tkalcův,“ mluvil doktor dále, „je také u velikém nebezpečenství.“

„Ach, můj ubohý Honzík!“ vzdychl si houslař. „To je právě ten nejlepší ze všech.“

„Vy lidé pošlete vždy pro lékaře, když je už tuze zle!“ řekl doktor, a slíbil ještě, že se tam zejtra zase zastaví.

I byla zase noc. V koutě vedle houslařovy stolice hořela dlouhá louč a dávala světlo poctivému Poborskému, kterýž pilně hobloval a ře-

zal. Ale ty desky, které tu noc dělal, byly i na největší housle tuze veliké. Chvílemi odcházel od práce a dohlížel k nemocným; podával jim medicinu a nebo je alespoň přikrýval. Honzík ležel tiše, skoro jako bez sebe; ale tím větší fantaz měla nešťastná štykerka. Ta křičela pronikavým hlasem: „Pane aufsér — mějte pak milosrdenství! Navraťte mi dílo. To není žádné pašování — jak je Bůh nad námi! Sestra mi to jen dodělala — a já se na tom celé čtyry neděle mořila! Dejte mi to nazpátek — pro Kristovy rány! vždyť mám doma sestru a nemocného švagra — nebuďte — tak ukrutný!“

„Ježíš Maria!“ zkřikla šestinedělka, kteráž ji s ouzkostným srdcem poslouchala. „Poborský! co to žvatlá ta osoba? To není předce pravda!? — „Umírající ústa mluvívají obyčejně pravdu,“ řekl Poborský. „Ano, milá ženo! Jednou se to musíte předce dovědět.“ — „Umučená hodino!“ bědovala tkalcová. „Mně jde hlava kolem leknutím. A jak mnou zima třese! A můj muž je také jako led — pro Krista Pána! vždyť už ani nedychá! Muži — Konopko!“

Ale ubohá žena ho volala nadarmo! — Poborský přistoupil k posteli, popatřil na něho a řekl: „Ten to už přestál; tomu je už blaze. Bez hluku odešel ze světa. A jak teď přívětivě vypadá!

Pozdrav mi tam“ — mluvil poctivý muž dále, i dal se do pláče — „pozdrav mi tam mého starého kamaráda Votrubu, a řekni mu, že je pěnkava na živu. — A nyní vám, ženuško, udělám místo, abyste se mohla s tím svým drobečkem zahřát.“

I vyzvedl umrlého z postele a položil ho zrovna mezi živé, na to místo, kde on jindy líhal. Potom se obrátil k Nanince. „Ubohé děvče!“ řekl outrpně. „Což pak se nemůžeš upokojit? Pohledni, jak tiše náš Honzík leží. Ten se chová po otci. Ach, ty milý Bože, proč nechováš jen dobré lidi umírat a zlé na živu? Tuhle přichází také taková kopřiva, kteráž by měla být už dávno spálená. Jenom nedopouštěj, aby dělal povyk, sice se stane neštěstí.“

Tato slova týkala se Prušáka, kterýž přicházel domů celý opilý a ohavnou písničku si zpíval.

„Dej pokoj,“ řekl k němu Poborský, „a nevytrhuj umírající z posledního zápasu.“

Ale ten ohavník mu odsekl jedovatě, aby nemukal, a kdo prej chce chcipnout, aby chcipnul, on že žádného nedrží, ale že si nedá také překážet, že je tady svým pánem tak dobře jako ty bídné mrchy. Poborský mu začal však zase domlouvat, a sice mírným způsobem, aby prej

se položil a vyspal; ale Prušák byl jeden z těch, kteří dělají povyk, když jsou napilí; i vyhrožoval, že všecko roztluče a pobije, jestli mu bude někdo v něčem překážet, a shodil také hned prkýnko se zdi, na kterém trochu chatrného nádobí stálo. Tuť se nemohl Poborský zdržet, ale popadl opilce, a jakkoliv se mu dost bránil, zmocnil se ho předce tak šťastně, že ho dostal na zem a potom ze sednice vyvlekl. Opilec usnul na síni; ale outrpný houslař vtáhl ho později zase do sednice, aby venku nezmrzl. Potom přistoupil ku své malé skříince, vyndal z ní arch papíru, skleněný kalamář a staré péro, dal to všecko na svou stolici a začal psát.

„Moje milé dítě!“ — psal Poborský své dceři. „Doufám i přeju, že se Ti vede líp nežli mně. Nelekej se toho. Co se mé osoby týče, neměl bych arci příčinu, Pánu Bohu žalovat, já bych snesl ještě víc; ale máme tu vůbec smutné a těžké časy, a ty mě také sbírají. Je okolo půlnoci, když tyhle řádky píšu; právě jsem nařezal prkna na rakev pro mého přítele Votrubu; ale musel jsem je vzít na dluh v městě od našeho Veleby, a to jsem musel kdo ví jak prosit. Ale nyní bych měl tu rakev zrovna pro dva udělat, proto že nám před hodinou také tkadlec Konopka dokonal, a jestli v tom neudělám nějaký

prostředek, položejí chudáka do země, jak ho Pán Bůh stvořil . . . .

Já musel prve od psaní odskočit. Naše ubohá Naninka — pamatuješ se na tu holku? ta se odebrala už také k Hospodinovi. Byla to vždycky hodná holka, tichá a spokojená při své chudobě; tady neužila žádných radostí; dá Bůh, že jich nalezne tím více na vysosti. Nyní odpočívá tiše pod mým starým pláštěm. A všecko stůně a leží na tu šerednou ouplavici; toliko mne a toho zlého Prušáka ta hubitelka posud ušetřila.

Psaní jde mi těžko od ruky — oči mi zapadají — musím si předce trochu lehnout, ačkoli to nebude milé odpočinutí; vedle sebe mám mrtvého, studeného tkalce — a z druhé strany toho cizozemského ožralce. Ale člověk se musí učit všecko snášet.

Prosím tě, milé dítě! ale nehorši se — máš-li nějaký zbytečný dvacetník, to jest: zbytečný budeš mít sotva jaký, ale alespoň takový, který bys *hned* nepotřebovala — pošli mi jej, pomoz mi jím, a to brzo, sice nebudu moci Velebovi prkna zapravit, ani pěnkavě trochu semence koupit, a můj žaludek nedostane také nic. Prosím Tě, pošli mi něco; já si už nevím jak pomoci, a své spolunájemníky nemohu také opustit.

Bůh Ti to stokrát nahradí! Já jsem až do smrti Tvůj věrný otec.“

Příštího dne zemřelo ještě jedno dítě tkalcovo a jedno hřebenářovo, Honzíkovi bylo naproti tomu trochu líp, z čehož měl poctivý Poborský velikou radost.

Právě maloval hotovou umrlčí truhlu rozmočenou hlinkou, když je zas přívětivý doktor navštívil. I nedivil se tomu tento dobrý a zkušený pán tak velice, že v tom bídném příbytku čtyry mrtvé nalezl, ale spíše tomu, že mezi ostatními nemocnými ležely. „Ale což pak nemáte v celém stavení místa, kam byste umrlé položili, nežli budou pohřbeni?“ ptal se Poborského. „Žádnou komoru nebo krov?“

„Pane doktore!“ odpověděl Poborský ve jmenu i ve smýšlení všech ostatních — „když se vezmou mrtví před pohřbem od živých, tedy si brzo pro někoho přijdou.“

„Ba právě naopak!“ rozhorlil se doktor. „O zlá pověro! Jak dlouhou budeš se ještě po zemi hnízdit a kořist sobě vybírat? Mrtvá těla musejí pryč od živých, aby svým vejparem a zápachem ještě i to nenakazily, co je dosavád zdravo. A jestli to neuděláte, tedy vás ještě několik na onen svět povandruje.“ I nedal pokoje, až se umrlí vynesli, což ale tak snadno

nešlo, poněvadž se ostatní ještě zpouzeli a veliký zármutek nad tím okazovali.

A když bylo na to třetího dne pod večer, tu seděl Poborský na Libětickém hřbitově u ohně, kterýž byl rozdělán na zemi; vedle něho leželo ještě několik rozštípaných štěpin, které po chvílích na oheň přikládal. On sám opíral se přitom zádama o náhrobní kříž. Oheň byl zde vlastně proto rozdělán, aby se jeden živel silou druhého přemahal; oheň měl zmrzlou zemi donutit, aby v Pánu zesnulé do svého lůna přijala. A Poborský rozpaloval tu studenou, i dobýval se do ní motykou, neboť pomahal hrobníkovi chladné lože pro své přátele dělat; ale těžkou prací unaven a stálým bděním i obsluhováním ztrmácen, podepřel se konečně zas o kříž na vedlejším hrobu, sklonil hlavu a usnul. A tuť měl divný sen. Zdáloť se mu, že je u Veleby v kanceláři, a že tam visí množství houslí po stěnách, samé Štainerky a Amatky, mezi nimi ale jedny, kteréž padaly především do očí. Ty začaly však najednou růst a se roztahovat, že se nemohly už ani do sednice vejít; i praskly stěny a strop odletěl, a houle rostly pořád ještě až k oblakům. A struny vypadaly na nich dlouhé a tlusté jako

hrozní hadové, ale byly jako ze samých lidských hlav sesazené, jedna z dětských, druhá z dívčích a dvě poslední z mužských; i bylo na nich tisíc tisíců očí pozorovat, a ty hleděly teď všechny na Poborského. Najednou se ozval chraptivý hlas a volal: „Kdo koupí tyto housle? Jsou nejslavnější dílo mistra Poborského! Za čtyry sta zlatých. Kdo dá víc?“ A hned na to ozývali se jiní hlasové, i míhaly se kolem všelijaké postavy, i podávaly za housle pořád větší a větší peníze, až pak jedna zkřikla: „Tisíc zlatých!“ načež ostatní umlkly. „Kdo je dostane?“ ptal se vyvolávač. — „Já!“ zahučel hlas. — „Kdo je to?“ — „Ouplavice!“ A na to padlo kladivo, a ouplavice popadla housle a začala hrát divoký kousek. A ty hlavy na strunách začaly pronikavě křičet a bědovat — až se Poborský hrůzou probudil.

Tu mu znělo něco jiného v ušich. Nosičové byli zde už s umrlými a zpívali nyní smutnou pohřební písničku. A Poborský se vzchopil, otřásl se po těžkém snu, a zpíval třesavým hlasem také, a pomahal pak jámu zakopávat, do kteréž byli šesti chudým osobám na věky věků ustlali.

S těžkým srdcem a sám jako na polo zabitý dovlekl se ubohý, opuštěný houslař potom domů.

Druhý, třetí den bylo nemocným už líp; ale proto bylo předce ještě hromada starostí v stavení. Poborský byl dlužen za prkna, a okolo něho bylo tolik mladých i starých úst, která chtěla každý den jíst, ale neměla co do nich dát. Stísněný houslař měl teď skoro pořád čelo svraštělé.

Tu přišlo psaní od Kláry a v něm deset zlatých. Starému se třásly ruce radostí, když psaní rozvíral. „I nu, vždyť povídám," vzdychl si při tom; „když je nouze největší, je Pán Bůh nejbližší, a kdo se na něho spoléhá, nebývá opuštěn. O má milá Klárko! Bůh ti to zaplať stonásobně."

I počítal hned, co z těch peněz zapraví, kam co dá, co nač vynaloží; ale při tom počítání shledal také, že to není tak veliká suma, když je mnoho potřeb, i zarmoutil se poněkud, že nemá aspoň stovku, aby mohl podle žádosti srdce svého pomahat. Ale to nebylo ještě to největší zarmoucení, které naň čekalo.

Tu noc spal totiž Prušák naposledy ve stavení nahoře; on špatně platil, a domácí mu dal vejpověd. On s ním začal sice skrze to ostrou šarvátku, poněvadž ale byli proti němu všickni nájemníci, tedy mu nezbývalo nic jiného, nežli aby se vyklidil. I napil se tedy na to

ještě, udělal večer domácím rámus, svázal si uzlíček, neboť více ve svém jmění beztoho neměl, hodil sebou na slámu, a ráno, dokud ještě všickni spali, vyklidil se tiše ze sednice. Ale s ním se vyklidilo také něco jiného; neboť sotva se Poborský ustrojil, tu pohřešil již svou starou tobolku a s ní zároveň pětku, kterouž si byl na potřeby příštích dnů uložil. I zkřikl ovšem a zaklel, a viníl hned odešlého Prušáka z krádeže; ale nebylo mu to nic platné, neboť jakkoliv se po něm sháněl, v Liběticích nebylo po něm od té chvíle památky. On zaběhl přes hranice.

Ale Poborský byl od té chvíle celý sklíčený a na svět mrzutý. Ze všech stran doléhala na něho nouze, i nevěděl si jak pomoci. Dceři nemohl psát, to by se byl před celým světem a svým svědomím zastyděl. I byl chvílemi tak rozdurděný že počínal reptat, brzo na ty vezdejší trampoty, brzo na nespravedlivé rozdělení světských statků, na lidskou zatvrzelost a zkaženost; a nejvíc se už zlobil sám na sebe, že toho cizozemského zloděje hned tehdáž neudal, když u něho kradené prkýnka nalezl. „Ale dobře se mi stalo,“ doložil pak nevrle. „Pokuta mě v patách zastihla, že jsem šetřil zlosyna.“

V tom svém sklíčeném stavu neměl Poborský žádného jiného potěšení nežli dědictví po starém příteli, milou pěnkavu; jediné dítě jeho bylo a muselo zůstat vzdálené, obíral se tedy s ptákem. A když se přibližily první jarní dni, že slunéčko trochu tepleji hřát počalo, vyvěsil svého miláčka na okno, na čerstvé povětří, i vyšel si k němu chvílemi ven, a otevřel klec, a bral z ní ptáka do ruky a hrál s ním, rozprávěl s ním jako by byl část těla jeho, část duše jeho. Ale tím a nebo jinou příhodou stalo se, že zůstala dvířka u klece otevřena a že pták uletěl.

Horší ztráta nemohla na ten čas chudého muže potkat; on byl jako zničen a klel na celý svět, na všecko stvoření. Teď se mu zdálo, že je na veliké poušti, kde není žádného utěšení, žádné radosti. „Zatracené živobytí!“ bručíval celý rozkvašený. „Chudý člověk nemůže, nesmí zapomenout, že se potlouká v slzavém oudolí! Samé trampoty, že by se hlava rozskočila a srdce rozpuklo! A předc by se chudý rád přičinil, předc má k tomu také schopnosti, jako jiní lidé, aby si mohl pohovět, aby se mohl zaradovat — aby se nemusel pořád jen dřít a mozolit a hladem umírat! Ten svět je celý nespravedlivý a lidé na něm zkažení! Já nebudu také už na ně dbát, a budu se jen o svou

kůži starat. Čert si to vezmi, což je mi do koho?“

A v této své rozhořčenosti neměl chuti do díla, ale zacházel do hospody a začal se chytat kořalky, ačkoliv ani ve sklenici žádoucího utěšení nenalezal a pořáde jen v horší omrzelost upadal.

Toho času okázala se však také jinde veliká nespokojenost, a sice mezi ubohými tkalci, kteřížto i při své největší pilnosti už ani tolik vydělat nemohli, aby svůj život dost bídně protloukli. Již delší čas panovala mezi nimi zášť proti bohatým fabrikantům a proti obchodníkům, o kterých myslili, že je ku svému zisku utahujou, že se z jejich mozolů krmějí; a tu se usadila v nich myšlénka, že by se jim lépe dařilo, kdyby žádných mašin nebylo, a tu se sbíhali a začali fabrikantům vyhrožovat, že jim mašiny roztlučou, jestli jim nedají obstojnější výživy, ano na některých místech byli nouzí, hladem a zoufalostí tak daleko puzeni, že v skutku na fabrikách velkou škodu způsobili.

Nejdříve a nejsilněji propukla tato nespokojenost horské chudiny ve Slezku. Ale rozšířila se také přes hranice a došla také do Libětic. I tam to začalo vřít a kypět, a bylo tam mnohé slovo slyšet: tak že to nemůže zůstat,

že musí přijít oprava, takové bídné živobytí aby prej čert vydržel, boháči prej mohou také jednou povolit a popustit, a něco pro chudý lid udělat, však prej proto nepojdou.

„To se rozumí," doložil sám Poborský, když takové řeči slyšel, a myslil při tom na Velebu. „Takoví lidé vyhánějí chudým lidem i děti z domu, když jim něco přes nos přelítne. Čert je vem'! Zklepejte je trochu! Ať je už tak nebo tak!"

Jednou času odpoledního ztrhnul se v městečku pokřik, tak že ho bylo až nahoru do stavení slyšet. I přibíhali prchající lídé a křičeli: „Rebelanti táhnou! — Už jsou v lese — chtějí město vypálit!"

„Jen sem, jen sem!" zvolal Poborský. „Dejte jim co proto! My jsme také při tom! Líp časně pojít, nežli se dlouho v bídě vláčet a nemít okolo sebe živé duše, které by mohl člověk věřit."

I popadl svou sekérku a chtěl se pustit také do města, aby prej se podíval, jak to tam vypadá. Hřebenář ho arci zdržoval, i žena jeho a vdova po Konopkovi mu bránily; on to měl však jednou na mysli a nenechal se zdržet, ale vytrhnul se jim a běžel ku dveřím.

Ale dobrý Bůh neopouští člověka, i kdyby se ho tento sám někdy spouštěl; nýbrž zjevuje

se mu v divných způsobech a dává mu na srozuměnou, že je při něm, a nebo že mu strážného anděla posílá.

Sotva že držel Poborský kliku v ruce, přiletěla pěnkava, sedla na okno a začala svoje: Pin, pin! křičeti. Poborský sebou trhnul, ruka mu s kliky sklesla a z druhé mu vypadla sekera. Tváře se mu zarděly, dech zatajil — i přikrčil se ke zdi, shybnul k zemi a tak se plazil k oknu, a vztáhl ruku a otevřel pozorně dolejší okénko, kterým se obyčejně čerstvé povětří do sednice pouštělo. A pták vyskočil na rámec, a točil hlavičku po šíré krajině, potom po okně, potom sletěl — a hopsa! byl okénkem v sednici a v okamžení na Poborského řezací stolici, kdežto několikráte po sobě radostně: Pin, pin! zazpíval.

A Poborský přirazil honem okénko, vyhodil radostí čepicí do stropu, padl hřebenářovi i ženám okolo krku, a skočil potom po kornoutu, kde měl ještě trochu semence, a pootevřel klec a nasypal okolo ní žrádla — a zavejsknul radostí, když tam pták doletěl, když do ní skočil a na bidélku se otáčel.

„Radujte se lidé semnou!“ volal přitom a zavíral ptačí obydlí — „radujte se! už nejsem opuštěn, už mám zase svou pěnkavu! Zaplať Pán Bůh!“

Potom si postavil klec před sebe a začal s ptákem dlouhou rozprávku. I káral ho, že mu upláchnul, a ptal se ho, jak se mu celý čas vedlo, i chválil ho, že se zas navrátil. A mezi tím utíkaly hodiny a blížil se večer, a tu začali v městečku šturmovat a k zatemnělým nebesům zaplápolal veliký oheň a kolem se volalo: „Hoří! hoří!“

Ale Poborský vzhlédl kajicně vzhůru a řekl: „Bože, odpusť mi přetěžké hříchy! Což je mi do těch světských pletek a nezdárností? Já mám svou pěnkavu — a nejsem opuštěn — a už se nějak tím životem protluču.“

V blízkém lese shromáždil se houf nespokojenců, avšak i nedbalců a leniveů; podobnou čeládku přivedl přes hranice i známý Prušák, jenž byl dříve u Veleby v díle, a tito lidé se konečně zdvihli a táhli do městečka. Prušák napřed. Dílem byli ozbrojeni pouhými stonky, jakž jich v lese nalámali, dílem měli s sebou sekery i ručnice, a to hlavně ti, kteří se také pašem nebo pytlačením živili.

S hrozným povykem a vyhrožováním přivalilo se toto odvážlivé množství do městečka a naplnilo pokojné obyvatele takovou hrůzou,

že se všickni hned po domech rozschovávali a s ouzkostí čekali, co z toho vypadne. Ale houf táhl rovnou cestou do hospody, a ubohý šenkýř dostal z toho lidu takový rešpekt, že jim i hned snášel, co kde měl, kořalku, pivo, chléb a proleželé syrečky. A když tito lidé i poslední jiskru povážlivosti a rozumu v plných nádobách utopili, tu na ně zkřikl Prušák, aby prej se už sebrali, že je čas; a hned na to vyhrnul se rozbouřený houf a valil se k domu Velebovu, kterýž stál na konci města. Když tam přitáhli, byly dvéře a okna dobře zamknuty.

„Otevři, starý lichváři!“ hučelo celé množství. „Vystrč rohy, zlořečená pijavice, a nebo ti tu boudu rozbijeme a tvou lebku k tomu!“

Při tom padaly těžké rány od stonků a seker na vrata, dávajíce znamení, že si dobudou násilím, co se jim neudělá dobrovolně. Tu se otevřela v prvním patru okenice a k oknu přistoupil sám Veleba. Nebojácně a silným hlasem volal dolů: „Co tu chcete?“

„Chceme tě podojit!“ odpovídalo se z dola. „Chceme se tvým tukem nakrmit! O tvé tolary chceme se rozdělit, které jsi na nás vydřel.“

„Kdo vám co vydřel?“ zvolal zase Veleba. „Dral jsem se já o vaše zboží? Není tu jiných

obchodníků? Proč jste nešli jinam? Co chcete ode mne?“

„I zabte ho!“ rozkřikl se nyní Prušák. „Vždyť je beztoho skoupá štěnice, a neumí svých peněz ani použit. Ale my to dovedeme!“

„Nedejte se zavest od toho cizozemce,“ začal zase Veleba mužným hlasem, „ale poslechněte mne, svého spoluobčana, svého živitele. S uzlíkem na zádech začal jsem svůj obchod. Dlouhá leta musel jsem se po světě potloukat, zdraví nasazovat, poctivě zasloužený vejdělek darebákům a šejdířům do chřtánu strkat, kteří mě hanebně podváděli — mnoho jsem musel zkoušet, nežli mi Bůh požehnal. Myslíte-li, že se vám povede líp, když budete svoje zboží jinde prodávat, tedy to učiňte! Ale poznáte brzo, že zahynete hladem, když budete kupce teprva hledat!“

„Drž hubu, starý taškáři!“ křičelo zase rozsápané množství. „Roztlučte mu tu brlohu — tomu hladovému vlkovi! Přineste žebříky!“

„Poslyšte ještě několik slov!“ zkřikl Veleba, co mu jen síla stačila. „Poslyšte a vezměte povážení do ruky! Ne že bych se vás snad bál — vaše vyhrožování mě neděsí — ale jen abych vás před zločinem vystříhal, abych vás před smrtelným hříchem zachoval — jen proto

vám pravím, že jsem pro svého sestřence, kteréhož dobře znáte, jenom skrovný kapitál ustanovil, a že jsem podle kšaftu, který již na ouřadě leží, tento dům i všechno své jmění obci odkázal, aby se z toho dům pro chudé a sirotky, pak špitál založil. Chcete tedy sami proti sobě zuřit? Chcete své vlastní jmění, budoucí outočiště své chudiny, svých vdov a sirotků zničit?“

„Nevěřte mu! Ani slova není pravda!“ ozývaly se na to hlasy z dola. „To blaboní jen ze strachu, aby nepřišel o mamonu! Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše! Rozdělme se o to raději hned, co u něho naleznem! Zastřelte tu hladovou pijavici!“

„Tedy nedostanete ode mne ani halíře!“ zkřikl nyní Veleba rozhněvaný. „Vaše vejhrůžky jsou mi jen k smíchu, a já mám v ruce také sílu, která vás zažene!“

V tom padla rána z ručnice. Podle Prušákovy tváře se zablesklo, a kulka fičela zrovna vedle Velebovy hlavy. To pohnulo neohroženého obchodníka, že zavřel okenici.

Nyní začali rozvzteklenci sekerami na vrata mlátit a po žebřících se shánět. Vrata dobře okovaná nějaký čas vzdorovala, konečně ale praskla, houf začal divoce vejskat, a chtěl se už do průjezdu hrnout. Ale tu našli hromadu

slámy a otepí sena na cestě, a těmi se dral černý dým, a jak nastal pootevřenými vraty průvan, provalil se jimi tento dým v silném kotouči, a vzadu vyšlehnul oheň a dral se hladově ku předu. A drancovníci zakleli a museli couvnout, a hledali jiného vchodu do rozlehlého stavení; ale kam vrazili, všude je zahnal zuřivý plamen, a ten se zmohl u vnitř domu tak rychle a zuřivě, že tam rozlícené množství již ani skrze okna vrazit nemohlo, a kteří tam odvážlivě předce vrazili, byli posléz rádi, že mohli z nebezpečenství života zase vyváznout. I utíkali a proklínali tvrdohlavého vydřiducha, kterýž nechal své jmění raději plameny nežli loupeživýma rukama zahynout.

Jediný Prušák nedal se hned zastrašit; ten si usmyslil, že musí něco ulovit, děj se co děj. I sebral několik svých nejlepších kamarádů a řekl: „Já toho prokletého jezevce musím dostat, a třeba zalezl do pekla! Ale to on neudělá! ono by mu tam bylo předce horko. On tady bude chtít někde proklouznout. Jen pojďte, já vám okážu cestu.“

I vedl je v skutku k malým dvířkám, jež byly v nejzadnějším dílu roztáhlého stavení, při samém vrchu, a když se k nim přibližovali, byli už vespolek dobré naděje, že tady něco seberou,

poněvadž se jim zdálo, že sem oheň ještě nedošel. Ale právě když se hrnuli ke dveřím a chtěli je vypáčit, tu se dveře z vnitřku otevřely, a sotva že se tam lupičové dráti počali, vyšla zevnitř rána, a zbojný Prušák zkřiknul, chytil se za prsa a proklínaje svalil se k zemi. Kdo šli za ním, uskočili po ráně a nevěděli v prvním okamžení co počít.

Ale nyní vstoupil Veleba mezi dveře, nátáhl proti nim druhou pistoli a zvolal: „Kdo se přiblíží, toho zastřelím!“ — a poněvadž se za ním také mladý Květný okázal s dvěma pistolemi v rukou, rozprchnul se malý houfec. A Veleba, za ním stará jeho hospodyně a sestřenec, vyšel z domu a ubíral se volným krokem nahoru. A když přišel na vrchol, obrátil se k oudolí.

Tu stálo jeho stavení v plném plamenu; v městečku šturmovali, a temný hluk hasícího lidu donášel se utichlou večerní krajinou až na vrchol. Štěstí, že netáhl žádný vítr; neboť ačkoli stálo stavení o samotě, mohla předce některá jiskra nebo nějaký chomáč ohně na chatrné střechy v městě dolítnout, kdyby se byl vítr hýbal; takž ale hořela střecha Velebova tiše jako svíčka.

Mlče hleděl na ten plamen nešťastný obchodník, a tváře jeho byly zasmušilé, obočí stažené, pysky pevně zavřené. Neslyšel a nedbal

na hořekování staré hospodyně, kteráž vedle něho stojíc, ustavičně ruce spínala a plakala.

„Moje krásné peřiny — o zlořečené plemeno, že je Bůh hned nestrestá!“ bědovala, až jí srdce usedalo. „Moje nádobí! Já nevím, kde jsou všechny hromy, že do nich nebijou! O jak pak se můžeš na to koukat, tatíčku nebeský? Ach umučený Spasiteli, jestli pak jsme schovali stříbrné lžíce?“

To zkřikla, jako by měla nové leknutí, a chytla při tom Velebu za loket. Ten obrátil po ní hlavu, pohledl na ni jiskřícíma očima a pravil nevrle: „Neřekl jsem vám, že dostanete náhradu? Dejte mi pokoj!“ A po těch slovech se obrátil a hleděl zase dolů na plamen. A čím déle tam hleděl, tím více rozlévala se mu žluč, a kvašení jeho překypělo konečně tak, že se dal ze samého vzteku do hrozného, do hořkého smíchu.

„Tak, tak!“ mluvil z ostra. „Jen hoř, jen sviť — ty pěkná fakule, abych viděl na hrob svého namáhání, — abych viděl černé zbytky mnoholeté pilnosti! O já blbý pošetilec! že jsem té luze kdy jaké dobrodiní prokázal! Věčnou památku chtěl jsem tu zůstavit — hahaha! věčnou památku! Už se dověčnilo! Tam leží ta památka!“

Ale sotva že tato slova z úst vypustil, začaly pod ním nohy klesat, a následkem toho svalil se letitý člověk na zem. Květný, jenž tu stál posud v tiché žalosti, leknul se toho a sehnul se honem po strýci a začal ho těšit, a hospodyně se k němu také skrčila a počala nové bědování: tu však shledali, že leží Veleba jako bez sebe.

„Ježíš Maria!“ zvolala hospodyně. „On nám tady nmře! O já nešťastná osoba, co si počnu?“

„Jen mírně, mírně,“ řekl Květný; „ztratíme-li smyslů, tedy pánovi nepomůžem. Ono nebude tak zle, aby přišel o život — bude to slabost po tom ulekání.“

Ale když bylo všecko jich namáhání marné, a Veleba očí neotvíral, řekl Květný: „Nyní nám nezbývá nic jiného, nežli že musíme u jiných lidí pomoc hledat. — Ale kam honem s tím nešťastným mužem?“ mluvil dále a třel si čelo, jakoby chtěl z něho dobrou myšlénku vymačkat. „Kdybychme ho snesli do městečka, mohli bychme vrazit na ten nepokojný lid, a ten by třeba ze msty na něm ještě něco zpáchal —“

„Rodičko Boží, oroduj za nás!“ zkřikla hospodyně. „Co si počneme?“

„Už to mám!“ zvolal Květný. „Pomozte mi jenom pána nést, doneseme ho ještě vejš — tamhle stojí stavení, bydlí tam poctivý muž,

kterého dobře znám — houslař Poborský — snad se na něho také pamatujete? — tam se nám nic nestane; a jestli pán sám od sebe neprocitne, tedy doskočím pro lékaře — honem, honem!“

I chopili se oba Veleby, ale stará hospodyně nemohla brzo ani z místa; břemeno jí bylo tuze těžké.

„Ach, ty umučená hodino, čeho jsem se to dočkala!“ bědovala zase. „Proč mě Pán Bůh nepovolal, nežli jsem musela tuhle hrůzu viděti. O můj dobrý pane!“

„Vaše lamentace nám nic nepomůže,“ řekl Květný u veliké nesnázi. „Chovejte se raději z ticha; já doskočím pro nějakou pomoc.“ — A po těch slovech rozběhl se k stavení, kde Poborský zůstával.

Poctivý houslař seděl mezi tím spokojeně ve svém koutečku a obíral se ještě se svou pěnkavou, a jakž domácí vybíhali a přibíhali, a zprávu přinášeli, co se v městě všecko děje: tu se zhrozil šlechetný chudinec, uváděje si na mysl, čeho by se byl třebas také dopustil, kdyby mu nebyla pěnkava přilítla. I viděl v ní zrovna posla božího. A srdce jeho naplnilo se pobožnou vděčností a konalo tiché modlení.

A když seděl v tomto tichém pohřížení, otevřely se dvéře u sednice, a přes práh vešla jeho dcera Klára. To dobré děvče nemohlo to déle v hlavním městě vydržet. Otec jí dlouho nepsal; nejdřív ji nechtěl ve své sklíčenosti žalobami obtěžovat a zarmucovat; a když se ho chopila rozhořčenost, hněval se i na své dítě, že si právě takového člověka oblíbilo, pro kterého pak z domu muselo; a když jí posledního času na dvoje psaní konečně pár řádečků odpověděl, tu v nich bylo tolik jedovaté hořkosti, že je ten svět bídný a nespravedlivý, že se dívka celá poděsila. I neměla pokoje, až se u svých pánů vyprosila, aby se mohla domů podívat, jak se milému otci vede.

A když vstoupila nyní do sednice, tu zvolala z celého srdce: „Otče!“ a skočila a padla starému muži okolo krku. A Poborský se lekl, jako by se bylo před ním nebe otevřelo a anděl z něho vystoupil. „Kláro! dítě! co tu děláš?“ ptal se radostně.

„Měla jsem o vás strach,“ řekla dívka, „a přišla jsem se na vás podívat, co děláte, jak se máte. Vaše poslední psaní mě poděsilo.“

„Ach, milá dcero!“ řekl Poborský, „to pusť mimo sebe! Já byl nešťastný, ano — proto že jsem se uchyloval s cesty, kterou Hospodin krá-

četi poroučí — peklo zastřelo mysl mou temností, že jsem neviděl propast před sebou, že jsem neslyšel hlas svědomí; ale tu se mi zjevil nebeský andělíček, podívej se! tuhle v postavě mojí milé pěnkavy, a oči i uši moje se otevřely, a já poznal, co počínám. Sedni a poslechni!“

A na to jí pověděl obšírně a upřímně, co ho bylo poslední čas potkalo, a co ho přinutilo, že jí tak hořké psaní zhotovil. „Ale nyní je zas dobře,“ doložil ku konci; „nyní mám zas utěšení, mám svou pěnkavu — mám tebe, má děvečko, mou holubičku se zelenou ratolestí, jako je psáno v písmě — teď jsem spokojen a budu se těm trampotám vezdejšího života statečně opírat — nebudu ti strachy nahánět. — Ale jak pak? přišla jsi jenom, jak tu stojíš? Nemáš s sebou ani uzlíček?“

„I mám, tatínku, mám,“ řekla dívka. „Ale v městě je takový povyk, taková hrůza, že jsem nechtěla s uzlíkem veskrz, ale nechala jsem si to u „červené růže“ před městem — hospodská je dobrá známá, a řekla jsem, že si pro to později přijdu.“

„Ty si odpočiň, děvečko!“ řekl Poborský. „Já ti pro ty věci doskočím.“

„I ne ne, otče!“ odpovídala Klára. „Já nejsem ušlá; já se většším dílem vezla, jen abych

tady dříve byla; já si pro ty věci dojdu sama — jen co se to dole trochu utiší.“

„Ty zůstaneš doma,“ řekl zase otec, „a přichystáš něco — ah, podívej se! tu jsem chtěl, abychme si dnešek nějakou večeří oslavili; ale ať jsem nevím jaký, mám-li ve svém celém jmění víc nežli tenhle špinavý dvougrošák! — a moje špižírna je také prázdná.“

„Právě proto, tatínku! půjdu do města,“ odpověděla Klára. „Já seženu večeři i bez tvého dvougrošáku — večeřičku, aby se také naši milí domácí s námi potěšili! Dobrý svítek! — tvou lahůdku!“

A ubohé domácí ženy začaly ovšem Kláru hned vychvalovat, a radovaly se i s dětmi na pochoutku, kteráž byla u nich nevídaná věc, jmenovitě od posledních časů, kdežto se ani na bramborové knedlíky zmoci nemohly.

„Nu, tedy pojďme spolu ve jmenu Páně!“ řekl Poborský. „Snad se ten sběh už trochu utišil, a je-li tam ještě nepokojno, nebude ti moje osoba v tom zmatku na škodu. Ostatně se musím přiznat, že dostávám chuť na tu švandu se podívat.“

I vyšli spolu ze stavení, a měli si vespolek arci dost co povídat. Klára se vyptávala na to i na ono, na rozličné osoby — ale o *jisté* osobě

se ani nezmínila, ačkoliv by to byla nejraději učinila. Sám starý otec řekl k sobě v duchu: „Počkej, kdy pak asi začne!“ — ale ona mlčela.

Avšak nešli ještě tuze dlouho, tu jim přiběhla ta jistá osoba naproti; oba ji hned poznali, ačkoli se už hezky šeřit začínalo. Klára se zapálila a sklopila oči, tak že ani nepozorovala, jak Poborský po ní okem mrštil, hlavou zavrtěl a v duchu sám k sobě řekl: „I vida, vida, ti se brzo našli! Ale nebude jim to nic platno!“ I chtěl už také něco hlasitě promluvit, snad i děvče trochu pokárat: ale tu stál Květný již před nimi.

„Klárko! je-li možná? jste vy to?“ zvolal nanejvejš překvapen. „O, to je tedy moje cesta šťastná — to je dobré znamení, když mi posílá nebe svého miláčka naproti! Vítám vás, Klárko, vždy moje Klárko! Neškubejte sebou, milý Poborský! nebudu zde o svém srdci mluvit — teď mám jiné starosti, a proto jsem k vám běžel. Máte-li kousek křesťanské lásky — pomozte mi, abych dostal svého ubohého strýce pod střechu — ale to musí být zrovna k vám, jinde není pro něho dost jistoty.“

I obrátil se zase zrovna nazpátek, nečekaje ani, zdali Poborský přivolí nebo ne, a začal mu i hned neštěstí vypravovat, kteréž bylo Velebův dům od zbouřenců potkalo. A poctivý hou-

slař zapomněl na to, že musel k vůli Velebovi vlastní dítě z domu dát, ačkoli v Liběticích tu nejlepši službu a ještě jiné dobré zaopatření mít mohla, a poslouchal jen, co mu jeho křesťanské srdce šeptalo. A to pravilo, aby se na nic neohlížel, ale Velebovi pomohl, pokud jeho skrovné síly postačejí. I Klára nabízela se hned k nějaké pomoci — to se rozumí, a šla s otcem.

Když přišli za křoví, kde Veleba ještě bez sebe na zemi ležel, a stará hospodyně vedle něho klečela, tu se Poborský skoro zhrozil. Pohledl na boháče velmi bedlivě a řekl: „Jestli se nemejlím — není to mdloba — to je zlá mrtvice; já viděl takových případů už několik; tu je co nejrychlejší pomoci potřeba — musí se mu pustit žilou! Umíte to?“

„Já?“ ptal se Květný. „Kdež bych se tomu byl kdy naučil?“

„Ah, je pravda!“ řekl Poborský. „Jáť shledal už mnohdykráte, že se v našich školách ledačemu vyučuje, co člověk nikdy nepotřebuje, ale co by potřeboval, to se .... Nemáte u sebe nějaký nožejček na pera?“

„Mám,“ řekl Květný, sáhl rychle do kapsy a vyndal ostrý nožejček.

„Dobrá, dobrá — sem s ním tedy!“ řekl zase Poborský, i sáhl taktéž rychle po nožejčku

a ještě rychleji jej otevřel. „Nebojte se,“ mluvil dále. „Já to viděl jednou od samého doktora, že si takhle pomohl.“

A při těch slovech vzal Velebu za ruku, vyhrnul mu rukáv a píchnul ho do žíly. S velikou dychtivostí čekali ostatní, co se bude dít. A po píchnutí vyskočila černá, hustá krev.

„Zaplať Pán Bůh!“ zvolal houslař; „mně se zdá, že jsem svůj mistrovský kousek dobře vyvedl. Přichystejte nějaký šátek, abych mohl pána také obvázat.“

A v několika okamženích začal Veleba sebou poškubovat, zhluboka si oddechnul a otevřel oči.

„Ach, ty milý nebeský tatíčku!“ zvolala stará hospodyně se slzavýma očima a spínala ruce. „Tisíckráte budiž velebena Boží Rodičko! — Jemnostpane! podívejte se — znáte mě?“

„Mlčte, mlčte,“ řekl Květný. „Nehučte mu do uší. Vždyť vidíte, že ještě o sobě neví.“

„Ale předce je už vyhráno,“ řekl Poborský, „na to bych se chtěl o hlavu vsadit. Teď jen abychme pána pod střechu dostali a potom rychle doktora našli. Počkejme! Já mu teď ruku zavážu — tak! Potom ho doneseme k nám, a já doskočím pak do města. Vy tam nesmíte, pane Květný! Vás by mohl třeba někdo z těch nešťastníků

spatřit a ještě by nějakou hloupost dokázal. Nyní dělejme!“

I vyzvedl s Květným Velebu a nesl ho kus cesty nahoru; potom ale musela mladému muži Klára s hospodyní pomoci, a poctivý houslař pustil se dolů do městečka, aby vyhledal doktora.

V městečku bylo ještě všecko na nohou. Zlí hosté se arci rozprášili, utekli a zalezli, vidouce, že jim velký plán tak špatně vypadl a že jejich hlavní vůdce i svůdce tak bídně dokonal; také se roznesla pověst, že se poslalo pro vojsko, to že na druhý den už dozajista přijde, a koho dostihne, že přijde do kriminálu; a to pobodlo mnohého, že vzal nohy na ramena, nebo že vklouzl do své díry; ačkoli byli zas také jiní, kteří kleli: „Tisíckráte raději v kriminále nežli při té psotě venku! Tam nepojdu alespoň hladem!“ — nicméně však hemžilo se ještě množství domácího lidu i pomocníků z nejbližších dědin okolo Velebova stavení i jinde po rynku, a každý měl co povídat, co viděl, slyšel a co zkusil.

Poborský měl co dělat, nežli se dostal k dotorovi. Na cestě ho někteří zastavili, kde prej

byl, co dělal, jestli ví, co si jeho bývalý spolunájemník spískal a sliznul? Ale Poborský je dost krátce odbýval, že o ničem neví, že mu do ničeho nic není, aby mu dali pokoj — a tak se proklobal šťastně až k doktorovi.

„Jemnostpane!“ začal k němu. „Račte vzít honem kabát a pojďte se mnou — zůstávám sice na vrchu, ale je to důležité; jde tu o život.“

„Zbláznil jste se, člověče?“ řekl na to doktor. „Kdo pak jste? Myslíte, že nemám nic jiného co dělat, nežli po horách se potloukat? Zde čeká na mne deset, dvacet nemocných, a kdybych měl k vůli jednomu až někam za vrchy zaběhnout, zatím bych tady několik jiných zanedbal. Ostatně mají lidé vaší třídy silnou náturu, ty to tak hned nepřetrhne. Budu-li mít zejtra kdy, podívám se tam.“

„Zejtra byla by cesta snad už nadarmo,“ řekl Poborský; „tu je rychlé pomoci potřeba. A jestli vás moje kazajka ženýruje, tedy vám musím říci, že to není člověk mého způsobu, kterémuž máte pomoci; ten může dobře zaplatit — ačkoli jsem od jakživa myslil, že je lékař i pro chudého člověka na světě.“

„Také pro chudého, arci,“ řekl doktor, jenž počal hned jináč očima svítit, jak mile o placení slyšel — „a to je na mne každou chvíli vidět;

já se pro chudé zrovna obětuju. Ale zapomenout nesmí člověk také na sebe — nu, a kdo pak je ten váš nemocný? Co mu schází?“

„Vlastně bych to neměl snad hned vyzradit,“ řekl Poborský; „opatrnosti nikdy nezbývá, a zvláště dnes; ale já se na jemnostpána bezpečím! Je to náš pan Veleba.“

„Co že pravíte?“ podivil se doktor. „Veleba? pan Veleba? Myť jsme chudáka už litovali, že ho ta slota snad někde do pazourů dostala — a on je u vás? na vrchu? nemocen?“

„Mně se zdá, že ho ranila mrtvice,“ řekl Poborský.

„Výborně! dobře!“ zvolal doktor a sháněl se po svém kabátě. „Čím hůř, tím líp!“

„Ale, pane doktore!“ zvolal Poborský u velikém podivení. „Jak to myslíte? Čím hůř, tím líp? Já bych myslil —“

„Vy nic nemyslete, člověče!“ skočil mu doktor horlivě do řeči, „tomu nerozumíte. Čím větší neštěstí, tím větší zásluha — tím větší radost. Tedy kousek mrtvice?“

„Já jsem mu ale už pustil žilou,“ odpověděl houslař.

„Cože?“ trhnul sebou doktor. „Žilou? Zbláznil jste se? Chcete, abych vás obžaloval? Běda vám, jestli jste mi to všecko pokazil.“

St. Elisabeth.

Was wir hier den Armen geben
Bleibt uns der Lohn für's ewige Leben.

Poborský na to však neodpověděl, a byl rád, že se doktor už konečně klobouku chápal; jenom to ho ještě prosil, aby se neproneslo, kde se Veleba zdržuje, sice že by se mohlo nešťastnému muži od zlých lidí ještě něco horšího přihodit.

„Myslíte, že mluvíte s kočkou?“ řekl doktor. „Myslíte, že si nechám takového pacienta uklouznout? Jestli se mu něco stane, bude to jen vaše vina, a já vás poženu k ouřadu.“

I sebral své nářadí a malou apatéku, kterouž v tamější hornaté krajině obyčejně s sebou nosil, a pospíchal s Poborským nahoru. —

Starý Veleba ležel v sednici, kde tkalci pracovali. Konopková mu postoupila postel, kterouž byl Poborský pro jejího nebožtíka stloukl, a tkalci přestali dělat. Květný slíbil na všech stranách, že dostanou náhradu.

Nešťastný obchodník měl ochotné posloužení; hospodyně, Klára i Květný činili, seč byli. Ale všecka jejich péče a potom i umělost doktorova zdála se být marnou. Veleba nemohl skoro ani mluvit, ačkoli bylo vidět, že by byl rád mnoho mluvil a děkoval; neboť oči jeho spočívaly s potěšením na všech přítomných. A když nemohl mluvit, dal si alespoň povídat, jak se na tom místě octnul.

Ještě tu noc poslal si pro kněze, a byl s ním dlouho o samotě. Potom si zavolal Poborského.

„Milý muži!“ počal tu k němu duchovní. „Pan Veleba vás žádá skrze moje ústa, abyste mu po křesťansku odpustil, že na to doléhal, aby jediné vaše dítě z domova odešlo. On se rozpomněl, že jsme si před Bohem všickni rovni, a ten že má největší čáku přijíti do jeho království, kdo je nejctnostnější. On je připraven odejít pokojně k Hospodinovi, a rád by zde zůstavil několik duší, které by ho velebily — i nemá déle nic proti tomu, jestli že syn po jeho sestře vaši dceru miluje.“

„Velebný pane! Pane Velebo!“ zvolal překvapený houslař, a Veleba pozvedl ruku, jakoby ji chtěl tomu chudému člověku podat. A ten se přiblížil k posteli, i nemohl se zdržet, ale uchopil nemocného za ruku a tiskl mu ji srdečně, a Veleba šeptal: „Odpusťte! — Dejte mi papír!“

„Nemáte při ruce arch papíru a trochu inkoustu?“ ptal se duchovní. A Poborský to přinesl ze své almárky. Duchovní si pak sedl a psal asi čtvrt hodiny. Když byl hotov, četl to nemocnému. Byl to nový kšaft. Poněvadž si měl sestřin syn vzít manželku, musel mu strýc více odkázat, nežli měl dříve v oumyslu. Poborský

a hřebenář to podepsali jako svědkové; potom teprva mohl Květný, hospodyně a Klára vejíti. S uslzenýma očima šel jim Poborský naproti, vzal mladé lidi za ruce a vedl je k posteli.

„Tu klekněte," řekl, „a proste o požehnání; moje máte, a budete-li hodni, Bůh vám také požehná."

Veleba se v skutku více nezotavil, nýbrž skonal v Pánu. Ze stavení jeho nezbylo nic nežli dva silně vyzděné sklady a sklep, kdež měl veliký díl svého nejlepšího zboží ležet. Obnášelo to ještě mnoho tisíc. Hotových peněz v papírech a důležité písemnosti měl při sobě. Květný dostal hezkou pomoc, ale odstěhoval se brzo s mladou ženuškou do jiné krajiny, aby zapomněl na smutný konec svého strýce. Poborský a stará hospodyně šli arci s nimi. Ostatek jmění po Velebovi připadl obci na zřízení domu pro chudé.

Ale zahynutím bohatého obchodníka nastalo teprva dření chudých lidí, když museli k menším překupníkům své dílo zanášet; často zpomínali na Velebu, o němž dříve myslili, že má kamenné srdce, a proklínali při tom svůdného Prušáka.

Opatrnost koruna moudrosti.

Příběh z venkovského života.

(Psáno roku 1846.)

„Inu, hezká věc by to byla, kdybychme tu louku měli, což je o to!“ řekl venkovský hospodář Červinka k své manželce. „Teď nám zelená píce sotva stačí, a když uhodí suché leto, musíme pokaždé několik vozů sena přikoupit, aby nám dobytek nezhynul — to je všecko pravda; ale“ — přitom se poškrabal starostlivě za uchem — „ale dělej co dělej, já nejsem v stavu, abych ty peníze sehnal. Pět set zlatých, moje zlatá, to není žádná maličkost.“

„Ale ta louka za to stojí,“ doložila hospodyně vážně. „Ta louka není také žádná maličkost.“

„To je pravda,“ přisvědčil muž a mnul si čelo, jakoby chtěl dobrý nápad vymnouti.

„A tráva roste na ní jako z vody,“ řekla zas manželka; „tráva jako žito, samý chumáč,

a sladká je ti — to mi věř, já z ní dala jednou naší plavce jenom hrst, a to dobytče ti nechtělo pak naší píce ani se dotknouti.“

Hospodář se pousmál. „Nu, nu, Kačenko! jenom zase nepřeháněj,“ řekl potom. „Tak veliký ten rozdíl není, a naše seno šlo až posud každý rok našemu dobytku jak náleží dobře k duhu. Tyť pak děláš najednou, jakoby na naší louce samé trní a bodláčí rostlo!“

„Ne, ne, staroušku, tak zle to nemyslím,“ řekla paní Kateřina. „Naše louka je dobrá, ale sousedova je lepší, a já mám po ní takovou žádost, že bych za ni nevím co dala. Pomysli si jenom, že bychme si pak mohli ještě krávu přikoupit, a semtam by také ledaco odpadlo, z čeho by se několik ovcí udrželo. A vlnu, muži — tu ti potřebuju jako Boží sůl. Ty chceš míti punčochy, děti chtějí punčochy, já nechci také bosa chodit, a potom — pomysli jen to mlíko, muži! — viď, to máš rád, když přinesu z města několik zlatých za máslo? A kdybych měla o krávu víc, chodilo by to ještě líp; v hospodářství je pořád něco potřeba, na děti musí člověk také pamatovati, a Jakoubek musí mít už novou kazajku — ale odkud vzít?“

„Aj, aj, paní Kateřino, tyť jsi celá rozpálená!“ řekl Červinka a usmíval se. „Jenom

ztrpení. Dočkej času jako husa klasu. Kdo ví, co se nestane. Já si to právě rozpočítal, a vypadnou-li žně, jak se podobá, tedy bude těch pět set pohromadě, nežli se rok s rokem sejde. A pak ti tu louku přikoupím. Potom si drž krávy a ovce, jak se ti zalíbí.“

Paní Kateřina byla by radostí skoro vykřikla, poněvadž se ale před rozumným mužem předce trochu styděla, tedy si tleskla jen rukama a řekla: „No, tys předce jen moudrý hospodář! Nejenom pohromadě držet, ale rozmnožovat — rozmnožovat, v tom vězí pravé hospodářství, říkávala moje bába. Pojď sem, staroušku! za to dostaneš hubičku.“

Přitom ale nečekala, až k ní Červinka přistoupil, nýbrž přikročila k němu sama a srdečně ho políbila.

„O žně nemusíme míti žádné starosti,“ mluvila pak dále. „To boží požehnání stojí letos tak pěkně, že je radost na to koukat, a za několik neděl začneme už klást.“

„Arci pravda,“ řekl kospodář; jen kdyby bylo těch několik neděl už za zády; ale mezi tím časem může nás ještě ledaco postihnout. Letos je beztoho pořád slyšeti, že semtam potlouklo; kdyby to snad také nás potkalo, pak je arci veta po louce, po krávě i po ovcích.“

„Totě hrůza!“ vzdychla si pečlivá selka a tvář její se zasmušila. „Ale což není proti tomu žádného prostředku?“

„Inu, prostředek by byl i jistá pomoc,“ řekl hospodář. „Ondyno byla o tom také u konšela zmínka. Jakož je pojištění proti vyhoření čili asekurace, takž je také něco podobného proti potlučení, a člověk si může dáti tu boží ourodu pojistit; v Praze je na to schvalní kancelář a také po venkovských městech skládají se k tomu cíli peníze. Slovem, je to také asekurace, a když do ní člověk platí, tedy dostane tak dobře náhradu, jako při té jiné asekuraci, když mu stavení vyhoří.“

„Je-li pak možná?“ zvolala žena. „I toť se tedy seber, Červinko, a jdi ještě dnes do Prahy a dej se do té asekurace.“

„Myslíš? Já si na to už arci také myslil, ale — přede žněmi, to víš, je těch dvacetníků zpropadeně pořídku; já věru nevím, kde bych těch dvadcet nebo třidcet zlatých nyní sehnal, které bych musel zaplatit. A naposledy ani kroupy nepřijdou, a pak se člověk jen zlobí, že ty peníze daremě z okna vyhodil.“

„A může si člověk tímto způsobem každého roku ourodu pojistit?“ ptala se paní Kateřina.

„Ovšemť," dosvědčil hospodář. „Každého roku může to udělat."

„Nu, tedy jdi hned do Prahy," řekla zas manželka. „Opatrnost je koruna moudrosti — to jsi četl ještě nedávno. A pak si to spočítej; kdybysi také deset roků asekuraci nadarmo platil: jedenáctý rok přijde krupobití, a tu máš najednou své peníze zas doma, ba snad ještě víc. Já ti povídám, jdi do Prahy."

„Ale kde pak vezmu těch dvadcet, třidcet zlatých? Myslíš, bláhová, že mi rostou dvadcetníky na dlani?"

Paní Kateřina se potutelně usmívala. „Když mi přislíbíš, staroušku, že se ještě dnes do Prahy vydáš — těch několik hodin cesty tě nezabije: tedy ti peníze objednám. Dobrá hospodyně musí mít vždycky svou pokladničku na čas potřeby."

„I kýho šlaka!" zvolal Červinka. „Vida, vida! Ta louka ti musí hrozně na srdci ležeti, že chceš k vůli ní své tajné poklady vyzdvihnout. Dobře tedy; půjdu. Teď máme devět hodin; když si trochu přispíším, jsem o poledni v Praze, odpoledne si to zařídím a do večera máš mě zase doma. Teď sem dej jen peníze; po žních ti je zas navrátím."

Nato se oblekl, vzal hůl do ruky a šel chutě do Prahy. Pod večer (jak povídal) seděl ale již opět v domácí sednici a rozkládal před ženou písemní vejkaz, že je proti krupobití pojištěn.

„Tak, teď je mi lehko," řekla selka. „Teď mohou třeba šídla padat, louka mě nemine."

Červinka pokýval radostně hlavou a spal tu noc tak pokojně, jakoby na světě žádné starosti nebylo.

Nyní, laskavý čtenáři, se podíváme ob dům dále a sice k bohatému rychtáři Veverkovi. On sedí u stolu, naproti němu konšel a po stranách jiní dva zámožní sousedé. Domácí je častuje skleničkou čisté perlovky, a všickni jsou v horlivém rozmlouvání. Poslechněm pak, o čem jednají.

„Letos anebo nikdy!" zvolal rychtář a uhodil přitom pěstí na stůl, jakoby chtěl svým slovům patřičné váhy dodati. „Takové žně, jako letos budou, neměli jsme už na mnoho let, a na podzim bude mezi lidmi dost peněz. A když člověk něco má, tedy s tím také rád vyleze, když může něco vyzískat. Nekoupíme-li ale ten kus lesa, tedy nám ho slízne někdo jiný před hubou, a my zůstaneme na holičkách. Neboť řekněte

sami na dobré svědomí: potřebujeme to dříví, nebo nepotřebujeme?“

„I což je o potřebu!“ řekl jeden soused. „Potřeba tu je a les leží při ruce; to je to nejhlavnější.“

„Nu tedy!“ ozval se zas rychtář. „A baron ho dává za babku. Dejme mu tedy vědět, že ho naše obec koupí; možná, že ještě nějakou stovku sleví.“

„Ale což jestli nesleví?“ namítnul konšel velmi povážlivě.

„Ah, nesleví! Na to se můžeme spolehnout. Prosím vás, co pak má vlastně s tím kusem lesa začíti? Ano, kdyby zůstával někde na blízku, to by byla jiná písnička; ale to víte beztoho, že se tady nikdy nezdrží, a deset mil odtud — to má s lesem hrozně málo radosti. To mi věřte, on se smluví.“

„Dobrá, tedy to s ním ujednejte,“ řekli zámožní sousedé; jenom konšel vrtěl hlavou. — „Ale což, jestli nám žně špatně vypadnou?“ ptal se potom. „Pak nebudou moci lidé spláceti a budou míti dluh na krku.“

„Ah, hlouposti!“ zvolal Veverka. „Co pak by nám mohlo žně pokazit?“

„Nu,“ řekl konšel — „ku příkladu: kdyby potloukl o.“

„To je arci pravda,“ přisvědčil rychtář a pošoupnul mrzutě svou černou čepičkou. „Ale proč pak by mělo právě letos potlouci? To je tuším trochu zdaleka hledáno, kmotře! — a na to bychme se neměli ohlížet. Já myslím, aby se koupě uzavřela.“

Sousedé to myslili také, ale konšel vrtěl ještě pořád hlavou. — „Já povídám,“ řekl zase, „opatrnost nikdy neškodí. Dejme tedy svolat obec a předložme, co míníme; ať si to lidé rozmyslejí a potom svou ourodu proti krupobití pojistějí. Teprva nedávno byl u mne kmotr z Načeradic — on je také v asekuraci — a tu jsme o té věci obšírně mluvili. To mi věřte, věc je dobrá.“

„Ah, hlouposti!“ řekl rychtář. „Zbytečnosti! Lidé nebudou chtít peníze vyhazovati.“

„Nu, to se okáže,“ nadhodil konšel. „Já se pojistil, a tak dobře, jako jsem já věci vyrozuměl, vyrozumí jí také druhý a třetí. Jen toho zkusme.“

„Ah, bláznovství, strejče!“ opíral se proti tomu zase rychtář. „U nás nepotlouklo, ani nepamatuju; proč by mělo právě letos potlouci? Však ono se nic nestane.“

„Ale může se státi,“ dokládal konšel. „Opatrnosti hospodářům nikdy nezbývá.“

*

Rychtář se začal horšiti, nejvíce ovšem proto, že ta rada od něho nepocházela, i nechtěl o pojištění ani slyšeti; konšel ale zůstal mírným a ostatní dva sousedé přidrželi se rychtáře.

„Nu, pro mne!“ řekl posléz konšel a vstal. „To je moje myšlení; udělejte si, co se vám líbí. Jen ať toho nelitujete!“

Po těch slovech sáhnul po své čepici a odešel. Ostatní tři se mu vysmáli a uzavřeli smlouvu s baronem. Konšel ale obcházel ještě dobré známé a přátele i radil jim, aby si dali obilí pojistit; ale skoro všickni pravili, že toho není potřebí, poněvadž prý se jim tolik let žádná škoda nestala; jenom asi dva, tři učinili podle příkladu konšelova a Červinkova, a z těch si tropili ostatní jen samé ousměšky.

Na konci vesnice stojí panský dvůr, pěkné, rozložité stavení s velikým počtem příslušících polností, luk a pastvišťat. Od několika let je v pachtě čili pronájmu a živí jak náleží svého pachtýře, kterýž tu spolu i správcovský ouřad zastává. Sama vrchnost nemohla s tím kusem země nikdy nic pořídit, ale pachtýř a správce přišel věci na kloub.

Že je se svým stavem nad míru spokojen, pozná člověk, jak se na něho podívá. Nyní je právě po jídle a sedí u šálečku černé kávy, s dýmkou v ústech a s novinami v rukou. Naproti na měkkém kanapi sedí paní správcová, 12tiletý Poldíček a 17tiletá Eminka, s kterou se mladý pan pojezdný ze sousedního panství obírá. Hezký to mužíček, a svět o něm praví, že má očko na správcovic Eminku; alespoň je tu nyní denním hostem a má s ní pořád co šeptati. Ostatně je řádný človíček, a každý otec mohl by si ho přáti za zetě.

„I totě předce hrůza!“ ozval se nyní správec noviny odkládaje a po šálečku sahaje. „Zase zprávy o strašlivém krupobití. Nebyloby už věru divu, kdyby člověk strachy dostal. Vždyť mi nepřijde kusa listu novin do rukou, aby v něm nestálo, že někde potlouklo! Tady kroupy, tam liják a vítr. Konečně se, pane kolego, předce odhodlám,“ doložil k pojezdnému se obrátiv, „a dám si pole pojistit. Co myslíte?“

Ale pan kolega byl zabrán do rozprávky s pannou Emou, že tu otázku jenom na polo zaslechl. „Jak to?“ ptal se tedy a zarděl se poněkud.

„Inu,“ řekl pan správec a zabafnul si tak silně, že se před ním celé mračno kouře udě-

lalo — „ptám se, co myslíte o tom pojišťovacím ústavu proti krupobití? Ona je to předce jen dobrá věc, a já bych měl skoro chuť nějakou sumu na to vynaložit, abych si větší užitek pojistil. Když má člověk starosti o ženu a o děti, pak to není věru žádný žert, když se ty zpropadené kroupy přiženou.“

„Jistá pravda, pane správče!“ odpověděl pojezdný. „Také jsem již na to pomyslil, a nesmál bych se tuze, kdyby mi potlouklo; ale jak se už tak někdy děje — člověk odkládá věc ode dne ke dni, konečně také sklidí bez pojištění, a má peníze v kapse.“

„To je ale jen pouhá náhoda, milý příteli, a člověk může pak Bohu děkovati, že tak vypadla,“ řekl pachtýř a bafnul si zas několikrát po sobě; také se přitom starostlivě zamyslil. „Já se musím předce zejtra do Prahy podívat. Ty ustavičné zprávy o neštěstí vypadají už skoro jakoby nás chtěly varovati, a něco takového nesmí moudrý hospodář mimo sebe pustit. Ty můj Bože! což pak také ta suma obnáší, kterou má člověk složiti, aby se proti náramné škodě pojistil! Toť nestojí ani za řeč. Jeďte semnou, pane kolego! Já dám zejtra zapřáhnouti, a nežli se nadějeme, bude po starosti.“

„Ano, pane kolego! já pojedu s vámi,“ řekl mladý pojezdný; pak se obrátil zase k domácí dceři, a za pět minut vězel s ní poznovu v tak hluboké rozprávce, že na všechno krupobití, na správce i na Prahu zapomněl.

Ale druhého dne přišel určitě zas do dvora; tu měl však správec nějaké důležité řízení a protož nemohl pro dnešek do Prahy. Pan pojezdný se nehněval; neboť mohl zase hodně dlouho s Eminkou se baviti, a tu dbal šlaka o kroupy. Příštího dne přišlo jim zas něco přes příč, a tak se odkládala cesta ode dne ke dni, až se na ni docela zapomnělo. Děje se tak často a křehký člověk zapomene rád na pravidlo: Co máš udělati, udělej hned a neotálej! — na to zapomene, a pak má z toho obyčejně samou škodu.

Mezi tím požádal pan pojezdný o ruku hezounké Eminky, a rodiče mu ji radostně přiřknuli. Tuť bylo jen řeči o svatbě, o věnu a co se vůbec v takových případnostech mluvívá, tak že v celém dvoře ani živá duše na to nepomyslila, že by mohlo potlouci. Do příštího adventu měla býti svatba; pan ženich měl na popil. Pan tchán přepočítával své kapitály, špoulil radostně ústa a řekl potom k nastávající paní tchýni: „Ty, po žních pomyslíme na to opravdu. Svijanský statek je na prodej. Co myslíš? ne-

líbí se ti? Do podzimka bychme se tam snadně spořádali, a pak bychme drželi svatbu pod vlastní střechou.“

Paní správcová se usmála a byla velmi spokojena, neboť Svijanský statek byl velmi pěkný a výnosný, a mezi vlastními stěnami byla by předce ještě raději bydlela, nežli mezi pronajatými. A takž byli všickni plni dobré naděje a nikdo nopomyslil, že by se to mohlo všecko zvrtnouti.

Tak utekly asi tři neděle. Obloha byla pořád jasná, slunéčko hřálo a Boží ouroda stála na polích, až se klasy ohýbaly. Na druhý týden mělo se začít sekati, neboť již všechno žloutlo. Červinka řekl k paní Kateřině: „Matko, pro letošek jsme ty peníze předce jen z okna vyhodili!“ — Rychtář se potutelně usmíval, kdykoli konšela potkal, a nezapomněl říci: „Nu, holečku? není to hezky, že máme peníze v kapse?“ — ale pan správec čítal mezi tím pořád zprávy o neštěstí na polích, a pokaždé mu přitom srdce tlouklo a pokaždé mumlal přitom pro sebe: „Příští rok to dozajista nezanedbám.“

Tak uběhlo ještě několik dní, a již se začaly kosy naklepávati a srpy ostřiti a po celé vsi nebylo tesklivé tváře viděti. Tu nastal parný den,

ba jeden z nejparnějších. Povětří se horkem slunečních paprsků jen jen třáslo a po větříku nebylo kolem ani pocitu. Ani lupínek se nepohnul, ptáček nezazpíval, sotva že semtam některý motýl popolítnul. Na poli nebylo živé duše, a po domech se to jen jen vláčelo.

To bylo dopoledne. Po poledni to vypadalo ještě hůř; byloť parno až k zalknutí. Najednou, asi tak o třetí hodině, okázalo se daleko na západě několik šedivých obláčků. Pomalu vystupovaly ale výš a výš, pak se srážely a vypadaly jako bělavé, lesknoucí-se hory. Za nimi to ale vyvstávalo jako veliká, široká stěna, celá šedivá, semtam tmavohnědá. Slunce se ukrylo a místo denního světla nastával soumrak. Teď začaly vlašťovky prudce poletovati a semtam zakrákoral v širém poli havran a letěl k blízkému lesíku.

Najednou se začal vítr dělati; těžké klasy se kolíbaly jako vlny na velikém jezeru a stromoví šustělo; v tom to náhle zafičelo, semtam začaly okenice bouchati a povětří se naplnilo kotoučemi šedivého prachu. Ztrhnul se prudký vítr.

Skoro poděšen touto náhlou změnou povětří vstoupil Červinka na práh svého stavení a zvolal: „Kateřino, to bude Boží dopuštění!“

Semtam vykukovaly hlavy z oken anebo ze dveří, ale jakoby byly všechny veselé tváře zmizely; všechno vypadalo sklíčeně.

A pořád to přicházelo blíž a blíž. Mračna se trhala a zase srážela, a v dálce hučel hrom a ze dne se dělala noc. Zde to bouchlo zas okenicí, tu sletělo prkno, tam praskaly větve; kde bylo co živého, zalízalo pod střechu.

„Snad se to přežene," řekla paní Kateřina. „Podívej se, staroušku! Vítr se trochu utišil."

„Dej Pán Bůh!" odpovídal hospodář se srdcem stísněným. — „Ha! Pane Bože, co to bylo?"

V tom okamžení zablesklo se totiž před ním tak silně, že mu přešel zrak, a hned na to začal rachotit hrom, jakoby se obloha na tisíc kusů bořila. Tak strašlivě to nad nimi burácelo.

„Podívej se, teď začíná pokrápat!" zvolal Červinka. „Teď se to teprva přižene."

A v skutku otevřela se stavidla nebeská a kapka po kapce začala tleskati na střechu, na zápraží a na okna. Každá kapka byla jako holubí vejce. Za chvíli padaly houšť a houšť, konečně to hučelo, jakoby lil z konví, a brzo hnal se po návsi hrčící potok.

„Lijavec nám neuškodí," řekl Červinka; „jen jestli nepřijde nic horšího."

Ale sotva bylo to slovo z úst, tu to začalo v povětří divně hrčet a rachotit, i přivalilo se ještě černější mračno, a vítr se vztekal, hrom hučel a najednou to začalo cinkat — cink, cink — prask! tu drnčelo okno.

„Pane na výsostech!“ zvolal Červinka — „to je krupobití! Ženo, vyvěs okna, sice nám nezůstane celá tabulka!“

Bez prodlení dal se také sám do práce, vysadil okno — ale což to pomohlo? sotva je měl venku, cink, cink! byly druhé již potlučeny, třepy lítaly po sednici, a v okamžení byla plna podlaha ledovce a vody.

„Nech toho, matko, nech!“ zvolal hospodář. „Ještě ti vlítne kus skla do očí. Zde není žádné pomoci, nežli Božího smilování!“

S křikem sbíhaly se nyní děti, a jsouce na smrt poděšeny vinuly se k otci a matce, jižto se snažili je utišiti; ale pro náramný hluk nebylo skoro ani slova rozuměti. S hrůzou stáli všickni při sobě; děti plakaly a křičely, matka lomila rukama a otec hleděl malomyslně na krutý boj rozsápaných živlů. A předce neviděl skoro nic jiného, nežli divé zmítání se ledových krup, velikých jako vlaské ořechy. Jakoby je někdo vystřeloval, lítaly a praskaly, a tloukly, drtily, hubily, a mezi to skučel vítr, švihaly zažloutlé

blesky a hučel strašlivý hrom, až se nebe i země otřásaly.

To trvalo asi deset minut; ale nešťastným vesničanům zdálo se to býti celou věčností. Potom začal hluk tichnouti, ledovec či kroupy zmizely, vítr povolil, bouřka přecházela, s oblak padala jenom sem tam těžká krůpěj, obloha se vyjasnila a najednou zářilo zase jasné slunce na modrém klenutí nebeském.

Ale jaká změna stala se za ten krátký čas po celé dědině?

Na smrt bledí a ulekaní vybíhali teď lidé z domů a hleděli divým zrakem na strašlivou zpoustu, která se všude jevila. Po návsi ležely ještě hromady ledu, a mezi tím válely se větve ourodných stromů, lupení a ovoce, všecko potlučeno. Po zahradách nebylo kusa zeleniny, všecko bylo vymleto, vyrváno, záhony všechny zkaženy a zanešeny.

Což tu bylo bědování! Někteří plakali, druzí lomili rukama, jiní zase křičeli, a takž byl nářek a žalování, kam se člověk podíval. A což teprva když to všecko na pole vyběhlo! Tu teprva bylo neštěstí viděti. Ani památky nebylo tu po bohaté ourodě, na kterou se ještě před několika hodina-

mi již kosy byly brousily. Kroupy byly žence předešly a zdělaly obilí, že tu leželo polámáno, zdrcháno, zdrceno a do země vtlučeno, na nížto se bylo nedávno ještě tak pyšně houpalo!

Na první pohled poznali ubozí rolníci svou hroznou škodu a příští bídu. Tu nebylo utěšení, nebylo rady, nebylo pomoci, a všickni bědovali, naříkali, ba také proklínali. Odkud měli celou domácnost až do příštích žní vydržovati? čím dobytek živiti a z čeho měli na novo zaseti?“

Teď se pan rychtář neusmíval, když potkal opatrného konšela. Dostalť hořké naučení i s bohatými sousedy, kteří nechtěli o pojištění slyšeti. Nejenom že trpěli náramnou škodu z potlučené ourody, ale oni byli také bez přivolení obce smlouvu stran lesa na svou ruku uzavřeli, a museli teď ještě hromadu spýčeného čili takových peněz platiti, které se dávají, když při nějaké smlouvě jedna strana ustoupí.

A jak si počínal pan správec a vrchnostenský pachtýř? Ten si dělal ty nejtrpčí výčitky, že byl pojištění zameškal. Na Svijanský statek nebylo teď ani pomyšlení, i dceřina svatba musela se odložiti, a pan pojezdný musel býti spokojen; ale on měl beztoho plnou hlavu jiných starostí, protože mu také potlouklo.

Teď nezbývalo všem nic jiného než pouhá lítost; jenom že jim nic nepomáhala. Jak si kdo ustlal, tak si musel lehnouti.

A když bylo v celé vsi hlasitého nářku, vyjímaje něco málo stavení, kdež byli rady opatrnosti poslechli: tu vešel Červinka do své komůrky a děkoval Bohu, že mu vštípil myšlénku nelitovati malého vydání, aby si větší sumu zachoval. Pak šel do města, a když se vyzdvihla komise, dostal na vídenský celou sumu, v které byl své pole pojistil, a oči jeho se leskly, když ty peníze před milou ženou na stůl vysázel.

„Tu to máš, stará!“ řekl přitom. „Krom Boha máme za ty peníze beztoho jen tobě co děkovati. Teď si můžeš louku koupiti.“

„Teď ne, milý muži!“ odpověděla paní Kateřina a položila mu ruku okolo krku. „Je tu mnoho přátel, kteří budou spíše nějakou pomoc nežli my louku potřebovati. Vždyť si snad ještě později k ní pomůžeme.“

A poctivý hospodář rozuměl své milé ženě. „Dobře tak, má stará!“ řekl. „Louka může čekati.“ Pak vzal čtyry sta a šel k nejbližším sousedům, jež bylo neštěstí nejhůře zastihlo; těm je půjčil bez ouroků, a radostné slze leskly se mu v očích, když se zas k manželce navrátil.

„Milá matko," řekl, „dnes jsme udělali čtyry lidi šťastné."

A žena jeho byla plna radosti; — a louka? — nu, ať nemohla uteci. . . .

Příštího roku nebylo v celé vsi ani človíčka, jenž by se byl krupobití strachoval. Všickni se hezky časně pojistili, neboť byli z vlastní škody opatrnosti nabyli. — —

A což ty, milý čtenáři? Jsi ty již opatrný a nebo tě musí teprva neštěstí potkati? . . . . Pro letošek snad nepůjdeš do asekuruce; ale nezapomeň také, že je vůbec v živobytí lidském mnoho případností, kdež je třeba opatrnosti! Neodkládej, cokoli učiniti máš!

Zloděj.

Pravdivý příběh.

(Psáno roku 1849.)

Kdo v teplém hnízdě sedíš, neodsuzuj člověka jedním rázem, když z nouze něco hloupého, něco nedovoleného vyvede. Kdož ví, co bys ty vyvedl, kdyby ti hladem žaludek kručel a kdyby ti mráz kosti lámal. Sedíš-li na hedbávné pohovce, u prostřed všeliké hojnosti, tuť je to věru pouhá hříčka, když všemu zlému pokušení odoláš; ale na holé slámě, při bídě a hladu je velmi těžko zůstat poctivým člověkem. To je taková pravda, že jí nebude nikdo upírat, koho Bůh jen dost málo zdravými smysly obdařil; a předce u veřejném životě a řízení skoro nic neplatí. Kdyby něco platila, musela by také chudoba pocty a odměny docházet, ne jenom bohatství, to jest: pro ctnostnou chudobu bylo by ustanoveno i řádné uznání, ale ne jenom pokuta pro hříšnou, jako teď.

Z následujícího pravdivého příběhu poznáš, milý čtenáři, z jakých nepatrných příčin mnohdy zločin pochází.

* * *

Pavel Novotný narodil se v krajském městě. Otec jeho byl zednický tovaryš a živil ženu i své čtyry děti arci nuzně, ale poctivě. Žena mu přitom pilně pomahala, neboť byla dobrá pradlena. Dva starší synové dali se také na zednické řemeslo, děvče šlo dost časně do služby, a takž zůstal doma Pavel samojediný. Matka měla svého nejmladšího velmi ráda, ale nezkazila ho daremným mazlením nebo nadržováním, jakož to bohužel ženy často i v nižších třídách dělají.

Když chlapec dorostl, že měl jít na nějaké řemeslo, neokazoval žádné chuti k zednictví. To se mu nelíbilo, že měl pořád jen ve vejšce, na lešení stát, na slunci, na větru se hmoždit, a přitom věčným tovaryšem, otrokem cizí vůle být; zdálo se mu to rovněž tak nebezpečné jako obtížné, a protož by byl rád někam jinam vklouzl.

„Ty starý!“ řekla jednou žena k Novotnému. „Z Pavla bude špatný zedník, on nemá k tomu kusa srdce. Musíme hledět, abychme ho někam jinam strčili. On může být z něho řádný řemeslník, může být jednou mistrem, svým pánem

a kdo ví, nebude-li nám to na stará kolena prospěšné!“

„Z toho kluka byl by nejlépe krejčí,“ řekl na to muž; „on je už takový filigran pro jehlu. Ale kdo mi ho vezme do učení zadarmo? Já nemám mezi krejčími žádného známého. Chce-li být kluk ale ševcem — a ta ševcovina je v skutku dobré, výnosné řemeslo — no, to bych věděl prostředek. Ale kluk by musel do Prahy.“

„Do Prahy?“ opakovala matka, i bylo na ní vidět, že to tuze ráda neslyší.

„No, no, jen se nelekej!“ řekl Novotný. „Věčně nemůžeš mít svého mazánka na krku, a u mého bývalého kamaráda Loukoty bude se mít kluk dozajista dobře. Když jsem byl minulou zimu v Praze, dal mi sám tak něco na srozumě-nou, kdybych prej měl nějakého prince, že by se chtěl naučit řádných pár bot udělat, abych prej mu ho dal, že uvidím, co z něho vyvede — *nota bene*, ze starého přátelství všecko zadarmo.“

Matka nemohla nic namítat, a Novotný psal ihned mistru Loukotovi, s kterým byl za svého času na vandru, jestli by nemohl vzít jeho Pavla do učení. Ten odepsal, jen aby hoch přišel, a tuť neměla pečlivá matka nic důležitějšího na práci, než aby Pavlovi pár kousků prádla spravila a nějakou drchničku na postel stloukla. Ze své zimní

sukně dala mu ještě honem kalhoty a kazajku udělat. Pak mu vyjednala za půl zlatého místo na voze u člověka, kterýž každý týden do Prahy jezdil a všelijaké zboží dovážel i přivážel; ano ten člověk byl tak ochotný, že se uvolil chlapci v Praze docela neznámému cestu k jeho nastávajícímu mistrovi okázat.

Pavlovi bylo už skoro jedenáct let, když jel do Prahy. I měl hlavu plnou myšlének, neboť slýchal od jakživa o tom městě přepodivné věci povídat, a byl nyní velmi žádostiv ty věci seznat, a poněvadž přijel Oujezdskou branou, mistr Loukota ale vlastně v Karlíně, v tom velikém předměstí u Prahy zůstával, tedy musel hned na prvníkráte přes celé město putovat, a to měl arci mnoho co koukat a leckde se zastavovat.

Vozka z krajského města nemohl s ním jít až na místo, poněvadž měl mnoho jiného a pro sebe důležitějšího, vejnosnějšího běhání; ale popsal mu nejrovnější cestu až k Pořické bráně, a potom prej mu již každý poví, kde mistr Loukota přebývá.

Po mnohém poptávání a okazování kousku papíru, na němžto měl příbytek mistrův napsaný, dostal se šťastně až k domu, kde Loukota zůstával. Na zdi visela tabule s malovanou botou

a německým nápisem, že je tam ten a ten „šumachrmajstr“.

Loukota bydlel přes dvůr v druhém patře. Pavel se rábal nahoru, a když se pak nahoře několikráte otočil jako holub na báni, nevěda hned kudy kam, zahlídl konečně na jedněch dveřích cedulku, i seslabykoval na ní jmeno „Loukota“ — a zaklepal potom, jak mu bylo už doma řečeno. Za dveřmi se ozval hrubý mužský hlas, kterýž zvolal: Herain! — (byl také jeden z těch, kteří se to nemohou živou mocí naučit, aby jako Čechové po česku: Dál neb Vejděte volali) — a hned na to začalo malé dítě plakat. Pavel otevřel jaksi ostýchavě, vykoktal kdo je a proč přichází, a odevzdal ještě několik řádků od otce.

„Ach, vítáme se, vítáme, pane študente!“ řekl mistr, kterýž se zdál být velmi dobrsrdečný, a odložil dílo. — „No, pojď jen dál ode dveří. Tam nebude tvé místo.“ — Potom se obrátil k své manželce, kteráž seděla v koutě u postele a dítě chovala. „Tu se podívej, Baruško! To bude tvůj pomocník. Podívej se, nemáš-li v almárce kousek másla, abys mu ho na krajíc chleba namázla. On bude mít po cestě vytřesený žaludek.“

Laskavá slova mistrova se chlapci líbila, ale pohled na paní mistrovou jeho radost jaksi

ochladil. Ona byla sice ještě mladá i dost hezká žínka, ale v tvářích neměla nic laskavého. I bručela nyní cosi, ale jen tak polohlasitě, o daremném žroutu, položila dítě mužovi do rukou a chtěla jít ven. Dřív si ale Pavla ještě lépe prohlídla, a poněvadž shledala, že je už hezký vejrostek, potěšila se, že ji bude moci vodu nosit a dříví štípat, a tím se jaksi upokojila. Na to šla do kuchyně a za chvíli přinesla chlapci krajíček chleba, na němžto se něco lesklo, co mělo jako máslo vypadat.

Podle toho poznal Pavel arci hned, že není doma, a poněvadž byl po cestě opravdu při apetitu, tedy ten krajíček brzy pochoval. Potom byl i hned do nového stavu a hospodářství uveden. Především mu ale vysvětlovala paní mistrová, co bude mít pro ní na práci, z čehož vysvítalo, že byl její děvečkou a chůvou. Chlapci to nechtělo na počátku jaksi do hlavy, když se pak ale s jinými učeníky seznámil, tu viděl, že se má ještě mnohem lépe nežli jiní; neboť to byli větším dílem jen mistrovi poslíčkové, běhouni a tahouni; ale Pavla přidržoval mistr také pilně k řemeslu. I s mistrovou byl chlapec později spokojen. Ona byla sice vždycky přísná a nelitovala nějakého pohlavku, když nebyl Pavel o pěti hodinách již z postele a na nohou, když

nešel hned pro čerstvou vodu a když nerozdělal brzy oheň, aby se mohla cikorie uvařit; za to mu dávala ale dost jíst a nekrájela mu tuze tenké krajíčky. —

Takto strávil asi dvě leta v učení. I byl veselý pacholík, obratný při jídle i při práci. Mistr Loukota byl s ním docela spokojen, a také to dvakráte jeho rodičům oznámil.

Jednoho dne ráno při snídani počítal mistr s mistrovou peníze, kteréž měli druhého dne odvést za nájem. I shledali, že se jim pět zlatých nedostávalo, ačkoli to nemohla mistrová pochopit, jak se ve svých počtech tak zmejlila, že myslila, že mají všecko pohromadě. To ji velice dopalovalo; mistrovi to bylo také nemilé.

„Víš-li co, Baruško?“ řekl posléz. „Já pošlu své hodinky na študije (jak se v Praze žertem říká; vlastně to ale znamená tolik, že je chtěl poslat do veřejné zástavny). Pět zlatých na ně dostanu.“

Ale to se mistrové nelíbilo; ona se zařekla kdy co do zástavny poslat, proto že se jí tam jednou pěkný angorový šátek přeležel. — „To nechci,“ řekla. „Snad najdeme ještě jiné pomoci. A pozejtří je neděle; kdybychme šli někam do zahrady a někdo by na tobě zpozoroval, že nemáš hodinky — kdo ví co by si pomyslil.“

„Nu, tedy dojdu k domácímu pánu," odpověděl mistr, „a řeknu mu, aby měl do pondělka ztrpení. Zatím si přijde tuhle Podhořanský rychtář pro boty."

„Ne, ne, to také nejde," řekla mistrová. „Domácímu nedávej dobrého slova. On mluvil ondyno s naší sousedkou a zdržoval se nad tím, že mám zas nový klobouk a tu novou šálu, jakoby měl našinec jenom v pytli chodit. On by ti dal třeba nějakou špičku. Ne, ne, to nejde. On je hrozně neotesaný."

„Hm," řekl zas mistr a pošupoval svou čepičku s ucha na ucho — „to je šlakovitá historie. Jak si pomoci! Arci — kdybych mohl dnes Podhořanskému boty odvest, bylo by po všem; on platí hned hotovými. Od něho dostanu půl osma zlatého. Ale on nepřijde až v neděli."

„Víš-li co?" řekla mistrová s vyjasněnou tváří. „Boty jsou hotovy; pošleme je rychtáři, a do večera máme peníze. Pavlík si může udělat procházku a donést boty na místo."

Loukota se podíval na Pavla, kterýž právě ty mnohdy jmenované boty ještě cídil, aby se jak náleží leskly, a řekl po malém rozmyšlení: „To nejde; ono je to pro něho tuze daleko. Skoro tři hodiny cesty. Mohlo by se mu něco přihodit."

„E, co pak by se mu přihodilo,“ řekla mistrová, kteráž bývala v tom ohledu tvrdohlavá. „Nebuť bláhový! Hoch je silný a zdravý. Jen ho nech jít. Ale honem; jiné pomoci beztoho není.“

Pavlovi se to ponavržení také líbilo; on dostal chuť jedenkrát se proběhnout, a poněvadž právě slunce svítilo, tím více ho to vábilo. I nabízel se tedy sám, že půjde, a když se pak ještě jednou mistrová ozvala, poddal se Loukota a řekl, aby šel. A za malé půl hodinky na to jechal v skutku Pavel z domu a nesl na rameně špagatem svázané, lesknoucí-se boty. Mistrová mu strčila do kapsy dva krajíce s máslem a mistr mu dal dva groše na nějaké ovoce.

Pavel byl se vším až nad míru spokojen, i myslil, že je až nazbyt jídlem zaopatřen; za ty dva groše chtěl si tedy zvláštní béne udělat. Pyšně vyšlapoval si prostřed lidnatého Karlína a hleděl hrdě, když potkal kamaráda učeníka, který se vlekl s nuší kamenného uhlí.

I šel takto asi hodinu a nešetřil nohou. Tu se v něm ale počal žaludek ozývat; čerstvé povětří, rychlá chůze ho probudily; chlapec byl ale považlivý a upokojil se myšlénkou, že je k jídlu ještě tuze časně. I šel zas hodný kus dále, ale tu ho začal hlad již tak nelitostně upomínat, že

vytáhl své krajíce a jedním toho zlého hosta utišil.

Mezi tím vystoupilo slunce již hezky vysoko, a letní parno doléhalo na Pavla tak velice, že se mu pot s čela valil; přitom dostal také náramnou žízeň, poněvadž se ani po své suché snídani nenapil. I ohlížel se dychtivě, kde by se mohl napit, an přišel k hospodě, kteráž stála zrovna vedle silnice. Před hospodou byla studně. Radostně k ní přistoupil, chtěje si okovem trochu vody vytáhnout; ale okov byl na řetízku přivázán — bez pochyby proto, aby nemohl každý vodu nabírat, a takž zůstal milý Pavel bez ochlazení. Před stavením nebylo živé duše vidět, kterouž by byl o napití poprosil, a do hospody vejít, k tomu neměl smělosti, poněvadž jaktěživ v takových místech nebýval. I posadil se do stínu, pod strom naproti hospodě, aby si alespoň trochu odpočinul, a pak si myslil, že snad předce někdo vyjde, kterého by mohl požádat, aby mu dal trochu vody.

Na hospodě visela tabule s nápisem: „Zde je dobře vyleželé pivo dostati“ — i byla na ni plná sklenice vymalována. Pavel hleděl s vyprahlým jícnem na to malování, jako židé po zaslíbené zemi, i myslil si, jak by asi okřál, kdyby měl sklenici piva. Konečně mu to nedalo pokoje, i sebral se, dodal si zmužilosti a vešel do šen-

kovny. Chtěl prosit o trochu vody; ale vida, že sedí u stolu několik mužů, kteří mají žbánky s pivem před sebou, zastyděl se jaksi, a věda že má dva groše v kapse, řekl, aby mu dali sklenici piva. Vlídná hospodská mu ji také hned přinesla a řekla, aby se posadil. On to učinil — a napil se potom s takovou chutí, že byla sklenice hned do polo prázdná. I oddechl si z hlubokosti, a cítil ve všech žilách občerstvení. Posilnil se, ale přitom musel také svůj dvougroš vystrčit. Hospodská mu dala dvoukrejcar nazpátek; on se sebral a vyšel zase na silnici.

Několik kroků šlo to pomalu, proto že se mu bylo pivo jaksi do nohou vrazilo; potom se v něm ale rozehřálo, a nohy začaly pod ním jen tancovat. I byl veselé mysli, a ze samé radosti, že mu cesta tak dobře ubíhala, vytáhl druhý krajíc a měl ho za několik minut v žaludku. „E co pak!“ řekl sám k sobě. „Teď musím bejt už co nevidět u rychtáře, a ten mě nenechá dozajista tak zprázdna odejít!“ A v této sladké naději daroval i svůj dvoukrejcar slepému mrzákovi, kteréhož vedlo malé dítě žebrotou.

Zatím přicházelo však poledne, slunce pálilo, a nežli se dostal Pavel do vsi, vykouřilo se mu již zase pivo z nohou i z hlavy, a žízeň ho trápila poznovu. Celý uhřátý dorazil k rychtářovi.

Ten se divil, že mu Loukota takový kus cesty dílo posílá, byl ale rád, že si nemusel v neděli sám do města pro boty; také se hned obul, zpruboval, zaplatil a šel zase po své práci v hospodářství.

Pavel zaobalil peníze, totiž devět dvacetníků, do papíru a strčil je do kapsy. Přitom mu však napadl ten kus cesty, kterouž měl před sebou, tak že z toho jakési strachy dostával a jaksi bojácně se chvilku po sednici ohlížel. Rychtářka pozorovala na něm, že mu leží něco na srdci, a řekla: „Ušel jste se asi, chudáčku, není-li pravda? Budete mít žízeň? Počkejte, sedněte si, já vám dám trochu mlíka.“ Pavel se nedal dvakráte pobízet, ale uvelebil se honem ke kamnům, a selka mu přinesla hrneček mlíka. On je chutě vypil, poděkoval se, a vydal se zas na cestu.

Tenkráte šel zvolna; byloť horko k nevydržení, a silnice jako šňůra, prázdná, ani stromu, ani keříčku po stranách. Konečně, za druhou vsí, stály semtam stromy, košaté jeřáby. I sedl si pod jeden na trávník a zemdlený usnul.

Když se zase probudil, dostal hrozné leknutí. Zdáloť se mu, že stojí slunce už tuze nízko; že tedy kdo ví kolik hodin prospal, a poněvadž ho zas také hlad upomínal, neměl žádné pochybnosti, že je už tuze pozdě. I sebral se tedy

a chtěje promeškaný čas vynahradit, začal vykračovat, co mu jen nohy stačily. Brzo se potil, že mu celé potůčky přes čelo a tváře běžely; ale on na to nedbal, neboť se bál, že mistra rozhněvá, a zvláště mistrovou, která na peníze už jako na spasení čekala.

Jako uštvaný zajíc přiběhl Pavel k hospodě, kde se byl ráno na sklenici piva zastavil. Celý umdlený sedl si zase na místo, kde byl ráno seděl; chtěl si jenom několik minut odpočinout; ale sotva se usadil, tu mu bylo, jakoby měl nohy po tom běhu přetřískané, a když chtěl vstát, cítil, že pod ním klesaly. To pocházelo všecko odtud, že byl takové chůzi nezvyklý. I zůstal tedy sedět, a seděl, ačkoli měl strachy, co doma řeknou; seděl, přemýšlel, až si povšimnul, že se kloní slunce k západu. Tu ho napadla bázeň, že domů nedojde, a tím se mu pomátly všechny další myšlénky. Najednou mu napadlo, že by si mohl dát něco jíst a pít, aby se posilnil a domů došel, a že by to mohl z peněz zaplatit, kteréž má u sebe, že nebude snad tak zle. Ale hned na to zpomněl si zas také, že by to byl hřích, že by to byla krádež, poněvadž by těch několik grošů mistrovi nijak vynahradit nemohl. Aby tedy všemu pokušení ušel, vzchopil se honem a vlekl se co možná nejrychleji dále.

Ale plačky dovlekl se ledva do půl cesty, a již se počalo smrákat. Hlad a žízeň ho trápily, že to nemohl již snést, a přehlušovaly všeliký hlas napomínajícího svědomí. Tu dorazil zase na hospodu a nevěda ani co dělá, vešel do šenkovny a zrovna ke stolu, kde hosté večeřeli.

„Dejte mi také něco takového," řekl k hospodskému, a okázal přitom na talíř, z něhož silný forman jedl.

„Máš peníze?" ptal se hospodský malého hosta.

„Mám," řekl Pavel, a měl za chvíli plný talíř i sklenici piva před sebou. On nevěděl, jak a co se to s ním děje, ale jedl a pil jako pomatený, až byl nasycen. Potom přicházelo teprva předložení. Bázlivě ptal se, co je dlužen? Dělalo to půl zlatého. I vytáhl mistrovy dvacetníky a dal jeden hospodskému. Ten mu dodal, a chlapec strčil třesoucí-se rukou peníze do kapsy. Potom šel dále.

Nyní necítil žádného ztrmácení; tělesní slabost nebyla už tak veliká, aby byla výčitky svědomí přehlušila. Neboť Pavel byl jinak dobrý, řádný chlapec — a poznával nyní vinu svou. I běžel chvíli jako střelený; ale když se přibližoval ku Praze, krátil se jeho krok, a najednou se zastavil. Vědomí zlého skutku padlo mu jako

skála na srdce; i začal hořce plakat a nevěděl, jak vstoupit před mistra a před mistrovou. Jmenovitě mu naháněla přísnost této poslední přeukrutný strach. I loudal se až k domovu; ale když přišel ke vratům, neměl tolik zmužilosti, aby tam byl vešel. Srdce jeho bylo sevřeno nevýslovnou ouzkostí, i kradl se podle stavení zase dál, a zase nazpátek; konečně si ale sedl za rohem na kámen a začal hlasitě plakat.

Bylo již hodně tma, a sotva na několik kroků co rozeznat. Lucerny na domech hořely velmi pořídku.

Tu šel okolo Pavla trochu větší vejrostek, zastavil se u něho a chvilku ho poslouchal. — „No, co pak brečíš na ulici?“ řekl potom. „Totě hůř nežli stará baba. Bezpochyby jsi dokázal něco hloupého? No, jen tu seď a čekej, až přijde policajt a strčí tě do díry.“

Slova *policajt* a *do díry* pomohla Pavlovi zase na nohy. On se jich ulekl, že by byl hned někam do lesů zaběhl, jen aby se mu nic nestalo. I obrátil se tedy a chtěl domů; ale když přikročil ku vratům, tu mu sklesly nohy, že nemohl dále. Třásl se na celém těle, a viděl, jak nahoře už mistr s potěhem stojí, a slyšel, jak mu mistrová domlouvá, aby ho utloukl. Tu k němu přistoupil onen vejrostek a začal mu

domlouvat, aby prej mu pověděl, co se mu přihodilo? Jestli něco dokázal, že mu dá dobrou radu, jen aby prej mluvil.

Pavel si ho začal trochu bedlivěji prohlížet a shledal, že vypadá jako mladý pocestný tovaryš, a poněvadž vlídně rozprávěl, dodal si konečně srdce a pověděl mu po dlouhém okolkování, co se mu bylo stalo.

Neznámý tovaryš ho pozorně poslouchal, a řekl potom: „Ah tak! Takové historie znám. Teď nemůžeš domů, kamaráde! to bys nabral. Mistr by tě nejdříve sprášil, že by v tobě zdravé kosti nezůstalo; potom tě dá zavřít. To dostaneš ještě jednou mrskanec, až z tebe krev poteče, a potom tě dají na šup.“

„Ale Ježíš Maria!“ zvolal Pavel ve smrtelné ouzkosti. „Co pak si mám počít? Co pak jsem měl hladem a žízní pojít? To musím tedy zrovna do vody skočit.“

„To bys tomu dal! To bysi byl hodný osel!“ smál se tovaryš. „Jsi zdejší?“

„Nejsem,“ řekl Pavel s usedavým pláčem.

„Dobrá,“ odpověděl druhý — „tedy ti něco povím. Pojď semnou; já nemám sice také ještě žádného místa, kde bych zůstal přes noc; ale však my ještě něco nalezneme a dobře se vyspíme. Ráno se vydáš na cestu k rodičům, povíš

jim, co se ti stalo, oni mistrovi těch pár grošů nahradějí — a všecko bude v pořádku.“

Ustrašenému Pavlovi zdálo se to navržení velmi dobré, i umínil si, že tak učiní, aby ušel vejprasku a hanebnému zavření.

Vejrostek ho zavedl na to do hospody, o které Pavel jaktěživ nic nevěděl; namluvil mu, že je to dobré, jisté a pohodlné místo, a že se tam mohou zdržet, nežli bude čas, aby šli spat.

Byla to veliká sednice a plna kouře, tak že v ní říkaje ani hořící svíčky pozorovati nebylo; prodávali tam pivo i kořalku, potom jitrnice, brambory a paznehty. Hosté vypadali trochu podezřele; byli jaksi špinaví a otrhaní a dělali veliký hluk.

Pavel se té společnosti na začátku ulekl; ale když mu vejrostek pořád domlouval, tedy si dodal konečně zmužilosti, hlavně pak proto, an viděl, že mu ti lidé nic neudělají, neboť jeho nový kamarád byl s nimi dobře známý. Neměl však ještě kuráže, aby si byl něco poručil. I učinil to tedy tovaryš, a dal nalit dvě skleničky kořalky, jak pravil, k napravení žaludku. Pavel se na začátku zdráhal, neboť byl jakživ kořalku nepil; ale kamarád se mu smál, i nutil ten jed tak dlouho do něho, až si dal říci a také pil.

Ale ta kořalka vstoupila chlapci brzo do hlavy, tak sice, že počal být veselý, ano rozpustilý, že si dal ještě sám nalit, že zpíval písničky a bubnoval na stole, až mu těžká hlava klesat počala. Tu ho vzal kamarád pod paždí a vyšel s ním na čerstvé povětří i vedl ho až k městským hradbám, mezi konskou a žitnou bránu, kdež byla ve příkopech tráva posekaná. Tam sklesl chlapec tak, že o sobě skoro ani nevěděl, a v okamžení tvrdě usnul.

Na druhý den ráno cítil, že ho někdo přes záda uhodil. I trhnul sebou, otevřel oči a zděšený vyskočil. Slunce mu svítilo již do očí. V prvním okamžení nevěděl, co se to s ním děje; ale brzo se zpamatoval, zpomněl si na včerejšek, a vida, že stojí před ním člověk od finanční stráže, dostal náramný strach. Zpomněl si na to, co mu byl včera kamarád o policajtech, o dříe a o mrskanci povídal, i vrhnul se na kolena a prosil: „Ach Ježíš Maria! nezavírejte mě. Vždyť to nebylo víc nežli několik grošů. Moji rodiče to zaplatějí. Tuhle můj dobrý kamarád to dosvědčí.“

Při těch slovech se ohlídnul po svém nočním soudruhovi, ale shledal k svému hroznému ustrnutí, že tu nebylo po něm ani památky.

Muž od finanční stráže ho pozorně poslouchal. — „I podívejme se,“ řekl potom, „to jsem chytil nějakého zralého ptáčka. No, jen když to víme, to ho tak hned nepustíme. Hejdy do města!“

Přitom se na něho tak zaškaredil, že Pavel na celém těle ztrnul, honem vyskočil a se sklopenou hlavou ku bráně kráčel, kam mu tento jako s nebe spadlý policajt jíti poroučel. — Chlapec plakal, až mu srdce usedalo. To jaksi hrozného muže pohnulo; myslil si v duchu: „No, ten kluk se nezdá být docela zkažený!“ I začal se ho tedy vyptávat, a Pavel nelenil, ale pověděl všechno dost obšírně, co ho bylo včera potkalo, a skončil pak těmito slovy: „Nic víc jsem neutratil — a tuhle mám ty ostatní peníze, které patřejí mému mistrovi.“

Přitom sáhl do kapsy a chtěl vyndat dvacetníky, kteréž byl u rychtáře do papíru zaobalil. Ale tu se lekl poznovu, jako by ho byl někdo nožem píchnul — po dvacetnících nebylo ani památky. Jeho noční kamarád mu je vyfouknul. I začal křičet a naříkat, ale mužovi od finanční stráže to bylo velmi podezřelé, držel to za šejdy a lež, a v okamžení zmizela z něho všechna outrpnost.

„Nu počkej, taškáři!“ pravil přitom, a dal mu ještě štilec, „však oni ti dají co proto, a já se přimluvím, aby ti ani zbla neslevili. Já tě naučím lidem pohádky na nos věšeti.“

A když přišli do brány, odevzdal hocha policajtovi. Ten zaklel, až se mu od huby zakouřilo, a zatočil svou lískovkou, jako by měl chuť kůži mu vyklepat.

„Žejbruj se, taškáři!“ osopil se na něho. „Zrovna předemnou, a budeš-li chtít dělat bazamáty, tedy tě zmaluju, že tě ani vlastní matka nepozná, kteráž tě beztoho někde za plotem sebrala. Ta holota myslí zrovna, že je našinec jenom pro ni na světě!“

S těmi slovy ho strčil a vedl na policejní ouřad. Ubohý chlapec šel, a nevěděl ani kam; on vůbec nevěděl, co se to s ním děje, a plakal zase, neboť připomenutí na jeho dobrou matku projelo mu srdce jako ostrý meč. On sice ještě prosil, spínal ruce, ale to nebylo nic na plat; policajt mu nevěřil, finančník ho nazýval fikaným lhářem, a lidé, kteří šli okolo, divili se, že je mladá krev již tak zkažena.

Konečně byl doveden do vazby a tam zavřen k čeledi, kteráž byla dílem skutečně při krádeži, dílem při jiných špatných kouskách zastihnuta. Jmenovitě tam sedělo několik vejrostků,

jenž byli v mnohých hanebnostech již dozrali, a ti si vzali nováčka Pavla hned do prádla; vyptávali se nejdříve outrpně, potom s ním tropili žerty, nadávali ouřadům a kleli na boháče, jako by mohli tito dělat, co se jim líbí, a jako by chudý lid schvalně všude utlačovali. Mimo to byly tam však i starší osoby zavřeny, na kterých již ani dobrého vlasu nezbývalo, a ty vedly vespolek tak hanebné a oplzlé řeči, že Pavlovi na začátku rozum trnul; ale při svém živém duchu vpravil se brzo i do těchto rozprávek, smál se pak jejich povídkám a poslouchal i jejich vyučování.

V prvních dnech byl jenom jednou mistrovi Loukotovi představen, dílem proto, že se sám k němu hlásil, dílem proto, že mistr ztrátu svého učeníka i peněz ohlásil, pak ale arci ničeho o něm věděti nechtěl, když takový zlodějský kousek vyvedl; i stál pevně na tom, aby byl chlapec potrestán. On sám nebyl by snad tak tvrdé srdce okázal, ale byl k tomu donucen — a to od své ženy. Ta dováděla zrovna jako lítá saň, když Pavel onoho večera nepřišel a mistr potom své hodinky na študije poslat musel.

„Krk mu zakroutím, tomu zatracenému panchartovi!“ klela ve své náhlosti. „Hnáty mu přetlučů! Z domu mě musí — a to na minutu!“

„No, no, kdož ví, co se mu přihodilo!“ vymlouval ho ještě mistr prvního večera. „Snad si udělal na noze puchýře a musel zůstat a rychtáře. Však on zejtra přijde.“

Ale když Pavel druhého dne nepřicházel — když bylo již poledne, a on se ještě neokazoval, tu začal arci také hlavou vrtět, začal bručet a ze samé starosti i zlosti rozběhl se k rychtáři. Když tam ale zvěděl, že kluk s penězi odešel, tedy se rozpálil velikým hněvem, a když se mu konečně doneslo, že je učeník jeho zavřen, tu vypuknul arci hněv plamenem, ačkoli se v něm chvílemi také něco ozývalo, co nemohlo Pavlovo zblouzení pochopit.

Slovem: on se hocha neujal, aby se byl pravdy od něho dověděl, aby ho byl sám potrestal; ale na dorážení své domácí tyranky nechal ho v rukou spravedlnosti, kteráž ho podržela čtrnácte dní u vyšetřování a pak ho ještě na týden odsoudila. A tak se stalo, že Pavel jako zloděj do vězení nepřišel, ale jako nastávající z něho vyšel.

Zlé semeno ujalo se bujně v mladém chytlavém srdci, a zlé semeno neslo pak i zlé ovoce, jak tuto v krátkosti podotkneme.

Když vyšel z vězení, nedovolilo se mu, aby se déle v městě zdržoval, poněvadž o něm Loukota ani slyšet nechtěl; i poslali ho tedy domů šupem.

Ale jak měl nešťastný chlapec před otce vstoupit, kterýž byl nad míru přísný muž?

„Ten tě zabije,“ řekl Pavlovi již ve vězení člověk prohnaný, a smál se při tom plným hrdlem. „A kdyby tě jen zmodřil, že bys odlezl a se vykřísal, co pak myslíš, krtku, že to doma vydržíš? Ani na ulici nebudeš smět vyjít, ani se lidem okázat. Prstem budou po tobě okazovat, plivat budou po tobě. Holečku, kdo jednou na těchhle prknech spal, pro toho není už jinde ani místečka.“

Tato slova zněla Pavlovi v uších, když ho vedl policajt z brány; i umínil si, dělej co dělej, že musí upláchnout, domů že nepůjde, zabit že se nenechá.

A když ho dovedli na štaci, kde ho měl již letitý čtověk dále vést, myslil si už mladý žáček ze školy zlodějské: „Počkej, tobě upláchnu!“

I stalo se také. Jako by nic uhnul se najednou na silnici, když kolem živé duše vidět nebylo, a byl skokem v žitništi. Dráb skočil arci

za ním a křičel, ale kdež byl už rychlonohý Pavel!

Jako zajíc semtam po polích a — čeho se jeho průvodce nejmíň nadál — hned zase zpáteční cestou ku Praze. Tenkráte ho žízeň a hlad tak netrápily; chytře zůstal v poli až do soumraku ležeti, a potom dorazil za tmy až do předměstí, a potloukal se tak dlouho, až nalezl zas krčmu, do kteréž ho byl onoho nešťastného večera ten poctivý kamarád zavedl. Tam nalezl jeho přátele, a nouze ho donutila, že se s nimi smluvil, a chytráci vidouce mladíkovu čipernost vzali ho rádi za učeníka. Druhou noc na to byl už s nimi, když se jistému kupci ze dvora do krámu vloupali.

* * *

Totoť je psáno podle vlastního vyznání nešťastného Pavla, když ho již po druhé do Pražského kriminálu vezli; byl na deset let odsouzen, poněvadž ho prvnější tresty již napraviti nemohly.

Vypravovat jeho kousky při novém řemesle, nebyl oučel těchto řádků; my chtěli na něco

jiného pozornost upoutat, a dej Bůh, by se nám to alespoň dílem bylo povedlo. Dejte pozor! Jak malé, nepatrné bývají někdy příčiny — a jak veliké, hrozné následky!

Báchorky.

Militka

čili

báchorka o skleněném kopci.

(Psáno roku 1833.)

Za pradávných časů byla živa žena, a ta byla srdce dobrého, mysli nábožné. Říkali jí paní Bolena. Manžel jí byl umřel, i živila se pracně, ale poctivě. Zůstávala v malé chyši u černého lesa. Lidé ji měli za chudou; paní Bolena však sama sebe nazývala bohatou, kdykoli pohledla na své dcerušky. Byly to dvě perle, Laskava a Militka, nejspanilejší dívky v celém okolí. Starší, Laskava, měla zlaté vlásky, modré oči, tělo bílé jako lilium, všecka byla tichá jako beránek. Mladší, Militka, byla černovlasá, černooká, červených tváříček, malého sice, ale něžného zrostu, veselá jako roční kůzlátko. Staré, zkušené ženy si povídávaly, že Laskavu i Militku štědrá večernice Boleně přinesla. Obě byly však duše nábožné, matku ctily a sebe měly rády

jako holoubátka. Byly jediná radost paní Boleny. Ale paní Bolena byla už letitá, i nemohla té radosti užívati na věky. Churavěla i rozstonala se. Ach, to bylo kvílení dobrých dcerušek! Snášely kořínky, vařily léky, ale ani co byly snesly, ani co byly svařily, nemohlo staré matince sílu navrátit. Ubohé dívky plakaly, div že jim srdéčko nepuklo.

„Neplačte, berušky," těšila je paní Bolena, „neplačte, děťátka! I když mi oči zatlačíte, bude se duše má snášeti okolo vás. I Pán Bůh na vás hledí, zlatá děťátka — Pán Bůh — a ještě někdo." — „Že ještě někdo?" táží se dívky. „A kdo pak, maminko?"

„Když jsi v kolébce ležela, Laskavo, co třídenní děcko, přišla k nám — tenkráte jí ještě nebožtík otec dvéře otvíral — přišla k nám na noc neznámá žena. Byla veliká, spanilá, ale smutná. Pravila se býti chudou, a protož jsme jí jen na zaplať Pán Bůh všeho dali, co měla potřebí. Za to mne, ubohá, po několik dní obsluhovala, jakkoli viděti bylo, že službě nezvyklá; než nedbala na má slova, jimižto jsem jí ve práci neobvyklé bránila. A ta žena, když odcházela, milá Laskavo, ta tě vzala z kolébky na ruku, modlila se nad tebou, a zdálo se nám, že ti požehnání dávala. Nerozuměli jsme jí, neboť

mluvila jazykem neznámým; hrůza nás ale jako při slovu božím obešla. Na prahu pak nám ještě zvěstovala, že bude šťastno naše prvorozené, a pak se ztratila; nebylo po ní památky. Ale když otec po dvou letech po klobouce sahal, chtěje tobě, drahá Militko, sousedku pozvati za kmotru, tu opět přišla žena neznámá a prosila, bychom jí novorozeňátko při křtu na rukou držeti nechali. Byla veselejšího pohledu, než kdy jsme ji poprvé viděli, a slova její zněla tak líbezně, že jsme jí prosbu odepříti nemohli. Do vínku ti dala černou slepici, naši Kokošku. „Více nemám,“ řekla; „ta slepice bude však dobrým půžkem vašeho dítěte. Dokud s ní běhati bude, netkne se jí nemoc, netkne se jí nehoda, netkne se jí žalost. Ať ji po celý věk hledí jako nejdražšího pokladu; jí se stane dítě vaše šťastné.“ — Tak, milé dítky, promluvila žena neznámá, a pak odešla, aniž jsem ji od té doby více spatřila. Vy obě jste ale rostly zdravě jako rákosí, mně pak často napadlo, že snad ona neznámá žena neviditelná jakousi mocí nad vámi bdí, a bdíti bude, i když matce své zatlačíte oči.“

Rády poslouchaly dcerušky podivnou povídku o neznámé kmotře, o jejím daru a o její přípovědi; ale když matinka opět o brzkém hrobě mluviti začala, daly se zase do hořkého

pláče. Usedavě plakaly, když je paní Bolena posledníkráte napomínala, posledníkráte líbala. Ach, jakoby ubohým sirotkům srdéčko z těla trhali, bylo Laskavě a Militce, když matinku v rakvi odnášeli, a bolestnějšího zvuku nebyly ještě opuštěné dcerušky slyšely, jako když se černá hruda na matinku v rakvi sypala. Na celém světě nebylo pro ně jiné útěchy, leda zpomínati na matinku, anebo rozprávěti o neznámé paní kmotře. Když bylo po práci, chodívaly k matince na hřbitov a u hlavy a u nohou jí sázely květiny.

„Ach, milá matinko, drahá matinko!“ modlívala se zlatovlasá Laskava, „zlatá matinko, podívej se na dcerušky s jasných oblaků!“ — „Ach, milá paní kmotřinko, drahá kmotřinko!“ vzdychávala černooká Militka, „ach zlatá kmotřinko! drž nad námi ruku!“ Militku byla povídka o neznámé ženě podivně pojala. Plna byla jakési nové, pevné naděje. Černou Kokošku měla za drahou přítelkyni; se slepicí jídala, pívala, se slepicí hrávala, Kokoška vedle ní na bydélku sedala.

Sestry milkovaly se jako hrdličky. „Já zůstanu na věky u tebe,“ říkala Laskava. — „Nic mne od tebe neodloučí, leda smrt,“ odpovídala Militka. — „Milujte se; buďte si radou i skutkem věrně nápomocny: tomu nás učívala nebožka ma-

tinka. Tys ale moudřejší, odvážlivější, Militko; tebe se nespustím. Sama bych ve světě zahynula.“ — „Hleďte se vystříhati hříchu; jedna kárejte druhou a vespolek se mějte k dobrému: tak nás napomínávala nebožka matinka. Tys ale srdce lepšího, rozumu jasnějšího, Laskavo! Nepůjdu od tebe. Sama bych poklesla!“ — „Věčně zůstanem pospolu!“ zvolaly obě, Laskava i Militka, a upřímně se objaly.

Jednoho dne Laskava před chaloupkou seděla a předla. Militka byla v zahrádce a opatřovala záhonky. Tu jel okolo krásný kočár; byl zlatem vykládaný ten kočár, a koně měli zlatá udidla, zlaté uzdy a zlaté řemeny. V kočáře seděl neznámý pán. Pohled jeho byl milostný, tvářnost spanilá, šat ozdobný. I uviděl zlatovlasou Laskavu a rychle zastaviti poručil. Slezl s kočáru a s dívkou líbezně rozmlouvati počal. Laskava povstala od své přeslice, učinila poklonu a tichými slovy odpovídala. Celá se rděla jako jarní růžinka. Srdéčko jí mocně tlouklo, neboť nebyla prostá dívenka ještě s tak vzácným a milostným pánem mluvila. I vzal ji cizinec za ruku, a tu se ubohá dívka po celém těle třásti začala, nevědouc, má-li ruku vztáhnouti, má-li ji cizincovi ponechati, čili nic. Ale v tom přišla sestra Militka, a za ní sobě vyšlapovala černá Kokoška.

Černooká Militka však sotva že neznámého pána spatřila, podivením zastavila se, Kokoška pak rozběhla se proti němu, a rozčechravši svoje černé peří, počala velmi kvokati a kdákati. Ulekla se Militka nerozumného zvířete, ježto byl strach i hněv pojal před mužem neznámým; domýšlela se, že jakási tajná moc v slepici jest, a proto se i na cizince ani přívětivě podívati nemohla. Uleknul se však i cizinec černé slepice, obratně se ale opět k Laskavě otočil a řekl: „Doufám, že vám, krásná panno, zastavení moje s nelíbostí nebylo, a že vás budu směti opět spatřiti.“ K Militce řekl: „Nadál jsem se od spanilé sestry přívětivějšího uvítání — zatím se ale budoucností těšiti musím, kdežto se lépe seznáme.“ Nad slepicí pak se pozastavil a jakási nesrozumitelná slova na ni zamumlal. I rozčepejřila se Kokoška na to ještě víc, a ještě víc kvokala a kdákala, ba i na cizince skákati a klobati po něm začala. Musel pán rychle do kočáru sednouti, a pozlacený kočár, pěkní koně a neznámý pán tak opět nenadále zmizeli, jakož byli nenadále přijeli.

Dlouhou ještě chvíli hrabala se Kokoška na místě, na němžto byl muž neznámý stál. Militka sestře výstrahu dávala, by se s cizincem do rozprávky už nepouštěla, by ho, přijde-li jestě, na

kvap odbyla, a Laskava plakala, i že nikdy víc pána cizího viděti nechce, slíbila. Když ale o samotě byla, když do postílky lehala, a po nábožném „Otčenáši“ modré očinky zamhouřila: tu jí předce bylo, jakoby se před ní v noční tmě cizincova podoba míhala; a když ráno divenka opět s postele slézala, očí ani pozdvihnouti sobě nedůvěřovala, neboť na ni strach byl, aby sestra Militka nepoznala, že se jí o cizím pánovi ve snách pěkně zdálo.

Uplynulo ale několik dní, a pomocí nábožného modlení a pevného předsevzetí neznámého mládence z paměti zcela vypudila. A tak se opět jednoho dne samotna procházela ve skrovné zahrádce, brzo se zastavujíc u keře růžového, brzo u něžné violinky, brzo s bujnou zeleninou se obírajíc anebo s ourodnými stromy. Aj, tu najednou, jakoby s nebe spadlý aneb ze země vystouplý, tu najednou se před ní opět onen podivný cizinec okázal. I ulekla se ho dívka a chtěla uteci, ale cizinec ji pevně za ruku pochytil; ona chtěla křičeti, on ji do náruči sevřel a ústa lichotivě zacpával. Prosil tak sladce a tak pronikavě, že Laskava sice v zahrádce zůstala, panenská její hrdost ale zůstala s ní také. Připadlať jí na mysl Militka, i Militčina výstraha, i vlastní, Militce učiněný slib; a hned

i potajmo uzavřela, že na slova cizincova dbáti nebude.

„Spanilá dívko, já tebe upřímně miluji, miluj ty mne opět," řekl neznámý, a řeč jeho byla líbezná jako slavičí zpěv. Laskava ale zavrtěla zlatovlasou hlavinkou a odpověděla: „Já vás milovati nemohu." — „Bohatý jsem, a tebe po pansku, jako kněžnu chovati budu; odejdi se mnou!" — „Já s vámi, pane, odejíti nemohu."

I počal se muž neznámý hněvati. Hladké tváře se mu tmavě zarděly, jasné čelo zakabonilo a pěkná ústa se zpříčila. „Mocný jsem, a mohu násilím dokázati, že se stane po vůli mé!" zvolal hlasem hrozivým, a Laskava se zhrozila, spolu však ji také před cizincem ošklivost pojala.

„Odejdi, oukladný člověče!" zvolala přestrašená dívka, „odejdi a nepokoušej mne. A nepůjdeš-li, zavolám sestru Militku na pomoc." — „Ani slova mi nemluv o této sestře Militce!" zkřikl cizinec všecek rozsápaný. „Právě tuto Militku a tu její proklatou slepici neuvidíš nikdy víc!" — „Já žebych nikdy víc neuviděla sestru Militku a její slepičku? O ty ošklivý lháři, ty zlomyslný člověče! Raději na živě nezůstati, nežli pro tebe snad nespatřiti sestru Militku. Nenávidím tebe, zlý člověče!" — „Já tebe ale mi-

luji, krásná zdrahalko, a že i ty mne milovati budeš, dokáži!“ Tak zařval posléze cizinec a dupnul do země levicí, a dupnul pravicí, a říkal při tom tajná, neznámá slova. A když levicí do země dupnul, začala se zahrádka pod ním třásti, a když pravicí dupnul, otevřela se po obou stranách země, a ze země vystoupil kouř, a z toho kouře vyhrnuli se dva velikánští draci. Ti draci měli oči jako ohnivé koule a zuby dlouhé na půl lokte. I třásla se ubohá Laskava leknutím a strachy jako osyka: cizinec ji ale v polou těla uchvátil, kouř, vystupující ze země, splynul se v tuhé mračno, z mračna se udělal větrný vůz, a do vozu sednul cizinec s uchvácenou dívkou. A jak do něho sednul, hnuli se drakové, zdvihli se, a za nimi se zdvihnul také větrný vůz, a cizinec a Laskava odletěli povětřím, daleko z malé zahrádky, daleko od chaloupky u černého lesa.

Čekala sestra Militka na sestru Laskavu, ale sestra Laskava nepřicházela. I běžela divenka černooká do zahrádky hledat dívku zlatovlasou, nebylo však místa, kde by ji byla nalezla. Běžela za ní také černá Kokoška, a když na místo přišly, na němžto byli ze země vystoupili draci, pozdvihla slepice náramný křik. I ulekla se dívka Militka, a veliká ouzkost na

ni připadla. Začala běhati, hledati a volati; po sestře Laskavě nebylo však ani památky.

„Laskavko! milá sestřinko! ozvi se, kde jsi? Laskavo, nenaplňuj bázní sestru, svoji Militku; ozvi se!“ Tak volala dívka černooká; dívka zlatovlasá se však neozývala. I vyběhla opuštěná ze zahrádky do širého pole, a po celý den hledala sestru po polích; druhý den hledala jí po lesích a skalinách; třetí den po vodách. Hledali s ní všickni dobří lidé, ale ani na polích ani v lesích a skalinách, ani ve vodách nenašli Laskavu. „Ach, co si teď počnu, já ubohý sirotek! Tatínka nemám, matinku nemám, sestru nemám! Smrt mi vzala tatínka i matinku, sestru mi snad odvedli zlí lidé. Pomoz ty mně, milý Bože! podívej se ty na mne, milá matinko; zpomeň si ty na mne, neznámá kmotřinko; smiluj se nademnou, světe, a navrať mi sestru Laskavu!“ Takto naříkala osamotnělá Militka; lítostí klečela na holých kolenou a spínala bělounké ručinky.

Tu začala za ní černá Kokoška hlasitě kvokati. Obrátila se divenka s uplakanýma očima i spatřila, že Kokoška po ní krk natahuje a černým očkem na ni pohlíží; potom že se ke dveřím rozbíhá, opět navrací a zase na ni pohlíží, jakoby říci chtěla: „Pojď, hospodyňko, pojď za mnou.“ — „Dovedeš mě k sestře Laskavě, milá

Kokoško?“ zvolala Militka s veselou tvaří, a Kokoška zakvokala, zakývavši chocholatou hlavinkou, jakoby odpovědět chtěla: „Ano, hospodyňko, dovedu tě k sestře Laskavě!“ I popadla Militka honem bílou loktuši, a tu si otočila okolo hlavy a podvázala pod bradou, a potom vzala na ruku košíček s ovocem, a podkasala si sukničku, a potom běžela s plnou nadějí za černou Kokoškou.

Šly první den, a tu přišly na velikou zelenou louku. Na té louce bylo síla panen, a ty panny veselily se při líbezné hudbě. Měly na sobě krásné, bílé šaty, ve vlasech a za ňadry měly voňavé kvítí, a tváře jejich byly radostné jako nejkrásnější jarní den. Veliké měla Militka potěšení, an se těm krásným pannám a jich plesům dívala, a tu líbeznou hudbu slyšela; když na ni ale volaly: „Pojď, raduj se s námi!“ tu se odvracela divenka, i zacpávala si uši, a zvolala: „Radujte se samy; já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly druhý den, a tu přišly do velikého, rozkošného sadu. Zde stáli stromy plné drahého ovoce, keře překrásného kvítí, a pod stromy a mezi kvítím byli stoly se skvostnými mísami, a tu se hotovilo množství hostů k radostnému kvasu. I drahá roucha, zlaté prsteny ležely pohotově, kdokoliv se ozdobiti chtěl. Radostí plesalo

Militčino srdce, an se dívala takovým přípravám; ale když na ni hosté volali: „Pojď a vesel se s námi!“ odvrátila uší a očí, a řekla: „Veselte se sami, já musím hledati sestru Laskavu.“

Šly třetí den, a tu přišly do velikého, ouhledného města, a v tom městě je opět jiné a jiné vnady vábily. Šly čtvrtý, a pátý a šestý den, a tu jim i hrůzy cestu zastupovaly; ale Militka se ani vnadám ani hrůzám nepoddala, pokaždé řekla s pevnou myslí: „Pryč odemne, vy mamičové lidských smyslů! Já musím hledati sestru Laskavu.“

A šly hrozně, hrozně daleko. Kokoška stále před Militkou, a upřímná sestra stále za černou slepicí. A když přišlo sedmé jitro, a slunéčko vycházeti počalo, uviděly před sebou veliký blesk. A když se přiblížily k tomu blesku, poznaly, že to veliká, lesknoucí se ranním sluncem skleněná hora. S podivením pohlížela Militka na tu skleněnou horu; ale ach! jak se zarmoutila ubohá dívka, když se posléze až k samé té skleněné hoře přibrala. Kam jen oko dostihlo, nebylo nic leda lesknoucí se, hladké sklo. Dostati se nahoru, nebylo pomyšlení. Byl to kopec náramně příkrý a skluzký. I začala se upřímná sestra strachovati. „Ach, ty milá Kokoško! ty věrná družko, kam jsi mne to zavedla!“ Takto naříkala dívka,

na slepici hledíc, kteráž se byla pod kopcem usadila, jakoby se z místa už více hnouti nechtěla.

Kokoška však na to dlouhou chvíli jakoby nic. Najednou ale křídla roztáhne a jako kdy se doma pod okny, anebo na zahrádce v písku hrabávala, i tak tady sebou hýbati a perutěma do hory tepati počne. I zazvučel skleněný kopec, a ze zvuků těch jakoby se lidský hlas utvořil, a hlas ten promluvil srozumitelnými slovy: „Nenaříkej, Militko! blízko jsi u své Laskavy.“ Lekla se Militka, neboť slyšela lidský hlas, ale žádného neviděla; a když konečně dle zvuku seznala, žeby to z hory vycházelo, a žeby to vyvodila Kokoška, bázlivě jaksi ucouvla, i bázlivě se ptala: „Jakž pak se ale k Laskavě dostanu?“ A černá slepice opět křídloma do sklenného kopce zatepala, i opět se ozývají slova: „Zab Kokošku, kůstky její před sebe klaď po kopci, a kamkoli položíš kůstku, pohodlný stupeň se udělá.“ I zhrozila se dívka jemná takových slov, ale Kokoška opět do sklenného kopce zatepala, i opět se ozývají slova: „Zab Kokošku!“ Počne Militka plakati, ale černá slepice roztáhnuvši po třetí křídla, po třetí jimi do vrchu bije, a po třetí je slyšeti: „Zab Kokošku — jinak se nedostaneš k Laskavě.“ Ach, jakž měla ubohá dívka smrt-

nou rukou sáhnouti po drahém zvířátku, po dárku neznámé paní kmotry, z něhož jí blaho vykvesti mělo? Jakž měla zabiti družku svých her, svou naději a nyní vůdkyni svoji? Ale sesterská láska je mocnější nad všecky jiné vazby — tomu byla Militku nebožka matka pilně učila — a protož i zdařilé dítě po slepici sáhlo a z košíčku malý nožejček vyňalo.

Hlasitý a usedavý pláč vedla Militka, když Kokošce po hladkém krčku sahala — věrné zvířátko se ani nehnulo; — hlasitý pláč vedla, když jí chřtánek ostrým nožejčkem podřezávala, a veliké slze padaly jí z krásných očí, a ty slze kapaly na nebohou slepici, a byly tak horké, že se peří spařilo, kamkoli padly. A pláč dívčin se množil, a slze tekly hojněji, a proud jejich celou slepici zalíval a sežíral, tak že konečně jen pouhá kost Militce v rukou zůstala. Z holých těch kostí ulomila nyní dívka první kousek, položila na příkrý kopec, a ve skluzkém skle prolomil se stupeň, a na stupeň mohla dívka vkročiti a o krok postoupiti na horu. A s podivením patřila na to dívka, a rychle ulomivši druhý kousek, položila opět na hopec, i opět se o krok povznesla. Samou radostí zapomněla na všecken zármutek a na všecku ztrátu; zapomněla na Kokošku, a jenom už u Laskavy se octnouti dychtěla.

I lámala kůstku po kůstce a kladla na skleněný kopec. Dělaly se před ní pohodlné stupně, a po stupních se brala dívka na horu. Před ní se rychle cesta krátila, za ní dloužila. Již má Milítka poslední v ruce kůstku, již poslední kousek na horu klade, na poslední stupeň vstupuje, a posledním krokem vršek hory dostoupiti hodlá — tu náhle pozdvihne oči, a běda! ještě aspoň jedna kůstka jí schází, ještě veliká mezi ní a svrškem prostora. Leknutím se v dívce zarazila krev; ubohá ani slova promluviti nemůže. Již myslí, že marna byla její obět a práce. Zoufanlivě se kolem ohlíží; do předu hledí a do zadu hledí, a z předu a zadu naděje žádná. Z předu je prostora velká, ze zadu — ach, to nové leknutí! ze zadu je prostora ještě větší! Stupně byly zmizely, kůstky jakoby smeteny větrem; stojí opuštěná dívka na posledním a to jedinkém stupni, a nesmí krok udělati, aby nesklouzla po hladkém skle. Ale — „Radší celý kopec vlastními kostmi obsypati, nežli se k tobě nedostati, sestřinko!“ — tak tu nyní žalostná dívka zvolala, u svém hoři a u své lítosti všecka zapálená opět po nožejčku sáhla, v kloubech si levý malíček uřízla, na kopec jej pustila — a hle! i po malíčku stupeň se utvořil, dívka naň kročí, a už i na svršku hory stojí. Ale jak se tam postavila, seslablou

silná mdloba přepadla, a v té mdlobě všecka klesá i na horu padá. Hora se s ní zatřásla a s velikým hřmotem propadla. —

Ale jak mile upřímná Militka opět smyslů nabyla, spatřila se ve velké mramorové síni. Kolem do kola stály v té síni pozlacené sloupy, po stěnách visely zlaté obrazy, a uprostřed síně lesknul se zlatý trůn s krásně protkávanou oponou. Na trůně seděla neznámá paní jako královna, jí po stranách stály po pravé Militka, a po levé — o, té radosti! po levé stála ztracená Laskava. Ach, jak se tu nyní objímaly upřímné sestřinky! Radostně hleděla na ně paní na trůnu, potom ale vstanouc, Militku i Laskavu za ruce pojala. „Buďte šťastny," řekla, „ctnosti vaše zasluhují odměnu! Já jsem neznámá tvoje kmotra, Militko, a věrně vyplním tobě i sestře tvojí, co jsem nebožce vaší matce slíbila. Mocnou paní byla jsem povždycky, ale pouhá mocnost neblaží; dobré skutky blaží. Avšak i zasloužiti, i hodna učiniti musí se člověk dobrých skutků. Vy, zdařilé dcery, jste statně obstály, aniž moje, aniž matčina o vás od mladosti péče byla zmařena. Věčně za to u sebe pobuďte, a radost a rozkoš pobuď s vámi."

Slzíce děkovaly zachráněné sestry mocné paní kmotře, a procházely se s ní po síni, a ze

sině vešly do skvostných pokojů a do rozkošných zahrad, a všude byla hojnost, pěkný oděv, veselé tváře, ochotné ruce, všude byla krása, jenom u brány ležel, na řetěze uvázán, ošklivý pes. „Jaká je to šereda!“ zvolala rozveselená Militka, a Laskava se jaksi bázlivě stranila. „Nebojte se, dítky,“ řekla vzácná paní kmotra; „to je tvůj pronásledovník, Laskavo! Takto se zlé činy trestají. Nebude pán víc kouzelných kousků provádět! Skleněný jeho kopec je rozbořen, síla jeho zničena.“ I stranily se dívky šeredného psa; někdy jen přiblížily se, a outrpně mu drobty a zbytky házely.

Až do smrti byly živy upřímné sestry v krajinách mocné paní kmotry, až do smrti pobývaly jedna u druhé, a po jich smrti ještě povídávaly matky po mnohá léta dceruškám svým o sesterské lásce černooké Militky a zlatovlasé Laskavy.

Rozpustilý Janeček

čili

báchorka o vodníkovi.

(Psáno roku 1834.)

Pasačka Borohradská měla jediného synka Janečka; leč jediný ten synek Janeček nadělal jí větších starostí, nežli jiné matce desatero dcer. Byltě Janeček pacholík rozpustilec, a v Borohradech nebylo děvčete, kteréhožby nebyl poškádlil, a matky nebylo, kterážby nebyla na rozpustilce žalobu vedla pasačce Dorotě. „Kmotra Doroto!“ přikulhala se výmínkářka Bětuše, „Janeček mi zastrčil včera večer petlici kolíkem, že jsem dnes celého půl dne na sousedku volati musela, nežli možno bylo ze sednice vytáhnouti nohu.“ — „Pasačko Doroto!“ zabručel na návsi rychtář, „dopadnu-li Janečka, že mi do holubníka poleze, strčím ho do chladu.“ — „Milá Doroto!“ stěžovala si hospodského Anička, „Janeček pouští na

nás o půlnoci strašáky.“ A takž den co den zvonilo se: Kmotra Doroto, pasačko Doroto, milá Doroto; a den co den plakala matka Dorota. „Vezmi na kluka žílu,“ radíval jí bratr pastucha; leč matinka Dorota bála se uděřiti synka rozpustilce, aby nezaplakal ubohý, a synek rozpustilec věděl o bázni matčině, a prováděl rejdy svoje bez strachu. Ani roditelku svoji nešetříval škádlením. Pouštíval se za kozami na nejvyšší skaliny, a matka Dorota stávala pod skalinami a volávala z plného hrdla: „Navrať se, Janečku!“ a srdce jí ouzkostí pukalo. Janeček ale dodrápal se až na vrchol, na vrcholi uchopil se pravicí slabounkého křoviska, a celým tělem napnul se se skály, že se zdálo, jakoby visel v povětří, jakoby padal, jakoby se drtil na hranatém kamení. A matku Dorotu popadla závrať, a když ji popadla, vykřikla ústa: „Kristovy rány!“ a oudové zkáceli se jí na zem ve mdlobách. A když se ubohá pasačka ze mdloby zpamatovala, držel ji Janeček rozpustilec v náruči, volaje: „Prokoukni, matinko, prokoukni!“ A když matinka prokoukla, vyskočil synek, otočil se na patě, a tleskaje rukama vejskal: „Matinka je živa! Matinka je živa!“ A matinka pasačka nechopila se žíly a nevyhnala roupy rozpustilci Janečku. „Jak jsi mě polekal, ne-

šťastný hochu!“ zdálo se jí dostatečnou metlou na milounkého synáčka.

Největších ale úzkostí natropil matce Dorotě pacholík rozpustilec na velikém rybníku. Mezi hrázemi nebylo místečka, kdeby se nebyl až na dno podíval. Ve hladké vodince mrskal sebou, točil se a skoky prováděl, jako za teplého dne hraví kapříci; a po břehu vylézal na kmenovité vrby a s nejtenších i nejvyšších větví pouštěl se po hlavě do studené hlubiny. „Janečku, Janečku!“ říkávala matka. „Nechoď na rybník; padl bys vodníkovi do sítě.“ — „Já se vodníka nebojím!“ zasmál se pacholík, a běžel do lesa, a v lese nasbíral mošinku jahod anebo košík holoubků; neboť matka Dorota jahody s mlékem anebo misku dušených hub ráda jídala; a kdykoliv tyto pochoutky na stole mívala, nekárala Janečka, a Janeček běhával na rybník.

I máčela jednoho dne mlsná pasačka holoubky, zkluzce a ryzce, a Janeček rozpustilec pustil se k rybníku, a vyběhl na hráz a rovnýma nohama vrhl sebou do hladké vodinky. Ve vodince začal sebou třepati, a brzo se potopiv, nohu vystrčil, a brzo se obrátiv, hlavu vztyčil a ruce roztahoval, jakoby ve smrtelných ouzkostech o pomoc volal. A když takto volal, skočili za ním lidé rolníci, a uchvátivše kluka roz-

pustilce za vlasy, vytáhli ho na hráz. I ležel tu kluk rozpustilec bez života; nehýbal sebou, nedýchal. A lidé rolníci položili jej na břich, aby tím spíše voda z něho vytekla, a nevědouce jak jinak pomoci, rozběhli se, jedni pro matku pasačku, druzí pro lazebníka. Matka pasačka právě první sousto dušených ryzců do huby vkládala, když jí lidé rolníci smutnou novinu o nešťastné koupeli donesli. I pustila leknutím dřevěnou lžíci, a prostovlasá, s ubledlou tváří letěla na hráz, k nešťastnému Janečku; avšak Janečka nešťastného nebylo na hrázi, a nadarmo hledali tělo nebohého mezi křovím, nadarmo po polích, nadarmo ve vodách. Přišel tmavý večer, a matka Dorota s uplakanýma očima, s rozervaným šatem vstoupila do jizby své, a s ní přicházely těšící sousedky; neboť jakkoliv mezi nimi Janečkova rozpustilost hluboký příkop kopávala, matčino neštěstí vystavělo přes mezeru tu schodný most. Přicházely nešťastnou potěšit. Sotva že ale do sednice vstoupily, pojala je hrůza, a hrůza ta vyrazila jim z hrdel křiky, a s křikem obrátily se ženy a pádily ze dveří, volajíce: „Duch, duch!“

U stolu seděl rozpustilec Janeček; na stole stál hořící kahánec, a vedle kahánce kouřilo se z mísy, a na míse červenaly se dušené houby.

Janeček tepal plnou chutí do ryzců, a zuby jeho zatínaly se rázně v lahodnou krmi. „Nešťastný kluku!“ zvolala matka Dorota, dílem i podivením spatříc nenadálého hosta, dílem i leknutím vidouc zmařenou pochoutkou. „Jesti to věc dovolená, jednati tak s matkou?“ — „Je ti, mámo, líto, že jsem se dostal na ryzce?“ zachechtal se synek, a vyskočiv na stůl, na bobek se posadil, a bradu o dlaně podepřev, zašklebil se na matku. „Aby tě vodník uchvátil!“ rozpálila se pasačka Dorota, co živa poprvé, a ubledlé její tváře polily se okamžitým plápolem. Leč v tom už i opět jako stěna zbledly, neboť okénkem do jizby to zarochtalo: „Stane se!“ a když to zarochtalo, matka se ohlídla, i spatřila v okně vyzáblé tváře, a spatřila na nich jedovatý úsměch. A kluk rozpustilec skočil se stolu, a popadl matčinu hůl, a s holí v ruce vyřítil se z chatrče. Tmavým večerem viděl před sebou utíkati postavu. I rozpřáhl se holí a mrštil jí za postavou; leč hůl nedaleko zaryla se do země, a zdaleka ozval se smích, a mezi smíchem bylo zřetelně slyšeti: „Stane se! Stane se!“

I bylo to jednou za dne letního. Slunéčko zahřívalo role a sady, a zahřívalo potoky a rybníky. A po hrázi okolo rybníku proskakoval si Janeček rozpustilec, pacholík pasačky Doroty,

a hvízdal si a svláčel kabátek, chtěje se pustit do lahodné vodinky. A po té vodince plavala kytice, kytice pohledu krásného a vábícího, a nedalo se rozeznati, zdaliže složena z kvítí samorostlého, anebo vyhotoveného z drahých kamenů. A jakoby se ta kytice na Janečka usmívala, i mluvila k němu: „Pojď a ulov mne, a já tě potěším až do smrti.“ tak vábila kytice krásná pacholíka rozpustilce. Leč pacholík byl chytrá liška, i zvolal: „Ustroj si jiné vnadidlo, pane vodníku! Tenkráte jsi pletl kytici nadarmo, vodníku hlupáku! Zastrčímť ji sobě za klobouk, nohy si nezmočím!“ Tak zvolal Janeček, a ulomiv dlouhou větev na blízké vrbě, napnul se s hráze, a kytici ku kraji dostati hodlal. Než jak se i s dlouhou větví napínal, kytice krásná vzdalovala se od kraje, a Janeček pocítil hněv, i pocítil žádost, a pomalu studenou vodinkou za kyticí postoupal. Ani nevěděl, že již do prostřed rybníka dostoupil, tak velice jej kytice vábila. Teď ji však dlouhou větví postihl, k sobě přitáhl, a už už i rukou pochytil. Leč jak ji pochytil, sáhl i rukou v tenounké sítě, kteréž byl vodník okolo kytice navlíknul, a jakkoli pacholík rozpustilec kořist svoji přitahoval k sobě, přitahovaly ho sítě na spod vodinky, a jakkoliv by posléze Janeček rád byl kytici pustil — pro sítě nemohl,

neboť sítě vodníkovy co zachvátí, to drží pevně. I počal sebou Janeček ouzkostně házeti a křičeti z plného hrdla: „Pomozte, lidé, pomozte! Vodník mě topí!“ Ale lidé rolníci, ač i křik slyšeli, s mrzutostí odvrátili uši, řkouce: „I aby tě rozpustilče utopil!“ A kluka rozpustilce to vždy hlouběji potápělo, a už už se dělaly nad ním blabunky, a na blabunkách se houpal mužík v zelených šatech, a mužík ten, plný jedovatého chechtu, odpovídal lidem rolníkům: „Stane se, stane se!“

Pasačka Dorota čekala toho dne nadarmo na synka Janečka; i celou noc na něho darmo čekala. A když na druhý den z jitra okolo rybníku po hrázi běžela, hledající drahého rozpustilce, spatřila tu ležeti Janečkův klobouk, i kamizolku jeho, i košili, a s bolestí poznala, proč byla na synka nadarmo čekala. I bylaby se za ním lítostí vrhla do chladné vody, leč útrpné sousedky bránily v tom zoufanlivé pasačce. S pláčem tedy sebrala matka Dorota šaty, zbytky po nešťastném rozpustilci, a materská láska nasadila místo zoufalosti odvážlivost v srdce její, a pomstu místo nářku. I splítala po devět dní houžev z devatera lejčí, a s houžví tou, mocně spletenou, posadivši se u rybníka do křoví, bedlivě čekati umínila sobě, až vodníka

uhlídá. „Vyčkám-li třikráte sedmera dní, bude tělo moje jako stín, a zlý vodník neuhlídá nepřítele svého.“ Takto se těšívala Dorota rozmluvou sama s sebou, a čekala třikráte sedm dní. A tělo její seschlo jako stín, a jen materská láska držela ji na živě; ta láska byla jediná její potrava, jediná posila.

Chodívá vodník devětkráte za rok ze studených hradů svých, vystavených pod hlubinou vodní, chodívá na teplou zemi, aby vyhledal, kohož by nejprvé opět přivábiti měl do chladného lůžka. I poslouchá v ten čas klení zoufalců, prostopášná slova odvážlivců, a jednou jenom pokaždé zastaví se oko jeho u člověka tichého, připadlého mu za obět nevyvratnou mocí osudův. Chodívá vodník po zemi v zeleném kabátě, a pokaždé, co jej oko lidské spatřilo, kape mu z levého šosu. I tenkráte, když pasačka Dorota na hrázi ve křoví seděla — ona pak tam seděla déle už nežli třikráte sedm dní — i tenkráte vyšel mužík v zelených šatech z vody, a srdce pasačky počalo tlouci, a ruce její počaly se třásti, an první krok učinil na tvrdou zemi, kdež vláda jeho netrvá. Potichu vykradla se matka pasačka z křoví a co pouhý stín kročila ve stopu zlého vodníka. A když kráčela po stopě té vodníka zlého, navlekla z houžve devatera lejčí

pevné oko, a oko to hodila mužíkovi zelenému na nohu, an právě skok udělati chtěl přes příkop okolo polí. A jakž mu je na nohu hodila, utrhla mu i levý šos, a prost všeliké moci, trhal sebou vodník jako trkavý beran a řičel jako divoký kůň.

A tu matka Dorota vlekla jej na houžvi do chatrče svojí, a pilně vyhýbala se každé kalužině, aby se na mokro nedostal vodník. A přišedši domů, přivázala těžkým uzlem hosta zlého ku kamnům, a do kamen naložila suchého roští, a kamna rozpálená počala brzo dýchati hůře než letní slunce o dobách poledních. I začal vodník naříkati, a pasačka přistoupivši k němu začala zpívati: „Vodníku, vodníku! Navrať mi synka, navrať mi Janečka!“ Leč vodník nechtěl tu píseň poslouchati a ošklíbal se na ženu. Ale když neustávala žena do kamen přikládati a neustávala zpívati, ztrácel zlý host horkem vysušený jarou svoji sílu i mladou podobu a ve škaredého starce se měnil. A přicházela na něho s podobou stověkosti choroba i bolest věku vysokého, a dychtě po svobodě, pověděl matce Dorotě, jakby synka Janečka opět spatřila i jakžby jej z hradů vodních vyvedla. Ona však i napotom vodníka propustit přislíbivši, s dobrou nadějí na cestu se vydala.

I přišla matka pasačka syna hledající na hráz k rybníku, a nad vodami vyřekši dle vodníkova návodu: „Studnice matice, slyš, co praví pán: Otevři se do kořán!“ spatřila, jak se hladina po rybníce rozstupuje, a mezi rozstupem tím jak se vodové stupně dělají, na dno vedoucí do tmavé hloubky. A na ty stupně pasačka Dorota zmužile kročila, i po nich do hloubky se brala, a čím dále ji stupně vedly, tím vyšší zrůstaly podle ní stěny jako ze světlého křišťálu. Ale stupně se oužily, stěny se nížily, a těsný byl průchod i stínu matky Doroty, až se posléze kroky její stavily velikou, zelenou žábou. I řekla opět pasačka Dorota dle vodníkova návodu: „Žabice babice, slyš, co praví pán: Rozpukni se do kořán!“ A sotva to vyřekla, rozevřela se tlama žabina, rozevřela se jako vysoká brána, tělo zvířecí stalo se postranními sloupy lesknoucími se jako z drahých zelených kamenů, a nad nimi zářili zrakové rozpuklé žáby jako dvě slunce. Branou dostala se pasačka do síně veliké a vysoké jako největší a nejvyšší chrám, jakéhož kdy byla spatřila. Stěny pokládány byly skvělým sklem, a skříně stály okolo nich, bílé a skvoucí jako z čistého stříbra, a ve skříních byla síla malých oddělení, a v těch počítalo se drobných hrnéčků taktéž stříbrných takové množ-

ství, že pasačka sprostá nebylaby dovedla vysloviti náramný jich počet. Krásná to byla síně; studeno však bylo v ní a ouzko.

Temné skučení a bolestné vzdychání ozývalo se po ní, a skučení to a vzdychání vycházelo z hrnéčků, pod nimiž byl vodník uschoval utopenců ztracené duše. Ouzké bylo to vězení nešťastníků, a doléhající na vězné s takovou těžkostí, jakoby hříchy obtížené svědomí.

S bázní a nadějí, prstem nakřiveným počala matka Dorota klepati na stříbrné hřnéčky. „Jsi-li zde, synku Janečku?“ tázala se hlasem třesoucím. — „Já jsem Vít, trápený zde na věky, že jsem ve vlnách odlevy hledal, nemoha déle živu býti s dračicí manželkou, an se mi jiná byla zalíbila lépe.“ — „Jsi-li zde, synku Janečku?“ — „Mně říkali Vojtěch; ošidiv sirotky, nevěděl jsem jak jinak sobě pomoci, utopil jsem se.“ — „Jsi-li zde, synku Janečku?“ tázala se pasačka dále, i dostala odpověď, a za odpovědí přicházelo vzdychání a skučení vždy bolestnější a hlasitější, a srdce ženino naplňovalo se ouzkostí.

A ubohá žena poklepávala po devětkráte devět dní na stříbrné hrnéčky, neboť zlý vodník jí nebyl dobře popsal, kde hledati Janečka, a utrmácená, unavená, okem bázlivým hleděla na dva poslední hrnéčky, na kteréž poklepati ještě zbý-

valo. „Jsi-li zde, Janečku?“ tázala se nyní hlasem skoro zajikavým, a sotva že se pro zlé tušení prstem schránky dotkla, zazněl hrnéček, jako když se na prázdnou nádobu ťuká; i zazněl hlasitě, ale nelibě pro sluch ubohé pasačky. Neboť znění to podobalo se člověčím hlasům, a zdálo se, jakoby pravili člověčí tito hlasové: „Zde není Janeček; leč místa je zde uchystáno pro matku, kteráž odchová rozpustilce synáčka.“ I padl po těchto slovech na duši pasačky Doroty hrozitanský strach a smyslové ji míjeli. V uších jí hučelo bolestné stenání, smíšené s hlasitým posměchem; před očima se hýbalo všeliké množství stříbrných hrnéčků, a to stenání a ten posměch taktéž i z hrnéčků vycházely, jakoby ubohé pasačce řkouce: „Zde není Janečka, leč místa zde uchováno pro tebe.“ A celá ta veliká síně točila se kol a kolem s Dorotou.

I bylo jí, jakoby už už měla do mdloby sklesnouti. A v těch ouzkostech a v těch slabostech zdá se jí, že z posledního hrnéčku úpěnlivé vzdychání vystupuje, a vzdychání to podobalo se hlasu ztraceného Janečka, dokud ještě doma líhával a dělaje se nemocným škuhrával: „Ach, pomoz, matinko, pomoz!“ V těch právě slovech ozývalo se nyní z posledního hrnéčku, a slova ta navrátila matce Dorotě smysl, a s duší

zvědavou, rukou rychlou pozdvihla hrnéček, a z úzké schránky vyskočil rozpustilec Janeček. „Abysi v bahně uvízla, zdlouhavá mámo!“ osopil se na ni vysvobozený synek; leč matka zakochaná v synku rozpustilci, nezaslechla bohaprázdná jeho slova; s lítostí jenom pohlížela na vyzáblé jeho tváře, na vpadlé zraky, na zmodralá ústa, na kostnaté ruce, a slzami smáčela celé hubené, ztrápené tělo.

„Ach, což pak jsi tu jídal, ubohý kloučku?“ — „Vodník mne krmil bolestmi.“ — „Ach, což pak jsi píval, ubohý kloučku?“ — „Vodník mne napájel bolestmi.“ — A jakoukoli učiniła matka Dorota otázku, pokaždé za odpověd měla: „Bolesti!“ A srdce jí pukalo, a nový strach ji obklopil, aby na synka ještě bolesti nepřišly. I sevřela rozpustilce v náručí, a odnášela jej z vodníkovy síně, a neustála v běhu, až byla proběhla skrze žabí bránu, po úzkých schodech, mezi křišťálovými stěnami na vrch rybníku, až dostoupila na zelenou hráz. A na zelené hrázi složila drahé břemeno svoje, položila Janečka v měkkounkou trávu, a posadila se vedle drahého, a hladila tváře jeho a slaďounká slova mluvila k němu. Ale Janeček rozpustilec tu seděl s tváří zasmušilou, škaredou, nic neodpovídaje žvatlavé matce Dorotě, a hleděl neustále do země.

Až když matka Dorota vypravovati začala, jak byla na vodníka upletla houžev z devatera lejčí, jak byla naň číhala, jak ho lapila i u kamen přivázala: tím vypravováním začervenaly se Janečkovi tváře o mnoho více, nežli čerstvým povětřím, a oči jeho zajiskřily o mnoho živěji, nežli po slaďounkých matčiných hubičkách.

„A máš-li pak vodníka až dosaváde u kamen?“ zvolal Janeček a rychle se země povstal. „I arci že mám,“ odpověděla matka Dorota. „Devatero lejčí nepřetrhá vodník, a uzel nedovede rozvázat.“ — „A máš-li doma ještě ostrou sekeru?“ ptal se opět Janeček. — „Mám. Leč k čemu tobě potřeba sekery?“ — „Mně ne, ale vodníkovi potřebí rány za ucho.“ — „I zachraniž tě dobrý duch! Já slíbila vodníkovi, že ho propustím.“ — „Že jsi slíbila?“ zařval Janeček. „Slíbila jsi, nerozumná mámo? Aby Janečka opět polapil, aby také tebe uchvátil? Ne, ne! Ten zloboh se mi více nenavrátí do studené síně, leč bysi ho tam bezhlavého donesla.“

A po slovech těch rozběhl se Janeček a po hrázi zaměřil k chatrči matky pasačky. A matka pasačka sotva že postačila krokům jeho. Běžela, pachtila se za ním, aniž déle zbraňovala synkovi ve zlém úmyslu jeho, neboť neslušná starost pojala opět srdce její, a Janeček byl jí pokladem

nejdražším, pro Janečka i svolila k hříchu. A sotva že přiběhli do chatrče, popadl Janeček ostrou sekeru — ostrou, ač i těžkou na vyzáblé tělo, a s ostrou tou sekerou skočil do sednice, kdež u kamen přivázaný byl vodník. „Nu, pane vodníku! Nemáš-li pak zde strakatou kytici, abych ti z ní umrlčí věnec upletl?“ zařval Janeček a pomstou prahna, vyzdvihl sekeru. — „Haf, haf!“ zaštěkal vodník, a proměnil se v černého, chlupatého psa, i zuby na něho vyšklebil. A kluka rozpustilce popadl hněv znova, a matka pasačka se ulekla i zkřikla: „Uděř ho, potvoru!“ a Janeček rozpřáhna se mrštil sekerou po chlupatém psu. Leč pes vodník byl bystrého zraku, i uskočil stranou, a sekera zaťala se do houžve devatera lejčí, a přeťala ji, a pes vodník, prost tuhé vazby, skočil mimo Janečka skokem rychlým na dubový stůl, kde pasaččin žbán s vodou stával. I nebylť po ten čas, co byla matka Dorota na hrázi ve křoví seděla, i co byla poklepávala na stříbrné hrnéčky — nebyl vysechl na dno. Jediná ještě kapka leskla se na dně, a na tu jedinou kapku pes vodník pazourem šlápnul, a opět se mu navrátila podoba bývalá, podoba mladá. I převrhl žbán, a z něho z jediné té kapky vylil se proud, jakoby v horách letní lijavec, a okamžikem naplnil sednici hltavými vodami. A ve vodách těch

potápěli se rozpustilec Janeček a matka Dorota, i oba ouzkostně, zoufanlivě volali o pomoc, jakž jim se vlny draly a hrnuly do nešťastných hrdel. A vodník s jedovatým úsměchem kráčel po vrchu vln, a podal Dorotě i Janečkovi ledovou svoji ruku; ale jakž uchopil ruce jejich, vrhnul sebou ke dnu, a propastí probral se až k studené svojí síni, a zde opět nešťastné dvě duše uzavřel pod úzké hrnéčky.

Na místě, kdež byla stávala chatrč pasačky Doroty, po mnohá léta bylo viděti hluboké, černé jezero, a lidé okolní vypravovali okolojdoucím poutníkům, že v jezeře tom hynou matky, které z dětí svých vyvádějí takových nezvedenců, jako býval rozpustilec Janeček.

Báchorka

o

svévolné dcerušce.

(Psáno roku 1834.)

Za oněch časů, když ještě pra-pradědové otců našich po lukách se honívali jako malá pacholátka — za těch pradávných, zlatých časů bydlel v české zemi kníže, a byl to kníže dobrý, i bohatý, i vážený. Lidé mu říkali „náš bělovousý tatíčku.“

Vlastně ale byli knížeti tomuto na křestu svatém dali jmeno Lidumil, a byltě i napotom tentýž pan kníže Lidumil srdce jemného, lidumilého, ba i paní kněžna, manželka jeho, byla napotom rovnou váhou srdce lidumilovného, měkkého. A lid radostí vejskával, kdykoli se mu okázala ta dobrá knížata, neboť kudy koli jich vodívaly kroky, všude stála pěkná stavení, všude květla bohatá role, a všude se usmívalo blaho na tvářích.

I knížata páni se radovávali, kdykoli plesával jich lid; ale tentýž upřímný lid plesával také, třeba i pánů svých neviděl, neboť se mu dobře vedlo času každého: kníže a kněžna však se tenkráte neradovali, neboť nebydlela radost v jich skvostném ale tichém palácu. Bůh byl až dosaváde nepožehnal manželské jich lože, a léta jich vršily se mírou vysokou, a nadarmo až dosaváde byla volání jejich k nebesům. Nebesa neslyšela ani proseb jejich, ani proseb lidu.

A bylo modlení po všechněch krajinách knížete Lidumila, i bylo po veškeré zemi české, a nebesa konečně vyslyšela vroucí to volání, neboť jsou nebesa milostivá, a byť i smrtelníků někdy zkoušela, předce jim otevrou bránu milosti. A pověst radostná začala se rozcházeti po krajích, neboť sám kníže byl kázal oznámiti lidu věrnému, že mu jest nadíti se radostí otcovských, a bylo opět modlení po veškeré zemi české, ale modlení to bylo radostné slzení a vroucí díkučinění. A veliké slavné přípravy děly se na oslavu dne, kterýž měl veškeu národ potěšiti narozením nového knížete nebo kněžny, žádaných dědiců celého kraje. I sešli jsou se k tomu dni vladykové a lopotové, učení mužové a zběhlí v tajnostech přírody, ba i čarodějové jsou se vynašli v knížecím palácu, a bylo vítaných hostů ze všech

končin takové množství, že se musely po zahradách knížecích vystavěti veliké a krásné besedy, a v těchto besedách pobývali na ten čas i nejvzácnější hosté.

Ale ach! kdož na zemi říci může: „Ty můj milý dnešku! ty se mi ukonči — poroučím tobě — ukonči se veselým večerem?“ — Kdo s jistotou smí uchystati sklep na zralé ovoce, vida že jabloň hojným květem osypána jest? — Na paní kněžnu dolehla nebezpečná nemoc, a jakkoliv zkušení lékařové, ba i čarodějníci s uměním svým k nemocné pospíchali, pospíchání to nebylo nic na plat; ničeho nedovedše, ramenama krčili páni lékařové i čarodějníci, a paní kněžnu do vůle a moci vyšší odevzdávajíce pravili, že umře ona i prvorozené děťátko. I hořekoval milý pan kníže velice; hořekoval hůře, nežli by snad byl učinil na ztrátu celého knížectví, a trvalo to hořekování od bílého rána až do tmavého večera, ba i noční své lůžko „bělovousý tatíček“ hořkými slzami pokropil. A když mu konečně — ačkoli s velikou bázní — zprávu o smrti kněžny manželky přinesli, rval si šedivou bradu, a starou lebku hrozil roztlouci o stěnu, a hrozil i počínal sobě tak divoce, že mu ve všech komnatách stěny potáhnouti museli dvojími čalouny a měkkými poduškami.

Vidíš, vidíš, bělovousý tatíčku, jak jsi usiloval míti synáčka! Nepomyslil jsi, že veliké blaho zakoupiti musíš velikou ztrátou. Neplač, neplač! Oslepl bysi spíše, nežli běh světských věcí zastavil! — „Neplač, milý kníže!“ těšili ho přátelé; „neplač, milý pane,“ těšila ho na smrtelném loži paní manželka; ale to jich upřímné těšení ani slzinku nezastavilo, a ten milý kníže předce plakal, div že si oči nevyplakal. Jenom když mu opět zprávu přinesli, že se novorozeňátko zdrávo nachází, zasmál se opět pan Lidumil, a radostí a smíchem poskočil, a nedada se zdržeti, běžel do komnaty, kde zavinovaly děťátko, a přiběhna tam, vyrval je chůvám z náručí, a takž je líbal, že je až dlouhými vousy popíchal a ubohé děťátko rozplakal. Tomu však se milý kníže jenom smál, a hopkuje kolem a rukama tleskaje, každému jak tu kolem stáli, každému daroval samou radostí předrahý prsten; neboť prstenů zlatých s dobrým kamením nosil na všechněch prstech několik.

I nehnul se od té chvíle šťastný bělovousý tatíček z komnaty, kde děcká kolébka stávala; i stávalť před kolébkou celé dlouhé dny, a kolíbal a díval se na děťátko, an se usmívalo, a to usmívání bylo mu nejmilejší věcí na světě; kdykoli se ale děťátku jen dost málo zastesklo,

musel se hnouti celý palác k pomoci. A paní kněžna srdce lidumilovného dávno již prachnivěla v bohaté kryptě, ve stříbrné rakvi, ale na paní kněžnu nezpomínal pan Lidumil; a lid jeho, lid upřímný a věrný, začínali zlomyslní vladykové utiskovati; ale na ten věrný lid nezpomínal bělovousý tatíček. Nemělť on smyslu nežli na své děťátko, a pro to své děťátko nechal v zemi činiti bezpráví a nechal kraje hynouti. On si liboval toliko v děťátku, a kdokoli jej usiloval od děťátka na čas odtrhnouti a mysl knížecí obrátiti k věcem důležitějším, toho nazval nepřítelem svým a zrádcem.

Nešťastný bělovousý tatíčku! Ach nešťastní tatíčkové, jižto slepě a přílišně milujete dítek svých! Slepá láska splítá železný bič na rodiče i na dítky, a oboje posléze zažene v časný hrob; ale moudrá láska vystavuje rodičům i dítkám bránu k blahoslavenství.

Byloť ovšem děťátko knížete Lidumila krásné děťátko — byla spanilá holčička. Tvářičky měla, jakobys vedle sebe dvě růžová poupátka položil, a zdraví na nich jen hrálo; a tu malou hubinku měla co zralý šípek — věčné usmívání okolo ní poletovalo; očinka jako tmavou chrpu — jako dvě okénka do nebeské říše: a celé to tílko, to měla jako z čistého, bílého vosku, utvořené co

nejkrásněji. A bělovousý tatíček byl tuto dcerušku svoji nazval Světoslávkou, a čím více milá Světoslávka zrůstala, tím více zdálo se tatíčkovi k pravdě podobno, že bude dceruška jeho skutečnou světa oslavou. Měl ji nad nejdražší poklad, i domníval se ve své pošetilosti, že kdyby se byl i pouhým žebrákem narodil, pro dcerušku svou žeby se byl předce stal knížetem.

Poslyšme ale, jaký to pan kníže byl! — Sedávalať mu dceruška na kolenou jako na koníku, a tatíček houpal ji na kolenou, a zpívával: „Hoj, koníčku, hoj!“ — a dceruška se chechtávala, a pro větší kratochvil škubala tatíčka za bradu, že ubohému bolestí slzy po tváři kapaly. A holeček tatíček se smál té kratochvíli, a nechal si rváti vousy, ba nechal na sebe vyplazovati jazyk, nebylo-li dcerušce něco po vůli. A tato neucta rodičův, a ta nedovolená rozpustilost zrůstala s holčičkou, i velikého stupně dosáhla, an se byly Světoslávce prsínka vyklenula okrasou panenskou, a tatíček rozmluvu o budoucím ženichu počínal. — Já bych byl nechtěl býti Světoslávčiným ženichem.

Já bych byl, pravím, nechtěl býti Světoslávčiným ženichem; ale takto nesmýšlelo jiných deset i sto mládenců; neboť mládencové jsou sla-

bá stvoření, srdéčka mají jako z másla, i rozhřejí se jim jedinkým slunečním pobleskem, a očka Světoslávčina byla jsou dvě celá, opravdivá slunéčka, jakžby tedy nebyla rozehřála ty mládenecká srdéčka? I byli spanilí jonákové, byli synové vzácných lopotů a pánů, byli bohatí dědicové úrodných krajin, jižto přicházeli do knížecího palácu k panu Lidumilovi a jeho dcerušce, poklony činíce a o lásku dívčinu se pokoušejíce. Ale nadarmo činili jsou poklony a nadarmo jsou se pokoušeli o lásku. Světoslávka tropila s nimi jenom žerty, vodila je jako slabá dítka na vodítkách, a když s nimi pohrála jako s neživými panáčky, poslala je domů, každému darujíc na cestu pěkný košíček. A ti milí mládencové, jižto zprvu byli zaplesali, an se na ně oko Světoslávčino bylo usmálo — ti ubozí mládenci vraceli se napotom s tváří zarmoucenou domů, s těžkostí vlekouce košíček.

I byly jsou strojeny hody a kvasy na knížecím palácu „bělovousého tatíčka“ — byly jsou strojeny ke cti a k rozveselení svévolné dcerušky; ale ani hod ani kvas, ani prosba ani hrozba nepohnuly kamenným jejím srdéčkem. „Prosím tě, Světoslávko,“ říkával kníže, „prosím tě, moje beruško! Shoďiž pak to železné odění s panenských prsou, a dovoliž, aby sobě sladinká lá-

ska vyvolila hnízdečko.“ — Ale milá dceruška nechtěla o hnízdečku takovém ani slyšeti, a osopila se na bělovousého tatíčka, třeba byl i sebe důvěrněji rozmlouval. „Co je ti do mého srdéčka a do lásky, šedivá makovičko?“ řekla, oběma rukama se přitom podeprouc o boky, a oči se jí přitom svítily, jako se svítívají ve tmách oči koček, a nic na nich nebylo, co by se bylo podobalo milostnému podívání dívčímu. Ale pan Lidumil byl zaslepen v lásce k svojí dcerušce, a v této své pošetilé zaslepenosti smál se ještě hříšné dívčí svévoli, a nazýval Světoslávku čtveračivou svojí beruškou.

Ale po krajích páně Lidumilových mluvilo se s nelibostí o nezvedené dcerušce, a s nelibostí rozprávělo se o pošetilém otci. A po krajích domácích i po vlastech sousedních povstala víra, že zlí duchové vládnou srdcem mladé kněžny Světoslavy, a ti že nedovolí, aby se k ženichovi naklonila láskou, alebrž u nich jen potrvala myslí a srdcem. A po dlouhý čas nehlásilo se mládenců, ni mladých, ni starých, a kněžna Světoslava hospodařila o samotě, neboť hosté nescházeli se zhusta, nemohouce snášeti podivných rozmarů dceruščiných, a lid se nehlásil ku knížeti pánu, neboť se nemohl pro slabost jeho míti k němu více jako dítě k roditeli svému, páni a vladykové

*

nasázeli trní na cestu k srdci jeho, a málo kdy jen ozvalo se po krajích „náš bělovousý tatíček.“

I přihodilo se, že za těch samých dnů jiný kníže sezení svoje měl na sousední Moravě, a byť i tento kníže bohatý i dobrý, byť i moudrý a v rozličných tajných uměních zkušený. I slyšelť on také pověst o svévolí české Světoslávky, a poněvadž mladý byl, milenky pak dosaváde nepoznal, odhodlal jest se na cestu v kraje Lidumila, aby se vlastníma očima i vlastníma ušima přesvědčil o tom, cokoliv se mu bylo povědělo o kráse i co o povaze Světoslávčině. A poněvadž sám byl mladý i tváře ozdobné, i dobře se znal v kouzlech, smál se dívčí tvrdošijnosti, a že ji na jiné myšlénky přivede, pevně se domýšlel. I vyjel tedy s hojným zástupem čeledi, a ta čeleď vedla s sebou vozů a koní, že to byla řada k nepřehlédnutí. A v takovéto řadě přijeli jsou šťastně až před palác knížete Lidumila, a domácí s podivením pohlíželi na to nenadále množství neznámých hostů a na jich veliké bohatství; leč i hosté s nemalým zalíbením prohlíželi knížecí palác, neboť podobného stavení nebyli na celé cestě spatřili. Jenom oči knížete Moravského klopily se smutně k zemi, neboť co byl na pouti krajinou „bělovousého tatíčka“ o bývalých a nynějších časech zaslechnul, rozbolelo

mu srdce. Nyní se ale předce vzchopil, a vyhladiv si obličej do jasna, předstoupil před knížete Lidumila a dceru jeho Světoslávku. A spatřiltě s nemalým úžasem, že spanilost dívčina všelikou pověst daleko ještě přesahá, a počal se hned o milost její ucházeti; srdce mu však zabolelo bolestí velikou, an v kratičkém čase poznal, že se mu zde není blahosti nadíti.

I pokoušel se tedy milý kníže všelikými prostředky, aby si naklonil svévolnou Světoslávku, leč ty všeliké prostředky — jakož jsou knížecí dary, hudba, honba, veselí a jiné rozmanité počínání, pro něž chudina ani slov nemá — ty všeliké rozmanitosti nehnuly dívkou více, než jako večerní větérek pevně zakořeněnon lípou pohybuje. I začalť se zamilovaný kníže ucházeti o přízeň otcovu, a lichotě mu žádal, aby dcerušce trochu domluvil. A starý kníže byłby rád bohatého zetě měl, a slíbil jest domluviti dcerušce. A předstoupiv před ni, řekl pokorně: „Můj zlatý beránku, prosím tě, smiluj se nad knížetem Moravským a vezmi sobě bohatého manžela.“ Dceruška však zajiskřila očima, jakož v nectném obyčeji mívala, kdykoli se něco nelibého s jejím sluchem potkalo, a zapnuvši obě ruce v boky, jala se zlostně mluviti: „Nechci ho, nikoli! A dříve musí tyto moje tváře scvrknouti

se jako suchá třešně, a tyto ruce moje seschnouti se jako listí na podzim, nežli se kdy mužovi zasnoubím. Nechci žádného.“ Nebyloť sice vždycky spanilé Světoslávce okolo srdce, jakž tu mluvila ústa, neboť mnohý ze statných jonáků̊v byl se jí zalíbil, avšak zalíbení to nebylo vhod svévolné hlavě, a hlava ta svévolná překřičela milostnější srdce. — „A nechci — nechci žádného!“ slibovala sama sobě, i slibovala si to tvrdohlavě, byť i bylo srdéčko přitom pukalo.

A slzavě oznámil pan Lidumil dceruščinu vůli mladému knížeti, a ten se zapálil nemalým hněvem. „Prosby a dary vynaložil jsem, abych obměkčil kamenné to srdce, a prosby a dary byly jsou nadarmo!“ takto rozprávěl sám s sebou nově povrhnutý ženich. „Činil jsem, cokoli jen láska dovoleného činiti kázala — ajta, panno svévolná, panno vlčí! zkusme, jestliže jinak srdéčkem nehneme.“ A promluviv takto sám s sebou, vzal outočiště svoje k tajnému umění a ke kouzlům, a pomocí těchto vyvedl jest překrásné i převeliké zrcadlo, jakého tenkráte viděti nebylo po celých Čechách. A jakž je sluhové nesli do palácu pana Lidumila, sbíhali jsou se lidé po ulicích a divili jsou se skvostnosti hlasitým pokřikováním, a mnohá dívka potajmo si žádala, moci stávati každého dne před tím lesknoucím se zrca-

dlem, neboť marných dívek bývalo od jakživa na světě.

A jakž ti milí sluhové to překrásné zrcadlo do palácu přinesli, předstoupili hned před starého knížete, a učinivše hlubokou poklonu, řekli pokornými slovy: „Ještě jeden dárek posílá milostivý náš pán spanilé dceruše tvojí, pane a kníže milostivý! Račiž jej přijmouti.“ I zasmálť se starý kníže pán velmi povděčně, jak na skvostné to zrcadlo pohleděl, neboť se nedomníval jinak, nežli že ten vtipný dar srdéčkem ženským zajisté pohne. I věděl také ženich z Moravy, že dárek ten srdéčkem ženským pohne, leč on se pilně chránil vyzraditi, o čem jest věděl, neboť nedobře vždycky mluviti o věcech dříve, nežli se okáže účinek.

A svévolná Světoslávka, sotva že byla o novém daru ulyšela, s opovržením přistoupila ke skvostnému zrcadlu, a jakkoliv ji toto pěkným svým vroubením a množstvím drahých kamenů velice vábilo i těšilo, předce s opovržením přistoupila k němu, neboť nechtěla dárce potěšiti ani vděčným pohledem. Ale takž jest na světě! že z čistých častokráte oblakův bije hrom, a pevná skalina se utrhuje pod nohou! Škoda Světoslávko, škoda, že jsi na to nepomyslila! —

Jak mile dceruška svévolná do zrcadla očkem hodila — i hodilať jím jenom rychle a nad

míru pánovitě — ale předce i hned jí bylo, jakoby k tomu skvostnému zrcadlu neviditelnými řetězi přikována byla. I nemohlať více odvrátit hlavu, nemohla otočit zraků, kouzlem držána byla pozorlivost její na tu skvoucí-se hladinu. A v srdéčku jí počala klokotati krev, a tlouklo jí to ubohé pod žebírkami velmi hlasitě. Tváře ji pálily, a oheň jakýsi, oheň líbezný i bolestný rozpaloval všechny její žíly. Bylo jí jako do pláče, i bylo jako do smíchu, a tatíček starostlivě se díval, an mu dceruška brzo bledne jako stěna, brzo jako růže červená, a ouzkostlivě po ní vztáhnul ruce, chtěje drahé děťátko přivinouti k prsoum: ale drahé děťátko nevšímalo si hrubě tatíčka, a utrhnuvši se obejmutí jeho, s pronikavým vykřiknutím přivinulo se k zrcadlu, a bělounké ručinky roztahovala, jako když holčinky naše objímají milánka; i skláněla tváře na kouzelné zrcadlo, jako když dívčinky naše hlavinku sklánějí ženichovi na prsa. Nevidělať Světoslávka ničeho, leč podobu svoji v zrcadle, nižádného neměla smyslu pro jinou věc, leda pro pěknost postavy a tváře své. Zamilovalať se ubohá do svého vlastního obrazu! — A takž tu sedala před čarodějným zrcadlem celý den, ba sedala před ním celou noc, a trápila se náramnou milostí, trápila se po sobě, a když to zpozoroval

otec, počal vesti nářek nový, a bědoval a hořekoval nad nešťastným osudem. A kázalť jest shánětí se po knížeti Moravském, po tom prokletém čarodějníku, ale milé knížátko bylo jest dokonalo svou mstu, a nedlouho zdrželo se po zaslaném daru v krajině pana Lidumila, nýbrž domů jest se potají bralo i s komonstvem a čeledí.

A dceruška pana knížete Lidumila nepřijímala ni nápoje, ni potravy; ba i spánku se bránila, by jenom neustále pohlížeti mohla v lesklou zrcadla hladinu, a kochati se ve vlastním obraze. Ale na otce starostlivého doléhala jest veliká staroba, že by drahý jedináček posléze zajíti musel pouhou touhou a marnou milostí, a pokusil se prosbami odvesti děťátko od nešťastného zrcadla. Byly však prosby a všeliké domluvy jeho marné, a dceruška tím náruživěji přitiskovala se k zrcadlu, čím dotíravěji tatíček na ni doléhal. A když pak se pokusil násilně jí kouzelný ten stroj vyrvati, zapálila se dívka hněvem nelidským, a hrozila jest ublížiti sobě, kdokoliv se k ní přiblíží.

A s očima slzavýma odvracel se šedivý tatíček, a nevěda jiné rady, kázal svolati černokněžníků, jižto přebývali v krajině jeho, a kázal jim kouzla prováděti nad nešťastnou dceruškou.

Ale kouzla jich byla neplatná, jako ranní mlha k rozbořeni skalin, neboť kníže Moravský byl jest zasvěcen v tajnostech, v jakové zasvěceni bývali mužové po sto letech jednou. — A marné toužení po obraze, jejž ve skutku nikdy obejmouti nemohla, sžíralo život zamilované dívky, a tváře jí bledly, očka zhasínala, ústa se neotvírala k slovům, alebrž jen ke vzdechům. A srdce tatíčkovo soužilo se s dceruškou, a mysl jeho obrácena byla na pomýšlení, jakby berušce švojí pomohl. A nevěděl sobě pomoci jiné — neboť přísně, ba ani moudře neuměl s dítětem promluviti — ale uchvátil to nešťastné zrcadlo, když bylo seslablou dívku přemohlo spaní, a pohroužiti dal z něho tisíce střepů do hlubokých vod, aby všeliký kousek zanesly po dalekých březích.

Když pak se ale dceruška ze spaní opět protrhla, nové trápení nastalo souženému tatíčkovi, a trápení to bylo tím žalostnější, proto že od dítěte pocházelo, o jehožto štěstí tatíček předce vší mocí pečoval. „Kde je milánek můj? kde je ženich můj?“ volala dívka plačící, a rukama při tom lomila, jakoby nebylo již pomoci při ztrátě její, a na otce knížete obořila se zuřivě: „Dej mi milánka, dej mi ženicha!“ volajíc. A otec kníže nevěděl v ouzkosti té co počíti, aby uspokojil zamilovanou dceruškú, leda že kázal všech-

něm jonákům, co jich koli spanilých nalezeno bylo po domácích krajích, předstupovati před nešťastnou dceru, zdaliby z nich některý nevešel v srdce dívčí na místo pouhého obrazu. Ale co jich koli po krajinách domácích sehnáno, a cokoli po sousedních i zdálených poprosíno, nižádný z nich nevešel v srdce dívčí na místo pouhého obrazu. A dívčí touha zmáhala se denně, a zlobivost její zrůstala každým jitrem, a trápení otcovo zmáhalo se a zrůstalo zároveň s dívčí touhou a zlobivostí. Krása dceruščina opadávala jako svadlý na palčivém slunci květ, a vlasy tatíčkovi leskly se již samou starostí jak padlý sníh na zimním výsluní. I kázal-tě opět po veškerém kraji hotoviti zrcadlo, kteréžby snad ulevilo lásce dívčí, i zhotoviliť jsou za drahé peníze zrcadla, jaková se posavád byla neviděla po zemích českých; ale když jsou zrcadla postavili před zamilovanou Světoslávku, nepomohli jí, alebrž rozpálili k většímu ještě hněvu, neboť nespatřila v zrcadle květoucí tváře, ale spatřila vyhaslé oči, vypuklé ve tváři kosti, ubledlé tváře, zmodralé rty. A hněv její nabýval takové prudkosti, že nemohl již ani tatíček s ní obstáti, a želeti počínal porodu jejího.

„Jdi a táhni po světě,“ osopila se na tatíčka dívka nezvedená, „jdi a vyhledej mi ženicha!“

A tatík pošetilec vstal jest a kázal zapřahnouti pěkné koně do vozu, a s mnohou čeledí vyjel po krajích blízkých a dalekých vyhledávat dcerušce ženicha. Čeleď ale se bláznu otci smála, a lid v krajinách domácích reptal na bělovousého tatíčka. Když pak nějaký čas jezdil nadarmo po světě, rozprchla se čeleď, a chudáka slabého knížete nechala o samotě v širém světě, a lid v krajinách domácích shlukoval se, a nechtěl nic více věděti o knížeti, jenžto po celý dívčí věk nebyl dbal o jeho blaho. A pan kníže Lidumil v bídě stál za cizími dalekými horami; lítost mu užrala srdce, i umřelť, a lidé cizí jsou mu z outrpnosti postavili na hrob kámen. Světoslávku pak byli vyhnali z otcovského palácu, neboť nechtěli déle mezi sebou trpěti původkyni mnoholetých utiskování, a dceruška knížecí musela jest bosa se pustit do širého světa. A širý ten svět stal se jí dobrou školou, i tu naučila se dívka litovati otce, oplakávati bývalých dnů, v bídě a nouzi obrácena jest mysl její k poznání vad jejích. Dvéře po krajinách domácích se jí zavíraly, a prchnouti musela mnohým protivenstvím za cizí, daleké hory, až k hrobu otcovu.

Bylo to času zimního, an se za hory přibrala, a sněhu leželo na výšce a v nížinách. Krvavé šlépěje znamenaly cestku, po nížto se

brala Světoslávka, a červená ta znamínka podivně vypadala na bělavé půdě. A hlasitý nářek vypouštěla svévolná dceruška, když ve dálce zahlídla tatíčkův hrob, a rychlým krokem pospíchala k němu. A na hrobě lesknul se na ranním slunci kámen, plný sněhu, v podivné záři, a zdálo se dívce, že tu zrcadlo stojí plné drahých kamenů. I zdvojnásobnila dívka kroků svých, s obvyklou touhou se ženoucí po skvělém zrcadle — i přichvátala jest: — a hle! kámen opravdu zaskvěl se podobou zrcadla, a dívka sebe spatřila v jeho hladině. Ale spatření to bylo smrtelné leknutí, neboť nepodívala se naň podoba, pro nížto byla slepou vášní zahořela, nýbrž učiněná smrt jest pohledla na ni, a byloť to poslední Světoslávčino pohlednutí do zrcadla. Ustlali dívce cizí vedle muže cizího. —

Až dosaváde stojí za cizími, dalekými horami kámen mezi dvěma dolíky, v něžto se byly délkou času hroby „bělovousého tatíčka“ a „berušky“ jeho sesuly. Poctiví lidé jsou mi vypravovali, že v celém okolí ani svévolné dcerušky, ani pošetilých v lásce rodičů nenaleznu, že jim tento kámen a příběhy pod ním pochovaných na výstrahu bývají.

Báchorka

o

vodní růži.

(Psáno roku 1836)

Panoval jednou v krajích českých mladý kníže. Ani nejstarší pradědů našich nezná již vnuků jeho; neboť panoval za oněch časů, když prý ještě předkové naši věk svůj nepočítali na roky, alebrž jaro trávili po zimě, vědouce, že po vázání snopů česání ovoce přichází. A kníže ten miloval národ svůj, i miloval národ knížete; neboť spravedliví se milují vespolek; ale jakkoliv kníže národu svému blaho pěstovati se snažil — sám sobě vypěstovati je neuměl. Byl' mladý kníže, a mladost bývá veselá: leč kníže nebyl vesel — jemu na srdci ležel zármutek.

Ale nebyl' bez příčiny zármutek, jenž ležel na srdci jeho; neboť byl kníže dítě dobrých rodičů, a rodiče milovali jsou dítky své, i vychovali syna s dcerou v pěkné a upřímné lásce.

A když posléze otec i matka do krajů jasných putovati museli, odkud se ještě žádnému na zemi opět šlápnouti nezachtělo: miloval bratr Božepor sestru Milavu, jakž jej byli naučili dobří rodiče, a sestra byla jediná rozkoš jeho na světě; národ pak se radoval z obou krásných pupenců, kteréž byl vydal kmen knížecí.

Nacházeli se však za oněch časů také lidé mezi národem, kteří byli svazek uzavřeli s mocnostmi tajnými, a ve svazku tom prostředků vyhledávali k dosažení prudkých žádostí, k čemuž síla lidská nestačovala. Říkali těm lidem čarodějníci.

Takový čarodějník spatřil Milavu, a spatřiv ji cítil, že sám také očarován jest; neboť byla dívka na těle i na duši jako skvělá dennice, i musel ji milovati, kdo k ní oči pozdvihnouti směl. A čarodějník mocný domníval se, že k ní oči pozdvihnouti smí. I přijel na zlatém voze, a přivezl darů, jakých jen vtip jeho i služebných duchů vymysliti mohl, i sliboval i lákal: ale marné byly dary i sliby a lákání; neboť srdce dívčí podobalo se při slovech jeho tvrdé skále, na níž to se nižádné zrno neujme, ačkoli jindy tvrdou skalou nebylo, a každé dobré sémě se v něm ujalo.

I ucházel se čarodějník u bratra, však opět nadarmo se ucházel. Bratr nemohl ruku sestřinu vložiti v ruku muže, jenžto se zabýval věcmi, bázeň a hrůzu plodícími; a čarodějník stáhnul obočí, a zaškarediv zlými tvářemi, bratru i sestře začal vyhrožovati; oni ale domnívali se, že stojí pod štítem nevinnosti, a nepomyslili, že zloba někdy i tu střechu bourává.

Stály pak rozkošné sady podle domu knížecího, a zelenalo se tam množství libostinných líp a bělokvětných štěpů i sladkých bezinek; na výsluní se tam lesklo rozmanitých květin, v hustých křovinách žalovali slavíci, i radovali se sedmihláskové; a když se na to všecko s modrých nebes slunéčko dívalo: smálo se všecko jako v ráji. Byly také rybníky na sadech, a po těch na loďkách plouti bylo zvláštním zalíbením knížete Božepora i kněžny Milavy; neboť plavbu milovali jsou veškeří národové slovanští dříve, než jiní koráb a lodi teprva seznali.

I vyšli jednou bratr a sestra knížecí z domu, chtějíce na loďky sednouti; a sluha i služka nesli za nimi košíčky, plné pěkných jablek a medem potřených koláčů, neboť jsou chtěli páni na vodě povečeřeti. Ale u domu stála vetchá stařena, prosíci o dárek. A jakž prosila, vzala Milava košíčky, a nejpěknějších jablek i nejchutnějších

koláčů vybravši, ženě darovala. Žena pak laskominou si zamlaskla, i zplakala radostí, a děkujíc zvolala: „Chraň se studené vodičky, Milavo!“ — A jakž tak zvolala, před očima stojících tu zmizela — a bázeň vstoupila v srdce kněžny i nohsledův.

„Nepůjdu na lodičku!“ strachovala se Milava, a: „Nechoď na lodičku!“ prosil sluha se služkou. Ale bratr, kníže Božepor, byl veselé mysli, a smál se bázni dívčí, hněval se na stařenu zlozvěstnou, i přivábil sestru až k loďce. A sestra, vidouc bratra na tichém rybníce pod jasnou oblohou proháněti se po lesknavé hladině, vstoupila také na loďku, a vedle sebe plovali ve dvou loďkách bratr a sestra. I smáli se posléze bázni a smáli se stařeně. Ale jakž byli ve smíchu nejsrdečnějším, začaly pod nimi vlny jakoby varem klokotati, a ze dna hlubokého ozýval se ryk divokých koní a hrčení těžkého vozu; a jakž plavci uleknutí loďku obraceli ku břehu: zastřela je kolem veliká tma, i obklíčilo je rachocení hromu — z té veliké tmy pak šlehaly blesky, a rachocením hromu pronikali hlasové; bylyť pak blesky, ohněm sršící, oči divého spřežení před vozem z mraků a kouře, hlasové pak vycházeli z úst čarodějníka, sedícího na voze. I chechtal se zlý muž smíchem pekelným, a takto

znělo z hrdla jeho: „Mne jsi nechtěla do lože manželského, dívko tvrdohlavá — nuž, tedy tobě zvláštní lůžko uchystám. Tady pobudeš, rostlina nevidomá, nemluvná, nepatrná v smrdutém stanu, dokavad vysvoboditel tvůj lebkou mojí nevyváží tuto černou bažinu!“ — A po těch slovech hrozný vichr zaskučel, i lehké loďky uchvátil; a jako v pobouření všech živlů zmítali se kníže Božepor a jeho nohsledové, až se octnuli na břehu. Když se však okolí před nimi vyjasnilo, a nad rybníkem mrákotná záclona se protrhla: shledali jsou s novým leknutím a hrůzou, že se změnila lesknavá hladina vodní v černou krvavou tekutinu, a z loďky kněžniny že se stal píščitý ostrůvek, na němž ubohá Milava se chvěla v podobě bílé vodní růže.

Nadarmo kníže rukama lomil, a povětří nářkem naplňoval. Nadarmo volal se břehu: „Sestro — Milavo — duše moje!“ — Větérek jenom pohyboval vodní růží, jakoby od věků s ní co s rostlinou byl zahrával; ale odpověď nepřinášel bratrovi. A bolest a touha zrodily se v ňadrech bratrských, i nebylť od té doby kníže vesel.

Milovalť pak národ knížete, a vyhledával, jakžby pomohl kněžně ubohé; ale marné bylo vyhledávání. I strojil knížeti plesy a radovánky,

ale kníže neplesal ani se neradoval; ba zanedbával národ, a starosti o blaho jeho nebyly veliké. Národ pak se začal rmoutiti, a rádcové zkušení radili knížeti, aby ducha odvrátil od přílišného zármutku; neboť počínal národ reptati: mát prý kníže toliko národu obětovati život svůj, i jasné i chmurné svoje dny.

I řekl Božepor starcům zkušeným: „Spravujte vy po jednu i dvě zimy národ můj; já půjdu hledat sestře pomoci.“ — I vydal se na cestu, a sám a sám po celý den kráčel, až v noci do hustého lesa dorazil. Bylať pak studená noc, a hlad svíral vnitřnosti cestovatele. I rozdělal tedy oheň pod vysokým dubem, aby okřály ztuhlé oudy jeho, a zvěř se upekla, kterouž byl na cestě zastřelil.

A když takto vedle ohně seděl, a sedě na plamen i zvěřinu pohlížel, křoví za ním zašustělo, a z houští vystoupila vetchá stařena. Božepor hned ženu poznal, jež byla varovala sestru před nešťastnou plavbou; i lekl se. A ona začala hlasem třesavým: „Zima, synáčku, zima!“ — On pak odpověděl: „Matko, ohřej se!“ — A stařena přisedla k ohni, i okusila zvěře, a obveselila se na mysli. A když hvězdy nad nimi ukazovali, že půlnoc táhne po zemi: vzchopila se stařena, a knížeti bledé tváře pohladíc, tři prsteny mu

darovala. — „Tu máš tři prsteny, mé dítě!“ pravila. „Jdi a neunav se. A když v nouzi budeš vězeti, prsten přes hlavu přehoďiž, a já tobě k pomoci přispěji. Jen jdi chutě za sluncem, a ptej se po knížectví umrlých.“

A Božepor vstal na druhý den, i ptal se za lesem po knížectví umrlých, a šel za sluncem po třikráte tři dni, až přišel k velikému městu, jež bylo celé potaženo černým suknem. Lidé pak, staří i mladí, stáli po ulicích v černém obleku, a dlouhé řady vojska stáli po náměstí v černém odění; žádný z nich ale, jakž tam stáli, ani oudem nepohnul, ani hlasu nevydal; byloť v městě jako u velikém hrobě, takže zvolati musel příchozí: „Tu jest knížectví umrlých!“ — A s podivením i postrachem kráčel smutným městem dále, až se kráčeje k místu přiblížil, kdež buchání jako těžkého kladiva a šumění jako spádu divé řeky uslyšel. Bylo však buchání a šumění toliko tlapání a dýchání náramného ještěra, kterýž se nyní na Božepora vyřítil. Ten pak rychle odhodlán, meč svůj vytasil, a s vytaseným proti ještěru se postavil. Ještěr očima strašlivě zajiskřil, hrozné řvání vydal, a skokem se na knížete uvrhnul. Štěstí, že kníže stranou skočil! — neboť meč jeho ze silné ocele jako třísťka se na šupinách ještěrových přelomil, takže se bezbranný

kníže outěkem chrániti musel. Utíkaje slyšel však stále za patama protivníka svého hřmotně spěchajícího, a již již mu k dalším krokům dechu i síly ubývati začalo. — „Milavo, duše moje!“ zkřikl tu bratr žalostně, a jakž takto zkřiknul, vetchá stařena mu na mysli se namítla, a on rychle hodiv jeden prsten přes hlavu, zvolal opět: „Pomoz, matko, pomoz!“ — A jakž prsten přes hlavu hodil, pronásledovníka svého za patama více neslyšel. Neboť z prstenu, jak mile na zem padnul, strašlivý had zrostl, a ten se mrštně okolo ještěra otočiv, tak jej stiskl, že se zlostná potvora s hrozným řváním v polou přetrhla, a černá krev se kolem kouřila. Had ale na to jakby se byl propadnul, anebo v dým a páru rozplynul: památky po něm nezbylo.

Za to však zahynutím zlého ještěra život vešel v celé knížectví umrlých; černý pokrov zmizel, a lidé počali se hýbati. A než-li se Božepor nadál, veselými tvářemi se obklopena spatřil, a řady vojska se zástupy lidu jej uváděly do krásného domu, kdež připraven stál knížecí trůn i roucho s korunou; na trůn pak jej posadili, rouchem a korunou přiodili, a skláněti se před ním začali, radostně volajíce: „Budiž zdráv, pane a vysvoboditeli náš!“ — Ale bratr Božepor zpomněl si na sestru Milavu, a vzdychna odpo-

věděl zástupům, i řekl jim: „Nemohu pobyti mezi vámi, neboť povinnost bratrská mi uložila další pouť.“ — I pověděl jim nešťastný osud sestry Milavy. A zástupové, učinivše mezi sebou poradu, opět se počali před ním skláněti, volajíce: „Budiž zdráv, pane a vysvoboditeli náš!“ I slíbili jsou čekati do jednoho i dvou podzimků, ažby se Božepor navrátil. Potom uvedli jej do skvostné knížecí zahrady, kdež pod kmenovitou lípou jasná studánka se prýštila, a z této studánky do stříbrné láhvice vody nabravše, po třetí se před Božeporem sklonili, říkouce: „Viz, tato studánka vždy po sedmém odkvetení lípy vodou divotvornou se naplní, a pro ni nás byl závistný čarodějník okouzlil.“

Na to mu láhvici s vodou divotvornou darem podali, a přáli šťastnou cestu. „Jdi a neunav se,“ pravili. „Jdi za sluncem, a ptej se po knížectví churavých.“ — On pak přijal divotvornou vodu, se zástupy obživlými se rozžehnal, a jda za sluncem ptal se po knížectví churavých.

I šel takto Božepor za sluncem devatero dní, až mu bylo města dojíti, kdež nebesa byla mrakem zastřena, mlhavý se ploužil den, stromy se k zemi klonily, zvířata v prachu se plazila, a lidé s bledou, opuchlou tváří po městě se po-

táceli. Poznalť příchozí, že se otcnul v knížectví churavých.

Bylať tam zlá čarodějka očarovala kněžnu, ve kteréž se bylo knížeti zalíbilo, nechtějícímu zamilovati sobě škaredou čarodějnici. Porazila nevinnou kněžnu bolestným neduhem, a neduhové sklíčili celé knížectví, aniž jaké pomoci bylo, než vodou divotvorné studánky — tak byla oznámila čarodějnice. Avšak nadarmo z knížectví churavých zmužilejší pro vodu jsou posílali; ještěr všecky odvážlivce roztrhal. I zaradoval se tedy v duchu Božepor, že byl jím co prostředníkem ještěr přemožen, a vešel s divotvornou vodou ku kněžně, aby se podíval na bolestný neduh. Jak se ale naň podíval, lítostí jej slzy polily, neboť na smrt ubledlá, vymořená, s vyhaslýma očima a s hubenými oudy ležela dívka nevinná na loži a žalostně úpěla. Ale Božepor položil jí na rty stříbrnou láhvičku s divotvornou vodou, a blahodějného toku jí nalil do hrdla. A hned přestala dívka kvíleti, a v tichý spánek upadla, Mezi spánkem utišilo pak se i vzdychání kolem po městě, se stromů, zvířat a lidí padala choroba, den se objasnil, a slunéčko s oblohy modré usmívalo se na uzdravené knížectví, a radost jeho i hlasitých slov nabyla, an kněžna Libice ze sna procitla. Praví se, že po tom snu tváře její pro-

květaly září nejrannějších červánků, když se na čistém sněhu zhlížejí. Ale tyto tváře její, ač i barvou byly sníh, studeností prý předce sníh nebyly. Vřeléť byly jako pěkná šíje, jako plná ňádra, jako celé tílko labutí; a když obou rukou povznesla, chtějíc obejmouti svého uzdravitele, zdálo se Božeporu, jakoby jasný můžek, u ráje stojící, rozprostíral bleskuplné peruti — „Pojď a vejdi!“ — volaje.

I vložil kníže Božepor ramena svá okolo kněžny Libice, a kněžna Libice, kníže Božepora za ruku vedouc, před národ předstoupila, zvolajíc: „Ejhle, to manžel můj a kníže váš!“ — A národ zavýskav radostí, zvolal hlasem velikým: „Ejhle, to manžel tvůj a kníže náš!“ — Ale Božepor, jakž jej i krásná Libice vábila, i národa vůle těšila — Božepor zpomněl na sestru, a zpomena odhodlaně zvolal: „Nelze mi býti manželem tvým, ani knížetem vaším, dokavad bratrská upřímnost neposlouží nešťastné sestře.“ A jakž i Libice slzy vylévala, i národ prosil: bratr Božepor nemohl se kochati v blahostech, dokavad se vodní růže chvěla na černé bažině.

A když viděli vespolek, že se nedá bratr Božepor pro bratrskou svoji upřímnost zdržovati: slíbili jsou mu, že budou do sta i do dvou set

dní čekati, až se navrátí; a Libice mu darovala nejdražší věc z knížecího pokladu, stříbrnou píšťalku. — „Tuto píšťalku vezmi," pravila, „jdi za sluncem a neunav se; alebrž chutě po knížectví veselých panen se poptávej." — A Božepor nemeškal rozloučiti se; alebrž hned na druhý den vstal před sluncem, a po celý den kráčel za ním, poptávaje se po knížectví veselých panen. Musel však jíti dlouho — dlouho, až dny počítati zapomněl, a tvář jeho vousy zarostla. Šel přes louky a lesy, přes hory a doly, přes pole a vody, až k vysoké skále přišel, kdež byla veliká, tmavá jeskyně, a v té byl vchod do knížectví veselých panen. Ale v jeskyni hučel vodní proud, a bratr Božepor musel se života odvážiti pro nešťastnou sestru, uvázati se na veliké dřevo, a v tmavé jeskyni se pustiti po proudě. A proud nesl dřevo dále, i nesl Božepora, až se tmy kolem plavce začaly trhati, a jasný den se rozbřesknul, a dřevo i s plavcem na břehu se zarazilo, kdež byla rozkoš na zemi šlápnouti. Po tisíci a tisíci květin, červeně a bíle, modře a žlutě se lesknoucích, poletovalo tu strakatých motýlků; na zelených stromích rděla se zlatá jablka; ptáčkové tu hlasitěji štěbetali, než kde na zemi; z lesíků vykukovaly černýma očima krotké laně, a v čistých potůčkách honily se zlaté rybičky.

I nemohl se Božepor těm krásám dost nadiviti. Posléze myslil, že tady proto rozkošno, poněvadž tu dvojí slunce svítilo — jedno na nebi, a druhé na zemi. I pustil se Božepor rovnou cestou za sluncem na zemi, neboť bylo neobyčejné velkosti a jasnosti; ale jakž blíže přicházel, poznával, že to není slunce na zemi, alebrž veliký hrad ze samého stříbra a drahých kamenů, jenžto sluncem na nebi zářil, jakoby sluncem byl na zemi. A jakž Božepor ještě blíže přicházel, po lučinách kolem hradu děvčata poletovati uviděl; a potěšil se, že jest mezi veselými pannami. A veselé panny sotva že příchozího zočily, již: „Hleďte, hleďte hudebníka!“ volaly, a takto volajíce, přepodivné skoky tropily. A na jich volání vyhrnulo se panen z hradu ještě síla nesčetná, všecky v bílém rouše, s pěknými tvářemi, a ty se kolem Božepora, obdivem trnoucího, sbíhaly. Tak někdy na jaře kolem jednoho kmene na sta bílých motýlů se honívá, i usedá, i opět uletá.

„Zahraj, hudebníku, zahraj! — My jsme na tebe dávno čekaly!“ zvolala nyní všecka ta ústa panenská, a nohy panenské se už chutě po květinách houpaly, a oči hořely. A Božepor vyndal stříbrnou píšťalku, a jak z ní první zvuky vyloudil, začaly panny zpívati a rukama tleskati.

a jako větrem kolem do kola se vznášeti. A chtěl-li Božepor přestávku udělati, aby nabyl oddechu, již opět všecky: „Hraj, hraj!“ — volaly, a Božepor kníže musel hráti veselým pannám, jako sprostý pištěc. V tom se ale hrubý křik ozval na stříbrném hradě, a z brány, ohnikými granáty pokládané, vyběhl muž divé postavy, a řičel na veselé panny, aby ho nebudily ze spaní. Ale panny se daly do smíchu, a tancovaly bez ustání; a když divý muž u prostřed panen pišťce uviděl, začal hroziti a rozběhl se naň. Nepoznal ho ale, neboť byla tvář jeho vousy zarostlá; pištěc ale muže z hradu stříbrného poznal, neboť to byl zlý čarodějník, jenž byl zaklel sestru Milavu.

Na stříbrném hradě bydlel ten zlý čaroděj-ník, a tam své čáry prováděl. I byl tam sílu krásných panen nashromáždil, ježto se ženské skvostnými dary snadno zaslepí — a mezi těmi zaslepenými trávil život v rozkošech. Brzy ale měly všecky rozkoše zhynouti. Božepor mu strojil pomstu, a sotva že ho poznal, již i hněvem začal ještě hlasitěji pískati. A jakž první zvuky ucho čarodějníkovo dosáhly, začal ten zlý ženich po-tvorné skoky prováděti, a tlusté nohy vyhazoval jako dva špalíky, a rukama okolo sebe tloukl jako posedlý. Tak by asi huňatý medvěd skákal, kdyby chtěl laškovati mezi hejnem bělorounych beránků.

A takž tancoval tedy zlý čarodějník mezi pannami, a panny tancovaly okolo Božepora knížete. Ale když jim takto tancujícím hudbu dělal, zpozoroval, že chtivosti mezi nimi neubývá, aniž že se oudy jejich unavují; leč poznával, že jemu samému prsa slabnou, a že už dlouho nepostačí pískati. I namáhal se tedy znova; ale dech se předce krátil, a jak se dech krátil, přestávali i zvukové, a čarodějník ramena svá natahoval po pišťci. A pištěc kníže nevěděl jiné pomoci, leč mezi panny skočiti, a čarodějníku se ukryti, ažby opět síly nabyl, aby mohl pískati, a zlého čarodějníka zemdliti. Ale čarodějník, sotva že zvuky přestaly, dlouhým krokem, jako čáp, pustil se za Božeporem, a mezi pannami se honil za bezbranným knížetem. Ouzkostí tlouklo srdce v ubohém Božeporu, a již cítil, že jej ruka zlého čarodějníka za rameno popadá, a tvář mu zbledla, z úst pak mu vyklouzlo: „Milavo — sestro — duše moje!“ — A jakž mu to z úst vyklouzlo, vetchá stařena mu na mysl padla; on pak strhnuv prsten, hodil jej přes hlavu, a v tom i cítil, že pustil čarodějník jeho rameno. Neboť prsten byl padnul čarodějníkovi na prsa, a jakž tam padnul, v žhavý uhel se proměnil, i hned se čarodějníkovi do vnitřnosti vpálil. A pálil i sežíral maso po oudech jeho, že sebou zlý ženich o zem hodil,

a v krutých bolestech křičeti začal, až si panny hrůzou uši zacpávaly, strachem se dadouce na outěk.

A země se třásti začala, obloha se černala, vichrové hučeli, a hrad stříbrný se bořil; ale mstitel sestry Milavy stál neohrožene u hynoucího čarodějníka, i díval se na muka jeho, ježto sežírala tělo jeho, že nezůstaly po něm než holé kosti ležeti. A když Božepor ty holé kosti spatřil, rychle po lebce sáhnul, a zdvihna ji do povětří, vesele zvolal: „Raduj se, Milavo!“

V tom jej ale nová hromová rána zastrašila, i zdáloť se mu, že se celý svět naň boří, a kolem něho celá krajina se změnila. Octnulť se na břehu černé krvavé tekutiny, kdežto se u prostřed na písčitém ostrůvku chvěla vodní růže. Staloť pak se, že šli kolem lidé z knížectví, ale knížete svého nepoznali; neboť byla tvář jeho vousy zarostlá. Ti lidé šli však se zbraní, i pověděly Božeporu, že jdou volit nového knížete, an byli na bývalého po jednu i dvě zimy nadarmo čekali. I zkřikl Božepor: „Já jsem kníže váš!“ — ale lidé se mu vysmáli. A Božepor zvolal opět: „Jděte, a zvolte si knížete nového; pro sestru se rád slávy světské odřeknu.“ A na to posadil se na břeh, a lebkou čarodějníka začal nabírati černou bažinu i vylévati za sebou do

písku; a mokrota v písku se ztrácela, aniž se nová bažina za ním činila. Avšak dobrý bratr tam seděl, a nabíral bažinu po celý den, i po druhý den, a nejedl a nepil, a snášel denní parno a noční mráz; ale černé tekutiny ještě neubývalo — stejně vysoko stála pořáde pod břehem. Ouzkost počala svírati dobrého bratra. Obnovilť sílu svou, a lil neunaveně za sebe; avšak bažiny předce neubývalo.

„Milavo — sestro — duše moje!“ začal ubohý bědovati, neboť jej opouštěla síla; devětkráte bylo nad ním zahořelo polední slunce, a mdloby jej počaly obklíčovati. Ale jakž na sestru zvolal v té své ouzkosti, i vetchá stařena mu na mysl připadla, a on třetí prsten s prstu stáhnuv, přes hlavu jej přehodil a zvolal: „Pomoz, matko, pomoz!“

A jakž takto zvolal, obklopila jej temnost k neproniknutí, a hučení větrů nastalo po černé bažině, i byloť, jakoby žena ve mraku, co v plášti křídlatém, letěla přes tekutinu, a obrubou pláště svého smítala tu krvavou hladinu. Za ní ale, kudy letěla, objasnila se hladina, a ostrůvek na ní začal se pohybovati, i měnil se v loďku, a vodní růže začala zrůstati, z větviček se táhly outlé ručinky, a z květu pukala milostná hlavinka. Dech větrů pak poháněl loďku ke kraji, kdež třesoucí

se ruce rozpínal bratr Božepor, až mu do náruči klesla sestra Milava. A s mraků a větrů sestoupila vetchá stařena, jež byla drahně od kněžny jablka a medem namazané koláče dostala; ale opět nebyla vetchá stařena, neboť byla pěkné, mladé postavy, celá živoucí, a ta požehnala bratru upřímnému i sestře vysvobozené. Od východu pak přicházeli zástupové, i přicházeli od západu, a všickni hlasem vysokým volali: „Zdráv buď kníže Božepor!“ U prostřed pak jela na skvělé brůně spanilá Libice, a srdce Božeporu zaplesalo, an se octnul mezi sestrou a nevěstou. Ti pak, již byli šli volit jiného knížete, a nyní zaslechli zástupy volající: „Zdráv buď Božepor!“ — ústa taktéž otevřeli a zvolali: „Zdráv buď Božepor!“ — Na to pak nastalo hodování a radování, zpívání a tancování po všech krajinách, a bylo tak upřímné, že ničeho nelituji, než že jsem byl tenkrát ještě na houbách, a nic nepřeji, než aby trvalo ještě, a já se tam mohl rozběhnouti.

Panna jezerní.

(Psáno roku 1840.)

Před dávnými časy byli živi dva manželé u veliké lásce a svornosti. Měli jedinkého syna, a ten byl obraz vší krásy, jak na těle, tak na duši. I milovala jej ovšem dobrá matka jako zřetelnici oka svého, a pečovala o něho jako o blaženost duše své — a tu se vedlo Janečkovi dobře. Ale dobrá matinka zemřela, a tatínek, ačkoliv po smrti milované manželky dlouho bědoval — předce posléz opět se oženil, hezounký Janeček dostal macechu — a tu se mu vedlo zle. Neboť, jak obyčejně bývá, zanevřela tato zlá žena na synáčka po první manželce, a utiskovala jej kde mohla: to však zláště proto, že byl nebožce matce podoben, kterouž Janečkův otec posud v srdci nosil. A nenávist člověka zaslepuje. I zapomínala se macecha zlá tak velice, že nevinné pachole hrdla zbaviti všelikou práci vynakládala;

ale Bůh, kterýž nevinnost ochraňuje, uváděl hanebné zámysly její v niveč a vždycky hezounkého Janečka zachránil. Člověk však v zaslepenosti ducha neví, co počíná, a nezřízenou vášní dá se unesti, jako pírko silnou vichřicí. Zlá macecha vidouc snažení své o bezhrdlí dítěte pokaždé zmařeno, zahořela žádostí po mstě a krvi tak nevázaně, že i manžela ku zkáze Janečkově ponoukati začala.

„Vyžeň mi toho kluka z domu," říkala zlá žena; „já s ním nemohu pod jednou střechou bydleti; a neučiníš-li vedle vůle mé, odejdu od tebe!"

Manžel a otec lekl se ovšem těchto slov i nahlížel bezbožnost jejich; ale nejlepší mužové bývají slabi, když do rukou zlých žen upadnou, a Janečkův otec byl si mezi tím druhou manželku tak oblíbil a tak jí přivyknul, že se obával, žeby bez ní živ býti nemohl, a ustanovil tedy, že vedle vůle její učiní.

„Vždyť se mu nic zlého nestane!" těšil se pošetilý. „Pán Bůh je všude — a ten ho zajisté k dobrým lidem přivede."

I vzal tedy jednoho dne Janečka za ruku a vedl jej daleko do hustého lesa, i vodil jej semotam, chtěje, aby si chlapec cestu pamatovati nemohl. A když přišli do největší hustiny, řekl:

„Počkej tady trochu, Janečku! Mně se zdá, že jsme zabloudili. Podívám se, kady cesta vede.“ — A s těmi slovy odešel.

Janeček se posadil do trávy a sbíral zatím pěkné červené jahody, kterých tu kolem hodná síla rostlo. A to jej těšilo. Ale jahod počalo kolem ubývati, a tatínek se ještě nevracel. Janečkovi zašla chuť, i začal kolem obcházeti volaje: „Tatínku — milý tatínku!“ — Ale milý tatínek se neozýval; a když to hodně dlouho trvalo, poznal synáček, že je opuštěn, a dal se do pláče.

Pláč ale ulevuje bolestem a odlehčuje srdci. Když se tedy Janeček vyplakal, vylezl na strom; neboť se chýlilo již k večeru, a doma byl slýchal, že po lesích divoká zvířata běhají. Bál se tedy, aby ho neroztrhala. Když ale na strom vylezl a pohodlnou větev si vynašel, začal se ještě ohlížeti — a hle! uviděl, že v dálce hoří. Byl to veliký oheň, rozdělaný jako na nějaké pasece, a protož myslil Janeček, že u něho také někdo bude, kdož jej rozdělal. Na pustinách není člověku nic vítanějšího, než stopa člověčí. Protož i Janeček hned se stromu opět slezl a k milému ohni zaměřil. Když přišel k němu blíže, uviděl, že nějaký stařec u plamenu sedí, a ten byl veliký a strašlivý obr. I zděsil se pacholík jeho pohledu, ale nouze dodává srdci lidskému smě-

losti, a bída otužuje mysl bázlivou, a protož tedy i Janeček v stavu svém opět srdnatosti nabyl a hezky blízko až k ohni se přiblížil. Tam ještě poněkud bázlivý otevřel ústa i zvolal: „Tatínku! — tatínku!“ — Ale stařec obrátil zpovolna hlavu, podíval se bystrýma očima na pacholíka a řekl hlasem hlubokým: „Já nemám dětí! Neříkej mi tatínku!“

Tu začal Janeček hořce plakati a prosil: „Ach, neopouštěj mne, tatínku! Já nemám tatínka; ale ty budeš mým tatínkem!“ — A stařec obrátil opět hlavu a pohledl ještě jednou na pacholíka. Potom řekl: „Neopustím tebe! Budeš míti tatínka.“ — A Janeček se zaradoval, zatleskal rukama, přiskočil ke starci — a od té chvíle měl tatínka. I miloval starce, a ten jej učil věcem rozličným, zvláště ale honbě a lovectví.

Janeček zrostl a byl z něho statný jonák. Zvěř honiti a luk napínati byly jeho jediné radosti. Když ale začal sám a sám do lesů vycházeti, dal mu stařec napomenutí řka: „Nestřílej havrany!“ A Janeček si pamatoval slova starcova, i slíbil, že se podle nich zachová. Mladá krev snadno sliby učiní, ale snadno je také zruší. Následek nedělá jí starosti.

Jednoho dne vyšel si krásně urostlý mládenec do lesa, i nezůstalo v hustinách zvířete

a v povětří ptáka, aby nebyl podobného zastřelil. Jediný havran nenacházel se mezi jeho kořistí. Ale věc zakázaná chutná nejlépe i dráždí nejvíce, a žádosti lidské neposlouchají vždy rady rozumu. I neměl Janeček od té chvíle pokoje, až konečně předce jednou zimního času havrana zastřelil. A když k němu přišel, aby ho zvedl, spatřil na sněhu tři krvavé krůpěje a černé pírko. I pozastavil se nad tím a zvolal: „O kéž mám pannu s tílkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev a s vlasy černými jako havraní peří!“

Když se ale domů navrátil, bylo mu předce líto, že nezachoval napomenutí otce svého, i vyznal mu, čeho se byl dopustil, řka: „Odpusť mi, tatínku! — zastřelil jsem havrana.“ Stařec se rozhněval i nadal mu neposlušných, vida však litost jeho, opět se udobřil. A mládenec opakoval nyní slova, kteráž byl venku zvolal, když havrana zvedal, řka: „O kéž mám pannu s tílkem bílým jako sníh, s tvářemi červenými jako krev a s vlasy černými jako havraní peří!“

Stařec tatínek se zasmál této žádosti, neboť věděl, že v každých mladých prsou mužských časem svým podobné přání se ozývá, i řekl: „Kdybys lépe poslouchati uměl, mohl bys takovou pannu dostati!“ — I sliboval Janeček ovšem, že

bude poslouchati co nejlépe, a stařec vida ochotnou vůli jeho, vyšel s ním daleko do lesa, ukázal mu veliké jezero a řekl: „Tuhle v té jeskyni se schovej a čekej, až bude pravé poledne. Potom sem přijdou tři panny jezerní, které se tady koupávají, a ty budou míti na hlavách krásné koruny. Dřív ale, nežli do vody vejdou, složí koruny na břeh; ty pak na to okamžení počíhej, a když budou již ve vodě, pozorně se přikraď, popadni první korunu a běž domů. Pamatuj si ale, že se nesmíš ohlídnouti — nech se děje co děje.“

I stalo se tak, jak byl stařec pověděl. Šťastně popadl Janeček zlatou korunu a dal se na outěk. Ale v patách za ním byla hned panna jezerní, jížto koruna patřila, i začala za ním volati: „O postuj, mládenče spanilý! a pohledni na mou podobu. Tělo mé je bílé jako sníh, tváře červená jako krev a vlasy moje černé jako havraní peří!“ — A hlas její zněl tak líbě, jako šplouchání malého potůčku, i nemohlť mu jinoch nezkušený odolati. Zapomněl na slova starcova i zastavil a ohlednul se. V tom ho ale panna jezerní dohonila, korunu mu vytrhla a zmizela.

Truchlivě navrátil se Janeček oklamaný domů, a žalostně pověděl starci, co jej bylo potkalo. I zamračil se stařec a pravil: „Tvá vina! —

proč lépe neposloucháš! Neřekl jsem ti, aby ses neohlížel?“ — Když ale Janeček velice smutnil, že nemůže pannu podle srdce svého míti, řekl opět stařec: „Nabuď mysli a jdi ještě jednou k jezeru. Můžeš druhou pannu dostati!“ A Janeček šel po druhé k jezeru. Schoval se, a když panny do vody vešly, uchytil druhou korunu a dal se na útěk. Ale panna, kteréž koruna zlatá patřila, byla hned zase v patách za ním, i volala naň jako předešlá, a hlas její podobal se znění stříbrných strun. A roztoužený mládenec nemohl odolati, ohlídnul a zastavil se, a v tom ho panna dohonila, korunu mu vzala a zmizela.

Ale vroucí láska nedá se odstrašiti. Láska vymýšlí a zkouší. Láska neustává. Třetího dne šel Janeček zase k jezeru, a vzal korunu panně třetí, a když ho tato sladkými slovy opět stíhala, otužil srdce své, neohlídnul se a doběhl šťastně domů. Panna vešla za ním; on ale dal korunu starci tatínkovi, aby ji schoval — a sám si vzal pannu chytře ulovenou za ženu.

Dobrým lidem plyne vespolek život líbezně a letí rychle jako střela. I byltě Janeček již několik let živ s manželkou v míru a pokoji, a ona mu porodila dva syny. Jednoho času byli oba manželé pozváni na svatbu, kdež bylo mnoho veselí a tance. Ze všech nejkrásněji tancovala

ovšem bývalá panna jezerní, neboť nožky její sotva že se země dotýkaly, a ona celá byla více létavému motýlku než postavě lidské podobna. A svatebčané nemohli se dosti nadívati, a nemohli ji dosti nachváliti.

To když ona slyšela, řekla manželu svému: „Milý mužíčku, půjč mi ještě jednou mou zlatou korunku! To budou lidé teprva viděti, jak mi tanec sluší!“ — A Janeček dal si říci, doskočil domů a přinesl korunu; neboť měl velikou radost, že lidé ženu jeho chválili. Ale sotva že ona korunku na hlavu posadila, již cítila, že ji zvedá do výšky, a tu jí teprv napadlo, že musí odletět, jak mile koruny se dotkne. I lekla se toho velice, neboť milovala manžela svého i dítky své, a chytla se těchto posledních, jakoby se jimi na zemi udržeti mohla; ono to však nic nepomáhalo. V každé ruce jedno dítko držíc, pozdvihla se od země, a sotva že jí času zbylo, aby zvolala: „Chceš-li mne, milý manžele, ještě uvidět — najdeš mě s dítkami za ohnivým potokem!“

Po této příhodě se Janeček velice zarmoutil, neboť miloval upřímně manželku svou, i ležela mu poslední slova její tak hluboce na srdci a v mysli, že nemoha doma vydržeti s otcem starým se rozloučil a do světa se pustil, hledat

ohnivý potok a za ním milou manželku s dvěma dítkami.

I šel dlouho přes hory a doly, přes širé pole, až se do pustého lesa dostal. Tu byla křižová cesta, a na ní se rvali tři skalní duchové, i vadili se a tropili podivné křeky a kozelce. Ale Janeček se jich nehrozil; slýchával arci: Nepleť se do rvačky, ať se nesvalí na tebe! — ale pro milou manželku byl by, jak říkáme, do pekla vlezl, a protož i zmužile ke skalním duchům se blížil, doufaje, že u nich třeba nějaké zprávy o své drahé nalezne.

„Hej — pánové — počkejte!“ zvolal na ně. „Proč pak se tak melete?“ — A ti sotva že hlas jeho zaslechli, již i hned od rvačky upustili a okolo něho se shrnuli.

„Tatík nám zemřel,“ volali jedním hrdlem, „a ničeho nám nezůstavil krom tohoto klobouku, pláště a holi. Teď se ale o ty věci nemůžeme nijak rozdělit; nebo každý z nás by nejradši všecko měl.“

„Ale,“ ptal se Janeček dále, „co pak ty věci za to stojí, že se bratři o ně rvou?“

„I to věřím!“ odpověděl jeden z duchů skalních; „neboť kdo tuto hůl v ruce drží, může jiného v solný sloup obrátit.“

„A kdo si tento klobouk na hlavu dá,“ řekl druhý, „může i s císařem z jedné mísy jíst, a nikdo ho neuvidí.“

„A kdo se večer do tohoto pláště zaobalí,“ doložil třetí, „a řekne: Ať jsem zejtra tam a tam! — také se tam octne!“

Toto když Janeček slyšel, velmi se podivil, a láska vdechla mu dobrou myšlénku. „Totoť jsou ovšem věci velmi pěkné,“ řekl, „i nedivím se, že se o ně perete; ale boj mezi bratry nevede k dobrému konci, a protož chcete-li, rozhodnu mezi vámi, kdo ty věci dostane.“ A duchové byli tomu povděčni i svolili, zachovati se podle jeho vyřknutí.

„Jděte tedy tamto na ten pahorek a čekejte, až vám znamení dám. Potom se dejte do běhu; a kdo z vás ke mně nejdřív doběhne, tomu všechny tři věci připadnou. Plášť, klobouk a hůl nechte ale zatím pod mou ochranou.“

Chtivost přivádí ke škodě a lakomost nemá požehnání; obě zaslepují moudrého. I sami duchové uběhli do škody; neboť když učinili, jak jim Janeček poradil, a na znamení čekali, proměnil on je všechny tři v solné sloupy. Nato pak sebral ty tři věci dědičné a pustil se zas na cestu.

I šel, až konečně k jedné chalupě přišel. V té seděli rolník a žena jeho u plné mísy a jedli. Jak mile to Janeček zahlídnul, dal si klobouk na hlavu, posadil se ke stolu a jedl s nima. Když ale měli sněděno, řekl rolník k ženě: „Pán Bůh nám pomoz! Dnes jsme toho měli předce hezkou mísu, a nejsme nasyceni.“ Protož přinesla žena ještě jednu mísu, a neviditelný host jim zase pilně pomáhal. „I bodejž do toho!“ rozzlobil se pak opět rolník. „Toť musí s námi sám rarášek jíst, že jsme pořád hladovi!“

Tu se jim Janeček okázal a slíbil, že jim všeho nahradí; nežli se oni však zpamatovali, již opět zmizel a byl na cestě.

K večeru stál na širém poli. I vyhledal si pohodlné místečko a zaobaliv se do pláště, lehl si na zem s tou myšlenkou: „Ať jsem zejtra ráno před obydlím své milé ženušky.“ A jak si pomyslil, tak se i stalo. Ráno, sotva že oči otevřel, spatřil, že leží před chyší, kterou jak živ neviděl, a za sebou zaslechl veliké hučení. I ohlednul se a poznal, že to hučí ohnivý potok. S dobrou nadějí přikročil tedy k chyši a zaklepal na dveře. Ty se otevřely, a krásný pacholík vystrčil z nich hlavu, a sotva že Janečka spatřil, dal se do křiku, volaje: „Tatínek! tatínek — maminko!“

Na ta slova vyšla z chyše krásná paní s druhým pacholátkem na ruce, a to byla ztracená manželka jeho. I padli si okolo krku, neboť se vespolek milovali, a bývalá panna jezerní plesala, že se opět k manželu svému dostane. Po celý den bylo v chyši veselo; neboť kde se lidé milují, nebývá nikdy smutno, a když přišla noc, prostřel radostný Janeček plášť svůj na zemi, lehl si naň s manželkou i s dětmi řka: „At jsme zejtra na úsvitě v obydlí starého tatíka mého!“ A jak řekl, tak se stalo.

Ráno, dřív nežli vlašťovička štěbetati začala, probudil se Janeček, a tu stál před ním veliký stařec tatínek jeho, podávaje mu ruku, i radoval se, že se miláček jeho šťastně navrátil. A pak byli všickni pospolu živi ještě dlouhá léta; neboť život dobrých lidí sám sebou se prodlužuje, závist mu neupijí krve, a zlost mu nekope hrob.

Básně.

Čeští osudové.

(Fantasie na den nového roku 1833.)

Aj Čechu, pohleď! hora zelená
Jak noční rouškou zastřená,
Jak šedé mračno po oudolí táhne!
Přeletí *Půlnoc* krajinou,
A tmy se rozplynou,
Do nichžto rukou čarodějnou sáhne.
Na hoře v černém klínu, jako lesk,
Co s nebes brány pochodí,
Zapálí blesk
A kolem světlo uvodí.
A zástupové valní, jako za dne,
Až někdy z boží váhy poslední
Soud na pozemské syny padne,
Stojí tu pod horou. Tam, Čechu, pohledni
A poslyš, jaký zpěv se zdola vine,
Zpěv známý: Pomiluj ny Hospodine!
Utichne prosby zvuk,
Umlkne zemský hluk;

A jakby hudby nebeské tu zněly,
Jakoby angelové pěli,
Na hoře zní teď kouzelný hlas.
Na hoře v jasné milostkvoucí záři
Vystoupí s věkostarou tváří
Všemocný světa vládce *Čas;*
A sluh je za ním dvěma řady jdoucích,
Zlé, *Dobré* svými bratry zvoucích.
V oudolí ze zástupu rolník vykročí,
A tichá řemesla se k němu přitočí.
„Dej zemi naší požehnání!“
Volají
A na kolenou odpovědi čekají.

„Slyš, kde české ucho k poslouchání!
V české rolí vznikne blaha,
České sady skrásí květ;
Aby spatřil vešken svět,
Že je věčná boží snaha,
Drahým pokladem by česká země byla,
U všech národů se chválila a ctila.“

Tak s hůry hlas. A ze sboru
Se stydným krokem tratí dívčina,
A za ní krásná družina;
Ty touhyplným okem hledí na horu.

„Dej lásce naší požehnání!“
Šeptají
A s roznícenou duší soudu čekají.

„Cit, kde české srdce k radování!
V českých prsou zrůstá pevný
Medolibé lásky stan;
V něm se kochá nebes Pán,
V něm je rozkaz jeho zjevný.
Sladko musí v zemi bohaté se žíti,
Má-li pro ni člověk pracovat a mříti!“

Tak opět hlas. A po třetí
Hle! jaký z davu sbor to vyletí?
A jaké břinkají to meče? —
To čeští bojovníci jsou!
Oděni jako do krvavé seče
Bouřlivým krokem k hoře jdou.
„Dej zbrani naší požehnání!“
Hlásají
A s okem žhoucím na vyřknutí čekají.

„Slav, kde jazyk český k zazpívání!
Českých mečů svět se leká,
A předce mír Čech neboří;
Ať svět zradou zahoří,
S Čecha Bůh tu skvrnu smeká.

Proti škůdci jen Čech brání dům a slasti,
Králům svým je brání, dětem svým a vlasti!“

Tak zavzní hlas. A vděčný ples,
A zvučný zpěv se vzhůru nes;
Jeť na Dunaj tu krásné podívání,
Kde stříbrovlasý otec kraluje,
Kde národů svých štěstí chrání.
Již tedy denní zpěv ať jemu děkuje,
Zpěv oblíbený Čechům stále:
Bůh zachovej nám kmeta krále!

Zpěv Čechů při novém roce.

(1835.)

Všem nám buď blaha přáno!
Co hor a dolův Labe s Hanou váže,
Co jich pojímá Tater skalné páže,
Po všechněch svorně vyvoláno:
Všem blaha přáno!
Rok v hrobě leží — i prchly žalosti,
S novým se i nový život uhosti!
Duch po něm pálá — jen rámě natáhni
A směle, bratře, v poklad jeho sáhni:
Všem nám buď blaha přáno!

Všem nám buď jmena přáno!
Z končin nesou se národův pověsti,
Z končin v končiny musí se zanesti,
Z hrdel lidských k nebi voláno:
Buď jmeno dáno!
Jaké to tváře v mrákotném věkův proudě,
Vážné i milostné, jako při soudě

Nad světy Pána? — Našich otců tváře,
A na syny zdárné padá jich záře:
Všem nám buď jmena přáno!

Všem nám buď slova přáno!
Divoká směsice zvuků valí se
Zkvětlou Evropou — kde noha staví se,
Všemi ústy o právo dbáno:
Buď slova přáno!
Bratří našinci! Pilné otců plémě,
S chutí o závod — krásnáť tvoje země —
Řeč máš, ducha máš — svět v obdivu žasne
Pojav posléze žaloby tvé hlasné:
Všem nám buď slova přáno!

Všem nám buď blaha přáno!
Z chrámu, kde pastvec vlastní ovci pálí,
Z hájů, kde zpěv známý bohy chválí,
Věčně bývá zemi žehnáno:
Všem blaha přáno!
Otuž se, koho zdřímání seslab'lo,
Zpomeň si, právo tvoje neochablo;
Ještě hlas náš v řadě lidstva platívá,
I jmeno naše obor světa ctívá:
Všem nám buď blaha přáno!

Sbor bojovníků.

(Zpíváno při veřejné hudební zkoušce v konviktském sále v Praze, dne 2. unora 1838.)

Voď Bože nás!
Frašně bílý prápor vlaje,
Na praporci český lev;
V mužných oudech duše hraje,
Pro milou vlast vroucí krev —
Voď Bože nás!
Bouře hučí po horách — to Čechů zpěv;
Zbraně zvučí dolinou — to reků hněv!
Cizí škůdce matku haní,
Zhůru, bratří! s heslem k zbrani:
Voď Bože nás!

Voď Bože nás!
Krutě bitva polem seče,
Rozdivočen dáví lev;
Z věrných ňader proudem teče
Pro tři perle vřelá krev —
Voď Bože nás!

Král a *vlast* a *rodina* — to Čechů zpěv;
Zahyň cizí ukrutník — to reků hněv!
Zhůru, bratří! — poklad máme,
Statek, život za něj dáme —
Voď Bože nás!

Voď Bože nás!
Zbožně míru věnec kyne,
Ozdoben jím český lev;
Děsný hlahol bitvy hyne,
Setřena je s mečů krev;
Voď Bože nás!
Spasena je otčina — to Čechů zpěv;
Větrem k nebi díky jdou — to reků hněv!
V boji k věnci vítěznému,
V míru k blahu líbeznému
Voď Bože nás!

Granáty.

I.

Pravda bolně pálí —
Hluboce to cítím!
A předc nezhrožený
Ve tmu noční svítím.
Běda Čechu, běda,
Kterýž skrývá uši,
Hledá-li si pravda
Cestu k jeho duši.

Zarděme se studem —
Chybit může každý,
Jen se chraňme pýchy,
Této *samovraždy!*
Stojí-li kdo pevně,
Nech se k zemi dívá;
U nejjistší cesty
Často propast zívá.

Kdyby jako písku
Na poušti a v moři
Nepřátel mých bylo —
Nepohnou mě k hoři!
Člověk může zradit,
Jejž svou krví kojím:
V loktech drahé matky
Věčný obr stojím.

Kdybych *tebe* neměl,
Drahá moje vlasti,
Dávno bych byl shodil
Břemeno svých slastí;
Ty mně ale kážeš:
Postůj, věrný synu!
A já stojím — snáším
Zlého světa vinu.

Polož *ty* se v rakev,
Ukryj ztuhlé oudy:
Zotvírám své rány,
Pustím krve proudy;
Dokud ale stojíš —
A to budeš věčně! —
Opru se svým škůdcům,
Nevděk splatím vděčně.

Čistá jsi tu panna,
A předc žerou raci
Na tvém drahém těle —
Červi křivolací!
Kde jsi, anděle s tím
Mečem plamenitým,
Abys potřel nevděk
S rodem plemenitým?

Slyšte, já syn český
Krev bych pro vlast vylil!
O jen křičte, hučte,
Aby svět se zmýlil!
Křik nic nedokáže,
Když se večer světí;
Ne dle slov, dle činů
Pozná Pán své děti.

II.

Vím, jak slavík tluče,
Jak se luna stkvěje;
Znám dech jarních růží,
I jak větřík věje:
Volím ale blesky,
Šípy, bouř a meče;
Budit Čechy ze sna,
To má denní péče!

Budit Čechy ze sna,
To má denní práce,
Aby hlas můj došel
Z chýše do paláce.
Mnohoť jich už bdí, však
Ještě víc jich dřímá,
Lenoší a tyje,
Ať i nebe hřímá.

Bledolící hošík
V bolestech se kroutí,
Že ho klame láska,
Že ho děvče rmoutí.
Potrhej své struny,
Jeť zde bolest větší!
Jsou zde rány vlasti,
Ty ať básník léčí.

Nevídáno slečny,
Skuhrání a stesku!
Já vím též, co pláč je,
Šlapal jsem tu stezku.
Já řku: Drahá Češko!
Ona se mi smála;
Mám se pro ni rmoutit?
Ta by za to stála!

Mračte na mne tváře,
Nebo šklebte zuby;
Darmo vaše hromy,
Marná prška huby!
Hrozte si, jak hrozte,
Já se nepoděsím;
Já jsem Čech a meč svůj
Na hřeb nepověsím.

Mluvte si, jak mluvte —
Krkem nebo nosem,
Šaťte se, jak šaťte —
Bez šosů neb s šosem:
Já si mluvím česky,
Jako Čech se šatím,
Tretky cizozemské
Rád na sobě tratím.

O ty sladká hudbo,
Jazyku mých dědů!
Jak to krásně letíš
A jak rychle k předu!
Darmo sama sobě
Tropí závist muka;
Tebe neuchvátí
Lidské zlosti ruka!

Ach, ty vlaská noci,
Květy, hrady, háje!
Stkvěte se jen, stkvěte,
Vychválené ráje;
Píď té drahé země,
Kde je hrob mé matky,
Dráže sobě cením,
Nežli světa statky.

Zrozený jsem žebrák,
Nocí dnem se mořím;
A předce láskou k vlasti
Trůny sobě tvořím.
Nesmějte se, páni,
Lásce žebrákově;
Z prachu rodívá se
Také spása nově.

Láska, moje láska
Ta mě bolí, mučí,
Protož ale předce
Ústa nezaskučí.
Snadno plakat! — snášet
Ale jako skála,
Až to praskne: to je
Vlastencova chvála!

Já bych hořce plakal,
Cedil krve proudy,
Kdyby zrostlo kvítí
Z neúrodné hroudy.
Rád bych slze deštil,
Krev a život tratil:
Kdybych z duší tupých
Vlast svou obohatil!

Z n ě l k y.

Darmo hory sněhem ověnčené
Z Helvecie oku lahodí;
Darmo ducha k těše navodí
Louky Rýnskou vlnou zavlažené.

Mrtvě zírám rumy oslavené,
V nichžto Romulův duch vévodí;
Co zde krásného se narodí,
Zdá se býti dítko poskvrněné.

Zelenej se strome, květte háje,
Zpívej žídlo, stroj se květino,
A předc žádné nestvoříte ráje.

Div se tobě jiný, pocti draze,
Já ti nekořím se, cizino,
S tělem zde, a duchem bydle v **Praze**!

Krásně stojí růže v mladém puku,
O prut silný časně opřená;
Krásněj děva citem zarděná,
Milenci-li dává k sňatku ruku.

Kým tu nehne vážnost stinných buků,
Svá kdy v jedno sklání temena?
Nebo když dvou reků ramena
Drážděnému odpírají pluku?

Ve mně ale bouří smělé zdání
O krásnějším ještě podívání,
Před ním pokoří se divoch sám.

Pro krále tu v bouřném vlnobití
V chrabré pěsti české meče míti,
Z mrtvol vystavěti věčný chrám!

Blaze vám, jimž dáno k žertu lásky,
K ctnostným radovánkám pocitu!
Vám se nikdy strastmi Kocytu
Bodré neudusí v prsou hlásky.

Pějte, drazí, vnadu sličné Krásky,
Spolku ples a sladko soucitu,
Pokárejte mračných necitů,
Žádné jimiž nehnou blaha částky.

Ach, proč, bohyně má, položilas
Do vínku mi zrak, ten drahý dar,
A proč dítko zpěvu naučilas?

Smálbych se, než kamkoliv se dívám,
Straší zpousta, rakev, hroby, zmar,
Protož pohřební jen písně zpívám.

Mlčte, ať mi duše nekrvácí,
Praménky, jež v trávě bloudíte;
Pak i vy kéž písně skončíte
K tiché bolesti mé, hlasní ptáci!

Konec, větérkové, vaší práci,
An se po lupení honíte;
Zbledněte, co jaro slavíte,
Kvítkové, pak nejste žalu zrádci.

Ticho stůjte, jasná sklopte očka,
Černou na se berte oděvu,
Pěvec chudý zatím na vás počká.

Pro vás, neustupně se mnou jdoucí,
Podá cizí svět snad odlevu,
Po níž k bratru volám písní mroucí.

Hroznoť u velikém světě státi
Bez naděje v blaho budoucí,
A jen touhu věčně mladnoucí
V okovech, ač bez vězení lkáti!

Věčnou-li má srdce mukou páti,
Na kořenech dravě žeroucí?
Svět je velký, všechněm kvetoucí,
Pročbych já měl výhost právům dáti?

Dome můj! — mé heslo, meči, štíte,
Kde tě v oné slávě uhlídám,
O níž duchové mých otců díte?

Nerozkvete jaro tvoje znovu?
Mluv. zda k plesu věnčiti se mám,
Zdali kytku objednati k rovu?

Šťastné hvězdy, ježto nezbloudíte
Dráhou od věčnosti určenou;
Noc a den, rok léta zaženou,
Věrně zemi nuznou pozdravíte.

Hvězdy dobré! proč se netlačíte
V cestu sestrami si zvolenou?
Rovnou či jen stopou, spojenou
Všehomíra blahu vyhovíte?

O kéž bratry mé by stejná jala
Vůle, pilnost, jedno poznání,
Zhoubná by se závist v outěk dala!

Jen kdy láska vzejde v jarním květu,
Sjednocenost, svornost konání,
Zlaté navrátí se věky světu.

(Roku 1829 na břehu Dunajském.)

Složte korunky své v hrobek tmavý,
Vonné květy sladkých kořenů;
Zmiziž páro vřelých pramenů,
Z nichžto mdloba nová pívá zdraví.

Proč si vplítáš, Aeskulape lhavý,
Do kadeří skvoucích kamenů?
Rozlí vody, uhas plamenů,
Rozbí schránky, změň i stav i mravy.

Jiným kouzlem já se z říše stínů
Mžikem octnul v jasné krajině,
A stan rozbil v květorouchém klínu.

Po světle se duše rozdychtila,
An ji ona slávská bohyně —
Rtoma na rty Čechům zasvětila.

Často z jara duch si s tvory hrával,
Van Dykem již ze sna povstali;
Jiné-li ho touhy objaly,
Nechav barvy, ku harfě se hrával,

A tak dlouho jako ve tmách stával,
Kdež se pouzí snové míhali,
Až i honbou — an mu prchali —
Zchvátiv křídla, v tuhé mdlobě spával.

O, jak lehko zbloudí v leskném světu
Jinoch po osvětě žádoucí,
Jestli nemá, kdo mu řídí letu!

Díky, žes mě, bohyně má, jala
Před zblouzením v lokty horoucí,
A zpěv český za vůdce mi dala!

O n a.

Chtěl, jak na horách se budí ráno,
Jak si soumrak stele v dubině,
Chtěl jsem psáti, kým to v modřině
Lesknavých tam světel množství hnáno;

Byl bych skoumal, jaké roucho dáno,
Putujícím v rajské krajině,
Odkryl, co se zběhlo v cizině,
Neb co tajně bratrům v duši psáno.

Ji co ale znám -- ač proti zvyku —
Mním, že zemi k plesu, nebe k díku,
O Ní by jen píseň zavzněla.

U Ní vidím v očích hvězdnou záři,
Soumrak po vlasech, a jitro v tváři,
V lidské schránce s děvou angela.

Jindy a Nyní.

(Na závěrek časopisu „Jindy a Nyní“ r. 1833.)

Dítko luhy české navštěvuje,
Někdy na Moravu zarejdí,
Časem v Slovansku se potuluje.

A to dítko, Pražské rozeňátko,
Kouty dříve doma vyšmejdí,
Nežli v svět se pustí pacholátko.

Divné dítko! doma nemá zdaru:
Byť i řádně s otcem pobylo,
Bez poutí svých došlo by jen zmaru.

Leč ty pouti koná s velkou chutí,
Hledá, kdeby hlávku sklonilo,
V lidském srdci usadit se nutí.

Aj, toť tedy hříšný břichopásek,
Dotíravý mls a darmotlach,
K pohoršení ošklivců i krásek?

Chyba lávky! — nemlsáť on zdarma;
V tobolce má čarodějný prach,
K zapuzení pozemského jarma.

Písně umí, libozvuké zpěvy,
Světské chová děje v paměti,
Lidské nálezy a boží hněvy.

Přírodu, jež půlnoc jiným svírá,
V kouzedlném plášti proletí,
V tmavém lůně drahých šperků sbírá.

A co umí, písně, povídačky,
Rádo po besedách zděluje,
Rodí žert a usmrcuje plačky.

S divnou přitom, chvalnou ochotností,
Co kde k zprávě přítel zvěstuje,
Městům nese, víškám k vědomosti.

A takž dítko, kde ho láska vítá,
Trojnásobně darů nahradí,
Jemu z lásky blahý život svítá.

Již se tedy, bratří! k hostu mějte,
Ať se na návštěvy navnadí,
Jemu sebe — jeho sobě přejte.

Otec jeho, pěstoun, vychovatel,
Způsoby mu pěkně ukrouží,
Aby všechněch bylo spolků znatel.

A byť přišlo někdy na opravu —
Až se z botek dětských vyplouží,
Jonák bude vlasti na oslavu.

Třebať máme statných bojovníků!
Na vlastenské roli bohaté
Sbor se toulá krutých odporníků.

Mé pak dítko, zakusivši lásku,
K vaší spáse, vděkem rozňaté,
V hrdinskou se upne zbraň a pásku.

Květy české.

(Úvod k časopisu „Květy české“ r. 1834.)

Kdy se jabloň z jara v stříbro šatí,
Sadů roucho kdy se zelená:
K rolníkům jde doba milená,
Čáka jejich v štědrý podzim platí.

Růži dokud vedro neutratí,
Dokud dívka cudně plamená,
Ňádra plná, líce zbarvená:
Divnou září svět se kol ní zlatí.

V nevyvážný důl je s nebes krása
Rozprostřena zemskou dolinou,
Buď zisk její rozkoš jen, buď spása.

Nejvnadnější ale očím světů
Objeví se krása hodinou
V prvním rozvinutí svém a květu.

Kdožby věrnou nevzdal službu vlastem,
Zkvětlým už a nebo v poupěti —
Kdožby nepomáhal jejich slastem?

Pro matku buď bedro opásáno,
Krev i tělo hbité k oběti.
Synem darů nejlepších buď dáno.

Nám i rez ať pevné přilby sžírá.
Stroj se duch jen vlasti k poslouží;
K potřebám se statně otuži,
Slabýť mezník české umky svírá.

V tahu svém ať léčných květů sbírá,
Ku pospáse těžkých neduží,
Vděčný sobě národ zadluží,
S něhož posměch cizozemců stírá.

Kouzelné jsou, rozmanité sady,
Jimiž lidský duch se proletá;
Niva hustým kvítím posetá,
Z růží, lilií tu skvělé hrady.

Však i klamné jsou těch květů vnady,
Z nich i zkáza kytku uplétá;
Ruka hledá, hloubá, odmétá,
Noha zatím tlápne mezi hady.

V stobarevné říši obraznosti
Těžko volit květy u věnec
Ruce jedné — všechněm ku platnosti.

Jednoť oko barvu jednu líbí,
Kde však moudrý k ruce spolčenec,
Krásné dílo národu se slíbí.

Věrných podejte si ramen, bratří!
K silné spasitelné jednotě,
Slovák, Čech i Moravan k ní patří.

Jedenť jazyk naše srdce pojí,
Ač už drahně tonul v cizotě —
Hleďmež, ať se v trupel nerozdvojí!

Nechme slídných, zahraničních letů,
Doma roli máme bohatou;
Nad ní bděmež péčí rozňatou
Národům svým novou na posvětu.

Zdárné plody užaslému světu
Poskytnem pak pílí sepjatou;
Pověst rodů bude odplatou
Věrným pěstitelům „Českých květů.“

Proslov,

držený o Prandlovské slavnosti v Hoře Kutné

dne 26. a 27. září 1842.

Jako sosna na křovité pláni,
Jako měsíc na nebeské báni,
Jako růže na květnatém sadě,
Jako zlato v kovoleské řadě:
Stála jednou Hora Kutna — stála,
Vlasti drahý šperk a pevná skála,
Skvostných věků nepřelomné veslo,
Slavných mužů oblíbené heslo.

Divé, pusté uplynuly věky;
Prýštila se krev a plály vzteky,
V kořenech se česká země chvěla,
V prach se uklonila jasná čela:
Ale hora vyšla z krutých bojů,
Z plamenů a loupeživých rojů,
Jako pták, jenž poznovu se rodí,
Když se v požíravém ohni brodí.

Hora stojí, pamětliva jmena
Svého — a toť její pravá cena!
Hora stojí, vděčné dítko matky,
Jíž by v obět dala krev i statky;
Hora stojí, věrné město vlasti,
S nížto nesla rozkoše i strasti;
Hora stojí, v mysli majíc muže,
Jižto vili okolo ní růže.

Takž i dnes tu koná obět vděčnou
Muži na památku — bohdá! věčnou,
Kterýž pokoj našel v jejím lůně,
Vynořiv se z bouřné světa tůně,
Kterýž jí a vlasti na ozdobu
Skvěl se, nežli hlavu sklonil k hrobu.

Slavným Hory jmenem stojím tady,
Blaze opojený hledě v řady,
Sešlé na oslavu ducha ctného,
Umělce a Čecha zdařilého;
Horník sám — zde stojím před krajany,
Po bratrsku shluklé se vší strany,
Aby vlasteneckou obět vzdali,
Městám českým krásný příklad dali.

Vítejte nám v rozmanitém sboru,
Jižto drahou naši matku, Horu,

V srdci chováte a po vše časy
K její slávě pozvedáte hlasy;
Vítejte nám, kdo se na vyzvání
Jako přítel k pěkné věci sklání,
A kdo k oslavení zdárných Čechů
Živ i posledního napne dechu:
Vítejte! — a nech nás dnešek pojí
Svazkem, jejž čas více nerozdvojí!

Ve zpomínkách na minulé roky
Podejme si ruce, spojme kroky,
Bychme hodni krve své a rodu
Konali pouť vlasti na pohodu:
Bychme potomkům tak v mysli tkvěli,
Jako pro nás předkové se skvěli:
Potom bude Hora pevně státi,
O slávu svou nemusí se báti!

Sboru
německých přírodozpytců a lékařů
u jejich přítomnosti v Praze
dne 26. měsíce září roku 1837.

Od věčnosti posvěcena bdívá
Kněžka u svatyně poznání,
Matka je to, kterouž rozum ctívá,
Před nížto se láska uklání;
A ta, kdo se v chrámu kořit chtívá,
S duší zbožnou vejít nebrání:
Příroda svým synům věčně kyne,
A syn věrný v lůně jejím slyne.

A hle, syny! — Přes daleké kraje
K matce na poradu putují,
Kde co tlí, kde pučí, kvete, zraje,
Pilně, jako v zápas, pěstují;
Nad nimi pak bílý prapor vlaje,
Čelo jeho palmy věncují:
Mír je štít, je duch a oživení
Bratrských to k vědám sjednocení.

Tuť i k horám zaměřili cestu,
Jimiž ouval čarný ohrazen;
Cizinou jde o něm dávných zvěstů,
Letmo střídavých co noc a den:
V Čechy vešli — k Libušinu městu
Krok jich řadou divů zaveden,
A již poklad, jejž jen z dálky znají,
Žasnouc, okem vlastním pronikají.

Vítej, sbore, jemuž matka věčná
Odkryla již tajnou oponu;
Ústa líbají tě přesrdečná,
Česká, bez závistných ouhonů.
Vítej, sbore! — zvučí slova vděčná —
A již odhal vetchou záclonu,
Aby vidno bylo všemu světu,
Že i Čecha nemíjí čas květu.

Zlomen meč, i vyschly krve toky,
Jimiž v tuhých dávnoletých tmách
Dvojí národ znamenal své kroky,
Než je úsvit spojil ve školách
Jsou si posud Čech i Němec soky,
Ale v šlechetnějších podobách:
Osvěta je k bohům vyšším zove,
Heslo jejich „lidské právo“ slove!

Posud skví se Karlův pomník starý,
Slavná dvou dcer slavných rodička;
Posud chová v lůně zlatém dary
Z bojů krutých vzešlá sudička;
Marné byly strastných věků zmary,
Alma mater, jejich družička,
Skví se posud — a lesk Vašich tváří
Osloní jí život novou září.

Toť jen národ — zdařilý sad boží —
Předůstojnou zdobí postavou,
Že v něm jiskra v plameny se množí,
An mu velikost je potravou!
Nezmaříme svěřeného zboží,
Snažení své nazvem zábavou,
A pak hodni v řadě obstojíme,
Kdežto zásluh věncovati zříme.

Vítejte nám — Prahou zaplesáno,
Muž i jinoch ruce napíná;
Vítejte! — i pannou zašeptáno,
Živěj se jí oko rozžíná;
Vítejte nám! — s hory zaslecháno,
Kdežto pyšný hrad se vypíná:
Celé vůkolí své „*Vítej*“ hlásí,
V oběť nesa poklady a krásy.

Avšak proč ta perla z očí kane —
Outlý na květ rosa studená?
Loučení co hrobů dech tu vane,
Došla doba ouzce měřená!
Aj pryč bol — ať duše plesem plane,
Námť je další blahost určena;
Sňatek duší doba nerozvádí,
Z dálky časté pomnění je svádí!

Stůjte zdrávi — pevni na své dráze,
Nestraší nás bolné loučení;
Častěji si ještě v stejné snaze
Ruce dáme za dnů zkoušení!
Nechť se trudně zkazí, nebo blaze
V jisto naši snové promění:
Jen ať Vás k nám zpomenutí pojí,
Že i Čech tu v řadě lidstva stojí!

Na den 12. února 1833.

(Na den narození JM. Františka I.)

Kamo semnou zapoletíš,
Duchu strážce mého národu?
K východu? By v řekách krve
Tonout viděl ukrutenství
S nevěrou? By pána viděl
Blednoucího bázní před sluhou?
Kamo semnou zapoletíš,
Duchu strážce lidu českého?
K západu? Ach, tamo staví
Pýcha zdánlivá si v písku dům,
A dům sypký vyhlašuje
Pevnou střechou všechněm národům —
Ohradiž nás proti západu!
Aj, a křídlem labuťovým,
Letem tichým plynu v oblacích;
Města, vísky, hrady, sady,
Lesy, vody, hory, důl
Střelmo míjí pod zrakoma

Jako kouzedlná zjevení.
Znáte *Mír?* to zlaté dítko
V městech pěstují a víškách;
S ním se vodí *Požehnání*
Po sadě a do hor, do dolů.
Krásný pase! nejkrásnější,
Jakým nebe opásalo
Oblíbenou sobě Evropu;
Krásná země — česká moje vlast!
Blaze v tobě přebývati,
Blaze v tobě umírat!
Usmíváš se, duchu strážný?
Dotýkáš se zraku mého,
Aby pramen zříti bylo,
Z něhož do Čech blaho proudívá?
Díka tobě, duchu dobrý!
Známtě královský ten chrám,
Osloněný věčnou slávou,
A tré bohyň nejsličnějších
Hotoví v něm dary na obět;
Spravedlnost s mečem, váhou,
Dobrota tu s plným rohem,
Moudrost s všeosvětnou pochodní.
Na oltáři skví se obraz
Millionům dobře vědomý.
Tísně nad ním přebouřilo
Půlstoletí strastí vladařskou;

*

Skví se ještě; každým rokem
Vryl se obraz *královského*
Otce v prsa dětí živěji.
Vidíte je na kolenou
Kolkola tu rozprostřeny?
V oku svítí slza blahosti,
Páže k nebi pozdvihují,
Ze srdce jim vchází jeden hlas:
„Zachovej nám, Hospodine!
Ušetři nám *otce krále!*
Krví českých srdcí zakrop
Kořen Jeho života.
Z Jeho žití vplývá síla
V nejvěrnější Jeho lid;
A lid věrný v Něm se kochá,
Staví v něm své spásy sloup.“
A ty kyneš, duchu strážný?
Pojala tě Čechů modlitba? —
Dlouho bude zelenati
Čechům Habspurský ten svatý dub!
Co jim blaha Přemyslovci,
A co Karel lidumilý
V zlatém věku dali, radostném:
Františkem je navráceno,
Potvrzeno *vděčným* Čechům
Spravedlivým Františkem!

Richard Lev na pahorku svatojirském.

a

Boj u diamantu na poušti.

(Básně k velikým plastickým obrazům na divadle sestaveným roku 1837.)

I.

V plné zbroji, s vůlí pevnou přišli
Pluky knížat evropejských v kraje
Kolébky i hrobu Božího;
Svatých míst jsou přišli dobývat, kde
Slovo znělo Spasitelovo.
Mnohá bitva mezi věřícími
Korouhvemi strhla se a lesklým
Půlměsícem Saracenským — posléz
Na třidcet dní uzavřeno příměří.
Zbraně odpočívaly, a k novým
Ranám sílila se ramena.

Krásný umíraltě den a libé
Červánky mu k hrobu svítily.
V tichem stanu odpočíval Richard Lev,
Chlouba Angličanů — hlava vůdců
Křižáckých; tu po nemoci hověl
Oudům zemdleným.
„Slyš, jaký hluk to
Letí táborem?“ dí náhle statný
Rek a na polo se vztyčí. V tom již
Ve stan vběhne uhlazený Montferrat.
„Co se děje, Vlachu?“ Lev naň. „Kníže
Leopold, od hlučného kvasu povstav,
Vínem rozpálený s čeledí svou
Na pahorek svatojirský vyběh',
Prapor anglický, jenž nad jinými
Vlál tam povýšený, smělou rukou
Strhnul, a svůj na to místo vztyčil!“

Hoj! jak pravý lev, to rozkácený,
Třesoucí se vztekem, skočí Richard,
Roucho na se hodí — v pěsti pádnou
Sekeru, a šumí k pahorku. —
„Kdo se opovážil,“ zařve, „prapor
Strhnout Richardův?“ — „To já!“ se na to
Ozve Leopold. „Můž' i můj tak vláti
Vysoko jak tvůj, my stejných dílů
V dobývání svaté země máme!“ —

Leč co blesk již opět v prachu leží
Leopoldova korouhev — prapor
Anglický se znova větrem rozpjal,
Na znamení vlády ve křižáckém
Vojště.
Strašný křik tu z obou stran; již pluky
Anglické se kolem krále staví —
Meče z pochvy, strašlivý to bleskot.
Všude křik — jen šašek Leopoldův
S kmotrem stranou vtipy prohazuje;
Jenom chytrý Vlach rce ticho k vůdci
Templářů: „To já jsem dokázal — však
Richard zhyne předc!“

Aj, tu Filip Krásný, výmluvný to
Franků král, se jeví u prostřed, a
Mnohým slovem káže mír, i kárá
Obě strany — až je smíří obě;
Ale na pahorku svatojirském
Prapor anglický jen vlaje, a kol
Hlasy zkřiknou: „Zdráv buď vůdce,
Richard Lev!“

„Kennete, ty tělo udatné, ty
Ostříhej mi počest anglickou, a
U praporu pobuď na stráži.
Běžíť o mou hanu — nebo hlavu

Tvou!“ Tak vece Richard, a s ním celý
Shon se rozptýlí. —
I stojí Kennet —
Tělo udatné — tu stojí sám, a
V duchu letí k milované Editě.
Dvě ho váží u praporu pásky:
Slávy veřejnost a tajnost lásky.

II.

Strážníku, kde jsi? — Noc kolem jasná,
Jako první po stvoření hvězdná;
Prapor o samotě na pahorku
Věje — věrný hlídá ho jen pes!
Rytíř svodným šeptem lásky klamán
Vábivé, ach, prapor opustil.
Nad hvězdy té noci jasně skvěla
Dívčina se v stanech královského
Richarda — to dcera bratrova, a
Jejím jmenem vymyšlena lest, že
Rytíř prapor opustil.

„Pse! — můj věrný Rosvalle!“ Tak volá
Rytíř, an se vrací na pahorek
Opuštěný — okem zoufanlivým,
Do kola se točí — běda! prapor

Zmizel anglický, a věrný Rosvall,
Kopím probodený, skučí opodál.

Soudil Richard nad rytířem — kat již
Ostřil meč — tu soudu propadlého
Darem dal král Saracenu, svému
Lékaři, a ten ho vedl v zajetí.
Slovem rytíř neprozradil, co jej
Od praporce odvábilo; věrná
Láska, vroucí úcta rty mu vázala.

Ale pozdravil se věrný pes, a
Skokem, mezi tisícemi, s koně
Strhnul vraha svého — hraběte to
Vlacha Montferrata.
„Ha, ty prapor
Zneuctil jsi anglický!“ hřmí Richard Lev.
„Lež to!“ brání se mu Vlach, a darmo
Prosby knížat spojených — Lev žádá
Očistění poskvrny, a stavit
Bojovníka slibuje; sámť nesmí
Proti sjednocené vůli vojska
V zápas jíti smrtný s křižákem.

Podál stanů vojska křesťanského,
V poušti, v stínu cedrů, při prameně,
Ježto diamantem pouští slove,

Tam, hle, k boji místo určenoť.
Saladina žádal Richard, pána
Východu, to jmeno přepověstné
V žhavých krajinách — a sultán místo
K boji vykázal — i bojovníka
Poslal Richardu.

Hle, tam Montferrat, sám za sebe; tu
Rytíř neznámý, to statný věci
Richardovy zástupce; sto mužů
Z každé strany — kolem pět set kopí
Tureckých a skvělých turbanů; — tam
Na zad Richardova choť, i hvězda
Nešťastného rytíře.

Ráz a ráz — je krutý boj a tuhé
S každé strany čekání; tu Vlach se
Valí na zemi! — a vítěz meč mu
Vtiská na srdce! — „Aj, znej se k hanbě:
Zneuctil jsi prapor?“ — „Zneuctil — ten
Ale se mnou!“ — skučí raněný, a
Na velmistra kyne Templářův.
Rozlítí se zástup — Saladin sám
Ve šlechetném hněvu, rukou vlastní
Soudí zrádce jmena královského,
Skvrnu křesťanstva.

„Zdráv buď vítěz!“ letí kolem hlasy,
A hle! — nešťastný to Kennet — šťastný
Kennet! — Ze zajetí Saladina,
Lékaře to zakukleného, an
V nové nyní padá zajetí —
V blahé dívčích ramen objetí;
A takž nová obvine ho páska,
Králův dík, a věrné choti láska.

Koruna všech lásek.

Deklamovánka.

(Psáno roku 1841.)

Dnes tu, vzácné shromáždění,
Budu držet divné čtení —
Každé druhé slovo bude: *Láska!*
Nemyslete, že to nedovedu
A že v sítě po rybníce jedu —
Že se utopím;
Není plavba nebezpečná —
Já to vím.
Láska, tato stará světů páska,
Srdcí lidských petlice,
Kapes lidských metlice,
Láska je tak nekonečná,
Taková je, tolikerá,
Že se o ní tisícerá
Deklamace držet dá —
Delší nežli má:

A předc ještě dosti zbyde,
O čem lidé
Poklepat si mohou.

Že je lásek na kopy — snad víte;
Protož také přisvědčíte,
Že je láska strakatá,
Chudinká i bohatá,
Studená i palčivá,
Opilá i střízlivá.
Bez lásky by pošly světy,
Zhynuly by rajské květy,
Nebylo by milánů,
Zamotaných románů,
Krásně psaných *billet-doux*,
Nebylo by *rendez-vous*;
Bez lásky by země z kruhů padla,
Všecka rozkoš pouvadla.

Snadno bych to dokázala;
Dnes mi však jen o to běží,
Abych šťastně okázala,
Kde as *koruna* všech lásek leží.

Láska — ona známá, obyčejná,
Od početí světa stejná,
Brzo sladká, brzo perná,
Vždycky stálá, nikdy věrná,

Rozumu i peněz derná,
U každého srdce berná,
Ona studně nočních pláčů,
Ona pilná pěstitelka
Soubojů a karabáčů,
Ona plodná roditelka
Ran, jež na světě nic nezhojí:
Ta mi za to nestojí,
Abych otevřela ústa.
Kdyby potisk, hezky zhusta,
Papír, jako celá země,
Nestačil by, co již lidské plémě
O té lásce napsalo,
Nabláznilo, nalhalo;
A předc nikdo nevyskoumá,
Co ta láska vlastně jest!
Nech se tedy jiný cloumá,
Do poslední žilky
Rozebere její chvílky,
Zlé i dobré — já mu přeji čest;
Mně se po ní nestejská.

Někdy arci touto láskou
Švarný jinoch s milou kráskou
Nad oblaky vyletí,
Blaženě si zavejská,
Ztráví krásné podletí;

K tomu ale musí hezky z rána
Vyjít párek na číhání,
Sice bude marné všecko ždání:
Láska taková je bílá vrána;
Avšak není ještě *koruna* všech lásek!

Jiná láska je ta rozmazlená,
Láska matiček a tatínků,
Při slepotě narozená,
Plná převrácených počinků.

Hošík roste jako proutí,
Hlavičkou mu rozpustilost kroutí;
Tluče okna, trhá šat,
Když má ale študovat,
Uplakaný hlavu věší;
Chér mama se ale těší,
Že ta prudkost přestane,
Že kluk rozum dostane,
Až jen mladost vybouří,
Až se oheň vykouří;
Zatím prodá domy,
Prodá luka, stromy,
Prodá dvůr i stodolu,
Jenom aby synáček,
Rozmazlený panáček,

Trefil denně — za školu.
Jinde opět slečna řádí,
Čeleď zlobí, křiky svádí;
Nebo zlostná ještěřice,
Všechněch domluv odpornice,
Do kouta se na zem sází,
Knihu škube — jeblou hází;
Ale papá nafouknutý,
Strachem bledý, hněvem žlutý,
Andělíčka svého hladí,
Pak se s guvernantkou vadí:
„Cu vos diese Kunerei?
Mane Tuchter is e Fraile;
Lossen se ihr bissl Waile —
Braucht se kane Lernerei!“
To je láska! — Či že není?
O mé drahé shromáždění —
Mnoho by se o ní říci dalo,
Srdce by však zaplakalo —
Raději toho necháme.

Někdy arci láska rodičů,
Opatrných mládí vodičů,
Jako anděl Páně dítky chrání;
Pak ji také ctíváme,
Celý svět se před ní sklání.
Avšak je to kvítek málo viděný,

Je to jetel s čtyrmi lupeny;
Nikdy ale není *koruna* všech lásek.

Také máme lásku manželskou.
O té slýchám divné věci;
Muž ji porovnává s klecí,
Hrozně ouzkou, nehezkou,
Nebo s poutem, které tlačí;
Proto se i z něho, co jen síla stačí,
Na svobodu dere,
Div se s profousem svým nepopere.

Jinde zase paní drahá —
Drahá, neboť hezky hluboko
Do mužovy kapsy sahá —
Miluje, ach! vysoko!
Stará se a hospodaří,
Málo vaří,
Neštrikuje,
Nešije a nepigluje,
Nepere si ani šat,
Jenom aby mohla něco zachovat.
Za to ale každý měsíc
Polovičku mužíčkovy gáže
Do pytlíčku sváže,
A pak nese — za kafíčko s vínem,
Kteréž pila — pod komínem.

Někdy arci při manželském běhu
Muž a žena
Životem jdou jako rájem,
Jako věčným, krásným májem;
Avšak láska taková
Vzácná jest, jak růže v prostřed sněhu,
Jako v parně hora ledová;
Nikdy ale není *koruna* všech lásek.

Jenom *jedna* láska na světě
Jako z jiskry Boží pochází;
V jádru, puku, ve květě —
Vždy ji stejná cena provází;
Vždycky zdravá, vždycky silná,
Vždycky bedlivá a pilná
Velikého cíle dochází.

Tato jediná je *láska k vlasti!*
Onať plná rozkoše a slasti,
Nebojí se nevděku;
Neboť vlast, co matka pravá,
Na srdci i hlavě zdravá,
Milovala také od věku,
Kdo se upřímně k ní hlásí, kdo ji
Pěstuje a krásí.
Láska k vlasti utvořuje
Z tvorů zemských anděly;

Plamen její rozněcuje
Všechněch ctností přátely.
Jí se držme! — nech i jiná zhyne,
Ona svatá nikdy nepomine:
Láska vlastenská je koruna všech lásek,
Ozdoba všech mužů, okrasa všech krásek.

Slze vlastenek.

Deklamovánka.

(Psáno roku 1841.)

Jednou byla jsem kdes pozvána.
K vůli vzácné společnosti —
Snad i také z marnivosti —
Myslila jsem na šperk od rána
Až do pouhynké noci;
Vtip a módu brala ku pomoci,
Volila a pohodila,
Převrátila, otočila —
Nic se mi však nelíbilo;
Ani krámec klenotníkův,
Ani poklad zahradníkův
Neměl, po čem srdce zatoužilo;
Až pak zemdlená,
Péčí ztrápená
Sednu zase k zrcadlu a — sedím,
Skoro zoufanlivě před se hledím.

Tu, hle! nevím, co se dělo,
Před očima se mi stmělo;
Polo-bdění,
Polo-snění
Ovanulo smysly moje;
Jako roje
Včel mi v hlavě hučelo.
Mizel svět a život zdejší;
Jenom *to* mi ještě v uších zvučelo:
Který šperk je nejkrásnější?

Najednou jsem stála
Jako v lůně křišťálové hory,
Kdežto sídlí skalních duchů sbory.
Předemnou se pnula zlatá skála,
Pod níž diamanty svítí;
Kolem květlo stříbroleské kvítí!
Rubínové růže.
A co příroda neb umění
Ze skvostného kamení
Na odiv jen vyvest může.

Divím se — a předce bez pohnutí
Na to hledím; podle chuti
Nenalezám ničeho.
Mnoho bylo krásného;
Čím bych se však byla ozdobila,
I v tom bohatství jsem pohřešila.

Náhle v prostřed hoře, v plné záři,
S jasnou, milovážnou tváří
Postava se objeví,
Sněžným rouchem zacloněná,
Šňůrou perlí ozdobená —
A ta mojí touze uleví.

Ach, ty *perle!* — Diamantů blesk
Proti nim je mrtvý, olověný lesk!
Tyto perle! — Srdce poskočilo,
Oko se mi zajiskřilo,
Rozkoš duší proudila!
Splniłať se žádost nejsmělejší,
Jež mě za dne trápila;
Tyto perle jsou šperk nejkrásnější,
A tou šňůrou v besedě se skvíti,
Musí blaho nevýslovné býti.

Takto plesám; — tu mi kyne
Postava, a toto slovo z úst jí plyne:
„Moje perle nejsou na zadání,
Podobné však rostou ve tvé vlasti;
Já ti povím, kde jsou k vyhledání —
Jdi, a zdob se jimi světu k slasti!“
A hle, poznovu mi kyne!
Skála kolem boří se a hyne,
Z lůna hory křišťálové
Utvoří se podívání nové.

Sál tu vidím, skvostně ozářený,
Množstvím hostů naplněný —
Všechny tváře radost oblétá;
Hovor hučí, hudba hraje,
Kolem prapor veselosti vlaje —
A jak louka kvítím posetá
Hemží se tu paniček a panen řady,
Plných sladké, přemilostné vnady.
Jedno kouzlo všechny ovanulo,
Jedním ohněm srdce zaplanulo;
Jako sestry, jako bratří,
Jižto k *jedné* rodině jen patří,
Jsou tu Čechové a Češky na plesu;
Láska k drahé mateřštině
Je to kouzlo, ježto při hostině
Svatým plamenem vše nadchnulo,
Ježto všechny přátelsky tu váže,
Krásný jazyk otců pěstit káže.
A jak nebes milosladké zpěvy,
Milostněji nežli hudby hluk,
Zní tu ze rtů jinocha i děvy
Vlastenecké mluvy zvuk!
V tom, hle! dívka v kolo hostů kročí;
Poprvé to, co se ve svět odvažuje.
Sál se jako ve snách do kola s ní točí,
Bouřlivě jí srdce poskakuje.
Živý pramen v mladých prsou nese —

Pramen lásky k veleslavné vlasti!
Na tu myslíc blahostí se třese,
Pro vlast ztrpí zemský bol a strasti!

Teď tu stojí. — „Jak mě asi
Uvítají vlastenecké hlasy,
Jimžto nesu lásku vstříc!“ —
Takto myslí — v tom ji obstupují,
Ze všech stran již obklopují,
Vinou se k ní, vítajíc.
„*Ty jsi naše!*“ září
Ze všech tváří:
„Ty jsi naše, — a kdo pro vlast hoří,
Tomu právem celý svět se koří —
Tohož kroky budou požehnané!“
Jakoby se zlatí snové
Dívce byli vyjevili,
Stojí tu, a slasti nové,
Posud nepoznané
Duši její naplnily.
„Ano, vaše jsem — a drahé matky,“
Zvolá — „pro niž dám i krev i statky!“
Ohnivě jí přitom tváře planou,
Z očí ale jasné slze kanou!

Já je vidím, tyto slze skvoucí,
Vidím je a slyším slova řkoucí:

„To jsou perle nejvzácnější,
Slzy vlastenky — šperk nejkrásnější.“

Na to náhle sál se mění,
Zmizí ples a osvětlení;
Stojím v tiché, prosté světnici.
U vřetena matka sedí.
Dceruška pak z okna hledí —
Nechala stát přeslici.
V tom se blízké kroky ozývají.
„To je on, má drahá matinko!“ —
„No, no, ať jen toho nelituješ,
S chudobným se nesužuješ —
Já tě varovala, dušinko!
Soused boháč — to by něco bylo —“
„Ale srdce by se utrápilo!
Moje duše zvolila si čackého
Muže *Českého!*
Jiný se mou láskou nehonosí.
Než kdo vlast svou v srdci nosí.
Třebas byl jen člověk chudý;
On v svých prsou přechovává
Poklad, jenž ho všudy
K boháčovi přirovnává;
Blažená s ním budu žít!“ —
A jakž jinoch vyvolený
Do světnice vejde,

Znovu její víry hvězda vzejde —
Celý život její ozářený!
Milostně se Češka k Čechu vine —
Z očí pak jí slzi proud se řine.

Já je vidím, tyto slze skvoucí,
Vidím je a slyším slova řkoucí:
To jsou perle nejvzácnější,
Slze vlastenky — šperk nejkrásnější!

Náhle začnou kolem divé hluky —
Meče břinčí, děla hřímají.
„Pro vlast!“ křičí bojovníků pluky,
V řady nepřátel se vrhají.
Statně se lvem český prapor vlaje,
Cizinská krev zatopuje kraje —
K rekům českým přišlo vítězství!
Hudba zvučí, zpívají se písně,
Prosta je vlast nepřátelské tísně,
K domovu se hrdinové vracejí.
Dívky, ženy,
Rozníceny
Novou slávou milenců,
Pletou kvítí do věnců;
Buď on stár, a buď on mladý,
Všecko běží mezi řady
Vítat vlasti ochránců.

Také *matka* spěchá, syna hledá,
Nevidí ho — leká se a bledá
Ptá se: „Lidé, kde můj syn?“
Tu se blíží přítel jeho.
„Matko, nelekej se slova mého —
Syn tvůj pro vlast dokonal!“
„Mrtev?“ zvolá matka zděšená —
Více promluviti bolest nedá,
Stojí jako zničená.
K nebi hledí na smrt bledá;
Tu jí ze rtů polootevřených
Slova: „Padl pro vlast!“ vanou,
Bolest uleví a z pozdvižených
Očí horké slze kanou!

Já je vidím, tyto slze skvoucí,
Vidím je, a slyším slova říkoucí:
To jsou perle nejvzácnější,
Slze vlastenek — šperk nejkrásnější!

Třikráte mi tato slova opakuje
Ono divné, skvělé zjevení;
Tu se náhle sál i zemní sluje —
Vše se vůkol promění.
Zmizí sen — a udivená kolem hledím,
Zase u zrcadla sedím!

Ptáte se mě nyní, jak jsem asi
Potom ozdobila vlasy,
Uši, prsty, krk a čelo?
Těžko říci, co se zapomnělo.
Ze všeho jsem *to* jen v mysli podržela:
Že jsou pro veškerý život zdejší
Slze vlastenek šperk nejkrásnější!

Ženská rada.

Žert k deklamací.

(Psáno roku 1842.)

Vždycky se mi srdce rmoutí,
Vidím-li, že děvčátko,
Pravé ještě poupátko,
Jako na drátkách se kroutí,
Jako páv si vyšlapuje,
Krček natahuje,
Očkem pohazuje —
Aby ulovila ženicha.
Dosti zle, že *ta*, co v koutku sedá,
Na mužského nepohledá,
Do klepet se dostane!
K čemu ještě *hledat* škodu?
K čemu lezti do prudkého brodu?
Neštěstí se samo namane.

A muž *jest* to pravé neštěstí;
To se vine, dotírá,
Burcuje a otvírá,
Až si cestu proklestí;
Nejkrásnější kvítí svadne,
Jež do rukou mužských padne;
A kdo s mužskými co počíná,
Sobě sám jen žíly přetíná;
Chraňte se jich, milé sestry — chraňte!
Zuby nehty se těm škůdcům braňte!

Pomyslete, co si dovolují,
K naší ujmě roztrušují!
Od pradávných. starých časů
Chodí světem tisíc hlasů,
Že je mužský — pán,
Ženě, aby poslouchala, dán;
Také prý to stojí psáno!
Ať si stojí —
Toho se jen blázen bojí;
Psáno, není ještě dokázáno.
Člověk snadno něco řekne,
Snadno také naškrábne;
Často však se péro smekne.
Jazyk do lží zahrábne;
A co chyba se lží na den vodí,
To se nám pak za pravidlo hodí?

Ne — a ne! My máme vlastní práva;
Jenom si jich pilně hleďme,
Na svém stůjme — třeba seďme,
Jen ať nezahyne ženská sláva!
Okažme jim, že jsme *paní*,
Mužský nic — anebo k hraní.
Všecko jiné mějme radší,
Bály, šaty, promenády,
Malé klepy, tiché vády —
Všecinko je, milé sestry, sladší,
Než to mužské plemeno;
To jen k naší zlosti stvořeno!

Kdyby se však předce stalo —
Náhodou neb dopuštěním,
Svévolí neb donucením —
Že by se vám srdce znalo,
Nebo že by vás dva spřáhli,
Abyste pak, jako v poutech,
Adonise měly ve všech koutech,
Aneb manželské již břímě táhly:
Tedy z počátku hned pozorně,
Potom škádlivě a názdorně;
Neboť větších nevděčníků není
Nad to mužské pokolení;
Ukažte jim prst,
Hned chtí celou hrst.

Začne-li vám tedy někdo vzdychat —
Nechte, ať se moří,
Ať se koří,
Ať se plazí po kolenou,
Jmenuje vás vyvolenou
Královnou a bohyní;
Vy si točte při tom kudrlinky,
Nebo hleďte na prstýnky,
Nebo hlavou pohoďte,
Nebo „Hm, hm“ prohoďte.
Bude-li ho láska píchat,
Zahrozí snad, že se zastřelí:
Ať jen bouchne — ať jen větří;
Rána vyjde do povětří —
Srdéčko se zacelí;
Páni jsou tu hnedle s ručnicí,
Jen že mají — špatnou municí.
Chraň Bůh, abyste se lekly,
Nebo z outrpnosti změkly;
Hnedle byste pouta vlekly.
Nebojte se, že vám upejpání
Ženichy snad zaplaší;
To je teprv hodně shání,
U zdráhavých bývávají nejblažší;
A nech také jeden paty zdvihne,
Kopa jiných kolem nás se mihne —
Jenom když to — umíte;

Tuze rádi na pány by hráli,
Proto třeba v prudkém ohni stáli.

Tak si pěkně povážlivě,
Někdy hravě, někdy lstivě,
Toho posléz vyvolíte,
Jemuž ruku přislíbíte;
Ruku pravím — lásky nic;
Z té mu jen tak za čas jednou,
Když mu toužením již tváře zblednou,
Dáte almužnu — nic víc.
Běda, kdybyste se zapomněly,
S plným srdcem přivinout se chtěly!
Žena, která dobré oko ukáže,
Muži uzdu povolí:
Ať si raděj kámen na krk uváže,
Již je mrtva dopoly;
V prachu leží práva její,
Otrokem je na galeji.

Protož tedy — ale co se mučím,
Učenice mistry učím?
Cokoliv dám za radu,
Vy ji samy dobře znáte,
Od kolébky v hlavě máte —
Zůstanu radš pozadu.
Vlastní rozum vám tu káže,

Vlastní zisk vás k tomu váže;
Jen se chutě ozbrojte,
Tyranů se nebojte!
Však oni se nerozpráší,
Každý rád své pouto snáší.
Vědíť oni, že to jsou jen — řeči,
Že se jen tak — těšíme,
A že jsouce paní sebe větší,
Bez nich cenu předce tratíme;
A že zahřmí-li jen slovo pravé,
Tichounké jsme, poslouchavé,
A že metla v ženských rukou
Bývá jenom vlastní mukou,
A že — třeba přisolí,
Mužského předc nebolí.

To se nesluší.

Deklamovánka.

(Psáno roku 1841.)

Světem vládnou věci přepodivné —
Brzo pára, brzo voda,
Brzo akcie a móda,
Brzo fabriky a dráhy živné;
Ale všecko si to nechám líbit,
Ze všeho si radost mohu slíbit:
Jen dva jiní tyranové
Na zemi se roztahují,
Jako pávi tváře nafukují,
A předc — učinění škaredové! —
Pranic dobrého zde nekují.
Milý Bůh ví, kdo těm ukrutníkům
Cestu na svět okázal,
A pak jako panovníkům
Právo na krk uvázal!
Nám by za mák nescházelo,
Kdyby jich tu nevězelo.

*

Víte, vzácná společnosti,
Jak se nazývají? — *Obyčej a zvyk!*
To jsou rodičové mnohých zlostí,
Pro ty pojde mnohý křik;
Sama já — ač nerada se zlobívám,
A co možno rozmarem se zdobívám —
Hněvivě se odvracuji,
Jak mile mi do uší
Ti dva páni zamudrují:
„Zvolna, zvolna! — *to se nesluší!*

Někdy začne v společnosti
Člověk číst a deklamovat —
Začne výt a lamentovat,
Že mi hrůza láme kosti;
Namáhá se — hází tělem,
Mluví nosem, bradou, čelem;
Neumdlívá — dál a dále
Chromou nohou kluše k cíli:
Ale po celinkém sále
Viděti jen dlouhou chvíli;
Jeden zývá,
Druhý kývá,
Třetí za šátkem se směje —
S deklamátora se však jen leje!
Náhle houkne, jakby kolem bouřka jela,
Že již myslím: Teď mě ohluší!

Tuť bych arci nejraději měla,
Kdybych odejíti směla:
Ale — *to se nesluší.*

Někdy sladký panáček,
Vyfintěný šviháček,
Mluví o lásce — a vzdychá,
Že ho něco píchá;
Ruku drží k nebi pozdviženou,
Zaklíná se, prosí na kolenou,
Žebrá, hrozí, bouří,
Že se mu až z huby kouří —
Nu vždyť víte, jak to dělávají,
A nás, dobré duše, mrzívají! —
Takového třeštilka,
Zblázněného motýlka
Bez vší mužnosti a kázně,
Popadla bych s chutí za uši,
Poslala jej do studené lázně:
Ale — *to se nesluší.*

Jindy zase jinoch ušlechtilý
S pokorou mě pozdraví;
Kolem jde — a pohled čilý
Sotva že se u mne zastaví;
Oči sklopí — a předc kráčí pyšně,
Jakby pánem světa byl;

Právo bývář jeho cíl,
Čelo, tvář mu smělost krásí,
Úsměv kol úst lásku hlásí;
Co se ale koná hříšně,
Duši jeho zasmuší.
Za tím bych se ráda poohlídla,
Abych ideál všech mužů zhlídla:
Ale — *to se nesluší!*

Někdy člověk prázdné hlavy,
Ale plný nadutého pokřiku,
Dá se semnou do rozpravy
O mateřském jazyku.
Chudák neví, co je české *A*,
A předc o češtině hrůzu řeči nadělá;
Krásnou mluvu naši haní,
Modle cizinské se klaní;
O praotcích, o těch mužích statných,
O jich činech, k blahu vlasti platných,
O národní hrdosti
Nemá zdání — zakrnělý trpaslík!
A předc vede zlostný křik
Proti samé svatosti!
Takovému pošetilcův sboru
Zahřměla bych s chutí do duší:
„Vy jste skvrna božích tvorů!“
Ale — *vždycky se to nesluší.*

Jindy otevře zas ústa švárný,
Pravočeský mládenec;
Z každinkého slova zvučí zdárný,
Bohumilý vlastenec;
Mluví o snech, jež ho baví,
O palácích, ježto staví,
O rozkvětu mateřského jazyku;
A to mluví z přesvědčení,
Z plamenného zanícení,
Ne snad jenom ze zvyku;
Jako stříbro slova jeho plynou,
Neboť se mu z hlubin duše vinou,
Duši českou pak nic neruší!
Tomu bych, ach! do náručí klesla,
Z pusté země do ráje se nesla:
Ale — *to se také nesluší.*

A tak vždycky, cokoliv bych ráda —
To se nesluší!
Darmo prosba, darmo hněv i váda —
Ono se to nesluší!
Chci-li se kdy zasmát s chutí —
To se nesluší!
Jsem-li v divadle, a scéna pohnutlivá
Do pláče mě nutí —
To se nesluší!
Teď jsem jenom žádostiva —

Ale ne — to bych si také darmo přála,
A zde třebas do půlnoci stála!
Skončena je totiž moje deklamace,
Na tři slova jednoduché variace;
Teď bych ráda poprosila:
„Jestli se vám zalíbila,
Laskavě mi vědět dejte,
Trochu potlesku mi přejte —
Ať mě třeba ohluší!“
Ráda bych tak poprosila:
Ale — *to se neslyší.*

Koho bych ráda?

K deklamaci pro ženské.

(Psáno roku 1885.)

Koho že bych ráda? — Divná otázka!
Ptáka baví let a rybu proudy,
Hocha míč a dívku těší pomláska,
Za blahem svým všecko leze z boudy;
Panna — nu vždyť každý ví, co ráda.

Muže chce! — A to jí není k pohaně;
Neboť muž — jak sami páni svědčí —
Skví se nad ni všemi ctnostmi vybraně,
Hodenť tedy trochu ženských pěčí;
I já neřku, že je nemám ráda.

Avšak na vzdor tomu ctností výboru,
Pane! jakých mezi muži smetí!
A byť rozum nebyl ženským v podporu,
Smutně by se dělo pěkné pleti;
Posléz by je měla všecky ráda.

Žvatlá švihák s bičíkem a ostruhou
O tančírně, o koních a dýmce;
A kdy za ním s plačky sirotkové jdou,
Zahvizdá si, aneb cuchá límce:
Toho, nedej Bůh! bych měla ráda!

Když však jinoch plamenného pohledu
Sladkým slovem srdce rozebírá,
A já s ním se nad hvězdami provedu,
Kde se v živost láska s láskou svírá:
Tenkrát vzdychnu: Tebe už bych ráda.

Hleďte pána, jak se divem rozkříká,
Že naň s čepce mého růže kývá!
Když však slunko ranní roucho oblíká,
Jako sprostým před obrázkem — zívá!
Prospi se! — snům dopřeji tě ráda.

Pravá krása, kdekoli se objeví,
Musí hocha poutati co kouzla,
Buď to v sadě, před malbou neb u děvy —
Jen když já mu do srdéčka sklouzla;
Ať si chválí krásu — tím víc ho mám ráda.

V divadle, když z hrobu vstává Julie,
A všech srdce žalem nad ní puká:
Švihák sklenku cukroviny vypije,
Slzám mým se směje — druha fuká;
Toho necitu bych měla ráda?!

Nezjevuj se muž co ženských slzí sklad,
Však i suché nebuď, vrbí proutí;
Jsi-li ženským prosbám rychle na obrat,
Milý's přítel na té zemské pouti;
Povolného každá máme ráda.

Kdo mi běduje, že umře ocelí,
Cukruje a u nohou se vine,
Ba i strachu dělá, že se zastřelí,
Jestli že ho milost moje mine;
Jen se zastřel! — tebe bych já ráda!

Když však jinoch ostýchavě přikročí,
A jen v tváři srdce žádost plane,
Slova víznou — zrakové se zamočí,
Ruka ruku tiskne — a z úst vane:
Miluji! — Ach, toho já bych ráda!

Jakou bych rád?

(Psáno roku 1833.)

Neznali jste moji tetu
Z masných krámů paní Bětu?
Škoda! Byla bohatá!
Jednu jenom chybu měla
Mysl její přepjatá —
Oženit mě totiž chtěla!
Zdrahal jsem se dlouho dost;
Vždyť pak je těch nešťastníků
S ženou živých v při a křiku,
Žeby zacpal Pražský most.
Nadarmo mé vzdorování.
„Vol, neb vezmu jiného
Dědice si chytrého;
Ze sta jich máš na vybrání!“ —
„Dobře tedy, já řku, teto!
Najdete-li, moudrá Běto,
Dívku, jakou v mysli mám,
Svatbu rychle udělám. —

Která za dne bílého
Na lůžku se ještě válí;
Kterouž práce v prsty pálí,
Mozolu se bojí tvrdého —
Té chraň mě Bůh!
Kteráž ale od rána
Po domě co včelka létá,
Řídí, uklízí a smítá,
Kteréž kuchyně je vítána —
Tu dej mi Bůh!

Která spolky miluje,
Silné kafíčko si vaří,
Dobu hraním v karty maří,
O šat, o klobouky pečuje —
I chraň mě Bůh!
Která jako růžinka
Kvete v tiché domácnosti,
Sladkou jevíc laskavosti,
Že z ní bude věrná matinka —
Tu dej mi Bůh!

Která, když jen pozdravím,
Chtivým okem po mně hází,
S přátely se o krk sází,
Že jí v týdnu svatbu vypravím —
Nu, chraň mě Bůh!

Kterouž ale lásky hlas —
Jako slovo boží chopí;
Která studem zraky sklopí,
Aniž ví, že na vdavky už čas —
Tu dej mi Bůh!

Která, řku-li: „Zdráva buď!“
Pánovitě nosejk staví,
„*Votre servante, mein Herr!*“ mi praví,
Div že pýchou nepukne jí hruď —
I chraň mě Bůh!
Choť má musí Češka být!
Česká krev je nejvěrnější,
České srdce nejvřelejší;
Chce-li si mě statná Češka vzít —
Ji měl bych rád!

Tu buď, teto, vyhledejte,
Buď mi s ženou pokoj dejte.“ —
„Blázen jsi, a bláznem budeš!“
Zvolá paní Bětuška;
„Jakou to jen píseň hudeš!
Myslíš, taká beruška
Na zemi že chodí?
Co svět žen a dívek zplodí,
Každá mívá křehkosti.“
Přisvědčil jsem s radostí.

„Vím," řku, „že jsou utvořené
Z mužské žebry pokažené;
Dá kaz něco kalého?"
Ber si ženu, komu s chutí,
Mne nic k tomu nepřinutí,
Já jsem z kovu tvrdého!

(Dlouhá přestávka.)

Již je po všem? Ještě není!
Přestalo mé zanevření
Na milostný, ženský rod.
Smilujte se, české holky:
Ctím již vaše blahé spolky!
Vyť jste nebes hlavní plod!
Co jsem řekl, hloupé bylo;
V mozku se mi rozsvětliło.
Statným budu rytířem
Odedneška k službám vašim,
Proti nepřátelům našim
Oděný jsa krunýřem.
Že se ale nehněváte,
Že mě trošku rády máte,
Znamení mi každá dej —
Třeba ve dlaň zatleskej!

K deklamaci.

(Psáno roku 1842.)

Také mne sem přátelé a páni
Vyslali a dali nějaké mi listy,
Bych se pustil do deklamování —
Šťastný konec, ten prý bude jistý;
Tak jsem tedy vešel do tohoto kola.
Nevím ale; ono to tak nejde zhola.
Člověk snadno řekne:
„Deklamovat — nevídáno — to je tíž!“
Když má ale začít, tu se lekne,
Až mu strachem lupá kříž.
Snadno říci: „Jakých ouzkostí!
Postavíš se, na tři strany
Sekneš poklonu, a dáš se do řeči;
Třeba úloha to byla největší,
Máš-li jenom prsa ukovány,
Dojdeš chvály u hostí!“
Když má ale zpustit — a tak na sta očí
Do huby mu kouká:
Hned si celý koncept ztočí,

Místo deklamace — houká,
Nebo potem sotva — fouká.

Já si také myslil: „Deklamovat —
To je kusů!“
Když jsem ale měl už naštemovat,
Ucítil jsem, že by to šlo jako z brusu,
Ale takhle — bez hostí!
Zde je ale tuze mnoho tváří,
Jež mě matou květem svým a září,
Zde je tuze mnoho jasnosti;
Také jsou zde tuze chytré vousy,
Leckde snad i zlatý zoubeček se brousí,
A tam vzadu
Vystrkuje bradu —
Jeden druhý, na nosejčku okuláry!
To jsou recenzenti, já je znám;
Z těch by polknul každý, sám a sám,
Deklamantů, jako já jsem, čtyry páry.
Ne, ne! Všechnu úctu před tou věcí,
Ale nesednu si v těsné kleci;
Známť já svět — a není mu co věřit,
Snadno by mě mohl špatným loktem změřit;
Jiné řeči, jiné myšlénky —
To jsou od jakživa jeho milenky.
Nevěříte? — Já to dokáži,
Na příkladech okáži.

Náhodou se potkají dvě paní,
Staré známé: obě se hned klaní,
Jedna druhou líbá. „Jak se máš?
Dobře, viď? Vždyť jako růže vypadáš.
Samé zdraví. To mě těší velice!“
Zatím myslí: „Bože! to je kostnice!“

Doma někdy malý spolek máme,
S paničkami do karet se dáme;
Jedna předhazuje nebo předává,
S druhou člověk pořád prohrává,
A ta třetí — nevyplácí;
Našinec má krušnou práci,
Musí však se usmívat,
Musí ještě o rozkoši zazpívat,
O cti, potěšení — plný ochoty;
Zatím myslí: „Milionské rachoty!“

Někdy si nás o laskavé hodině
Pozvou podomácku k svačině;
Nežli se však na stůl nosí,
Přivede nám paní svoje poupátka,
Pěti- šesti- sedmi-letá drobátka —
Ty nás obsypou jak vosy:
Jedno začne deklamovat — vřiská,
Druhé hraje na klavír a — třiská,
Třetí zpívá arii a — kokrhá,

Až nám uši potrhá;
Člověk musí chválit — do nebe.
„Charmant, charmant!“ — celý bez sebe;
Zatím je to samá lež,
V duchu myslí: „To je spřež!“

Někdo pracuje a klopotí,
Až se celý zapotí —
Potom vydá knížečku a ptá se
Potkav známého:
„Co se vám zdá o básni mých kráse?
Čet' jste někdy cos tak řádného?
Chraň Bůh, aby to snad byla chlouba!“
Druhý mumlá, kývá hlavou, svědčí:
„Mhm — ó — o vyť jste nad Kollára větší!“
V duchu myslí: „To je trouba!“

Starý strejček světí svátek,
Tuším, že je šedesátník,
Se zdravím to jde však právě zpátek,
Vypadá jak čtyřicátník.
Dědic jeho, módní panáček,
Zadlužený šviháček,
Ukrutně se z toho těší,
Starému se na krk s gratulací věší,
Aby ještě kopu let
Užil světa krásný květ;

*

V duchu myslí: „Kdybys raděj skapnul,
Abych něco lapnul!“

Mladý člověk oženil se,
Blahé lásky sen mu vyplnil se;
Vzal si pannu s dukáty.
Přitom hezky usedlou a vážnou,
Pravou kroků jeho strážnou —
Čítáť po druhé rok třicátý.
Za čtrnácte dní ho navštívíte,
On vám „ženušku svou“ představí,
Přitom milostenku oslaví —
Že se podivíte.
„To můj anděl! — to mé štěstí!“
Dokazuje jazykem a rukama,
Ano do prsou se tluče pěstí;
V duchu myslí: „Anděl — ale s rohama!“

Já bych mohl nyní z celé
Duše, upřímně a vřele
Začít ňákou deklamací,
Až bych přišel na orací
O tom, co nás Čechy blaží,
Co nás jako rosa nebes vlaží,
Jako plamen zahřívá,
Jako zbrojí odívá,
Co nás jako Bohem dané heslo,

Jako jisté, nepřelomné veslo
Bouřkou vede lidských zlostí
Nebo živlů sápavostí —
Vždyť to vůbec tady znáte,
Jako drahý poklad v srdci máte:
Jmenujem to lásku k drahé vlasti,
Živý pramen živých slastí;
Mohl bych zde o vlastencích
Začít chválu, o mládencích,
Kteří pro náš jazyk jenom hoří,
Všelijak se pro něj moří:
Mohl bych i zpívat o vlastenkách,
O paních a o panenkách,
Vypočítat kopu ctností,
Až by z pouhé outrpnosti
S mými prsy řekli: „Dosti, dosti!
Bravo!“ — pánové by k tomu
Třeba také zatleskali,
V duchu ale zašeptali:
„I nech toho a jdi domů!“

Pěkně děkuji! — té chvály se mi nechce,
Ať si mluví, komu se tu zechce;
Já se nepoderu k deklamací,
Nebudu mít aspoň — lamentací;
Psané listy pánům navrátím —
Aspoň strachy svoje ukrátím.

Masopust.

Kukátko, postavené v davu Pražského života.

(Psáno roku 1839.)

Podívání 1.

Ulice. Nárožní dům. O desáté hodině zrána. Houf lidu.

Cedulář

(s balíkem cedulí pod paždí, přilepuje řadu loketních a půlsáhových návěští.)

Bože nedopusť,
By nás celým rokem trápil masopust!

Dva tovaryši (jdou kolem).

První. **Hle! hle! Jeden, dva, tři, čtyry — osm bálů**
Jedním dnem — a každý v sauber sálu!
Aj, toť aby člověk čtyry nohy měl,
Kdyby všude umlsnouti chtěl.

Druhý. **Abych se ti přímo vyznal, brachu —**
Masopust mi nadělá jen strachu.
Člověk musí k tanci — holka pokouší;

Jednou tedy za týden se vejská.
Šest dní nato huba osouší.

První. *Toujours lustig!* Ať i kapsa stejská!

Pekař a pan starý.

Pekař. Co pak nám dnes na divadle uklohnili?
(čte) „Masopustní žert.“ Nu, to je bon!

Pan starý. Jestli v to jen hodných špásů zavařili!
K tomu benefice? Nu, to bude shon!

Pekař. My se ale u nás uhlídáme?

Pan starý. To se ví.

Pekař. Tam jinou komedii máme!
Pro nás plný žbán a koláče;
Mládí se při muzice vyskáče.

Dvě děvečky (se potkají).

První. Odkud, holka nevyspalá?

Druhá. Z chrámu Páně.

První. Jak pak večer?

Druhá. Ach, já o to nedbám tuze!
Můj mě arci pořád škemrá —

První. O ty skoupá!

Druhá. *Ledakams* mě mrzí chůze.

První. Zvol si místo, vždyť pak platíš, hloupá!

Druhá (po krátkém přemýšlení).
Tedy se snad sejdem — v....

Praktikant a kupecký mládenec.

Prakt. Die Mess' ist aus; jetzt werden sie wohl kommen.

Mlád. Die blaiben lank — keheren zu die Frommen.

Prakt. Ob wir sie heute in die Tanzschul bringen?

Mlád. Kain Zwaifel; uns muss Alles fesch kelingen.

Mladé švadlenky (zdaleka se již usmívají).

Praktikant. Guten Morgen, slečny ve spolku!
Smím se těšiti dnes na polku?

Švadlenka. Já si právě hlavu lámala,
Jakbych matku chytře zklamala.

Druhá. Řekni, že tě pozvala má teta;
Masopust je — každý ho rád okusí.

Praktikant. Tak! A staří o všem vědět nemusí.

Mládenec (chtěje vtipem zablesknouti, dá se do chechtu).
Siceby mi hnáty ztloukli na kusy.
Pakby po všem unterholtu bylo veta.

Cedulář (mrazem se otřásaje dále utíká).

Hůře Pánbůh lidi trestat nemůže,
Jako že je vodí v masopustní kaluže!

Podívání 2.

Zástavní úřad. Hodina ouřední chýlí se ku konci. Donašečky, dohazovačky, služky a šejdíři stojí ještě trojí řadou všemi pokoji až ke schodům: jedni s hodinkami a prsteny, druzí s letními obleky, jiní s prádlem a t. d.

Švihák a baba nejzadnější.

Švihák (dává jí draze vykládaný obrázek, podobiznu otce svého).
Peníze dnes míti musím — stůj co stůj!
Osmý díl z nich bude tvůj!

Baba. **Žádná starost, nejsem roční kůže:**
Učiním, co lidská síla může.
(Dá se do hlasitého pláče a deře se před jiné.)
Pro matičku boží! Spaste duši.
Propusťte mě ku předu!

Dohazovač. **Hubu drž — anebo ti ji přejedu!**

Baba (k úředníkům, plné ruce díla majícím).
Vzácní páni! Čiňte co se sluší —
Hodné matky dítě stůně —

Dohazovačka. **Nevěřte té staré kuně!**

Baba (nedbajíc na štilce plove pořád ku předu).
Peněz doma není —

Všickni (uzlíků svých pozvedajíce).
My jich také nemáme,
A co na dar na ně čekáme;

Dříví drahé, hlady velké,
Činže perná, kapsy mělké —

Mladý úředník (lítostí a ouzkostí ruce spíná).

Ubohý lid! jaké to má kříže!

Zkušený úřední posluha (zamumlá):

Lárifári! *Masopust je hryže.*

Podívání 3.

Sál na barvírském (Žofínském) ostrůvku. Společenský bál. Po stěnách skvostné draperie, kolem drahá oranžerie. Z náramných lustrů denní zář. Dva tisíce hostů. Podivné hemžení. Lesknoucí se atlas, lehnký gas; briljantů lesk po šíjích a na hlavách, květinové sady ve vlasech a po šatech. Šumot hovořících a hlahol padesáti hudebníků.

Nalíčená dáma se třemi dcerami.

Dáma. *Mon Dieu!* Jen zrovna, Míno! hlavu napni!
Okem střílej — lákej, lapni!
Rozo — Líno! poslechněte rady!
Či jste zapomněly, proč jsme tady?

Mína. Já mám uloviti úředníka.

Roza. Jábych ráda doktora.

Lína. Já důstojníka.

Hejskové (se potkají).

První. *Servo!* Jak je?

Druhý. Jako v ráji.
Třetí tůru zamluvil jsem s Ninou.

První. Dá ji?

Druhý. Bože, a jak ráda! Všecka hoří!
První. Šťastný chlape! děvče jako poupátko,
Vtipná též —
Druhý. I třeba byla housátko!
Srdce mé se čtvrti milionu koří.
Tou-li nebude mým dluhům opravy,
Nic mi nezbude, než kulka do hlavy.

On a *ona.*

On. Bůh mě slyší! tonu v rozkoši!
Ona. I jděte!
On. S vámi chtělbych, mina zemi, létati,
Tam kde slunci od východu svítati —
Ona. He he!
On. Blažen, kdy se usmějete —
Ona. He, he!
On (stranou). Probůh, co jsem to vzal do ruky!
Totě loutka, ze soustruhu hřička,
Šité tílko, nalíčená líčka,
Nástroj z dřeva, celý bezzvuký!
Šťastný, kdo si dívku zamiluje,
Jež mu dobře — aspoň zatancuje.
(nahlas) Půjdem k tanci?
Ona. Třeba.
On. Nebo posedíme?
Ona. Také!
On. Tedy jděm, ať – nemluvíme.

Výbor pánů bál pořádajících.

První. Hezky se to naplnilo; všude husto.
Druhý. Jenom v kase pusto!
Zdarma pozvaný se vždycky dostaví —
Outraty ať výbor jak chce zapraví.
Třetí. Zato se mu *slávou* nahrazuje.
Co zde měšec uškozuje.

Švihák (letí kolem).

Bravo, páni! Co je Praha Prahou,
Nevyvedla se vší snahou
Bálu, jak jste vy ho zpořádali!
Výbor. Vždyť jsme *dvanáct roků* študovali.

Host

(napořád v koutě stoje, bedlivým okem to peřesté kolotání pozoruje a brzo hořce, brzo útrpně se usmívá. Něco ovšem cítí — něco si myslí, posavad ale neví, jak to povědĕti.)

Dva páni z výboru (mimojdouce).

První. Kdo to tamhle s tváří zamračenou?
Druhý. Nech ho blázna s myslí zakalenou;
Darmoby nás třeba zatrudil,
An si vždy jen na mudrce hrává.
První. Kdo pak jest?
Druhý. Eh — české verše psává!
První. Herr Gott! jak pak ten sem zabloudil?!

Host (jda ke dveřím).

Jak se točí, vrtí — jako vírem,
Jako uštípnuti vlaským štírem!
Veselte se; jeť vám toho přáno,
Jinak byste nevěděli,
Proč vám na tom světě býti dáno.
Bál je ono velké podniknutí,
K němužto se vaše síla nutí;
K jiné věci — napadá mi *chudina*,
Láska, *umění* a *otčina* —
K těm byste již menší chuti měli!
Také jsem rád vesel — ale tolik ryku,
Tolik pompy k vůli *dlouhé chvíli?*
Ne, ne, to jsem přítel jiných zvyků.
Chce-li se mi — s přátely se sejdeme,
S dívkou *známou* do kolečka vejdeme;
Sklenka vína, moudré slovo, trochu smíchu,
Bez pretensí, beze všeho pychu —
To dá ducha, to dá síly!

(Na cestě domů.)

Ale ovšem! Kdo jen *české* verše psává,
Osamělý v hluku světském stává! —

Podívání 4.

Ples domácí. Tančírna — pokojík čtyry lokte široký, půl páta dlouhý, na každé stěně skleněný svícen, na svícnu papírová růže a dvougrošová svíčka. Po levé straně ještě jeden, ale ještě menší pokojíček — v něm řada seslí a staré kanape. Po pravé straně také jeden, ale také menší pokojíček — v něm stůl, sklenice a mísa. V tančírně, ve výklenku u okna, celí tři muzikanti: dvoje skřípavé housle a falešná fletna. Pět párů lítá, *vulgo:* tancuje; pět jiných oddychuje, a patnáct jich kolem čeká.

Dva hosté (přicházejí).

První. Neměj starost — za pětku to stojí:
Jídla, pití dost, i tanečnic.
Všecko se tu s veselostí pojí.
(Přistoupí k domácímu pánu.)
Tuhle, pane, ještě hosta vedu.

Domácí. Těším se!

Host druhý. I já se těším.

Domácí. Dobře tak;
U mne přejde pánu radováním zrak.
Strojím bál ten bez ohledu,
K vůli známým; a co z toho? Nic!
(Tajně hostu prvnímu.)
Podíl váš rád tratím.

Host. Však já beztoho nic nezaplatím!

Zato jsem vám jiných pět
Do té pasti sved'.

(Hudba přestala.)

Tanečnice. Pane, to je horko — k zalknutí!

Domácí dcera. Líbí-li se — máme pro příhodu
Cukrové a čerstvou vodu.

Tanečník (jinému). Zůstaneme aspoň při chuti.

Druhý. Jábych hladem hřeby polykal.

První. Já se dosyta již prachu nalykal.

Tanečnice. Žádné kafe? žádnou limonádu?

Druhá. Já jsem dala punč a čokoládu.

Třetí. Já poslala krůtu — bažanta —

Čtvrtá. Já sto koblih za sebe i amanta.

Pátá. Já šest kuřat —

Domácí syn (s talířem, na němžto krajíčky venkovského chleba).

Slečny! páni! prosím —
Něco k zakousnutí — již to nosím.
Jako doma — žádné zdráhání!
Máme toho, věru, k plýtvání!

Host první

(nosí za ním mísu s tenkými odřízky tvrdé uzeniny).

Domácí pán a paní (opodál).

Ona (jemu tajně). **Na pět neděl máme jídla dosti!**

On (posvědčí radostně a rukama tleskaje běží mezi společnost).

Alou, páni! jenom do té veselosti!

Podivání 5.

Reduta. Plno světla, plno hudby — ale málo hostí, a ještě míň maškar. Několik kalenderů, v každém koutě dvoje domino, zde onde některá zahradnice a zahradník, Turek, citronářka, Tyrolák, Harlekin a Kolumbina. Kolem na lavicích vyšperkované dámy, jako loutky na prodej — jen že časem zívají; uprostřed sálu pánové kolem zevlující. Jedni by to všecko rádi haněli, druzí chválili.

Harlekin (mezi ně vjede).

Hola škrobenáci! hněte oudy,
Sice dostanete s Harlekinem soudy!
Na redutě nejste na postání,
K výsměchu a pro cuchání;
Nechte moudrosti své před vraty —
Sic vás střelím do paty!
(Některé plácačkou lehvnce udeří).

Host. **Dummer Spass!**

Jiný. **Jemeiner Wicht!**

Harlekin (se obrátí). **Du bist auch keen Samet nicht!**

Mladý Pražan se svým strýcem z venku.

Strýc (když se byl as hodinu díval).
Hezké je to — ale smutné trochu.
Mělbysi být *u nás*, hochu,
Když se jednou přestrojíme!
To je křiku, smíchu, kutění,
Škádlení a vrtění,

Čert by neobstál, když rozpustíme:
Slovem, jak se na maškary sluší.
Ty tu, jako zmoklé, klopí uši.

Pražan. V Praze, strejčku, na *bon ton* je dbáti.

Strýc. I jdi! Chce-li člověk na blázna již hráti,
Nesmí na tóny se ptáti,
Nechť se to má venku nebo v Praze státi.

Citronářka (s košíkem plným vlaského ovoce a rozličných kornoutků, kolem houfu studentů).

Kupte, páni! Kdo mé zboží jídá,
Moudře večeří a chytře snídá.
Kupte, vám je toho třeba,
Jako káznice a všedenního chleba.

(Rozdává jim kornoutky; studenti je otvírají — všude psáno):

Seďte a předc po světě se ohlížejte,
Mimo školu mnoho v něm se děje;
Aneb smutek na klobouk si dejte,
Nevíte-li, než co školský trychtýř vleje.

Dáma (v domino), *švihák* (ji provádí).

Kolumbina (kolem tancujíc).

Nevěř, o čem mladý galan kváče —
Doma čtyrnedělní děcko pláče;
Nech tu, ženo věrná, všeho státi —
Do dne se ti s cesty manžel vrátí!

Harlekin (obskakuje kolem hosta v černých šatech — člověka vyzáblého, jemužto z každé vrásky kovaný praeceptor vykukuje).

Salve, asine!

Host. Jak? Víš kdo jsem?

Harlekin. O jistě!

Dosti dlouho činil jsi mně muky,
Nežli's velkou věc mi vtloukl do paruky —
Kde je „*autem*" a kde „*vero*" na svém místě.

Dvě skvostné Turkyně (vejdou do sálu). *Hejskové* (je hned houfně obklopí — takže jednu dav lidstva na pravo, druhou na levo zanese).

Panáček (novomodní vousiska si hladě).

Schöne Maske, darf ich's wagen,
Mein Geleit' dir anzutragen?

Turkyně (se lekne toho množství opovážlivých dotěravců, neví hned co odpověděti a — mlčí).

Šedivý mládenec. Posílá tě z ráje Mahomed,
By nám v Praze hlavy splet'?

Turkyně (chce odpověděti): „Tobě se to stalo, nežli jsem přišla —" (neví ale, zdaliby ho nepohoršila, a opět mlčí.)

Švihák (s opeřenou bradou — někdy také německé básně dělává).

Škoda figury, že nemá řeči!
Snad ji na cestě i s vtipem ztratila.
Kdyby jenom o vlas byla větší,
Dobře by se vedle Turka na most hodila.

Turkyně (se dere z houfu těch mučitelů ven).

Někdo. **Wer wird's auch sein? Ein Kammerkätzchen**
Mit Biegelstahl-verbrannten Tätzchen!

Turkyně (šťastně vyklouzne, u dveří *druhou* zastihne a obě nato pospíchají — domů).

Host

(o sloup nejzáze podepřen dívá se na to počínání hostů).

Bravo! do toho jen tónu dále!
Brzo bude po maškarním bále.
Jaká lichotivost, jaké vtipy —
Jako sladké Amorovy šípy!
Takto musí reduta se dařit,
Kapsa podnikatelova — zmařit.

Druhý (k němu). **Hle, ját myslil, že tě v larvě uvidím!**

První. **Zde se za svou přirozenou nestydím.**
V *jiné* bych rád potrkával —
Muselbych být ale bezrohý;
Rádbych všude poběhával —
Muselbych být ale beznohý.
Já rád mluvím o pravdě, a za tu —
Nežlibych se nadál — na odplatu
Muselbych se z larvy svleci,
Ano spatřilbych se třeba v kleci.

*

Dva recensenti

(postaví se do prostřed sálu a vyhrnují pysky).

První. Co jsem řekl? jenom žádné hádky!
Praha není pro redutu;
Praha nemá ducha, nemá smělosti
K této všeobčanské slavnosti,
Myslíť hnedle na pokutu;
Jednou skočí — a hneď má dech krátký.

Druhý (potají). Aj, což abychom se sami převlekli,
A jak patří vtipem zablýskali,
Ažby se ti tupci ulekli
A „kdo, co to?“ vespolek se ptali?

První (s pánovitou lhostejností, aby ukryl, že nemá peněz, a že i vstupní lístek zadarmo dostal).
A bah! dnes mi není do kuráže;
K čemu také blázny dělat pro jiné?
Buďme rádi, že to všecko pokulhává;
Aspoň se nám o tom ostřej psává.
Pak i bez nás maškaráda nezhyne —

Harlekin (strčí mezi ně hlavu i plácačkou zařehtá)
— a vy zůstanete bez blamáže!

(Skočí blízkému Tyroláku na hřbet i sedne mu na šíji).
Podrž, brachu! Široká tvá záda
Budou mojí katedrou;
Máť je také vrchnost tvoje ráda,
Neboť ví, že mnoho unesou.

(Maškary všeho druhu staví se houfem okolo něho — načež on tónem kazatelským spustí a časem plácačkou si poklepává.)

Paničky a páni — uši do rukou,
Ať se vám má slova k srdci dotlukou! —
Do reduty Pražské mnoho není!
My to víme — takéť právo máme
K jadrnému pohanění,
Protože je naše rozmazlené dítko,
Z našich sadů stobarevné kvítko,
Pro něž my si hodnou práci dáme.
Že se nám vždy nepovede?
Božínku! I maškary jsou křehké;
Snadněj také *bez larvy* se na bál jede,
Naše dílo není příliš lehké;
Víme tedy, *kde* a *jakou* hanu dáti,
Žádný se jí také nebude z nás báti.
Jsou tu ale slintáci,
Holobradí panáci,
Kteří všecko očmuchují,
Prošťuchují, ofrkují,
A kde čouhá chybička,
Jako povzteklí se ženou;
Sami ale ani slovíčka
Nedovedou podat na zlepšenou.
Znáte je? O, to je divná třída lidí! —
Zač se hodný člověk stydí:

Za potupu, hanbu, za týrání,
Zlomyslné posmívání,
Veřejně, ba potají a z koutku —
To vše mají oni za pochoutku,
Škrábnouti a pošplíchnouti,
Zkáleti a utrknouti —
To jim voní, to jim lahodí!
Jářku ale — (přitom začne plácačkou na dlaň poklepávati) *Harlekin* se táže,
Nežli někoho svým kordem uhodí —
Jářku, co zde rozum káže?
Máme hryzu
Takového hmyzu
Na svém kvítku trpěti?
Pánové, mne začíná již dlaň má svrběti!
Uhodím-li —

Recensenti

(byli se davem prodrali a nyní ze sálu vyklouznou).

Harlekin (je zahlídne a zvolá na sbor podřimujících hudebníků). Hrajte muzikanti!
Trubte, trubači!
Kritikanti —
Jakby nic — se uklidili;
Zahrajte jim v provody!
Prázno po nich, bez škody —
Leda že tu trochu zasmradili!

Maškary.

Bravo, bravo, masopustní plampači!

(Hudba začne Labického nejnovější galopadu.)

Podívání 6.

Skvostná komnata. Večer. Argantická lampa na stolku. Libý zápach vodiček a voňavek. Na věšátku, po seslích, na stole drahé šaty a přípravy na bál.

Slečna

(bledá, pokašlávajíc na lehátku odpočívá, v ruce lístek drží a chvílkami do něho mdlým okem hodí).

Dvě komorné (opodál).

První (potichu k druhé). **Dneska nebude snad bláznit?**

Poslechni, jak těžce dýchá!

Teď se kroutí — jak ji to as píchá!

Druhá. **I co z toho! Ta již nepopustí,**

Až jí krev se ústy, nosem spustí.

Vždyť jsem musela zas povyprázdnit,

Kde co šperků zastrkáno.

První. **Bodejž bylo raději už ráno!**

Na mne padá ňáký strach —

Slyšela's to hrozné „ach“?

Slečna (byla se těžko povzdychnouc poněkud vzchopila a začne list po páté čísti):

„Nade všecky dámy v Praze

Aurora se zaskvěje.
Bůh ví, jestli se dnes při vší snaze
Někdo na nás na ostatní usměje.
Také Fridolín, to ptáče poletavé,
Ježto Tebe opustilo,
Na dnešek se přihlásilo,
Jako Tobě na pohromu — " (vyskočí)
Nikoli! (bolestně ji to však u srdce dojme; ona se chvějíc lehátka držeti musí)
O nešťastný můj stave!
(zatnouc zuby, všemožně se vztyčí)
Nic však naplat — já dnes musím z domu!
Uvidíme, kdo mne přezáří,
Až jim kouknu do tváří!
Nademnou se nesmí triumfovat,
Jako nad zmoženou pokřikovat!
(pokyne komorným)
Honem, vlasy do pořádku!
Pozor ale, ať zas nemám hádku!
(sedne si; komorná jí začne hlavu strojit)
Kde je diadem? kde kytka? kde je *rouge?*

Komorná (postaví před ni zrcadlo).

Slečna (se líčí). **Nademne se nesmí žádná skvíti,**
Byť i *pravá* Aurora to měla býti!
Všechněm navzdor budu veselá —
Veselá — (třesoucíma se rtoma) **oh, veselá! —**
Šněrovačku! — Více stáhni — víc!

Komorná (vidouc, že slečna sotva dechu popadá).

Nebude to škodit, paní moje?

Slečna. **Nech si pro sebe ty strachy svoje!**
Čiň, co tobě poručíno.
Šaty — šaty! honem oblíkejte!

(Obě komorné mají s ní plny ruce díla.)

Slečna (v úplném šperku). **Nyní zazvoň, ať je zapřažíno!**

(Komorná odejde.)

Tady zatím všecko zodmykejte —

(Krev se jí žene k hlavě a pot na ní vyvstává.)

Horko je tu, mdlo až k padnutí!
Ledu, ledu — čerstvé vody!

Komorná (běží ven — k sobě):

Tohle bude hezký ples a hody!

Slečna (nemůže déle na nohou se udržeti — pronikavě zkřikne, sáhne si k srdci a pozadu na širokou sesli se skácí).

(Mrtvé ticho v celé komnatě, toliko jednozvuký klepot hodin slyšeti; po chvilce začnou hodiny novomodní quodlibet z českých národních písní: »Nic nedbám, jen když mám« — »Adie, falešný světe!«)

Obě komorné

(se vracejí a zahlédnouce k tanci vystrojenou slečnu bez hlasu a bez pohnutí na sesli seděti, nevědí co začíti).

První. **Milost slečno! — To je leknutí!**
Kočár čeká! (k druhé) **Snad nám neomdlela?**

Druhá. Tu je voda! — Nebo snad jen zdřímnout chtěla?

První. Zbuďme ji, ať není nevrlá!

Druhá (vezme ji za ruku).

Ježíš Marja! vždyť je umrlá!

(Hodiny hrají: »Z věže smutná hrana zvučí —«)

Podívání 7.

Ulice. Nárožní dům. Jitro. Pošmourno. — Popeleční středa.

Cedulář

(tenkráte jedinou ceduli přilepuje, totiž: Pražského oznamovatele. Štětka jeho rychle a radostně po zdi tancuje).

Chvála Bohu, že to přestalo!
Vždyť pak by to poctivého
Ceduláře bylo ztrhalo!

Zdárný synek

(po včerejšku ještě nevyspalý, oči opuchlé, na čele a po tváři hodnou modřinu. Zpívá):

„Pozdrav Pánbůh otce mého!“

(zastaví se u ceduláře)

Aj, aj, škrobe! co to mažeš od rána?

Cedulář (si ho prohlídne a na »oznamovatele« ukáže).

Tuhle něco pro pána!

Synek (slabikuje). „Rakve všelijaké velkosti“ —

I jdi! (dále se potáceje mumlá) Také
tisknou hlouposti!
(zpívá) „Nenaříkej, Lori!
Děj se co chce na světě,
Nám předc štěstí vykvete —“

Ševcovský učenik
(běží kolem a zahlídne jeho modřiny).
Hle hle! ten má poctivé *memento mori!*

Kuchařka (v hedbávném pláštíku a kloboku) a *panská* (v mantille a závoji).

Panská. Dobré jitro! Jak se vede?
Kuchařka. Mrzutě.
Právě jsem se s paní vyvadila,
Také hned i ze služby se uklidila.
Panská. Proč pak?
Kuchařka. I toť víš! Ty baby chtějí,
Aby holka jako slípka na prutě
Celé noci doma chrněla.
Hrozné věci se to s námi dějí!
Panská. Snad se's u muziky trochu zdržela?
Kuchařka. Co pak je to — čtyry noci, páté půl!
Panská. Toť se ví!
Kuchařka. Jen aby člověk jako kůl
Z dubového dřeva
Trpěl, mořil se a vláčel,
Přitom do vody si kůrky smáčel,

Jako pravá, nejzadnější pleva!
Radší prodám s těla všechny klocy,
Nežlibych se vzdala ledajaké moci.
Proč pak bych si poroučeti dala:
Tohle dělej, tohle nic?

Panská. Toť se ví!
Čím pak nám kdy paní také uleví?
Samabych již nohy na ramena vzala,
Památky by po mně nezbylo —
Kdyby pána nebylo!

Studiosi.

Primus. *Ecce! Adalbertus* klopí čelo!
Co je, brachu?

Alter (se směje). Plna duše strachu.

Tertius (najednou se rozkřikne.) Bodejž do něho
by tisíc hromů bilo!

Primus. Do čeho pak?

Tertius. Do masopustu!
Dny se prováleli, noci zmařily —
Karban, tanec, holky —
Čert si vem ty zpropadené spolky!

Alter. *Lente, lente*! To je křiku, to je šustu,
Že jsme trochu hejřili!
Nevídáno,
Že dnes examinováno!

Tertius (z hněvu a lítosti až plačtivě).
Ale *já nic neumím*!
Alter. To věřím!
Já své „*scimus*“ také snadno změřím.
Sekunda ti ale hlavu nesrazí.
Tertius. *Jedna* ovšem; ale *třetí* všecko pokazí!
Nešťastný jsem na věky!
Alter (plným hrdlem se chechtá).
To snad abys skočil do řeky!

Český spisovatel,

(respective spolupracovník jistého — *parole d'honeur!* velmi známého časopisu, jde za nimi a pilně poslouchá; v tom ho dohoní a pozadu pozdravuje)

Posliček redaktorův.

Prosím — pán se ptáti dává, pane,
Co prý se s tím rukopisem stane,
Jejž jste odeslal mu bez konce?

Spisovatel.

Řekněte mu, zpropadený půhonce,
Že jsem, jako masopust, již u konce;
A než hlásný znamení dá v půldne na zvonce,
Poslední že udělám v něm čáru.
Jen ať přichystá pán honoráru! (běží domů).

Podívání 8.

Ve čtvrtek nato. Kavárna u 3 stříbrných homolek. Odpůldne. Hosté přicházejí — jiní tu již sedí.

(Kavárník pilně se po dveřích ohlíží).

Pozdrav Pán Bůh, pane Josef! Bílé? Černé?

Josef. **Jakékoli. Srdce oběma je věrné.**

(Sedne si proti stolu, kdež několik hostů nejnovější *Květy* čtou, a zláště i především »Masopust« anatomicky a chemicky rozbírají.)

Host. **I nu, já jsem spokojen!**

Druhý. **Já nikoli!**
K čemu to, a co to znamená?

Třetí. **Všecko se to vleče jako o holi.**

První. **To je kritika — jen řečená!**

Druhý. **Co tím spisovatel chce? kam bije?**

Třetí. **I ba skoro na všecko nám plije!**

Druhý. **Škoda papíru a času!**

Čtvrtý. **Poslechněm i jiných hlasů —**
Pánů, kteří Květy kupují
Že i takovýchto kousků milují.

První. **Tak! A mně se zdá, že v jistém čase**
Něco podobného spisu neškodí.
A kdo *pohledá*, i v každém klase
Aspoň *na zrnéčko dobré* uhodí.

Druhý. **Pane Bože, koho ale poučí?**

Třetí. I co — jen když dlouhou chvílí nemučí.
Květy slovou *zábavníkem*;
Vy si buďte zahradníkem
Někde při učených tulipánech —
Čtvrtý. Mírně, mírně! to je hněv již v pánech!
A ten více škodí,
Nežli co se v knihtiskárně rodí.
Pátý. Dobře máte! — Víte kdo to složil?
Třetí. Pro mne třeba —
Druhý. Já své zdání mám;
Pro jmeno bych ale nerozmnožil
Ani chválu, ani hanu,
Na žádnou se neuchýlil stranu;
Jmeno není kritiky mé cíl!
Někteří. Kdo pak je to tedy?
Druhý (krčí ramenama).
Josef (vstane a blíže přistoupí). Páni, já ho znám!
Všickni (se vzchopí a obklopí jej).
Je-li možná?! Kdo je, pane — kdo je?
Josef *Tyl.*

Fidlovačka.

V Praze, ve středu po velikonoci. Krásný jarní den. Doba odpolední.

(Psáno roku 1833.)

Básník.

Na bezmraké sklepení se slunce vzneslo,
Stříbroskvělý otevřelo jaro den;
Aj, tu zazní po lidnaté Praze heslo:
„Do prostory, bratří! z brány ven!

Cizinec.

Jakáž je to bouřka v městě!
Jaký shon to v úzké cestě?
Zlý a dobrý, Němec, Čech —
Kam je vede chvatný běh?

Domácí.

Neznáš pýchu Pražanů?
Zvůlí spjatých občanů?
O jak's hoden naší plačky! —
Dnes je slavnost fidlovačky.

Za konskou branou. Dlouhé stromořadí až na návrší k Nuslím.

Básník.

Jako vlna vlnu prolomenou hrází
Žene, jako brav se valí z ovčína:
Tak ze sebe všech bran tmavé ústí hází
Lidské řady — křiku plná krajina.

Švec mistr.

Hejdy, kluku s rancem, hejdy!
S krejčími dnes neměj šejdy,
Abys nebyl posměván;
Našinec tu dnes je pán.

Švec tovaryš.

Víš, co modré pondělí?

Švec učeník.

Když se starej ochmelí.

Švec tovaryš.

Dnes den větších radovánek,
Dneska praskne břich i žbánek.

Hudbaři.

Honem, holky, žente se,
Jako Češky držte se,
Brzo začne rejdovačka.

Holky.

Zdráva budiž fidlovačka!

Kuchařka.

Podívej se, to je procht —
Ale Esel, gib duch ocht!
Po jiných se holub točí,
Mně div nohu nerozkročí.

Voják.

Abysi se neulekla,
Že se kamaš trochu smekla;
Je to chutí po rejdu,
Dokud k Nuslím nesejdu.

Studenti.

1. V Nuslích času nezmaříme,
Do Vršovic pospíšíme.
2. Tam kde pláče Vršův duch —
1. Uděláme v krčmě dluh.

Baba.

Bodejž, draci, zdecháte!
Proč pak s babou strkáte?

Kluci.

Uhni s cesty, vetchá kůže!
Čechy nejsou babské lůže.

Baba.

Světe, světe, světe, světe!
Nešvara se v tobě plete.

Stařec.

Líp ses arci mívala,
Dokud's pannou bývala.

Mudřec.

Synu, viz! to lidu tření
Zdali světa obraz není?
Noha tlape po noze,
Krok za krokem v záloze.

Žák.

Na se šlápnout nenechám,
Šlápnu jiným radší sám.

Mudřec.

Chceš-li zkusit, jak se v pútě
Líhá, čiň tak, smělé kůtě!

Švadleny.

1. Viděla jsi, jak se smáli?
2. Pod oknem co ráno stáli?
1. Z dlouha, jsou nám v zápětí,
Ženich s nimi přiletí.

Mládenci.

Meine Fräulein, sie erlauben —

Švadlena 2.

Ach, was mechtens Laite klauben —

Švadlena 1.

Nech je; stav to kupecký.

*

Švadlena 2.

Já neumím německy.

Kovář.

Zdráva budiž fidlovačka!
Zvíme aspoň co je rvačka,
Z vády pojdou šarvátky,
Na celý rok památky.

Děvečky.

1. Ráda bys můj nový šátek?
2. Koupilas ho draze? 1. V pátek
Pán se na mne pozasmál,
V sobotu mi koupil šál.

Šviháci.

1. Ecce, bratře, to jsou děvy!
2. Styď se troubit na ty plevy;
Outlejší jde vzadu laň.
1. Já mám radší hrubou dlaň.

Český spisovatel.

O radostné podivánky!
Lidu mého četné články,
Tisíce tu kolem jdou —
Žádný nezná knihu mou!

Sládková.

Retór, muži! hanbou zhynu!
Mlynářka je v levantinu,
Milost má jen v atlase.

Sládek.

Pro mne třeba v harase.

Sládková.

Aspoň koně zapřáhneme,
Po pansku se okážeme.

Sládek.

I nu, pro mne —

Sládková.

Pro tebe? —
Já pojedu pro sebe.

Písař.

Před pátou jsem u zahrádky.

Sládková.

Odtamtud vůz pošlu zpátky.

Někdo.

Fidonc! jaký tho thu kšmás!
V Pupenči byl nobl špás.

Ševcová

Hleďte pána! Odkud rodem?
S hora labuť — havran spodem?
Nehaněl nám český ples,
Zdráv by sice neodlez.

Starý vysloužilec.

O ty šťastná, šťastná země,
Chovajíc tak statné plemě!

Kolik jich tu zbledne as,
Zazvučí-li orlův hlas?!

Stromořadí se končí. Příkré cesty po návrší. Veliké oudolí. Křížem silnice. Na silnici panstvo na vozích. Nevelký potok. Mlýn a hospoda. V levo vesnice Nusle. Vzadu prostranná louka — vlastní to stan fidlovačky.

Básník.

Jaká kouzla užaslou tu mysl baví?
Rozbouřené moře, kvítí v lučinách,
Hejno dravých ptáků na oči se staví,
Jak se tu lid hýbá ve všech končinách.

Harfenistka zpívá.

Dokud jsem byl mladý sokol,
Blaze bylo v Čechách žít;
Co mě křídla ostříhali,
Nemohu té bídy zbýt.
Vrabci mne stíhají,
Lašťovky štípají —
O ty světe rozkošný!

Sbor žebráků.

Vzácní páni,
Mějte s bídou slitování!
Hleďte na nás na mrzáky —
Nám okažte stříbrňáky.

Mužík s kukátkem.

Panáčkové, panenky!
Krejcar dáte,
Uhlídáte,
Jak se v Čechách vraždy staly,
Když se myši se lvem praly.
Div to jest
Na mou čest!

Mlýn hospoda. V besedách pod stromy strakatina hostů. Ze všech stran volání, smích, klení, cinkot sklenic, připíjení, hra v karty. Nahoře v sále křiklavá hudba.

Pijáci.

Bledé, hochu! — Barevné! dva žbány!

Sklepník.

Hnedle páni! — Zasmolit vám chřtány!
Poroučet si umí celý svět,
Místo čtyr mi žádný nedá pět.

Tanečníci.

Hrajte, čeští muzikanti,
Ať se s nohou rozum zfantí!

Pacholek.

Běto, pí!

Děvka.

Jsem jako myš.

Pacholek (poleje ji).
Tu máš! Tím se ochladíš.

Hospodský.
Pokoj v Nuslích! pokoj dej,
V řemeslo se nemíchej!
Křtiny tady sám
Slavívám.

Množství se žene přes potok na louku. Zácpa na lávce.

Sbor po levé straně.
Kdo se v tíseň světa deře,
Af i sílu s sebou beře.

Sbor po pravé.
Marně lid svou sílu maří,
Také lstí se výhra daří.

Kluk rohličkář.
He, he! plný koš bych za to dal,
Kdyby někdo lávku podřezal!
Kupte rohlíky — v okliky
Točené — pečené s mákem.

Na silnici u Nuslí zastavují se kočáry. Hosté slézají. Zámecká okna plní se hedbávnými klobouky, zlatými náušnicemi a líčenými tvářemi.

Urozená paní.
Daleko, *ma fille*, se nepustíme,
Sprosták hrub je, s ním se nesmísíme.

Kočí (mrskna do koní).

Mrchy hou! tu nechte poskoků,
Neposkytnu vám sic obroku.

Šlechtic.

Zdráv buď, lide, větví mojích kořene.
Zdráv buď, pokud zvykem zvyk svých otců ctíš;
Až ti vzejdou doby blahem dařené,
Srdcem se i vůlí, duší zveselíš.

Letitý Pražan.

Jmeno Páně budiž pochváleno!

Šlechtic (ruku mu podávaje).

Věčně! — Tvé a mé buď rozhlášeno.

Na louce. Hemžení lidstva; směsice všelikých stavů. Malé, veliké sbory a kupy. Řady obcházejí, scházejí se a rozcházejí. Hoši se honí za dívkami. Děti se válí po trávníku. Nesrozumitelný šumot.

Strážný duch národa českého.

Rozvesel se tedy, statný rode můj!
Setřes bázeň, zbav se strasti, těžkých žalostí;
V širém poli, v nebes chrámu se dnes rozhosti,
Staré právo obhájí zde tanec tvůj.

Sbor první. Venkovské zpěvačky, tištěné písně v osmahlých rukou.

Žena (skřehotá):
„Na té lesní poušti bydlel
Smutný mládenec;
Na těle žíněný rubáš,
Na hlavě věnec.“

Vesničanka.
Přestaň, ženo, kulichati,
O smutku zde víme dost;
Chceš-li vděk nám udělati,
Vychval Čechům veselost.

Zpěvačka.
„Na stoletém dubě v háji
Sedávali kosi,
Černí byli pod volátkem,
Nohy měli bosy.“

Synkové z Nuslí.
Ha, ha! to jsou naši kmotři
Otrhaní kosi;
Kroužky mají na volátku,
Nohy mají bosy.

Zpěvačka.
Kupte, holky české písně,
Kupte zpěvy;

Písněmi se kazí tísně,
Zpěvem prchnou hněvy.

Sbor druhý. Bubínek a píšťalka. Komedie.

Komediant.

Slavné auditorium!
Žebráci z města, pánové ze vsi —
Zde je kunstforstelluněk se psy;
V Čechách jsou cvičeni,
Jsou to psi učení.
Auf, Čubo, hlavu k zemi skloň,
Třikrát se mi kolem nohy hoň!

Diváci.

Ha, ha! jak se chudák plazí!
Div si pupek nepokazí.

Čuba.

Směj se, lide zaslepený, směj!
Nebe oběma nám sílu dej.

Komediant.

Alou, Čubo, vzhůru! Toč se, toč!

Lidumil.

Blažený, kdo cestou jede,
Po nížto jej vůle pánů vede,
Kdo se při kročeji neptá: Proč?

Sbor nejhlučnější kolem do kola. V prostředku tyčka; na ní fáborem okrášlená *fidlovačka* a vyšňořené kopejtka. Okolo ní hudba, tanec.

Tanečnice.

Zněte housle, harfy, české píšťaly;
Hrajte, jak jste před sty lety hrávaly.

Hoši.

Ňákou novou! Když se veselíme,
Rádi také hudbu zaplatíme.
Dokud má Čech krejcaru,
Ví měch cizí o zdaru.

Melodie národní.

Tancovali rejdováka
Od večera do rána;
Třeli jsou se na kozáka,
Porubali hulána;
Nesměj ty se, moudrý špačku,
Že zbuchali hulány;
Až jen začnou rejdovačku,
Padne kozák do rány.

Sbor čtvrtý. Stůl a kostky. Okolo nich tváře veselé i zakaboněné. Vzdychání a plesání.

Kostkář.

Sedlák, orel, panna, růže —
S chutí celou zemi zmůže;
Kdo zde jednu nasadí,
Pětka se mu nahradí!

Starý ženich.

Na panny jsem sázel dost,
A co vyhral? — Smích a zlost!

Kostkář.

Hejsa páni! Kobyla, ptáček —
Je-li chuť,
Nastrkají zlata plný sáček.
Hráno buď!

Mravokárce (s vyprázdněnou kapsou).

Nevěřte mu
Podvodnému!
Hra je zkáza, jistý hrob,
Falše dům a klamu strop;
Faleš v Čechách netrpíme,
Klamu nohy podrážíme,
(překotí stůl.)

Hráči (se perou).

Ochich, ouvej! Moje sázka — má!
Groš je můj — ta grešle tvá! —
Zloději — ty loupežníku!
Uhoď — udeř! Nechte křiku!

Dráb.

Fluchtes Lebn! Wos is turt?
Wos ist, já řku? — Ticho, furt!
Lautr hec a samá pračka,
Malér ful di Fidlovačka.

Hlasové z daleka.

Pane drábe! s holí sem —
Sice se tu pobijem!

Sbor pátý. Dva mužové se drží za pačesy. V pravici chumáč vlasů, v levé horkou klobásu. Lid se sbíhá.

Práči.

1. *Jitrnice* jsou to, povídám!
2. *Jaternice* — já je lépe znám!

Dráb.

Mordie, wos is ten tos?
Jitr- ober *jater*nice —
Mochns, páni, káne špos!

Práči (se překřikují).

1. Mé je líp — 2. Mé platí více!

Školák (s grammatikou).

Ha, ha! totě jako u nás, šlaku!
Bůh jim račiž otevříti zraku.

Dráb.

Štraitn se und sulln essn —
Her mit Wuřt — wer selbr fressn.

Duch strážný národa českého.

Lide, slyš, kam hádky přivodí!
O již moudře uctí právo jazyka,
On tvůj statek, pýcha, rozkoš, vládykã,
Jím se jaro tvoje narodí.

Den se kloní ku konci. Slunce zlatí hory, důl. Na klekání zvoní. Lid zpovolna do města tihne.

Ona.

To byl den! — Ach zlatý kluku,
Věru-lis mi slíbil ruku?

On.

Věčně budu tvůj, ty věčně má,
Dokud fidlovačka potrvá.

Malíř.

Outlý mrave, zdvořilosti,
A vy mírných duší ctnosti —
Přijde-li kdy štětci do vás chuť,
Pak mi fidlovačka v mysli buď.

Soused z Františku.

Žádný život, kmotře, není
Bez vády a rozkmotření.

Podskalský.

Nám se však dnes láska zrodila,
Zrada v osmé pintě ztopila.

Herec.

Vivant dnešní ples a řády!
Hlomoz jeho, křik a vády
Vtluku do mozku si u vína,
Až budu hrát — reka Waldštýna.

Sbor všeobecný.

Fidlovačko! ševců slávo,
Pražská chloubo, české právo,
Medems naplnila srdce, hruď —
Vděčnou písní pochválena buď!

Básník.

Rámě boží opatruj tě, lide český,
Tichá noc ti libý spánek popřeje;
Spočiň hrdé město i ty rode veský,
Až se jitro na sady tvé zasměje.

Pražané ve Hvězdě.

(Psáno roku 1839.)

Výroční slavnost beze všeho jednání, s nečetnými výstupy, s rozličnými zpěvy, jakož s tancem po rukou a po hlavě — od *Starodávné Památky*. Hudba ode *Všeho-Něco*. Šat, jaký kdo právě v zástavě nemá.

Ranní jitro. Za Strahovskou branou.

Sbor ovocnářek a rohlíčkářů.

Kalendář nám deštěm hrozí,
Jasný bude den;
Kdo má koně, ať se vozí,
My jdem pěšky ven.
Nebe se nám zamodralo —
Toby v tom byl pes!
By nám dnes co nakapalo —
Leda do kapes.

Pan Opatrný.

Je prý tam však cesta,
Když ji moudrý ocení,

Na půl míle z města
Samý prach a kamení.

Vlastenec Itadictus.

Lháři, klevetáři,
Závistiví novotáři
Vidí kámen, kde je rovina —
To je denní česká novina.
Jenom jděme — nohy zhůru,
Samo nebe pobízí!
S duše střesme těsnou kůru,
Ať se smutek uklízí.
Dnes nám kyne podívání
Na živý ples národu!
Dnes bych za to putování
Nevzal stozlatovou příhodu.
Mravy, jazyk, ctnosti, zvyky —

Tři výrostkové (běží kolem).

První.

Já se těším na ty křiky!

Vlastenec.

Mládí i stáří, muži, paní —

Druhý výrostek.

Mně už svrbí pračka v dlani.

Vlastenec.

Celý národ se nám, jak jest, ukáže.

Třetí výrostek.

Já mám dávno s kopce do té pakáže!

Vlastenec.

Všecko pleše, rejdí, výská,
Nikde nehněte jarmo;
A tak divák mnohé získá —
Neb je přístup zadarmo!

Učeník (s trakařem plným uzenin, buchet a láhvic).

Hrom to potluč! — pot mi se zad běží,
A ta Hvězda někde v pekle leží!
Ďábel vymyslil to pravidlo:
Bohatý se nos,
Chudý budiž nosidlo.

Vzdělaný mistr.

Fluchte Kédl! sokste wos? (švihne ho rákoskou).

Mistrová (vede osmiletého mazánka).

Muži — Ferdáček tam nedoleze.

Mistr.

Ať si sedne. Učedník ho sveze.

Tovaryši (zpívají):

Stáří ať vadne
Péči a tíži,
Mládenci není
Svět tuhou mříží.
Hlupák se stará,

*

Jak tu co platí:
V rozumných očích
Pán cenu tratí.
Dnes pijem tady,
Zejtra jsme jinde;
Čert si vem' starost,
Já jí dám kvinde.

Žebrák.

Zaplať Pánbůh, co mi sdělíte —
Slepota je těžká;
Však vy sami zkusíte,
Co jí člověk zmešká.

Švadlenka.

Schöner Tag — mne kuří oko tlačí.
Hübsche Leut' — jen abych tance užila!

Druhá.

Kam pak tvoje oko stačí —
Mně se šněrovačka zoužila.

Matka (za nimi).

Kam se točí — kam to letí:
Tamhle hochů jako smetí,
Studentů a praktikantů —
Ony obě bez amantů!
Mladé dcery — boží metla,
Žádný rozum, žádné plány;

Starým abych pořád pletla
Silné sítě na galány.

Na velikém dvoře před klášterem Břevnovským. Kramáři. Pernikářské boudy. Lešení kejklířů.

Hromada děvčat z vesnice.

První.

Dnes mi nechoď s Vojtou k tanci —
To ti povídám!

Druhá.

I jdi, troubo! — já ti o něj dbám!
Dnešek slíbila jsem dávno Franci.

Mlsák z města.

Podívej se, to je tělo —
To jsou boky, ruce, tváře —
Pojďme za ní!

Švihák.

Toby se mi chtělo!
Nech ty jenom nádvorníka Máře;
Tamhle táhnou naše křehotinky.

Mlsák.

Dej mi pokoj s vycpaninou,
S nafouknutou strakatinou!
Jedno děvče od mlatu
Dá mi sladší odplatu,
Nežli všecky Márinky a Nínky.

Tlustý drůbežník.

Stará — mohli jsme se předce svezt.

Drůbežnice.

Chůze je ti zdravější.
Či máš tolik desítníků ve skrejši,
Bys je ledabylo mařil?
Nevíš, jak ses jindy natrakařil,
Než se poštěstilo jeden snest?
Ti tu jedou sotva deset kroků,
Již jim vyklop desítník;
Pak si ovšem vozu majetník
Může poklad ukryt do obroku,
Ač i zisku nepochválí.

Drůbežník.

Pravda; mne však žízeň pálí,
Pot mi crčí po čele.

Okurkářka.

Mám to dobré, kyselé!

Drůbežnice.

Kup si okurku — ta chladí.

Okurkářka.

Za krejcar i láku přidám!

Drůbežník.

Na tu outratu se vydám.
(Vycucne lžíci omáčky a hryže okurku).
Divné věci! — V Praze naříkají

Na drahotu —
Perou se a vadí
Pro tu slotu:
Zde se člověk *krejcarový*
Napije a nají —
Jakž pak teprv tolarový!

Děvečka.

Poznalas ji? Měla s falblem šaty?
Co pak on měl? — znáš ho, Tony?

Druhá.

On měl bílé pantalony,
Klobouček dal na stranu,
Nestyděl se za pannu.

První.

O, ten ještěr jedovatý!
Včera ještě pětku vylíže,
Novou přísahou se uvíže.

Kramářka.

Pojďte, panny, pro udice,
Na něž hochy ulovíte;
Pojďte, matky, pro petlice,
Jimiž dcery ostražíte;
Pojďte, Češi, pro křesadla,
By vám po tmě zasvítalo;
Pojďte, páni, pro zrcadla,
By se vlastních tváří znalo;

Mám tu čtení
O zaklení,
O Brunsvíku,
Harfeníku,
O všech vzácných městách,
O dalekých cestách.

Houf žáků (hrne se kolem zpívajících):
Nepůjdeme domů až ráno,
Až bude nastláno —
Nastláno tolarů
Ze školy na faru.

Kramář.
Ti co koupí! Marné volání!
Nalož buchet na pekáče,
Okaž míč a dětské hřičky,
Pak ti jako chtivé ptáče
Padne každý na vějičky —
Jinak marné lákání!
Na hlavě nic nezáleží,
Mnohem více o břich běží.

Básník.
Uvrhnu se do hlučného víru,
Z pěny okusím i vespod ze kvasu;
A byť pláč mi pak se mísil do hlasu,
Udeřím předce mužnou rukou v lyru.

Slepý houslista (hraje a zpívá u cesty).

Poskakoval špaček na dubě,
Ptáčník ho lap;
Ostříhal mu křídla, zavřel ho —
Ukrutný chlap.
Zasteskl si špaček, necvrkal,
Málo co jed;
Vypadla mu pírka, zakrněl,
Zobák mu zbled.
„Čtveráku ty špačku, neblázni,
Vítaný's host;
Nasekám ti masa, vody dám,
Všeho máš dost.“
Nezapískl špaček, z klece jen
Očička vznes,
Zatřepetal křídlem — ubožák
S bidélka skles.

Moudří páni.

Ha, ha — to byl špaček hloupý!
Masa měl,
Vody měl —
Snad chtěl omaštěné kroupy.

Před Hvězdou. U vchodu do obory. Po silnici řady kočárů. Vedle silnice pernikáři, hokyně, rolníci s vínem na trakařích. Opodál jízda na dřevěných koních. Do obory valí se rozmanitá strakatina lidstva.

Tulák (s linduškou vrací se do blízké vesnice).

Hloupý zákon! — Marné doufání!
Člověk po světě se nashání,
A když mají babky nejlíp táhnout:
Musí ptáčník čihadlo své stáhnout.
Víš-li pak již? „*Panna, růže*“
Nic víc tady nevymůže!

Druhý.

Ba — čím dál, tím hůř — ta baba řekla —
Bodejžby se byla ztekla!
Všecka industrie se tu kazí,
Div že nechodíme jižjiž nazí.

Drvoštěp.

Bude-li jen pivo k pití?
Žbán jsem z domu vzal.

Nosička.

Hleď se jenom, by ses nesepral,
Neutržil z chlastu bití.

Čtyry děti (za nimi).

Hlehle třešně — tu i tady!
Kup nám, táto! máme hlady.

Drvoštěp.

Nejdeme sem pro žranici.
Až se v trávě vyválíte,
Mnohem víc se posilníte. —
Stará — kup mi tamhle jitrnici!

Rolník (s vínem).

Pojďte, páni — mám to sladké!

U dřevěných koní.

Sedněte si! — mám to hladké.

Oplatkářka.

Kupte, kupte! — mám to křehké.

Fiakr.

Fórmr, páni! — mám to lehké.

Básník Řetkvička.

Sladké, hladké — křehké, lehké!
Ach, vy Muzy, to je řeč —
Jako pírko, jako meč,
Rýmy z ní jak voda tekou!
Který národ má tak měkkou?
Važte si jí, lidé, važte,
Cizími se nepomažte!

Krejčová.

Kdyby jen ta nace na ni dbala!
Ale, Nandl! kam pak se tam točí?
Pořád jenom po flamendřích oči —
A mou Rozu celou umačkala.

Chůva (s pětiletou holkou).

Slečince se dobře daří;
Spinká, ani chvíle nepromaří.

V oboře u hostince. Pod stromy plné stoly hostů, žbánů a talířů. Kolem na pískových cestách hejna diváků.

Sklepník.

Vzácní hosté, jen se hodně stlačte —
Více místa nemáme!

Mlynář (k dcerám).

Jen mi tady nazaplačte,
Ať se lidem do úst nedáme!
Dnes tu má pré jeden jako druhý,
Jen když nenadělá dluhy.
Nu, a když jste chtěly tu směs vidět,
Nesmíte se za ni stydět;
Kdo chce ode všeho mít,
Musí také s vlky vít.
A pak, nevíte co tolerancí?

Mlynářka.

U nás? Kousek tvarohu a másla.

Řeznice.

Jakpak? — nepůjdeme k tanci,
Abych trochu tělo střásla?

Domácí učitel.

Blahý, koho paní k tanci vodí!
Ten se nikde neuhodí.

Kuchařka.

Tamhle naše slečna číhá,
Kde se modrý fráček míhá.

Granátník.

Jenom *ty* se neotáčej,
Bez podvodu semnou kráčej;
Z hrnéčků svých krm jich třeba celý krám,
V srdéčku tvém panovat chci sám.

Mladý doktor.

Mezi nejmoudřejší obyčeje
Patří hlučné slavnosti;
Po jídle a radosti
Také mně se profiteček přeje.

Mudrc.

Co ti blázni z toho mají,
Že tu maří těžký vejdělek?
V neděli jen břicho v hlavě mají —
A trou hlady, když je pondělek.

Redaktor časopisu.

Kéžby jenom každý sedmý den
Národ někde nový svátek slavil!
S radostí bych běžel ven,
A pak čtenářů svých novinkami bavil.

Dráb.

Totě tu dnes tlačenice,
Aby člověk deset očí měl;
To je vřesku, to je vejskanice —
Jábych jim to netrpěl.

Fabrikant humoristických dopisů v ..... ých Novinách (okusuje tvrdou krejcarovou housku).

Man sieht's dem dummen Volke ja gleich an,
Dass es aus voller Brust nicht jauchzen kann;
Allüberall die tiefste Noth,
An Leib und Seele purer Tod.

Upřímný jonák (se žbánkem v ruce).

Půjdeš, kluku? — tak tě šlehnu!
Kdyby se jen mezi nás tu v tanci
Nemíchali usmrkanci,
S prázdnou tykví místo hlavy
Bez opravy,
Místo srdce planý šípek,
Horký típek!
Táhni, kluku — sic tě sehnu!

Dlouhoprstka.

Skoupá luza, opatrná;
Šaty, dýmky — všecko uschováno,
Jako přikováno.
Živnost je tu přechatrná!

Opodál v oboře. Na desíti, dvacíti místech po trávníku šumaři s harfami, s houslemi a klarinety, s dudami a kolovrátkem. Tanečníci a diváci. Prach se chumelí.

Tanečník.

Jen tu polku, jenom do ní!
Světem se to divě honí!
Kdo se v tanci potrhá,
Sladce život promrhá.

Mladá sortýrka.

Již je dost, již nejsem v *štontu* —
Počkaj', pane Johanes!

Druhá.

Nešetř prsou — jen to snes!
Řeknou sice, že jsi z *lontu*.

Divák.

Podívej se, jak se paří,
Tamhle ta je celá měděná!

Tanečník.

Co mu po tom, co se tady vaří?
Ví pán, co je facka maštěná?

Divák.

Ouha! Chce-li pán své rejdy bránit,
Budu já též myšlénky své chránit;
Svobodnoť je myšlení.

Tanečník.

Nikoli však mluvení.
Právo ke svobodě řeči
Bajka jest, čím dál tím větší.

Komedie s panáky. Před plátěnou boudou *ředitel* vulgo komediant bubnuje, *ředitelka* na polnici troubí a *pomocník* do tureckého bubnu tluče.

Chasa.

Půjdeme se kouknout na ty tatrmánky?

Starší.

To radš vyprázdníme ještě čtyry žbánky.

Ředitel.

Hejsa, páni! za dvougrošák špatný
Podívanou tady máte
Na veliký příběh statný —
Že se celí polekáte.
Nejdřív přijde v ohni ještěr strakatý,
Potom vezme Fausta ďábel rohatý;
Pimperle jak šotek přitom řádí,
Zašprymuje, zadovádí —
Hejsa, páni —
(k ženě) Darmo mlátit slámu:
Nikdo se z nich nehne.
Hlupák raděj k žbánku lehne,
V kráse nemá zalíbení,
Za mák nedbá o umění —
Dělej co chceš, chyť se trámu,

Předce to nic nezpomůže,
Publikum je tvrdá kůže;
Nevím věru, čím je déle šálit.
Nepůjde-li brzo líp,
Opustí mě všechen vtip,
A já začnu cihly pálit!

Písničkářka (jde kolem).
Nové písně, právě z brusu,
Kupte, mládenci, sto kusů!
(Zpívá):
„Na Josefském plácku. v boudě prkenné,
Vzácný host je bytem, zvíře učené:
Pětiletá žínka, chytrá samice,
Říká se jí slon a Baba panice.“

Chasa.
Hejsa! Na tu se tam podíváme,
Slon je více nežli panáci;
K těm si jděte jiní diváci,
My radš tam než tady krejcar dáme.

Ředitel.
Slyšela's to? Ze své slávy polovici
Hned bych za to dal,
Kdybych slona nebo medvědici
Na své tátrum přilákal.

Den dokonává. Semotam okolo stromů kupy blažených tatíků a matiček — opodál dcerušky s drahými vyvolenci. Kolem prázdné soudky, lehké nůše, holé kosti, chatrné zbytky.

Sbor mužů.

Pivo píti, vesel býti,
Z českých sadů dvoje kvítí;
To jsme si dnes dali,
Opic nachytali —
Hvězda *vivat* na věky!

Ženy.

Nechte tance,
Svažte rance,
Potáhneme domů —
Mějte se již k tomu!

Jasný večer. Chladivý větrík vane krajinou — hlukem, zpěvem, šviháním bičů a frkáním koní naplněnou. Dlouhými řady táhne strakatina z Hvězdy.

Fiakr.

Bodejž na to síra srší!
Celý večer nezaprší.

Kejklíř principál.

Nebe nám dnes přálo,
Celý den se smálo —
Krom že holka nohu zlámala.

Principálka.

Nu, proč lepší pozor nedala!

Paňáco.

Hrom bil ale do diváků!
Sotva že kdy začnu o placení —
Jakby hodil do splašených ptáků,
Památky již po nich není.

Novelista z romantické školy.

Mizerný to nyní svět,
Mrtvých duší pustý květ!
Ani krve, ani rány —
Das by potom našel brány,
Již se do věčnosti chodí,
An se tu tak málo rodí,
O čem bychme zazpívali,
Aby lidé nezývali.

Vozejčkář (s obvázanou hlavou).

Mrcha lebka, jako z vosku;
Sotva o ni zavadí,
Již se rozpukne až k mozku!

Žena (ho vede).

Nezlob mě již, ochlastaný!
Musel jsi křik začínat,
Jako vzteklý pěsti zatínat?
Celý týden je teď promrhaný —
Kdo mi tu co nahradí?

Mládenec.

Moje duše, moje zlato!
Živobytí dal bych za to,

Že mi Hvězda dnes tak svítila,
V tobě lásku ke mně znítila.

Panna.

Jen ty také vyplň sliby;
Bez vdavek má láska chyby.

Staří sedláci.

Pozdrav Pánbůh, městští páni —
Dobrou noc až na shledání!
Pamatujte v panském bytu
Na Hvězdu a na Markytu.

Lidumil.

Mně té cesty líto není.
Hodně jsem se potěšil;
Kdo všech lidí neocení,
Napolo jen blázen žil.

Odběratel Květů.

Pěkná slavnost, pěkný to byl den,
Jako lehký o národním svátku sen.
Jestli pak co časopis náš o něm řekne —
Zažertuje, zarejdí a semtam sekne?

Píseň posledního houfu.

Jábych ti to rád pověděl,
Nevím ale jak;
Miluji tě, má panenko,
Buď si třeba drak!

O b s a h.

Drobnější povídky prostonárodní.

Str.

S poctivostí nezahyneš 7
Chudí lidé 145
Opatrnost koruna moudrosti 220
Zloděj 240

Báchorky.

Militka čili báchorka o skleněném kopci . . 267
Rozpustilý Janeček čili báchorka o vodníkovi . 284
Báchorka o svévolné dcerušce 300
Báchorka o vodní růži 318
Panna jezerní 336

Básně.

Str.

Čeští osudové 351

Zpěv Čechů při novém roce 355

Sbor bojovníků 357

Granáty 359

Znělky 366

Jindy a Nyní 373

Květy české 376

Proslov, držený o Brantlovské slavnosti v Hoře Kutné dne 26. a 27. září 1842 . . . 379

Sboru německých přírodozpytců a lékařů u jejich přítomnosti v Praze dne 26. měsíce září roku 1837 382

Na den 12. února 1833 386

Richard Lev na pahorku svatojirském a Boj u diamantu na poušti 389

Koruna všech lásek 396

Slze vlastenek 404

Ženská rada 413

To se nesluší 419

Koho bych ráda? 425

Str.

Jakou bych rád? 428
K deklamací 432
Masopust 438
Fidlovačka 464
Pražané ve Hvězdě 481

PG
5038
T9
1857
dil 14

Tyl, Josef Kajetán
Sebrane Spisy

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY